

ALUIZIO AZEVEDO

**Osada
na předměstí**

A L U Í Z I O A Z E V E D O

Osada
na předměstí

1957

STÁTNI NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNE LITERATURY, HUDBY A UMĚNÍ-PRAHA

„Periculum dicendi non recuso.“

„La verité, toute la verité, rien que la verité.“

(Droit criminel)

„Uázení moji kolegové novináři a všichni oni velcí publicisté, kteří turdí znovu a znovu, že naše doba je skutečnou dobou přechodu, ti necht nám řeknou, zda by Prozřetelnost dobře učinila, kdyby poslala na svět nového Timona z rodu opravdových furii, jenž by řemínky svých mstitelských dutek, napojených jedem a žluči, neúprosně bičoval zločiny a neřesti hyzdící dnešek.“

(João Francisco Lisboa, Journal de Timon, Úvod. Sebrané spisy, 1. svazek, str. 12)

„Ung oyseau qui se nomme cigale estoit en un figuier, et François tendit sa main et appella celluy oyseau, et tantost il obeyt et vint sur sa main. Et il lui deist: Chante, ma seur, et loue nostre Seigneur. Et adoncques chanta incontinent, et ne sen alla devant quelle eust congé.“

(Jacques de Voragine, La Légende Dorée. Francouzský překlad)

I

Celé své mládí od třináctého do pětadvacátého roku strávil João Romão ve službách jakéhosi hospodského, jenž zbohatl mezi čtyřmi stěnami pokoutní špinavé krčmy ve čtvrti Botafogo, a tolik ušetřil za těch dvanáct let ze své skrovné mzdy, že když se jeho pán odebral na odpočinek do rodného Portugalska, mohl od něho nejen odkoupit krčmu se vším příslušenstvím, ale ještě mu zbylo na hotovosti půl druhého tisíce milreisů.

Když se mladý muž osamostatnil, začal pracovat s vytrvalostí ještě úpornější a tak ho posedla touha zbohatnout, že se nezalekl ani nejkrušnějšího odříkání. Spával na výčepním stole své krčmy, dáváje si pod hlavu režný pytel naplněný slámou, a jídlo mu připravovala za půl milreisu denně jeho sousedka hokynářka Bertoleza, asi třicetiletá černoška, jež patřila starému slepému farmáři z Juiz de Fora a žila s jakýmsi Portugalcem, rozvázejícím na káře po městě různé zboží.

Bertoleza dovedla také přiložit ruku k dílu a její krámek měl nejvíce zákazníků z celého okolí. Ráno prodávala mandiokovou polévku a večer smažené ryby nebo opékaná játra. Platila svému pánu dvacet milreisů měsíčně, a přesto si již našetřila téměř tolik, že se mohla vykoupit z otroctví. Jednou však její druh, když vlekl půl míle náklad převyšující jeho síly, uštván jako dobytče, klesl mrtev k zemi vedle svého vozíku.

Na Joãa Romãa to neštěstí, jak se zdálo, velmi zapůsobilo a netajil se svým soucitem ubohé sousedce, ba litoval ji s takovou vřelou účastí, že dobrá ta žena si ho zvolila za svého důvěrníka. Otevřela mu své srdce a vyprávěla mu o útrapách

a nesnážích, s nimiž se ve svém životě musila potýkat. Její pán by jí byl nejráději kůži s těla sedřel! Není to přece maličkost pro chudou ženu jako ona, musí-li sehnat každý měsíc dvacet milreisů v hotovosti! Nakonec mu svěřila šeptem tajemství, že si již přece jen ušetřila částku potřebnou k vykoupení z otroctví, a požádala krčmáře, aby uschoval u sebe její úspory, poněvadž již jednou byla okradena zloději, kteří se k ní vloupali ze dvora.

Od té doby se stal João Romão pokladníkem a poradcem černošky v peněžních záležitostech. Zakrátko měl na starosti veškeré její příjmy i vydání a vládl jejimi úsporami; ba i starému slepci poukazoval oněch měsíčních dvacet milreisů. Otevřel jí běžný účet, a potřebovala-li peníze, odběhla do výčepu a vyzvedla si je u „pana Joãa“, jak mu říkala. A pan João zapisoval pečlivě všechny ty částky do sešitu, na jehož desky z hnědého kartonu nalepil neumělý nápis z písmen vystřižených z novin: „Příjmy a výdaje Bertolezy“.

Podarilo se mu získat si cele důvěru té ženy, takže nakonec bez něho ani to nejmenší nepodnikla a slepě se řídila jeho radami; měl-li s ní kdo co jednat, nedal si ani práci, aby ji vyhledal, ale obrátil se přímo na Joãa Romãa.

Bertoleza mu plně důvěřovala a záhy se stali dobrými přáteli.

Není proto divu, navrhl-li jí posléze, aby se k němu přistěhovala, což ona s radostí učinila. Nesmírně jí lichotilo, že s ním může sdílet domácnost, neboť jako téměř všechny mišenky vyhýbala se černochům a instinktivně toužila po muži bílé rasy.

João Romão pak koupil za úspory své družky po levé straně krčmy něco půdy a dal tam postavit domek s dvěma vchody, rozdělený rovnoběžně s ulicí na dvě místnosti; v přední si zřídila Bertoleza krám a zadní sloužila za ložnici, kam postavili nábytek z jejího dřívějšího bytu. Kromě postele tam byl prastarý prádelník ze dřeva jacaranda a s kováním ze žluté, velmi již zašlé mosazi, oltářík se svatými, vyčalouněný pestrobarevným papírem, velká truhla z volské kůže, dvě dřevěné židličky

zhotovené z jednoho kusu dřeva a neforemná police na stěně s příslušnou záclonkou sešitou z kousků kartounu.

Hospodský jakživo nebyl tak skvěle zařízen.

„Teď,“ řekl černošce, „se ti všechno obrátí k lepšímu. Doplatím, co zbývá, a zanedlouho nebudeš mít nad sebou žádného pána.“

V příštích dnech často odcházel z domova, za týden se objevil s papírem popsaným od shora až dolů a hlasitě jej přečetl své družce.

„Teď už ti nemá kdo poroučet“, řekl jí, když dočetl, a ona naslouchala s vděčnými slzami v očích jeho slovům. „Jsi volná a ode dneška všechno, co si nahospodaříš, patří tobě nebo tvým dětem, budeš-li nějaké mít. Je konec otroctví, a teď už nemusíš platit měsíčně dvacet milreisů tomu slepému ničemovi.“

„Ubožák! Měl přece právo požadovat po mně ty peníze, vždyť byl můj pán a chtěl jen své!“

„Ať chtěl nebo nechtěl své, teď je tomu konec a pro tebe začíná nový život.“

Otevřeli toho dne proti veškerým zvyklostem láhev portského vína a vypili ji na oslavu té významné události. Ten propouštěcí list byl však vlastnoručním dílem Joãovým, ba ani kolek, který nalepil nahoru, aby dodal listině zdání úředního dokladu, ho nic nestál, neboť prohnaný starý lišák k tomu použil kolku upotřebeného. Bertolezin pán neměl o tom nejmenšího tušení; dověděl se jen, že prý po smrti svého milence uprchla do Bahie.

Jen ať si ji ten slepec hledá, bude-li chtít, říkal si krčmář pro sebe. Ten by potřeboval, panečku, jiné oči, aby ji vypátral!

Nicméně se mu však velmi ulevilo, když se po třech měsících dověděl, že stařec zemřel. Otrokyň připadla samozřejmě dědictvím některému z jeho synů, ale od těch se nemusel ničeho obávat. Ti dva větroplashi budou myslet na to, jak nejlépe užít otcovského dědictví, a ani jim nenapadne pátrat po jakési černošce, kterou již po dlouhá léta ani okem nespátřili. Však již

od ní dostali hezkých pár grošů a je na čase, udělat tomu jednou konec, říkal si Romão.

Bertoleza hrála po boku svého nového společníka trojí roli: byla jeho pokladní, služkou i milenkou. Dřela jako mezek, ale všechny práce konala s radostí; vstávala každodenně ráno o čtvrté hodině a hned se dala do své obvyklé roboty, chystajíc kávu pro ranní hosty a pak oběd pro dělníky z kamenného lomu nad velkou loukou vzadu za krčmou. Poklízela dům, vařila, ba prodávala i za pultem ve výčepu, měl-li její druh něco na práci ve městě, a odskočila občas, pokud jí to čas dovolil, do svého hokynářství a večer co večer stála u vchodu do krčmy a opékala na ohni játra nebo sardinky, které Romão s vykasávanými rukávy a v dřevácích na bosých nohou chodil ráno kupovat na rybí trh. A čerchmanská ta ženská měla ještě přitom kdy vyprat a zašít nejen své věci, ale i šaty a prádlo svého přítele. Je nutno však přiznat, že jeho šatník nevynikal přílišným bohatstvím a že toho nebylo za měsíc víc než několik plátěných kalhot a stejný počet bavlněných košil.

João Romão nevycházel nikdy za zábavou, ba ani na nedělní mši nechodil; každý halěr, který stržil v krčmě, a k tomu ještě všechno to, co vynášelo Bertolezino hokynářství, putovalo rovnou do pokladničky a odtud do banky. A štěstí mu tak přálo, že po roce svého spoluzítí s černoškou mohl přeplatit v dražbě pozemky, které se prodávaly za jeho krčmou, a bez prodlení tam začal stavět tři malé domky.

Ta stavba byla hotovým zázrakem důvtipu a hospodárnosti. Sám pracoval jako zedník, míchal a vozil maltu a otesával kameny, které spolu se svou milenkou odvážel z lomu po pracovní době, a podobně také kradli materiál z různých staveb v blízkém okolí.

Počínali si při tom s největší opatrností a jejich noční výlety byly vždy provázeny dokonalým úspěchem díky tomu, že policie se tehdy v oněch končinách jen zřídka objevila. Ve dne si João Romão obhlédl rozestavěné domy s materiálem připrave-

ným pro příští den a v noci s Bertolezou vynášeli spojenými silami na ulici desky, cihly, tašky a pytle vápna s takovou obratností, že při tom nezpůsobili ani sebemenší hluk. A zatím co se jeden z nich chopil nákladu a zamířil s ním domů, hlídal druhý u zbytku kořisti, aby upozornil společníka varovným znamením, kdyby hrozilo nebezpečí; a pak si vyměnili své úlohy a druhý odvezl zbytek nákladu.

Nic neuniklo jejich slídivosti, hodily se jim i zednické žebříky, dřevěné kozlíky, lavice a různé řemeslnické náčiní.

Ty tři domky, zbudované s takovým důmyslem, se staly zárodkem velké osady São Romão.

Dnes několik sáhů půdy, zítra další a pak ještě další, tak získal krčmář postupně veškeré pozemky kolem své hospody; a právě tak rychle, jak se zmocnil půdy, rostly nové domky a zvětšoval se počet nájemníků.

Chodil stále s vykasávanými rukávy u košile, neznal odpočinku ani v neděli nebo ve svátek a nedal si ujít nejmenší příležitost, hodilo-li se uzmout něco, co mu nepatřilo, vymáhal své pohledávky do posledního haléře a sám se snažil vyhnout se placení všude tam, kde to bylo možné, okrádal zákazníky, šidil je na váze a kupoval za babku od otroků věci, které ukradli svým pánům, omezoval stále více svá vydání a ukládal si stále větší odříkání; a když se tak lopotil spolu s Bertolezou jako pár těžných dobytčat, přišel jednou den, kdy mohl koupit velkou část výnosného lomu, po němž den co den žádostivě pokukoval, když si za soumraku na chvíli sedl přede dveře krámu.

Najal šest dělníků k lámání kamene, zatím co dalších šest otesávalo dlaždicové kostky, a zanedlouho začal tolik vydělávat a mít tak velké zisky, že stačilo půl druhého roku, aby koupil celé prostranství mezi svými domky a kamenným lomem, kolem osmdesáti sáhů do délky a dvacet na šířku, krásnou půdu rovnou jako dlaň, která se výborně hodila na stavební místo.

A právě v té době náhoda tomu chtěla, že byl na prodej patrový dům napravo od krčmy, od níž jej dělilo sotva dvacet

sáhů, takže celý levý bok domu v šíři něco přes dvacet metrů hleděl svými devíti okny na nový krčmářův pozemek. Koupil jej jakýsi Portugalec jménem Miranda, jenž měl obchod se střížným zbožím v ulici Hospício. Chtěl se tam nastěhovat po důkladném úklidu s celou rodinou, neboť manželka dona Estela, nemálo náročná dáma, v jejichž žilách kolovalo něco šlechtické krve, nemůže již prý déle snášet pobyt ve středu města a také jeho dcera Zulmirinha je bledá a potřebuje čerstvý vzduch, aby okřála a zesílila.

Takhle to vyprávěl Miranda svým známým, avšak pravá příčina, proč si přál změnit bydliště, byla docela jiná: shledal, že mu nezbývá než vzdálit manželku z okruhu zaměstnanců svého podniku. Dona Estela to nebrala totiž nijak vážně s manželskou věrností; byla již třináct let vdána a za tu dobu připravila Mirandovi mnoho trpkých chvil. Nežili ještě ani dva roky spolu, když ji Miranda po prvé přistihl při nevěře; vzkypěl hněvem a jeho první myšlenkou bylo vyhodit ji z domu i s jejím milencem; podnik však závisel značnou měrou na věně, které přinesla do manželství – asi osmdesát tisíc milreisů uložených ve státních dluhopisech, a on vydatně používal toho úvěru, pokud mu to dovolovala svatební smlouva. Kromě toho náhlý rozchod by vzbudil rozruch a zavdal podnět k různým řečem, což podle jeho mínění velmi škodí obchodníku dbalému své cti. Byl velmi hrdý na své společenské postavení a více než čehokoliv jiného se děsil pomyslení, že by měl začínat znova, chudý, bez prostředků a bez odvahy vybudovat si novou budoucnost nyní, když si navykl na blahobytný život a osvojil si sebevědomí Portugalce, jenž nepovažuje již Evropu za svou vlast.

Tyto úvahy ho naplnily malomyslností a spokojil se proto oddělenými ložnicemi, neboť oba spali od té doby v jiném pokoji. Nescházeli se ani u stolu a vyměnili spolu sotva několik nejnutnějších slov, jestliže se náhodou a proti své vůli musili o něčem domluvit.

Začali se nenávidět a jeden cítil k druhému hluboké opo-

vržení, které se měnilo poznenáhla v naprostý odpor. Narození Zulmiry ten stav ještě zhoršilo; místo aby dítě sblížilo oba nešťastné manžele, rozšířilo ještě propast, která mezi nimi zela. Estela ji milovala méně, než přikazuje mateřský cit, neboť považovala Mirandu za jejího otce, a ten ji nenáviděl, neboť byl přesvědčen, že jeho dcerou není.

Jednou v noci však obchodník, v jehož žilách kolovala horká krev pětaticetiletého muže, pocítil neodolatelné puzení vášně. Bylo již pozdě a v domě nenašel žádnou služku, s níž by ukojil svou smyslnost. Vzpomněl si na svou ženu, zavrhl však ihned s upřímným rozhořčením tu myšlenku, neboť se mu stále více protivila. Avšak to, že jeho čest mu přikazovala nevyhledávat ji a opovrhovat jí, jako by tím více rozněcovalo jeho choutky a činilo pro něj nevěrnou Estelu tím žádoucnější, čím mu připadala nedostupnější. A nakonec, ku podivu, neboť jeho odpor k ní se tím nijak nezmenšil, vkradl se do její ložnice.

Estela právě hluboce spala. Miranda potichu vstoupil a krok za krokem se blížil k její posteli. Musím se vrátit, říkal si. Chovám se jako kluk. Krev mu však bušila ve spáncích a celé tělo dychtilo po ní. Zaváhal ještě na okamžik a díval se na ni nehybně, pln vášně.

Estela se obrátila na levý bok, jako by oči manželovy ohmátávaly její tělo, a jak shrnula stehny pokrývku, ukázala se bělostná nahota jejího kyprého těla. To bylo pro Mirandu příliš. Vklouzl k ní a žena jediným pohybem, v němž bylo více překvapení než zdráhavosti, mu udělala místo vedle sebe a obrátila se k němu tváří. A nechala se obejmout, aniž otevřela oči, tváříc se, jako by spala a neměla nejmenšího tušení, co se s ní děje.

Stalo se, co očekávala, neboť nepochybovala, že její manžel, když se neodvážil vykázat ji z domu, dříve nebo později ji opět vyhledá. Zнала jeho povahu, silnou v žádosti a slabou v odporu.

Po spáchaném činu pocítil počestný obchodník stud a lítost.

Neodvážil se říci ani slova a sklesle se odplížil do svého mládeneckého pokoje.

Jak toho nyní litoval, že se dal strhnout zaslepenou vášní své smyslností!

Ta ostuda! říkal si vzrušeně. Ta strašná ostuda!

Když se příštího dne setkali, mlčeli oba a jeden se vyhýbal druhému, jako by se minulé noci nic zvláštního nepříhodilo. Je však nutno říci, že Miranda cítil, jak od té chvíle jeho odpor k manželce ještě vzrostl, a když ležel příští noci na své úzké mládenecké posteli, zapřísahal se při své cti, že se již nikdy nedopustí takové pošestlosti.

Avšak za měsíc, když ho opět posedl ďábel žádosti, vloudil se znovu do manželčina pokoje.

Estela ho přijala stejně jako po prvé; předstírala spánek, avšak když se jí chtěl s horečným chvatem zmocnit, vyprskla ta nestoudnice v smích, který se marně snažila potlačit. Nebohý manžel zůstal celý vyjevený a zvedl se prudce jako náměsíčník neočekávaně probuzený z hlubokého spánku.

Estela pochopila okamžitě situaci a nedopřála mu času uprchnout; sevřela ho nohama, přimkla se k jeho tělu a zasypala ho polibky.

Nepromluvili při tom ani slova.

Miranda ji nikdy neviděl a nikdy ji neměl tak překypující smyslnou vášní. Žasl, neboť mu připadalo, jako by byl v náručí roztoužené milenky, a shledával na ní neřestný půvab, s nímž okouzlují muže kurtisány zkušené ve všech uměních lásky. Z jejího těla a vlasů vycházela vůně, kterou u ní dříve nikdy nepoznal, ba i její dech voněl jinak a její steny a milostné vzdechy byly jiné. Miloval ji opět a opět s nepřičetnou vášnivostí samce v říji.

A také ona cítila prudkou rozkoš vzněcovanou pomyšlením na roztržku, která je dělila, a na nestoudnost jejich spojení, snižující jednoho v očích druhého na úroveň zvířete; celá se svíjela, skřípěla zuby a vyrážela sténavé zvuky v objetí nená-

viděného nepřítele, který jako milenec se jí zdál žádoucnější než kdykoliv předtím; ovijela kolem něho své nahé paže a třela se vlhkým horkým jazykem o jeho rty. A pak, když projelo křečovitě škubnutí celým jejím tělem napjatým jako luk a z hrdla se jí vydral drsný přiškrčený vzlyk, zůstala ležet bezvládně s roztaženými nohama a rukama, s hlavou na stranu a s vlhkými očima obrácenými v sloup, jako ukřižovaná, přibitá k posteli.

Od té noci, kterou Miranda strávil až do úsvitu v manželčině ložnici, vznikl mezi nimi vzájemný poměr smyslné blaženosti, tak hluboké a úplné, že předtím nikdy nic podobného nepoznali; avšak v jejich nitrech nepominul, ba stále sílil hluboký mravní odpor jednoho proti druhému.

Po celé desetiletí žili takovým způsobem. Nyní však, tolik let po prvé manželské nevěře dony Estely, když obchodník již nepodléhal tak často návalům smyslné náruživosti, které ho dříve neodolatelně pudily do manželčiny ložnice, právě nyní se mu opět zdálo, že se ta nestoudnice hodlá dopouštět stejného hříchu jako před lety a svádět manželovy úředníky, s nimiž se scházela k obědu a večeři u společného stolu.

Tehdy se rozhodl, že koupí dům vedle Romãovy krčmy.

Dům se mu líbil, jedinou jeho nevýhodou byla přílišná stísněnost dvora; tento nedostatek však mohl být podle jeho mínění snadno odstraněn tím, že přikoupí za babku několik metrů pozemků vzadu vedle kamenného lomu a k tomu ještě kousek půdy mezi domem a krčmou.

Miranda proto zašel k Romãovi, aby se s ním dohodl o koupi, narazil však na nečekaně tvrdošíjný odpor.

Miranda se nechtěl dát odstrašit.

„Zbytečně maříte čas těmi řečmi,“ odpovídal mu Bertolezin milenec. „Neprodám ani píď z půdy, která mi patří, ba chtěl bych přikoupit ten kousek vzadu za vaším domem!“

„To myslíte můj dvorek?“

„Ano, váš dvorek.“

„Ale pak by dům neměl ani kousek zahrady.“

„Pro mne by to bylo výhodné.“

„Nechte přece těch vrtochů a řekněte, kolik žádáte za tu parcelu vedle mého domu.“

„Už jsem vám řekl své mínění.“

„Přenechte mi aspoň deset sáhů ze svého pozemku!“

„Ani píd!“

„Víte, že to není od vás ani trochu hezké? Dělán to jen pro svou dcerku, aby měla chudinka drobet volného místa, když si chce pohrát a trochu se proskočit.“

„Já nic nikomu neprodám, poněvadž ten pozemek sám potřebuji!“

„Že ho potřebujete? Rád bych věděl k čemu! Kousek půdy mezi lomem a mým domem, že to ani nestojí za řeč! Vždyť vám toho ještě zbude dost!“

„Však brzy uvidíte, co s ním hodlám počít!“

„Vy jste ale tvrdohlavý! Kdybyste mi přenechal těch deset sáhů, vaše parcela by byla zaokrouhlena, vedla by rovnou čarou až k lomu, a tím by se odstranil ten nepohodlný výběžek. Já svůj pozemek neohradím zdí dříve, pokud se mi nerozhodnete vyhovět.“

„Pak tedy tam nebude zeď nikdy, poněvadž jsem vám již řekl svůj názor!“

„Jakživ jsem neviděl takovou umíněnost! Uvažujte přece trochu, člověče! Vždyť tam nic nemůžete stavět, a kdybyste i chtěl, snad si nemyslíte, že dovolím, aby se mi někdo díval do dvora?“

„Nikdo se vám nebude do vašeho dvora dívat!“

„Stejně také vám nedovolím, abyste tam postavil zeď a zohyzdil mi vyhlídku po levé straně domu!“

„Nezamýšlím stavět s té strany žádnou zeď.“

„A co tedy hodláte k čertu počít s tím pozemkem?“

„To je moje věc. Však se to brzy dozvíte.“

„Budete toho litovat, že jste mi nechtěl ten pozemek prodat!“

„S tím litováním si počkáte! Teď vás jenom chci upozornit, že bych nikomu neradil, aby se míchal do mých záležitostí, protože by se se špatnou potázal!“

„Mnoho zdaru!“

„Sbohem.“

A tak nastal tichý úporný zápas mezi dvěma Portugalci: mezi obchodníkem s látkami a obchodníkem se smíšeným zbožím a s lihovinami. Miranda se nemohl odhodlat dát postavit zeď dříve, pokud nezíská onen kus půdy sahající k lomu, a Romão se nevzdával naděje, že se mu podaří zvětšit své pozemkové vlastnictví aspoň o dva tři sáhy za domem; ten kousek by měl pro něho, jak počítal, cenu zlata, kdyby se mu podařilo uskutečnit velkolepý plán, o němž právě uvažoval – vystavět totiž novou osadu v měřítku vskutku velkorysém, již by nebylo daleko široko rovno a která by zcela zastínila každou jinou kolonii nájemných domů ve čtvrti Botafogo.

To byl jeho životní sen. Již po dlouhou dobu se obíral jen a jen tou myšlenkou, zdálo se mu o tom téměř každou noc a nebylo dražby na stavební materiál, již by se neúčastnil, vydražoval dříví ze staveb, skupoval z druhé ruky krytinu, vápno a cihly a všechno to ukládal na svém volném rozsáhlém pozemku, jenž se brzy začal podobat nesmírné barikádě, tolik toho tam bylo nakupeno: prkna a desky, klády, lodní stožáry, káry, zbytky vozů, kachlová i železná kamna, rozebrané sporáky, pyramidy cihel nejrůznějšího druhu, sudy cementu, celé hory písku a načervenalého jílu, kupy starých tašek, rozvíklané žebříky, skladiště vápna a bůhvíco ještě; a poněvadž věděl z vlastní zkušenosti, jak snadno lze ty věci odcizit, pouštěl každou noc s řetězu divokého hafana, aby střežil jeho majetek.

Na toho psa si obyvatelé Mirandova domu neustále stěžovali, neboť nikdo se nemohl odvážit po desáté hodině dolů na dvůr, nechtěl-li se vydat v nebezpečí, že bude napaden tou divokou bestií.

„Ať si tam postaví zeď!“ říkal João Romão, krče rameny.

„To neudělám!“ odpovídal Miranda. „Má-li svou hlavu, já si ji také dovedu postavit!“

Zato však zatoulala-li se nějaká slepice nebo kuře z krčmářovy ohrady do Miranova domu, zmizely, jako by se po nich země slehla. João Romão protestoval nevybíravými slovy proti těm krádežím, hrozil krutou pomstou a zapřísahal se, že bude střílet.

„Ať si postaví zeď kolem kurníku!“ odpovídal manžel Estelin.

Po několika měsících, když ztroskotal poslední krčmářův pokus získat několik sáhů sousedova pozemku, rozhodl se začít se stavbou.

„Jen ho nech,“ řekl jednou večer v posteli Bertoleze, „však já se do jeho domu dostanu, a když ne s přední strany, tedy aspoň zadem! Dříve nebo později od něho získám ne dva sáhy, ale šest, osm, celý dvůr a možná i dům k tomu!“

Říkal to s hlubokým přesvědčením toho, jenž skálopevně věří své vytrvalosti, svému houževnatému úsilí a zázračné moci svých peněz, které vycházely z jeho rukou jen proto, aby se zmnohonásobeny opět vrátily.

Od té doby, co touha po majetku ovládla celou Romãovu bytost, veškeré jeho myšlení a snažení se upínalo i v sebe-menších maličkostech jen k jedinému cíli: zbohatnout a rozmnožit co nejvíce své jmění. On a jeho družka jedli jen podřadnou zeleninu z domácí zahrady, tu, kterou by beztak nikdo nekoupil, jeho slepice dávaly sice značný užitek, on si však nepopřál jediného vejce, ačkoliv je měl velmi rád; prodal je do posledního a spokojil se zbytky jídel po zákaznicích. To již nebyla tížádnost, to byla nervová choroba, cosi jako posedlost, zoufalá touha hromadit jmění, měnit vše v peníze. Den co den bylo vídat toho malého zavalitého chlapíka s ježatými vlasy a věčně neholeného, jak pobíhá od lomu ke krčmě a od krčmy k zahradě a k louce, vždy s vyhrnutými rukávy a s dřeváky na bosých nohou; chodil tak s místa na místo a jeho oči žádostivě tékaly s předmětu na předmět, jako by se chtěly zmocnit všeho toho, co si nemohly přivlastnit ruce.

Domy v ulici začaly zatím růst závratně rychlým tempem. Stavělo se mnoho a ledabyle, domky a vilky se množily jako houby po dešti, činže stoupaly a ceny nemovitostí se zdvojnásobily. V blízkém okolí vznikla továrna na makarony a jiná na svíčky, dělníci tudy chodili od úsvitu až do soumraku a většina z nich se stravovala v jídelně, kterou João Romão zřídil ve své krčmě. Vznikaly nové konkurenční podniky, žádný však tak nezkvétal jako jeho. Nikdy předtím mu nešly obchody tak dobře, nikdy tolik neprodal jako nyní, neboť měl daleko větší odbyt než v dřívějších letech, takže musil přijmout zaměstnance, zboží se mu již nevešlo do regálů a prodejní pult byl stále zamaštěnější a opotřebovanější. Peníze v přihrádce se množily, dvacetník po dvacetníku ze zásuvky putoval do pokladnice po padesáti a stu milreisích, až se octly po tisíci milreisích v peněžním ústavu.

Nakonec se již nespokojoval nákupem zboží pro svůj krám u místních dodavatelů a začal objednávat některé druhy zboží přímo z Evropy. Tak víno na příklad, které dříve nakupoval po obchodech v lahvích, dovážel nyní z Portugalska v sudech a z každého sudu po smíchání s vodou a s levným tuzemským rumem udělal tři. A podobně bral máslo po bečkách, celé bedny konzerv, krabice sirek, olej, sýry, kuchyňské nádobí a jiné a jiné zboží denní potřeby.

Dal vystavět nové skladiště, zrušil hokynářství, přeložil ložnici a využil získaného prostoru k rozšíření šenkovny, která se tak stala prostornější a dostala dvoje nové dveře.

To již nebyla obyčejná krčma, nýbrž hotový bazar, kde mohli zákazníci nakoupit veškeré zboží denní potřeby: železné nářadí, porcelánové nádobí, psací potřeby, pracovní haleny pro dělníky, látky na dámské šaty, slaměné klobouky chránící hlavu před úžehem, laciné voňavky, hřebeny zdobené imitovanými drahokamy, šátky s natištěnými milostnými verši, prsteny a náušnice z nepravého zlata.

Přicházeli tam lidé z celého okolí, buď do obchodu nebo

vedle do jídelny, kde se dělníci z továren a z kamenného lomu setkávali po práci a krátili si čas až do deváté hodiny hovorem a pitím, zahalení oblaky kouře z dýmek a obklopeni výpary ze smažených ryb a z petrolejových lamp.

A Romão prodával všechno, nač si kdo pomyslel, ba i peníze půjčil každému, kdo právě potřeboval. Nebylo dělníka, jehož plat by se neoctl nakonec v kapse toho vykutáleného ničemy, a za ty měďáky, které se měnily v jeho rukou ve stříbro, bral osm procent měsíčních úroků, o něco více než od těch, kteří nechali u něho v zástavě nějaký zlatý nebo stříbrný předmět.

To nevadilo, aby domky postavené na volném prostranství nenalezly ihned po dohotovení nájemníky, kteří ani nečekali, až uschne barva. Byty šly na dračku, neboť pro dělníky to bylo nejvýhodnější místo z celé čtvrti. Zejména ti, kteří pracovali v kamenném lomu, tam rádi bydleli, poněvadž jejich pracoviště bylo odtud vzdáleno, co by kamenem dohodil.

Miranda se necítil vzteky.

„Kasárna!“ křičel celý rudý v obličejí. „Kasárna mi tu postaví ten zlořečený krčmář, aby ho čert vzal i s těmi jeho baráky! A rovnou před mými okny! Celý dům mi tak zohyždil!“

Ulevoval si těmi nadávkami, přísahaje krčmáři pomstu za všechny ty nepříjemnosti, které mu způsobil, zlořečil mrakům prachu, vnikajícím do jeho domu, a stěžoval si na pekelný rámus zedníků a tesařů, lomozicích od časného rána do soumraku na staveništi.

Nic mu to však nebylo platné, domky vůčihledě rostly a postupovaly jakoby v sevřeném šiku od krčmy k pahorku a pak se obracely a mířily k domu Mirandovu, jenž se zdál sevřen v tom objetí hada z kamene a vápna.

Dal proto obehnat svůj majetek zdí, vždyť ten ničema by se neostýchal vniknout až dovnitř a usídlit se třeba v jeho vlastním saloně! A tak se domky nové osady posléze zastavily těsně u zdi, právě zbudované Mirandou, tvoříce s ní a s vedle-

ším domem velký čtverhranný prostor, jakési kasárenské nádvouři, kde by mohl cvičit celý pluk.

Pěťadvadesát domků měla ta obrovitá osada.

Když byla stavba hotova, João Romão dal postavit na prostoru dlouhém asi dvacet sáhů, který dělil jeho dům od domu Mirandova, silnou zeď vysokou devět stop, nahoru do omítky poručil zazdít skelné střepy a dna rozbítených lahví, zatím co nad velkou branou uprostřed se houkala lucerna z červeného skla. Nahoře na žluté ceduli bylo napsáno červenou barvou s pravopisnými chybami:

Osada São Romão

Pronajmou se domky a necky na prani.

Domky se pronajímaly na měsíc a necky na den, obojí za hotové předem. Necky s vodou stály denně půl milreisu, nepočítajíc v to mýdlo. Nájemníci měli přednost a směli používat necek zdarma.

Vody tam bylo hojnost jako málokde jinde a také velké prostranství se dobře hodilo k sušení prádla, takže zájemců o necky nechybělo; scházely se tam pradleny z celého okolí, ba některé přicházely dosti z daleka. A sotva se uvolnil některý z domků, nějaký pokojík, nebo aspoň koutek se slámkem, hlásily se celé houfy zájemců, kteří se chtěli přistěhovat do nově zřízené kolonie.

A tak vznikla skutečná velká prádelna, kde bylo po celý den rušno. Ke každému domku patřilo kousek pozemku ohrazeného tyčkovým plotem, kde nájemníci pěstovali zeleninu nebo si zřídili malé květinové zahrádky, jejichž živá a veselá zeleň, střídající se s pestrobarevnými skvrnami květin, se výrazně odrážela od šedi cementových nádrží, z nichž neustále přetékala voda, a od bílých hromad prádla nakupeného na lesklých lavicích u necek. A dřevěné tyče ověšené mokrým prádlem, z něhož neustále kapala voda, svítily na slunci jako kousky roztaveného kovu.

Z té rozmočené země, prosycené neustále vlhkými výpary prádla, z toho rozbláceného teplého vlhka začalo se rodit, hýbat se a růst cosi živoucího, nové lidské společenství, které jako by bylo samovolně vyklíčilo z bahníka a množilo se podobně, jako se množí červi na hnojišti.

II

V příštích dvou letech osada vůčihledě vzkvétala, rostla a přibývalo jí neustále nových obyvatel. Miranda za svými čtyřmi zdmi se děsil toho prudkého růstu, zneklidňovala ho ta živelná síla a plnila ho strachem nelitostná džungle bující vedle domu pod jeho okny, jejíž kořeny, zálužnější a tlustší než zkroucená hadí těla, vykukovaly se všech stran, vyrážely ze země vůkol a ničily všechno, nač narazily.

Co to bylo platné, že obchody v ulici Hospício nešly nejhůře, když měl stále před očima pohoršlivý úspěch toho kramáře, toho usmoleného ničemy, který co je živ neměl na sobě kabát a sdílí stůl i lože s černoškou!

Zejména večery a chvíle nedělního klidu jitrily jeho zavilý hněv, neboť chtěl-li si pohovět po celodenní námaze v lenošce vedle jídelního stolu, musel chtě nechtě poslouchat pustý rámus, zaléhající k němu ze sousední osady zároveň s pronikavým pachem zpocených lidských těl tisících se na malém prostoru. Vždycky, když přistoupil k oknu, ovanuly ho teplé smyslné výpary, připomínající pach pářících se zvířat.

A když pak odešel spát do své ložnice, lhostejný k manželce a navyklý na její smyslné choutky, neboť již dávno vystřízlivěl ze svého milostného poblouznění, které kdysi bouřilo a rozněcovalo jeho krev, pak teprve ho začal hrýzti sousedův blahobyt a plnit jeho nitro pocitem štítivé závisti.

Zaviděl tomu Portugalci, že ho potkalo takové štěstí, aniž

musel snášet ponižující příkoří jako on, záviděl mu, že ačkoliv je aspoň třikrát tak bohatý, nemusel se oženit s dcerou svého zaměstnavatele anebo s nemanželským dítětem nějakého zámožného plantážníka navštěvujícího jeho dům.

A on, Miranda, který považoval sám sebe za vzor moudrosti a životní zkušenosti, on, který napsal kdysi jakémusi svému známému do Portugalska, když mu blahopřál k sňatku, že Brazílie není ničím jiným než mezkem s nákladem zlata a že každý, kdo má jen trochu obratnosti, si ho snadno osedlá, on, který se považoval za chytráka, nad něhož není, připadal si nyní jako hotový břídil ve srovnání se svým sousedem. Myslel si, že se stane v Brazílii pánem, a zatím se stal otrokem zhýčkané Brazílie, šlapající v prach manželskou věrnost. Namlouval si kdysi, že je stvořen pro velké činy, a zatím není ničím jiným než směšnou nebo nanejvýše politováníhodnou obětí své ctižádosti. Tak je to! Vždyť co vlastně dosud velkého v životě vykonal? Domohl se, pravda, jistého blahobytu, ale za jakou cenu? Získal své jmění tím, že se upsal té čertovské ženské, jež mu přinesla věnem osmdesát tisíc milreisů, ale mrzutosti a hanbu, kterou mu způsobila, nelze ani penězi zaplatit. Žije se mu sice snáze, ale zato má až do smrti na krku ženu, k níž necítí nic, leda nenávisť. A k čemu to všechno? Jaký má vlastně jeho život smysl? Z pekla své domácnosti do očiště každodenní lopoty a opačně – ano, tak tráví svůj život! Věru, nikdo mu nemusí jeho osud závidět!

Trýznivá nejistota, je-li Zulmira jeho dcerou, nedovolovala tomu nešťastníku ani těšit se z otcovských radostí. Kdyby se nenarodila z Estely a byla místo toho sirotkem, kterého přijal za vlastního, snad by k ní přilnul a jeho život by se bral jinými cestami; tak, jak se však věci měly, nebohé to stvoření mu neustále připomínalo jeho nepodařené manželství a Miranda přenášel i na dceru nenávisť, kterou pociťoval proti matce.

„Das aby vzal takový život!“

„Byl jsem pořádný hlupák!“ usoudil nakonec hlasitě a vy-

skočil s postele, když se dlouho převracel s boku na bok, nemoha usnout.

A začal chodit po pokoji, neboť hlodavá závist, která sžírala jeho nitro, nedala mu spát.

Jak je šťastný ten João Romão! Ten ví, panečku, jak na to! Co já bych za to dal, kdybych byl dnes tak volný a bezstarostný jako tehdy, když jsem přistal bez haléře v kapse u brazilských břehů! Tenkrát jsem byl mlád, život se otvíral přede mnou. Kdybych se nyní oženil a z mé ženy se vyklubala nová Estela, kopl bych do ní a poslal ji k čertu. To jsem měl hned tehdy udělat a nepřipustit, aby ze mne učinila Brazílie takového slabocha!

Ano, hlupák jsem byl a nic jiného, opakoval si pro sebe a nijak se nemohl smířit se štěstím, které provázelo jeho souseda. Hlupák jsem, jakému není rovno! Neboť čeho jsem se konec konců dosud domohl? Obchodu se nemohu vzdát bez nebezpečí, že přijdu o peníze, které jsou do něho investovány; ten kapitál je tak pevně zaklíněn do bludiště různých obchodních machinací, které jsou tak složité a stále se více zaplétají, že s ním nelze hnout, a já jsem stále těsněji poután k této zemi, kde již asi složím kosti. Věřu, čeho jsem vlastně dosáhl, je-li stále hybnou pákou mého úvěru věno té nestoudnice, které mě k ní váže stejně tak, jako mě váže můj obchod k těmto zlořečeným končinám?

Z tohoto kalného myšlenkového kvasu se zrodila ve vyprahlém srdci Mirandově nová myšlenka: dosáhnout šlechtického titulu. Jeho povaha nebyla schopna silných neřestí, které dovedou dát náplň životu muže: nemaje ani rodiny, již by věnoval svou lásku, ani dostatečné obrazotvornosti, aby hledal rozptýlení v prostopášném životě, chopil se té myšlenky, jako se chápe trosečník prkna na širém moři nebo jako umírající naděje v posmrtný život, cítí-li blížit se smrt. Estelina ješitnost, která mu dříve leda vyloudila na rty uštěpačný úsměv, se mu již nezdála tak směšnou, ba začínal ji i chápat. Snažil si namluvit,

že v jejích žilách vsutku koluje modrá krev, a jestliže on nezdědil šlechtický titul po svých předcích, získá si jej svým vlastním přičiněním, což bude ještě záslužnější. A od té chvíle začal snít o baronském titulu, který se stával stále více a více cílem jeho života, a pocítil v nitru velké uspokojení nad tím, že konečně našel něco, do čeho může ukládat peníze, aniž by je musel vracet ženě anebo je odkázat dědicům.

Toto předsevzetí změnilo od základu jeho život. Stával se stále více otrokem konvencí, dával okázale najevo společenské předsudky, zdůrazňoval svou převahu kde mohl a závist, kterou pocítoval k svému sousedu, začal skrývat za maskou pohrdavé blahosklonnosti. Každý den, když se s ním potkával, zdravil ho s povýšeným výrazem představeného, jenž se uráčí odpovědět na pozdrav svému podřízenému, stáhl koutky rtů k lehkému úsměvu a hned se začal opět tvářit velmi důstojně.

Když tak učinil první kroky, aby získal vytouženou šlechtickou hodnost, otevřel svůj dům hostům a začal pořádat společenské slavnosti. Také jeho žena vidouc, jak mu začínají prokvétat vlasy prvými stříbrnými nitkami, přivítala s radostí tu změnu.

Zulmiře šlo tehdy na třináctý rok a byla výrazným typem děvčete z hlavního města: bledá, vytáhlá, s drobnými načervenalými skvrnami na víčkách a na rtech a poněkud pihovatá v tváři, vydechovala vlhkou vůni nočních květů a její pleť připomínala chladnou běl magnolie. Vlasy měla světlekaštanové, ruce téměř průsvitné, nehty měkké a krátké jako matčiny, zuby o něco bělejší než pleť v obličejí, drobné nohy, úzký pás a velké černé oči, živé a zlomyslné.

Právě v té době přijel z Minas syn jakéhosi bohatého plantážníka, který poskytoval slušné výdělky Mirandovu obchodnímu domu; byl to snad nejlepší zákazník, jakého měl Miranda ve vnitrozemí.

Chlapec se jmenoval Henrique, bylo mu patnáct let a přijel do hlavního města, aby tam dokončil přípravná studia nutná

k zápisu na lékařskou fakultu. Miranda ho ubytoval nejprve v ulici Hospício, kde měl obchod. Mladý student si však za několik dní stěžoval, že se mu tam špatně bydlí, a obchodníku, jenž si nechtěl zneprátnit mladíkova otce, nezbylo než nabídnout mu pohostinství ve svém vlastním domě ve čtvrti Botafogo.

Byl to příjemný hoch, avšak velmi ostýchavý a jemný jako slečinka. Zajímal se jen o svá studia, měl tak malé nároky a tak málo utrácel, že nevydal o haléř více, než nutně potřeboval. Kdyby ostatně nechodil ráno s Mirandou, jenž ho doprovázel až ke škole, nevyšel by po celý týden z domu, leda když se vydal s rodinou na procházku. Dona Estela ho začala brzy zahrnovat něžností skoro až mateřskou a sama se starala o jeho měsíční vydání stanovené obchodníkem, neboť otec chlapcův mu dal po této stránce naprostou volnost.

Mladík mu ostatně nikdy neříkal o peníze; potřeboval-li něco, obrátil se na donu Estelu a ta to vyřídila manželovi, jenž koupil žádanou věc a pak ji zapsal s tučným ziskem na účet plantážníkův. Za stravu a ubytování platil měsíčně dvě stě padesát milreisů, to však on nevěděl a ani se o to nestaral. Jinak mu nechybělo ani nejmenší a domácí služebnictvo se k němu chovalo uctivě, jako by byl vlastním synem pánů.

Bylo-li večer pěkné počasí, dona Estela chodívala s ním na procházku v doprovodu dcery a mladého černocha Valentina. Procházeli se obvykle podél mořského pobřeží a občas ho brávala s sebou ke svým přítelkyním, byla-li k nim pozvána na nějakou domácí slavnost.

Služebnictvo Mirandovy rodiny se skládalo z mladé mulatky Isaury, dobrosrdečného a ne zvláště chytrého stvoření; dostala-li nějaké peníze, nemeškala a běžela je hned utratit za mlsky do Romãoya krámu; pak tam bylo černošské děvče jménem Leonor, živá, mrštná jako kluk a tenká jako vrbový proutek; znala bezpečně zpaměti celý obsáhlý repertoár necudných nadávek a po každé, když ji písaři nebo zákazníci v krámu škádlili jen

čas tím, že pomlouval kolemjdoucí, neboť se domýšlel, že nikdo tak nezná město a jeho obyvatele jako on. Někdy, avšak nepříliš často, ho dona Estela pověřila obstaráním drobných nákupů a Botelho jí dovedl vyhovět lépe než kdokoliv jiný. Avšak velkou jeho vášní, jeho koníčkem byly uniformy; zbožňoval všechno, co se týkalo vojenského života, ačkoliv sám cítil nepřekonatelný strach z jakéhokoliv druhu zbraní, hlavně střelných. Celý zbledl, zaslechl-li v blízkosti výstřel z pušky, avšak všechno, co nějak souviselo s válkou, ho plnilo nadšením; slzel pohnutím, spatřil-li důstojníka v parádní uniformě, znal zevrubně všechny kasárenské předpisy a stačil mu jediný pohled, aby poznal hodnotu a druh zbraně kteréhokoliv vojína; přes své stařecké neduhy se vždycky zastavil, kdykoliv zaslechl na ulici hláhol trubky nebo rachot bubnu provázející setninu na pochodu a leckdy nedovedl dokonce odolat pokušení připojit se k hloučku za vojenským oddílem, a pak nepřišel domů dříve, pokud se vojáci nevrátili do kasáren. To bláznovství končilo pak tím, že se objevil až k šesté hodině večer, celý utrmácený a k smrti umdlený, že se nemohl ani na nohou udržet; tak ho zchvátil ten několikahodinový pochod za břešných zvuků vojenské kapely. A nejpovedenější na tom bylo to, že když vystřízlivěl ze svého nadšení, začal zuřivě spílat tomu prokletému velícímu důstojníku, který vedl svou četou celou řadou ulic a úmyslně volil nejdelší cestu.

„Vypadá to nejinak,“ stěžoval si, „než jako by mě chtěl ten dareba o život připravit! Jen považte, pochodovat tři hodiny za toho pekelného vedra!“

Jedním z nejkomičtějších Botelhových vrtochů byla živelná nenávisť k Valentínovi. Jeho rozmary zhýčkaného dítěte ho přiváděly k zuřivosti a vykutálený ten ferina, skrýváje se za ochranu dony Estely, neopominul využít sebemenší příležitosti, aby ještě více podráždil starého příživníka, jenž by ho nejraději vlastními rukama zardousil, kdyby se nebál hněvu paní domu.

Botelho věděl o poklescích Estelíných, vždyť celá její minu-

lost byla pro něho otevřenou knihou. Sám Miranda, jenž ho považoval za důvěrného přítele, nejednou ve chvílích sdílnosti mu leccos prozradil a otevřeně se mu svěřil, jak jí pohrdá a proč ji dosud nevyhodil na ulici. A Botelho mu dával zcela za pravdu, neboť chápal, že vážné obchodní zájmy jsou na prvním místě.

„Žena za takových okolností,“ říkal s přesvědčením, „má cenu hotových peněz, a penězi se nesmí nikterak pohrdat. Ale já, kdybych byl vámi, nikdy bych za ní nepřišel...“

„Proč ne?“ namítal manžel. „Věřte, že pro mne není ničím více než praobyčejným plivátkem!“

A starý ten příživník, celý šťastný nad tím, jak manžel tupí svou ženu, ochotně mu přizvukoval a na důkaz svého uznání mu stiskl ruku. A slyšel-li mluvit donu Estelu o manželovi s netajeným opovržením, ba s odporem, jeho tvář se ještě více rozzářila.

„Jen si nemyslete,“ svěřovala se mu, „že nevím, jak mě můj milostivý pan manžel nenávidí, ale záleží mi na tom právě tolik, jako obléknu-li si ty nebo ony šaty. Bohužel, společnost nedovoluje vdaným ženám, aby žily bez manžela, a tak mi nezbyvá, než snášet chtěj nechtěj, co mi osud uložil. Ale ujišťuji vás, že dovolím-li občas Mirandovi, aby za mnou přišel, pak jen proto, poněvadž jsem přesvědčena, že je lépe ustoupit než se pouštět do zbytečných hádek s takovým člověkem, jako je on!“

Botelho byl příliš zkušený a znal příliš dobře svět, než aby donášel manželům, co řekl jeden o druhém.

Když se jednou necítil dobře a vrátil se domů v neobvyklou hodinu, zaslechl v zahradě jakýsi tlumený šepot z odlehlého, hustě zarostlého kouta, kam obvykle nikdo nechodíval.

Zamířil tam po špičkách a spatřil, aniž byl sám viděn, donu Estelu vklíněnou mezi zeď a mladého studenta. Zastavil se pln zvědavosti, téměř ani nedýchaje, a ukázal se teprve, až se dvojice odloučila.

Paní lehce vykřikla a chlapec, celý rudý v obličeji, zbledl

jako stěna; Botelho se je však snažil uklidnit a domlouval jim důvěrně přátelským tónem:

„To je věru od vás nerozvážnost! Tak neopatrně si počínat! Co kdyby tu šel kolem místo mne někdo jiný... V domě je přece tolik místa, a vy si vyberete kout v zahradě!“

„Vždyť jsme nedělali nic špatného!“ odpověděla Estela, která se zatím vzpamatovala ze svého úleku.

„Och,“ odpověděl stařec, tváře se nesmírně uctivě, „pak tedy promiňte, domníval jsem se, že... A i kdybych se nemýlil, věřte, že na tom nezáleží. Vidím v tom něco naprosto přirozeného a podle mého názoru mají lidé na světě jen to, co si užijí... Ať jsem něco viděl nebo ne, pro mne je to stejné, není mým zvykem míchat se do cizích záležitostí... Paní je mladá, právě v nejlepších letech, manžel ji zanedbává, a co je tedy na tom divného, hledá-li si náhradu? Inu, svět už je takový, a my jej nezměníme. Mladost se musí vybouřit, a co v mládí neužijesh, v stáří nedohoníš. Rozumí se, že budu mlčet jako hrob, ani vám na to nemusím ruku podat, jen se mi zdá, že příště byste měli být drobet opatrnější...“

„Dobrá, dobrá, už dost o tom!“ přerušila ho Estela.

„Prosím o prominutí, ale říkám-li to, pak jen proto, abych vás ujistil, že pokud jde o mne, můžete být docela klidní. Naprosto bych nechtěl, abyste si snad myslili, že...“

Henrique mu skočil do řeči hlasem, v němž se ještě chvělo vzrušení:

„Ale buďte ubezpečen, pane Botelho, že...“

Stařec nenechal ani jeho domluvit, položil mu ruku na rameno a táhl ho s sebou:

„Nic se nebojte, mladý pane, já vás neprozradím!“

A když je již nemohla Estela slyšet, pošeptal mu kamarádsky: „Buďte rozumný a neničte si zdraví... Podívejte se, jak se vám chvějí nohy!“

Dona Estela je provázela zpovzdálí tváříc se, jako by trhala květy a vázala je v kyticí; chvílemi se půvabně skláněla ke kvě-

tinám rostoucím u země a pak si zase stoupla na špičky, aby utrhla heliotrop nebo franciseu.

Henrique doprovodil Botelha až k jeho pokoji a cestou oba stále ještě hovořili o té události.

„Slibte mi, že nebudete o tom s nikým mluvit! Dáte mi na to čestné slovo?“ tázal se ho student.

Stařec se mu teď již se smíchem přiznal, že je přistihl při činu a delší dobu pozoroval.

„Copak jsem blázen, abych vás prozradil? Za koho mě považujete? Jen tehdy bych promluvil, kdybyste mě k tomu vy sám přinutil, ale to, jak doufám, nikdy nebude. Musím se vám přiznat, Henrique, že jste mi velmi sympatický. Skvělý mladík, že by takového musel pohledat! A slíbím vám ještě víc: budu bdít nad vaší láskou k doně Estele...“

A co tak mluvil, vzal jeho ruce do svých stařeckých dlaní a začal je hladit.

„Slyšte, co vám řeknu,“ pokračoval a hladil ho neustále, „nezačínáte si nic s mladými děvčaty, rozumíte? To jako byste se upsal čertu! Stačí maličkost, a mužský je v bryndě! A pokud jde o ty ostatní, s tím si hlavu nelamte, však s žádnou nejdete k oltáři! A mluvíme-li již o doně Estele, musím vám říci, že jí prokazujete konec konců nemalou službu! Když žena, můj milý příteli, překročí třicítku a lapí takového mladého chlapce, jako jste vy, je to pro ni, jako by našla zlatý poklad! Ta se vás, holenu, tak brzy nepustí! Zavděčíte se tím nejen jí, ale i manželovi; čím více se k ní budete mít, tím bude šťastnější a tím lépe též pro chudáka manžela, vězí beztoho až po krk v těch svých obchodních záležitostech a potřebuje si trochu odpočinout, když se vrátí domů! Jen si jí proto hleďte, uděláte z ní hotového anděla! Ale trochu více opatrnosti je zapotřebí, rozumíte? Takové hlouposti jako dnes již víckrát netropte a řiďte se podle mých rad i u ostatních žen, které vám přijdou do rukou. Však pro jedno kvítí slunce nesvítil! Jen holek z veřejných domů se varujte, z toho bývají často nepřijemnosti, a s děvčaty na vdá-

vání si také nic nezačínajte. Ne abyste se spustil se Zulmirou! A věřte, že s vámi mluvím proto tak otevřeně, poněvadž jste mi sympatický, jste hezký a příjemný mladý hoch!“

Začal se k němu chovat s takovou důvěrnou něžností, že student se prudce vyprostil z jeho rukou a odešel s výrazem štítlivého hnusu, zatím co stařec za ním volal tlumeným hlasem:

„Počkej přece chvíli! Vrať sel Vida, panáček je nějak nakvašený...“

III

Bylo pět hodin ráno a osada se začínala probouzet, otvírajíc místo očí dlouhou řadu oken a dveří.

Radostné a spokojené probuzení toho, kdo spal sedm hodin klidným nerušeným spánkem. V ranním oparu jako by ještě bylo slyšet poslední akordy kytary z minulé noci, ztrácející se v neurčitém přísvisitu rodícího se dne jako doznívající zvuky teskné písně v cizí zemi.

Vyprané prádlo, které se sušilo na dvoře od včerejšího večera, plnilo vzduch vlhkostí a pronikavým pachem laciného mýdla. Kameny v dlažbě, vybledlé na místech, kde se pralo, a potřísněné šmolkou, byly pokryty jednotvárně šedou ssedlinou mýdlové pěny.

Zatím se objevovaly ve dveřích prvé rozespalé obličejy, bylo slyšet hlučné zívání jako šumot mořských vln a neméně hlučné odkašlávání; začaly cinkat šálky a vůně čerstvě vařené kávy zatlačila všechny ostatní pachy; od okna k oknu se vyměňovala prvá slova a prvě ranní pozdravy; pokračovalo se opět v hovorrech přerušovaných včerejšího večera a dětská drobotina skotačila již venku, zatím co zevnitř bylo slyšet tlumený pláč nemluvnat. Z toho rodícího se zmateného šumu vybuchl chvílemi smích, ozvaly se zvuky hádajících se hlasů, o nichž se nevědělo, odkud přicházejí, štěbetání kachen, kokrhání kohoutů a kdákot slepic.

Z některých bytů vycházely ženy, aby pověsily na zeď přede dveře klece s papoušky, a ti si hlučně přáli po příkladu svých pánů dobrého rána, třepetajíce přitom křídly, jako by zdravili nový den.

A zanedlouho se začal ozývat stále rostoucí povyk u vodovodu, kde se seskupil hlučící dav mužů a žen. Jeden po druhém si umýval chvatně obličej pod praménkem vody, tekoucím z výše asi pět stop. Na zemi se tvořily louže, takže ženy si musely sevřít sukně mezi stehna, nechtěly-li si je zamáčet; bylo vidět osmahlou pleť jejich nahé šije a paží, když si přidržovaly vlasy na týlu hlavy, aby si je nepostříkaly. Mužové neměli zapotřebí takové opatrnosti, ti strkali naopak hlavu pod sprchu a silně si třeli nos a tváře, funice přitom a prskajíce do dlaní. Dveře záchodů si ani chvíli neodpočinuly, bylo to neustálé otvírání a zavírání, vcházení a vycházení. Nikdo tam dlouho nepobyl a chvatně zase vyšel ven, taktak že si přidržel kalhoty nebo sukni. Děti se ani nesnažily užít toho zařízení a vykonaly svou potřebu vzadu na volném prostranství za krčmou nebo za zelinářskými záhony.

Zatím hluk sílil a jako by se soustřeďoval, ruch každodenního života rostl stále více a stával se zřetelnějším a zřetelnějším, takže v něm zanikaly jednotlivé hlasy a mísily se v jediné šumění, jež naplňovalo celou osadu. Do krámu přicházeli první zákazníci, začalo se debatovat a sem tam vypukla i hádka; bylo slyšet hlučný smích a nadávky, lidé již nemluvili, ale křičeli. Z toho kypivého kvasu, z té dychtivé životnosti plazivých rostlin bujících a pevně zakořeněných v černém kalu, z něhož čerpaly živné látky, bylo cítit pudovou radost z bytí, blahé uspokojení ze života.

Dveře krámu, vedoucí na dvůr, se ani netrhly, lidé přicházeli a odcházeli po nákupech, všude se to hemžilo jako v mraveništi.

Také dvě okna Miranova domu se otevřela a v jednom se objevila Isaura, chystající se začít s úklidem.

„Hej, Dungo,“ zavolala dolů, zatím co vytřepávala ubrus,

„budete-li dělat prosné placky, zakleptejte na mne, ale ne abyste zapomněla!“

Také Leonor se ukázala ze zvědavosti u okna a svazovala si přitom husté vlnité vlasy, spadající jí na šíji a na ramena mulatky.

Pak se objevil v osadě pekař s velkým košem na hlavě a se skládacím kozlíkem pod pažďím a usídlil se uprostřed dvora, kde položil koš na improvizovaný pult a čekal na kupující. Za krátkou chvíli byl obklopen houfem lidí. Děti se ucházely o jeho přízeň, a jakmile si zákazník nebo zákaznice vybrali chléb, zmizeli s ním, svírajíce jej pevně v rukou, ve dveřích svého bytu. Vtom se již ozvalo teskné cinkání zvonce na krku krávy, která chodila v doprovodu telátka ode dveří ke dveřím, a přál-li si někdo, majitel ji podojil a nalil mléko do připravené nádoby.

V té chvíli dostoupil hluk vrcholu. Továrna na makarony v nedalekém sousedství začínala denní směnu a jednotvárný hukot parního stroje přispěl také svým dílem k tomu, aby vřava byla ještě ohlušivější. Nával v krčmářově krámu stále rostl a stále více se podobal hemžení podrážděných mravenců. U vodovodu se kupily nádoby všech tvarů, mezi nimiž vynikaly petrolejové plechovky s dřevěnou rukojetí na víku, a bylo slyšet crkot vody tekoucí do konví. Některé pradelny již nalévaly vodu do necek a jiné věšely prádlo, které přes noc neuschlo. Začínal ranní shon. Někde se ozvala portugalská písnička a jinde brazilský lidový popěvek. Na hrbolaté dlažbě zahrčela kola metařova vozu, s jehož rachotem úspěšně soupeřily šňavnaté nadávky vozky, pobízejícího osla k rychlejší chůzi.

A pak se již netrhlo procesí nejrozmanitějších trhovců. Objevili se řezníci s čerstvým masem a jiní nabízeli dršťky nebo droby; jenom zelináři se kolonii vyhýbali, neboť téměř každý nájemník pěstoval zeleninu ve své zahrádce. Přicházeli brebentící podomní obchodníci s různými drobnostmi, s koši naplněnými lampami, skleněným zbožím, kuchyňským nádobím nebo

plechovými konvicemi na čokoládu. Každý měl svůj zvláštní způsob, jímž nabízel zboží, a mezi nimi budil obzvláštní pozornost obchodník s rybami, s dlouhou tyčí přes rameno, na níž se houपालy koše ryb. Stačil jeho první pronikavý hrdelní výkřik, aby se se všech stran sběhl jakoby na znamení neviditelné ruky velký houf koček, které ho obklopily jako starého známého, třely se mu o nohy s vyhrnutými nohavicemi a prosebně mňoukaly. Odháněl je kopanci, pokud prodával své zboží u dveří domků, avšak ta neodbytná čeládka se nedala jen tak snadno odbýt, škemrala neustále o chutné sousto a škrabala přitom na koše, které prodavač po každé pečlivě přikryl, jakmile obsloužil zákazníka. Aby se aspoň na chvíli zbavil těch dotěrných zvířat, nezbylo mu než hodit, jak nejdále mohl, hrst sardinek, na něž se kočičí zástup okamžitě vrhl a jen se pak mlsně olizoval.

První se dala do praní Leandra, známá pod přezdívkou Bokatá, nebojácná a vřískavá Portugalka se silnými pažemi porostlými chloupky a s mohutnými kyčlemi tažného dobytčete. Měla dvě dcery, jednu vdanou a rozloučenou od manžela, Anu das Dores, které říkali zkrátka jen Dores; pak mladší Nenen a k tomu ještě syna Agostinha, jenž neudělal nikomu nic dobrého a dovedl křičet snad ještě pronikavěji než matka. Dores bydlela ve vlastním bytě, ale taktéž v osadě jako celá rodina.

Nikdo nemohl říci s jistotou, zemřel-li manžel Bokaté, nebo ji opustil; její děti si však nebyly vzájemně podobny ani v nejmenším. O Dores se tvrdilo, že měla manžela a že ho nechala pro jakéhosi obchodníka, jenž se vrátil do Portugalska a svěřil jí, aby se jí nestýskalo, svému obchodnímu příteli. Šlo jí na pětadvacátý rok.

Nenen bylo sedmnáct. Byla štíhlá a vytáhlá, ale přitom dosti silná a velmi si zakládala na svém panenství, neboť dovedla proklouzávat jako úhoř mezi prsty mladíků, kteří po ní bažili, avšak nemínili se s ní oženit. Žehlila znamenitě a dobře se také vyznala v šití pánského prádla.

Vedle Leandry si brzy stoupla ke svým neckám Augusta Měkota, brazilská běloška a žena Alexandra, asi čtyřicetiletého mulata, jenž sloužil u policie a velmi si zakládal na svém úřadě. Pyšnil se dlouhým černým knírem na hladce vyholených tvářích a nosil, pokud byl ve službě, bílé naškrobené kalhoty s lesklými knoflíky na uniformě. Měli děti, ale ještě malé a jedna z dcerušek, Juju, žila u pěstounky, která se jí ujala – u jakési kokoty se sazbou pětaticeti milreisů na den; říkali jí Léonie a bydlela ve městě. Pocházela prý z francouzské rodiny.

Nebyl-li Alexandre ve službě, chodil doma v rozhalené košili a v trepkách, choval se velmi vlídně ke všem obyvatelům osady, mluvil s nimi, smál se a žertoval, jakmile si však oblékl uniformu, navoskoval knír a chopil se své španělky, s níž mival ve zvyku tlouci se do kalhot z hrubého režného plátna, nikdo ho již neviděl usmát se, se všemi mluvil svrchu a odměřeně. Jeho žena, již tykal pouze tehdy, neměl-li na sobě uniformu, byla známa po celé osadě svou počestností; nebylo to však ani tak její zásluhou jako spíše důsledkem netečnosti a nedostatku temperamentu.

Zanedlouho se objevila třetí prادلena, Leocádia, žena kováře Bruna, drobná zavalitá Portugalka s tuhým, vypracovaným tělem, jež měla u sousedek nevalnou pověst lehkomyšlnice, málo dbalé na svou čest.

Za ní v patách přišla Paula, stará a napolo přihlouplá brazilská Indiánka, která se těšila všeobecné vážnosti pro svou nadpřirozenou schopnost léčit nádchu a tišit horečky modlitbami a čarodějným zařikáváním. Byla nesmírně ošklivá, tlustá a smutná, v očích jí hrál jakýsi pomatený výraz, zuby měla ostré a špičaté jako pes, vlasy hladké, tvrdé a přes pokročilý věk dosud černé. Říkali jí Čarodějka.

Pak následovala Marciana s dcerou Florindou. Matka, letitá mulatka, byla velmi vážná a až přehnaně dbalá čistoty, takže podlaha jejího bytu pro neustálé mytí ani neuschla. Měla-li

špatnou náladu, chopila se obvykle koštěte nebo utěrky a začala překotně uklízet v bytě, a popadl-li ji vztek, běžela pro džber vody a celý jej vychrstla na podlahu. Dcera byla patnáctileté děvče s teple hnědou pletí, se smyslými rty, s pěknými zuby a zářivými očima. Celé její tělo jako by dychtilo po muži, chránila si však žárlivě svou panenskou čistotu a nepovolila ani prosbám Romãoovým, jenž se jí chtěl zmocnit za rozmanité drobné služby, které jí prokazoval, když chodila den co den za nákupem do jeho krámu.

Konečně byla řada na staré Isabel, totiž na doně Isabel, neboť v osadě se k ní chovali všichni s jakousi úctou pro její důstojné vystupování svědčící o tom, že žila kdysi v lepších poměrech. A věru, osud byl tvrdý k té ubohé ženě. Provdala se za obchodníka s módním zbožím, jenž musel ohlásit úpadek a spáchal proto sebevraždu, zanechav jí slabou a často churavějící dcerušku, na jejíž výchovu nelitovala žádné oběti, ba i francouzštině jí dala učit. Měla vyhublý obličej staré zbožné Portugalky, jež znala kdysi lepší časy, ochablá kůže kolem úst se jí svráстила v tukové váčky, podobající se prázdným pytlíkům, na bradě jí rostly černé chloupky a těžká víčka jako by přikrývala svou tíhou hnědé, neustále usazené oči. Řídké prošedivělé vlasy namaštěné mandlovým olejem nosila svázané nad spánky v uzel, a vyšla-li z domu, oblékala vždy tytéž šaty z černého hedvábí s hladkou nezřasenou sukni a kolem krku nosila červený šál; vypadala v tom jako putující pyramida. Z veškerého bývalého bohatství jí zbyla pouze zlatá tabatěrka na šňupavý tabák, z níž brala celá sklíčená co chvíli šňupeček, vzdychajíc přítom hluboce.

Osada si velmi zakládala na její dceři; říkali jí Holubička. Byla neobvyčejně půvabná, ačkoliv často churavěla, neboť zdraví jí valně nesloužilo, měla plavé vlasy, bledé tváře a způsoby děvčátka z dobré rodiny. Matka nedovolila, aby prala nebo žehlila, neboť lékař jí to důrazně zakázal.

Chodil za ní též ctitel, jakýsi João da Costa, obchodní prakti-

kant, jehož si jeho zaměstnavatel a kolegové velmi vážili, předpovídajíc mu skvělou budoucnost. Svou snoubenku, s níž se již delší dobu znal, měl velmi rád, avšak dona Isabel si nepřála, aby se dcera již vdávala, neboť ačkoliv jí bylo již téměř osmnáct let, nezaplátila dosud přírodě krvavou daň dospívání. Matka sice dělala všechno možné a nelekala se žádné oběti, aby dodržela do posledního písmene lékařova nařízení a aby se dostalo dceři všemožné péče, ale nebylo to nic platné. Na tom sňatku záviselo štěstí obou nebohých žen, neboť Costa, který si získal dobrou pověst v závodě svého strýce a měl se stát záhy jeho společníkem, zamýšlel vrátit oběma jejich dřívější společenské postavení. Nešťastná vdova si zoufala nad svým osudem a vždycky před spaním se modlila k Bohu, aby je neopouštěl a dopřál dceři oné prosté milosti, kterou poskytuje všem dívkám, ať ctnostným nebo darebnicím. Ale byť se jí sebehůře vedlo, za nic na světě by se neodhodlala provdat svého jedináčka dříve, pokud se nestane ženou, jak říkala. Neslušelo by se to a lékař by jistě ani nedoporučil sňatek dříve, pokud nenastane ta událost, za jejíž příchod se tolik modlila. Ne, to nikdy nepřipustí! To nechť raději zůstane svobodnou, a nelze-li jinak, budou obě až do smrti snášet útrapy spojené s bydlením v tom nesnesitelném prostředí!

V osadě všichni o tom věděli a pro nikoho nebyla ta věc tajemstvím. Neminulo dne, aby stará paní neslyšela aspoň dvakrát nebo třikrát tyto otázky nebo rady:

„Ještě nic nového?“

„Proč nezkusí mořské koupele?“

„Měla byste zavolat jiného lékaře.“

„Já na vašem místě bych ji provdala, však ono by se to nějak upravilo!“

Vdova odpovídala, že se štěstí vyhýbá jejich příbytku, a resignovaně vzdychala.

A když spatřili Costu, jenž navštěvoval pravidelně svou snoubenku, zdravili ho mlčky s výrazem dojetí a uctivého soucitu,

neboť proti tomu neštěstí ani zaklínací umění Čarodějčino nic nezmožlo.

Celá osada měla Holubičku upřímně ráda. To ona psala všem dopisy a pradlenám účty za prádlo, počítala za ně a předčítala noviny každému, kdo ji o to požádal. Všichni s ní jednali uctivě a dávali jí drobné dárky, což jí dovolovalo žít poněkud lépe než ostatní. Nosila vždy botky nebo nízké vycházkové střevičky, barevné punčochy a nažehlené šaty z kartounu; měla své drobné šperky, jimiž se zdobila, šla-li do města, a nikoho, kdo se s ní setkal při nedělní mši v kostele sv. Jana Křtitele, by ve snách nenapadlo, že bydlí v Romãově osadě.

Řadu pradlen, o nichž byla právě řeč, uzavíral Albino, útlý zženštilý mladík s tváří barvy vařeného chřestu a s řídkými, světle kaštanovými vlasy, které mu splývaly na žensky jemnou šíji. Také on se živil praním prádla a byl neustále mezi ženami, které si již tak navykly na jeho přítomnost, že s ním jednaly jako se sebou rovným a mluvily před ním i o věcech, které by se rozpakovaly říci v přítomnosti jiného muže. Učinily si z něho dokonce prostředníka svých milostných pletek a počínaly si při tom s bezostyšnou upřímností, která ho ani nepobuřovala, ani nevzrušovala. Rozvadili-li se mezi sebou manželé nebo dvě přítelkyně, Albino se je vždy snažil smířit a domlouval jim, aby si vzájemně odpustili. Dříve byl dokonce tak úslužný, že chodil za ně k zákazníkům vybírat účty za prádlo; jednou však, když přišel do jakési studentské kolejky, tak ho tam zbili a nikdo vlastně nevěděl proč, že ubožák se zapřísahal se vzlykotem a s očima plnýma slzami, že již jakživ nebude za nikoho takové pochůzky obstarávat.

A od té doby vskutku nevytáhl téměř paty z osady, kromě doby masopustního veselí, kdy se potloukal večer po ulicích převlečen za baletku a celé noci protančil na maškarních merendách. Tento druh zábavy byl jeho skutečnou vášní a strádal po celý rok peníze, aby je pak utratil za několik dní karnevalu. A ať byla neděle nebo všední den, ať pral nebo odpočíval, ni-

kdo ho jakživ jinak neviděl než v bílých vyžehlených kalhotách, v čistě vyprané košili, se šátkem kolem krku a se zástěrou, jež mu zakrývala nohy jako ženská sukně. Nekouřil, nepil a ruce měl stále vlhké a chladné.

Toho rána vstal ještě o něco malátnější než obvykle, neboť v noci špatně spal. Stará Isabel, jejíž byt sousedil po levé straně s jeho pokojem, zeptala se ho, co je mu, když ho slyšela neustále vzdychat.

Oh! Cítí se tak unavený, že sotva nohy vleče, a to píchání v boku!

Sousedka mu doporučila rozmanité léčivé prostředky a oba začali hovořit se ztrápenou tváří o nemocech.

A zatím co v hloučku ostatních pradlen Bokatá, Augusta, Leocádia, Čarodějka a Marciana s dcerou se hlučně bavily u svých necek, snažíce se vzájemně překřičet hlasem již unaveným neustálým mluvením, naproti nim za dřevěnou ohradou se sešla další skupina cizích pradlen s ranci prádla a postavila se do řady. Zanedlouho byly všechny necky obsazeny a hovor se stal tak hlasitým, že nikdo nepoznal, zdali se hádají, nebo se pouze hlučně baví.

Mezitím se začali trousit z domků muži odcházející do práce; někteří zamířili k zadním vrátkům vedoucím do lomu, odkud se již ozývalo bušení špičáků a dlát. Miranda v bílých plátěných kalhotách, v černém kabátě a s cylindrem na hlavě vyšel z domu a zamířil do kanceláře, doprovázen Henriquem, který šel do školy. Alexandre, jenž měl po noční službě, prošel vznešeně dvorem, aniž uznal za vhodné s kým promluvit, nevyjímaje ani vlastní ženu, a zmizel ve svém bytě, aby se vyspal. Skupina poličních obchodníků, Delperto, Pompêo, Francesco a Andréa, každý se svým velkým košem plným galanterního zboží a různých tretek, vydala se na svou každodenní pouť za výdělkem, všichni se přitom hádali a chrlili proudy italských nadávek.

Jakýsi klučina v krátkém kabátu přiběhl z ulice a ptal se Bokaté, zná-li nějakou Ritu.

„Ritu z Bahie? Jak bych ji neznal! Už celý týden se tu neukázala.“

Leocádia dodala, že mulatka se jistě někde dobře baví s Firmem.

„S jakým Firmem?“ tázala se Augusta.

„S tím vytáhlým mulatem, větší se jí pořád na paty. Dělá prý někde soustružníka.“

„Copak ona tady už nebydlí?“ zeptal se chlapec.

„Bydlí,“ odpověděla Bokatá, „byt je sice uzavřený, ale má tam věci. A co jí chcete, mladý pane?“

„Jdu si pro naše prádlo, ještě je u ní.“

„O tom nic nevím, zeptej se v krámě, snad se tam něco dovíš.“

„Tam?“

„Ano, chlapečku, ty dveře, co tam prodává ta černoška. A dej k čertu pozor, vždyť mi šlapeš do šmolky! Jakživ jsem neviděla takové nemešlo! Ten zpropadený kluk se vůbec nedívá na cestu a jde jako slepý!“

A vtom spatřila Agostinha, který zvědavě pokukoval po cizím chlapci.

„Už jsi tu také, ty darebo? Zase myslíš na nějaké uličnictví, co? Hleď, ať jsi pryč! A co tu vlastně děláš, když máš zalévat v zahradě u pana Mirandy?“

„Řekl mi včera, abych přišel raději až odpoledne.“

„Aha, už si vzpomínám, jen aby ti nezapomněl zaplatit ty dva milreisy, zítra je poslední! Počkej ještě! Běž domů a řekni Nenen, ať ti dá to prádlo, které přinesla včera večer!“

Kluk odběhl a matka za ním volala: „Vzkaž jí také, aby nedávala na oheň tu cibulovou omáčku, dokud nepřijdu!“

Ostatní pradelny se zatím bavily o bahijské míšence Ritě.

„Ta se docela zbláznila!“ řekla káravým hlasem Augusta. „Kdo to jakživ slyšel, aby si někdo vylétl jako pták a nestaral se o svěřené prádlo! Za chvíli nebude mít ani jediného zákazníka...“

„Ta už nebude jiná!... A po každé je to s ní horší!... Jako by měla čerta v těle! Ať má sebelepší práci, jakmile jí poplete nějaký mužský hlavu, nechá všechno a jde si po své zábavě. Jako vloni na té pouti v Penhe...“

„A s tím mulatem, s Firmem, to je také pěkná ostuda! Však víte, co provedla před několika dny! Uspořádali si tady hostinu, tančili a zpívali při kytaře, člověk věru neví, co si má o tom myslet.“

„Všechno má svůj čas: práce i zábava!“

„Pro Ritu je každý den svátkem! Jen když si najde mužského, který je jí po chuti!“

„Ale přitom není zlá... Kdyby nebylo u ní té občasné lehosti...“

„Pravda, srdce má dobré, až moc dobré, a proto se peníze u ní nedrží. Jako by jí každý groš páčil v dlani!“

„Tam to právě vězí!... Romão jí s činží neposecká!“

„Však škodu z ní nikdy neměl; a utrácela-li, byly to její peníze!“

Při tom hovoru neustaly ženy ani na chvíli v praní, máchaly a ždímalý košile i spodky, celé červené v obličejí, a dvůr se začal plnit mokřým prádlem, jež hrálo stříbřitým leskem ve slunečním svitu.

Byl parný prosincový den. Tráva na bělidle hrála smaragdovými odrazy a čerstvě obílené zdi obrácené k východu zářily oslnivě, oslepující zrak. Nahoře u okna se objevila dona Estela se Zulmirou, obě ve světlých šatech a obě si stříhaly nehty, hovoříce přitom tlumeným hlasem a nevšímajíce si hluku pod sebou, zcela oddány svému bezstarostnému klidu šťastných bytostí.

Největší ruch však vládl v krámě před osadou. Odbila děvátá a dělníci z okolních továren se již trousili na přesnídávku. Manuel a Domingos u pultu měli plné ruce práce s obsluhováním služebnictva ze sousedních domů; všichni si odnášeli zboží v hnědém balicím papíře a peníze se proudem hrnuly do pokladny.

„Půl kila rýže!“

„Za sto reis cukru!“

„Láhev octa!“

„Dvě sklenky vína!“

„Za dva dvacetníky tabáku!“

„Čtyři kusy mýdla!“

Jeden křičel přes druhého a všechny ty hlasy splývaly v jedinou zmatenou vřavu.

Mezi kupujícími se ozývaly i projevy nespokojenosti:

„Pospěšte si, Domingosi, nebo se mi připálí oběd na kamnech!“

„Tak už mi dejte ty brambory, mám ještě tolik práce!“

„Spěchám, pane Manueli, co je s tím máslem?“

Vedle v kuchyni Bertoleza s vykasanou sukni a s mohutnou černou šijí lesknoucí se potem pobíhala od hrnce k hrnci a připravovala jídla, která João Romão spěšně roznášel zákazníkům ve vedlejší místnosti. Přijal nového číšníka, určeného pouze k obsluze hostů, a ten odříkával každému přichozímu pronikavým zpívavým hlasem dlouhý jídelní lístek. Místnost byla prosycena ostrým pachem smažícího se oleje, po stolech kolovala domácí pálenka z cukrové třtiny a z každé konvice kávy ze silné kameniny se vyvalil oblak kouře, páchnoucího po připáleném prosu. Zmatená změt hlasů, hotový Babylon, v němž jeden nerozuměl druhému. Hovořilo se od hloučku k hloučku, křičelo se a bouchalo přitom pěstí do stolu. Dveře se netrhly, neustále přicházeli noví zákazníci a ti, kteří opouštěli vyvařovnu, tvářili se spokojeně jako člověk s napraným žaludkem.

U zdi vedle krámských dveří seděl na lavici z hrubě otesaného dřeva jakýsi muž v cajkových kalhotách, v modré pracovní haleně a v botách z nevydělané kůže. Čekal tam již přes hodinu, aby si promluvil s hospodským.

Byl to pětaticetá až čtyřicetiletý Portugalec, vysoký, ramanatý, se štetinatým knírem a s černými rozčuchanými vlasy, jež mu vyčuhovaly z laciného plstěného širáku, měl být šijí a obli-

čej jako Herkules, avšak z očí, mírných jako očí tažného dobytčete, vyzařoval klid a dobrota.

„Copak s ním stále ještě není možno mluvit?“ ptal se u pultu Domingose.

„Pan šéf má mnoho práce, musíte ještě chvíli počkat.“

„Ale jde již na desátou, a já mám v žaludku jen trochu kávy!“

„Přijďte tedy později!“

„Bydlím až v Novém městě, a to je hezký kus cesty!“

Číšník zavolal do kuchyně, aniž ustal na okamžik ve své práci:

„Pane João, ten člověk prý už nemůže déle čekat!“

„Ať má několik minut strpení, hned za ním přijdu,“ odpověděl hospodský, jenž právě kamsi běžel. „Řekni mu, aby neodcházel!“

„Ale já jsem ještě nejedl, a tady darmo ztrácím čas!“ namítal Herkules silným zvučným hlasem.

„Ale vždyť se můžete najíst zde! Máme velký výběr, už jste si mohl dávno něco objednat.“

„Dobrá,“ rozhodl se hromotluk a odešel z krámu do jídelny, kde po něm hosté zvědavě pokukovali, měříce si ho od hlavy k patě, jak bývalo jejich zvykem, viděli-li nového přichozího.

Sotva si sedl ke stolu, přišel číšník, aby mu odříkal celý jídelní lístek.

„Přineste mi rybu s brambory a k tomu půlku vína.“

„Přejete si bílé, nebo červené?“

„Třeba bílé, ale pospěšte si, jinak padnu hladem!“

IV

Teprve za půl hodiny, když již nebylo ve výčepu tolik lidí, přišel João Romão a sedl si naproti němu. Padal téměř únavou,

ale nestěžoval si a ani v jeho tváři nebylo vidět stopy dopoledního shonu.

„Machucas vás poslal za mnou?“ zeptal se ho. „Říkal mi, že ví o někom, kdo umí tesat, trhat skály dynamitem, otesávat kámen a dlaždice...“

„Ano, to jsem já.“

„Pracoval jste již v lomu?“

„Pracoval, a ještě pracuji v São Diogu, ale nelíbí se mi tam a rád bych změnil místo.“

„Kolik vám tam platí?“

„Sedmdesát milreisů.“

„Kolik? Ale vždyť to je hotové jmění!“

„Za menší mzdu bych nedělal...“

„Já dávám nanejvýš padesát milreisů.“

„To je tak pro učně...“

„Co vás napadá! Mám v lomu mnoho dělníků, a všem tak platím.“

„Pochybuji, že za něco stojí. Vsadil bych na to krk, pane, že za padesát milreisů nenajdete nikoho, kdo by řídil vrtání, dovedl odhadnout dávku střelného prachu a udělat podkop, aniž by přitom poškodil kámen nebo způsobil nějaké neštěstí.“

„To je možné, ale sedmdesát milreisů je příliš mnoho!“

„Já se zase domnívám, že je lépe zaplatit o něco víc zkušenému dělníku než nechat dojít k neštěstí jako u vás před týdnem! A to ani nemluvím o tom nebožáku, co zůstal pod balvaný!“

„Machucas vám něco říkal?“

„Ano, pane, vyprávěl mi o tom a jsem přesvědčen, že by k tomu nebylo došlo, kdyby se ten člověk vyznal v trhání skal.“

„Ale sedmdesát milreisů... ne, to není možné. Buďte přece trochu rozumný!“

„Pod sedmdesát milreisů nepůjdu, to bychom o tom darmo ztráceli slova!“

„Znáte můj lom?“

„Nikdy jsem jej zblízka neviděl, ale soudím, že je dobrý. Už zdaleka jako bych cítil žulu.“

„Počkejte chvíli.“

João Romão odskočil na okamžik do krámu, udělal několik rozkazů, posadil si klobouk na hlavu a vrátil se za kameníkem.

„Pojďte se tam podívat!“ zavolal od dveří jídelny, která se ponenáhlu prázdnila.

Silák zaplatil oběd a mlčky ho doprovázel.

Prošli celou osadou.

Všude to kypělo prací. Pradleny se zatím již zase vrátily od oběda ke své práci, chráníce se slaměným kloboukem před slunečním úžehem, ačkoliv nad jejich hlavami byla napjata plachta. Slunce je nemilosrdně páliło do šije, byly celé jako v ohni a promočené potem. Zmocnila se jich téměř horečka v té výhni a porušené zažívání na slunci jim vhnělo krev do spánků. Bokatá se hádala s jakousi černoškou, která se přišla domáhat ztraceného páru punčoch a vyměněné košile. Augusta byla celá malátná, rozpouštěla se bezmála tím vedrem nad valchou, a Leocádia pouštěla chvílemi košili nebo prostěradlo, aby se poškrábala hned na kyčlích, hned na slabínách, kde jí to nejvíce svědělo. Čarodějka mluvila pro sebe, mumlajíc cosi s idiotskou vytrvalostí vedle staré mulatky Marciany, která si s hlíněnou dýmkou v koutku úst prozpěvovala jednotvárný popěvek z pobřežních pralesů:

*„Maricas pluje po řece
a mastí přitom karty,
mastí přitom karty,
když pluje po řece.“*

Zato Florinda se slunce pranic nebála, otáčela se hbitě a pohvizdovala si s bezstarostnou veselostí nápěvy všech písniček a lidových tanců, které zaslechla v osadě, zatím co vedle ní zasmušilá dona Isabel drhla mechanicky a s neustálým vzdycháním své prádlo v neckách jako trestanec odsouzený do káz-

nice a Albino, houpaje se v úzkých bocích nedospělého jinocha, tloukl o prkno párem kalhot v drobném odměřeném rytmu, jako když naklepává kuchař maso. Celý se přitom roztřásl a sundával si co chvíli šátek s krku, aby si otřel čelo, při čemž si vždy hluboce povzdychl.

Z domku číslo osm se ozval vysoký zvučný diskant jako na důkaz toho, že Doreš zahajuje svůj pracovní den; neboť žehli-la-li, musela si k tomu zpívat. V sedmičce si prozpěvovala Nenen, ale mnohem hlubším hlasem, a vzadu v osadě zahlaholil chvillemi pronikavý tón trubky.

Když šel hospodský kolem Florindy, zaměstnané zvedáním prádla se země, plácl jí dlaní na místo, které právě nejvíce vystavovala na odív.

„Co je to za darebáka?!“ vyjekla a rychle se vzpřímila.

A když viděla krčmáře, spustila: „To jsem si hned myslela! Přijde jakoby nic, začne žertovat, a když pak jde člověk nakoupit do krámu, ani se nenaděješ, a už ho ošidí ten čistý ptáček na vázel! Čert aby vzal všechny Portugalce! Jen se klidíte, však víte, jak vás mám ráda!“

Krčmář ji znovu plácl, silněji než předtím, a rychle se klidil, když viděl, jak děvče sahá po džberu vody.

„Jen pojďte blíž, chcete-li! Zpropadený nestyda!“

Romão se již vzdálil i se svým průvodcem.

„Máte zde mnoho nájemníků,“ prohodil kameník.

„Bah,“ odpověděl Romão, pokrčiv rameny, a dodal pak ne bez pýchy: „Asi sto nájemníků, jsou-li všechny byty obsazeny. A samí slušní lidé! Netrpím tu žádné výtržnosti; ztropí-li někdo povyk, hned zakročím a zjednám pořádek. Nikdy tu nebyla policie a nikdy jsme nedovolili, aby sem přišla! A poslouchejte, jak pěkně hraje na kytaru! Samí slušní lidé!“

Když konečně prošli celým volným prostranstvím, octli se u vrátek, která se zavírala závažím připevněným na motouzu, a octli se na louce, prostírající se mezi osadou a lomem.

„Tudy se tam dostaneme dřívě,“ pokynul hospodský hostu.

Oba sešli s cesty a pustili se po rozpálené, prudce vonící louce.

Bylo poledne. Slunce jim stálo nad hlavou a vzduch se tetelil v neúprosném prosincovém vedru toho bezmračného dne. Lom, do jehož vrcholku se slunce opíralo celou svou silou, oslepoval každého, kdo stál naproti; a bylo třeba velmi bystrého zraku k zjištění různých odstínů kamene, jenž se zdál jedinou velkou a světlou skvrnou. A ta skvrna jako by se ztrácela dole u země v drobném šterkovišti, podobném z daleka popelově zbarvené ploše mastku, zatím co nahoře mizela v neproniknutelné houšti stromoví, v němž bylo možno pouze rozeznat sytě černá místa, odrážející se od temné zeleně.

Čím více se blížili k lomu, tím se půda stávala hrboilatější a na střevíčkách ulpívala tenká vrstva světlého prachu. O něco dále spatřili množství vozíků, některé tažené mezky a plné drobného kamení, zatím co další čekaly na přípřež a jiné zase trčely ojí vzhůru, jako by byly právě vyklopeny. Všude se pracovalo.

Po levé straně se táhlo vyschlé říční koryto, jako by strašlivě to slunce vypilo jediným douškem všechnu vodu, a přes řečiště vedla dřevěná lávka, na níž seděli tři malí polonazi chlapci, kteří spolu cosi mluvili. Neměli vůbec stín, neboť slunce stálo kolmo nad jejich hlavami. Ještě o něco dále stejným směrem bylo vidět prostornou sice, ale zchátralou a špinavou kůlnu, podepřenou pilíři z hrubě otesaného kamene; tam pracovala početná skupina portugalských kameníků za neustálého bušení dlát, bijících s kovovým zvukem do tvrdé žuly. Hned za kůlnou byla kovárna, kde se válely bez ladu a skladu různé poškozené předměty ze železa, mezi nimiž poutala pozornost zejména kola od vozů; dva po pás nazi muži u kovadlin, zalití potem a osvětlení rudými záblesky ohně jako dva ďáblové, bušili v pravidelných přestávkách na kus rozžhaveného železa a vedle nich kovářský měch široce otvíral svůj pekelný jícen, z něhož vyšlehovaly malé plamenné jazyky, chtivé a nepokojné.

João Romão se zastavil u vchodu a zavolal na jednoho z kovářů:

„Nezapomeňte, Bruno, na držadlo k lucerně nad vraty!“

Oba dělníci ustali na chvíli v práci.

„Už jsem se na to díval,“ odpověděl jeden z nich. „Nestojí za opravu, je celé zrezivělé. Bude lépe udělat nové.“

„Postarejte se tedy o to, jinak lucerna spadne!“

A šenkýř šel dále se svým průvodcem, zatím co v kovárně se opět rozbušila kladiva.

O něco dále bylo vidět chatrnou stáj, plnou suché trávy a dobytčího trusu, která mohla sloužit za přístřeší asi tuctu těžkých zvířat. Byla prázdná, ale po pachu se poznalo, že ještě minulé noci hostila nějaké obyvatele. Pak následovalo skladiště dříví, které zároveň sloužilo tesaři za dílnu, a u vchodu se kupily kmeny, některé již pořezané, hromady prken, zbytky lodní kostry a stožáry.

Odtud zbývalo k lomu sotva padesát kroků. Půda byla pokryta jemným prachem z rozdrčeného kamení, jež špinilo všechno jako vápenná moučka.

Potkávali se tam všude s dělníky, jedni pracovali vystaveni palčivému slunci a jiní pod ochranou stříšek z hrubého plátna nebo z palmových listů. Tam lámali kámen, zpívající přitom, jinde zase jej drtili špičákem, štípali do tvaru kosodélníků nebo přitesávali na dlaždicové kostky. A ten řinkot kovových nástrojů, bušení do kovadliny, jednotvárné volání těch, kteří vrtali skálu, aby ji pak vyhodili do povětří, a temný vzdálený šumot z osady, jakoby ohrožované neviditelným nepřítelem, to všechno budilo dojem jakési horečnaté činnosti nebo urputného boje. Ti lidé zbrocení potem a otupení vedrem polední výhně, kteří lámali, drtili a všelijak trýznili kámen, podobali se houfu zatracenců vzbouřivších se ve své bezmocnosti proti netečnému skalnímu obru, jenž na ně pohrdavě zírál, nevšímaje si ran, které mu zasazují do zad, a nebráně jim v nejmenším, aby vnikali do jeho žulových útrob.

Hromotluk v modré haleně se zastavil na úpatí toho pyšného kamenného netvora; stoupl si naproti němu a měřil ho s nímou vyzývavostí od hlavy až k patě.

Příkrý holý lom se jim jevil s té strany ve vší své velkolepé mohutnosti. Tyčil se pyšně vzhůru k nebesům s otevřeným bokem vystaveným slunci, jako by se mu vysmíval ve své nekrocené zpupnosti, a v nejmenším si nevšímál spleti lan opřádajících jako pavučinová síť jeho obrovitou nahotu. Místy ve velké výšce zapustili do něho železné skoby a položili na ně několik chatrných prken, vznášejících se nad propastí; tomu, kdo se na ně díval zdola, připadaly jako sirky, na nichž se kývavě pohybuje několik odvážných trpaslíků, tlukoucích špičákem do skalního boku.

Lamač kamene potřásal útrpně hlavou, dáváje tak najevo své politování nad tím, co viděl.

„Jen se podívejte!“ řekl a ukázal rukou na jedno místo ve skále. „Tam, kam ukazují. Jen slepý si může tak počínat. Měli začít právě s opačné strany a jít ve směru žíly. To je samá žula, a jaká žula! Jen se podívejte, co z toho udělali – samou drobnou tříšť, která se k ničemu nehodí! Člověka až srdce bolí, když vidí, jak se zachází s tím krásným kamenem! A co teď mohou z té ssuti udělat, ne-li samé zmetky? To volá k nebesům! Takový kámen, a tak jej zřítit!“

Hospodský mu tiše naslouchal a hryzl se zlostí do rtů, když pomyslel na ztrátu, která mu vzniká neodborným zpracováním kamene.

„Věřu bídná práce,“ pokračoval jeho společník. „Tam, kde stojí ten člověk, měli založit podkop, aby výbuch utrhł celý kus skály oddělený žilou a neroztříštil jej na tisíc kusů. Ale kdo by si to tady troufal udělat? Nikdo, poněvadž na to je potřebí někoho, kdo rozumí svému řemeslu; je nutno přesně odhadnout dávku střelného prachu do nálože, poněvadž jinak neručím za to, že se žíla neroztříští a nedojde k dalšímu neštěstí jako před týdnem! A tento lom vyžaduje opravdu člověka, který rozumí

své práci! Je dobrý, o to nic, ale musí se to s ním umět. Stěny jsou příkré, a proto je zde trhání velmi nebezpečné. Dělníka, který klade třaskavou nálož, musí pak ostatní vytáhnout lanem a neudělal-li řádně svou práci, může se rozloučit se životem. To vám říkám já, a věřte mým slovům!“

Odmíchl se na chvíli a pak dodal, když vzal do ruky, velké jak lopata, kamennou kostku, ležící u jeho nohou: „Neříkal jsem to? Tady to máme: neodborně zpracovaný kámen! Vždyť ti oslové by se měli stydět a nevystavovat u cesty takové zmetky!“

Teprve když zahruli za roh skály a obešli lom, který tam tvořil tupý úhel, viděl kameník, jak je veliký. Notně se zpotili, než došli k místu, kde hraničil s lesem.

„Hotový zlatý důl!...“ prohodil nadšeně průvodce Romão a zastavil se pln obdivu u nové kamenné sloje, prostírající se před jeho zrakem.

„Tam ta další část mi už nepatří,“ upozornil ho Romão. Šli ještě dál.

Chatrčí stále více přibývalo; dělníci pracovali v jejich stínu, nestarajíce se o oba příchozí, zatím co venku pod širým nebem se vařilo jídlo v hrncích postavených na čtyřech kamenech a malí chlapi připravovali oběd svým otcům. Nikde ani jediné ženy. Chvillemi bylo vidět ve stínu natažené plachty skupinu mužů, kteří obědvali, sedíce na bobku proti sobě, v levé ruce drželi vařenou rybu, v pravé kus chleba a před nimi stál džbán s vodou.

„Všude lajdácká a špatně řízená práce!“ prohodil kameník.

Zdalo se, že všichni, s nimiž se setkali, pracují se stejnou liknavostí. Pod dvěma bambusovníky, značícími hranice lomu, spalo ve stínu několik mužů. Leželi na zádech se skleslou bradou, s krčními žilami naběhlými jako provazy a s otevřenými ústy, oddychující silně a pravidelně jako zdravý živočich odpočívající hlubokým spánkem po celodenní lopotě.

„Jaká nekázeň!“ poznamenal opět návštěvník. „Tady všechno volá po někom, kdo by tu udělal pořádek!“

„Já s touto částí lomu nemám nic společného!“ podotkl Romão.

„Ale vsadil bych se, že to na vaší straně nebude lepší!“

„Využívají toho, že jsem zaměstnán po celý den v obchodě...“

„Se mnou by si nesměli zahrávat. To mi věřte! Podle mého má být každý tak placen, aby se dosyta najedl a ještě mu zbylo na hlt vína, ale pak také musí řádně pracovat, nebo sbalit svých pět švestek a jít. Vždyť je dost těch, kteří si rádi nějaký ten groš vydělají! Dejte je pod můj dozor a uvidíte, jak to všechno jinak půjde!“

„Ale sedmdesát milreisů, to jsou velké peníze,“ vzdychal João Romão.

„Sedmdesát milreisů, a ani o halěr méně!... Ale uvidíte, že na mě neproděláte! Mnoho lidí tu nemá co pohledávat; proč tu na příklad zaměstnáváte tolik dělníků, kteří přitesávají kámen? Vždyť to je spíš odpočinek než práce! Na místě těch povalečů, kterým platíte snad třicet milreisů...“

„Ano, právě tolik jim dávám.“

„... by bylo lépe, kdybyste najal dva dobré dělníky a platil jim padesát milreisů. Zbavil byste se tak těch zahalečů, kteří se snad hodí jinam, ale tady nemají co pohledávat. Každý pracuje, jako by měl ruce svázané! Podívejte se, tamtomu již po třetí vypadlo dláto z ruky!“

João Romão mlčel po celou zpáteční cestu. Oba se vraceli pohřížení do svých myšlenek.

„Kdybych vás přijal,“ zeptal se ho pak krčmář, „přistěhujete se sem do osady?“

„To se rozumí; nemohu přece bydlet tak daleko, kdybych pracoval u vás!“

„A jistě byste také nakupoval v mém krámkě?“

„To je věc mé ženy; ale proč by neměla u vás nakupovat?“

„Tak si můžeme plácnout!“ rozhodl se Romão, neboť byl přesvědčen, že jeho vlastní zájem mu káže, aby si nedal ujít takovou příležitost a přijal toho člověka do svých služeb. A pomyslel si: Však těch sedmdesát milreisů se mi zase vrátí do přihrádky! Všechno zůstane u mne doma!

„Platí tedy?“

„Platí.“

„Tak zítra se mohou nastěhovat?“

„Třeba ještě dnes, chcete-li; mám v pětatřicítce volný byt, jistě se vám bude líbit. Ukáži vám jej.“

Zrychlili krok, přešli louku a zamířili k osadě.

„A abych nezapomněl; jak se jmenujete?“

„Jerônimo, prosím.“

„A vaše žena pere?“

„Ano, je pradena.“

„Dobrá, postarám se, aby dostala necky.“

Krčmář otevřel vrátka vedoucí do osady a oběma šlehl do obličeje prudký pach, jako když se sundá poklička s vařícího hrnce; pach prosycený potem, mýdlem a prádlem schnoucím na slunci.

V

A vskutku, příštího rána v sedm hodin, když osada již kypěla svým každodenním pracovním ruchem, Jerônimo se nastěhoval i s manželkou do bytu, který minulého dne najal.

Žena se jmenovala Piedade de Jesus, bylo jí kolem třiceti let, měla pěknou plnou postavu, husté světlekaštanové vlasy, zdravé, třebaš poněkud zažloutlé zuby, kulatý obličej a upřímný výraz v tváři. Působila vcelku příjemným dojmem a z očí a z celé tváře jako by jí vyzařoval výraz prosté a přirozené počestnosti.

Přijeli na kozlíku nákladního vozu, na němž přivezli své

věci. Měla na sobě šerkovou sukni, bluzu z bílého kalika a na hlavě červený šátek; manžel byl oblečen jako předešlého dne.

Oba vystoupili s náručí plnou předmětů, které se neodhodlali svěřit povozníkovi; Jerônimo nesl dvě ohromné skleněné vázy nevalné ceny, do nichž bylo možno strčit nohu, a Piedade střežila staré nástěnné hodiny s košem plným sošek světců a posvěcených ratolestí. A tak prošli dvorem osady, doprovázeni poznámkami a zvědavými pohledy starousedlíků, kteří se vždy dívají na nové nájemníky trochu nedůvěřivě.

„Copak je to za lidi?“ ptala se Bokatá Augusty, své sousedky u necek.

„On bude pracovat v kamenném lomu. Včera tam chodil celé odpoledne s domácím.“

„A ta žena – to je jeho manželka?“

„Asi.“

„Zdá se, že jsou z daleka.“

„Mají moc pěkný nábytek,“ vmísila se do hovoru Leocádia. „Postel jistě dostali darem k svatbě a zrcadlo na toaletním stolku je velké jak opálka.“

„A viděla jste tu jejich pohovku, paní Leocádie?“ křičela Florinda, aby jí dobře rozuměly, neboť mezi nimi stála Čarodějka a stará Marciana.

„Viděla; pěkný kus nábytku!“

„A oltářík! To je nádhera!“

„Také jsem si všimla, jak je bohatě vyřezávaný. Ne, ať si říká kdo chce co chce, to nejsou žádní chudáci... To je vidět na první pohled!“

„Ale jakou mají povahu, to se pozná teprve časem,“ podotkla uvážlivě dona Isabel.

„Pravda, zevnějšek může klamat,“ povzdychl si Albino.

„Ale nebydlel v pětatřicítce ten člověk, celý žlutý v obličejí, co dělal doutníky?“ tázala se Augusta.

„Bydlel,“ přisvědčila Leocádia, žena kováře Bruna, „ale myslím, že zmizel, poněvadž dlužil domácímu činži. Ten dal

vyklidit včera jeho byt a vzal si jako odškodné všechno, co bylo uvnitř.“

„Včera kolem druhé hodiny odpoledne,“ přispěchala Bokatá se svou troškou, „dal Romão vystěhovat jeho svršky. Kdo ví, není-li už na pravdě Boží jako ten zlatnický pomocník?“

„Sotva; ten nemá se smrtí tak naspěch.“

„Já vám jenom říkám, že pětaticítka přináší neštěstí! Nechtěla bych tam bydlet ani zadarmo! Vždyť právě v tom bytě umřela Maricas do Farjão!“

Za tři hodiny byli manželé již v novém svém sídle zcela zařízeni a zasedli k obědu, který Piedade připravila, jak nejlépe a nejrychleji dovedla, zatím co on se chystal odpoledne ještě leccos vyřídit, aby mohl začít hned nazítří s prací v lomu.

Jerônimo byl právě tak spořádaný a poctivý v práci jako v ostatním svém životě. Přišel z Portugalska s manželkou a s malou dceruškou, aby zkusil štěstí v Brazílii jako zemědělský dělník na plantáži, kde se plahočil celé dva roky, snašeje bez reptání svůj těžký úděl, až se konečně rozhodl dát výpověď a odejít s holýma rukama a s nepřekonatelnou nechutí k práci na venkově. Musel po celou tu dobu bydlet společně s černými otroky, snášet s nimi stejné ústrky a strádání, ustájen jako tažné dobytče, bez naděje na lepší budoucnost a neustále v práci, z níž neměl nejmenšího užitku.

Byl již sytý toho života. Rozhodl se proto, že již nebude na plantáži déle živořit a odejde do hlavního města, kde, jak slychal, najde každý zaměstnání, kdo chce pracovat a má pár zdravých rukou. A skutečně, sotva přišel, celý skleslý a zubožený dvouletým strádáním, našel práci v lomu, kde otesával za bídnou mzdu kámen. Jeho postavení se valně nezlepšilo; žena sice již tehdy prala a žehlila prádlo, měla však málo zákazníků, kteří špatně platili, takže to, co oba vydělali, stačilo sotva na holé živobytí a na zaplacení činže.

Jerônimo byl však vytrvalý, měl otevřené oči a ani zručnost mu nechyběla. Za několik měsíců vnikl do svého nového za-

městnání a místo otesávání kamene mu pak bylo svěřeno otesávání kostek; za čas, když se obeznámil s olovnicí a s uhel-níkem, přešel k výrobě dlaždic a posléze se vyrovnal svou pří-činností nejlepším mistrům tohoto oboru a měl stejný plat jako oni. Za dva roky tak vynikl nad ostatní své druhy, že ho majitel jmenoval mistrem a zvýšil mu plat na sedmdesát milreisů.

Za svůj rychlý postup nevděčil však jenom pílí a zručnosti, neboť tu byly ještě další dvě příčiny jeho úspěchu: býčí síla, která ho učinila obávaným a zjedнала mu úctu mezi všemi děl-níky, a snad ještě více čestná povaha a příkladný rodinný život. Jeho poctivost byla stejně příslovečná jako jeho prostý a stříd-mý způsob života. Odcházel z domu rovnou do práce a z práce se vracel ihned domů a nikdo nikdy neslyšel, že by si řekli s manželkou křivé slovo; dcerka chodila čistě oblečena a byla dobře živena. Oba byli vždy první v práci, a šli-li občas v ne-děli na mši anebo na procházku do městských sadů, neopominul si vzít vyžehlenou košili, vycištěné boty a svrchník a ona měla na sobě sváteční šaty a v uších zlaté náušnice, které si přivezla z domova; nikdy je nedala do zastavárny, přes počáteční po-tíže, s nimiž museli v nové vlasti bojovat.

Piedade se dobře hodila k svému manželu, neboť byla pilná, zdravá, poctivá a nebála se práce. Se všemi dobře vy-cházela, prala denně od východu slunce do večerního sou-mraku a její zákaznice s ní byly tak spokojeny, že jí zůstaly i nadále téměř všechny věrny, ačkoliv se přestěhovala až do Botafoga.

Ještě na starém svém pracovišti si Jerônimo umínil, když začal více vydělávat, že zabezpečí svou rodinu; stal se proto členem jakéhosi náboženského bratrstva se zaopatřovacím fon-dem a začal strádat na spořitelni knížku. Dcerku dal do inter-nátu, poněvadž si přál, aby se naučila všemu tomu, co se mu jeho rodiče, jak říkal, nikdy nesnažili vpravit do hlavy. V osadě, do níž se tehdy nastěhovali, svítil jejich domek čistotou, takže

se všem líbil, a byl také nejtulněji zařízen; po smrti majitele lomu začali však zavádět v podniku jeho dědicové různé nepsné novoty, takže se Jerônimovi práce znelíbila a rozhodl se poohlédnout po novém zaměstnavateli.

A právě tehdy byl doporučen Romãovi, neboť ten po neštěstí, jež se přihodilo jeho nejlepšímu dělníku, hledal někoho, kdo by byl takový jako on, a našel Jerônima.

Ten se ujal vedení lomu a záhy byl všude patrný jeho blahodárný vliv. I ostatní, vedeni jeho příkladem, začali více a lépe pracovat, neboť netrpěl zahálku a nedovolil, aby lenoch jedl s pilným z jedné mísy. Vyměnil částečně dělníky, několik jich propustil, přijal nové a ti, kteří zůstali, dostali lepší mzdu, zato však museli také přiložit ruku k dílu. Všechno se tam obrátilo k lepšímu; po dvou měsících si již mnul krčmář spokojeně ruce vida, jakou udělal s Jerônimem trefu, a tak se mu zalíbil, že byl ochoten ještě mu zvýšit mzdu, aby si zajistil jeho služby. Vždyť to stálo za to! Ten člověk je k nezaplacení! To byl od Machucase nápad, že mi ho poslal! Začal s ním jednat zdvořile a mluvil s ním s takovým respektem jako s nikým z celé osady.

Zanedlouho se těšil Jerônimo mezi svými novými sousedy stejně úctě a vážnosti jako ve svém dřívějším bydlišti, takže nebylo snad žádné významnější věci, aby se obyvatelé osady neobraceli k němu o radu, a jeho názor měl rozhodující váhu. Zdravili ho, jako by byl jejich představeným, a dokonce Alexandre učinil výjimku, setkal-li se s ním na dvoře, když se vracel domů anebo se ubíral v plné parádě do služby, zvedl proti svému zvyku ruku k čapce a krátce mu zasalutoval. Také oba číšníci, Domingos a Manuel, byli jím nadšeni. „To by byl šéf,“ říkali. „Ten něčemu rozumí a nikoho se nezalekne. A buď si také nenechá věšet na nos!“ Obstarávala-li Piedade v krámě své nákupy, dávali jí vždy nejlepší zboží a nešidili ji na míře ani na váze. Mnohé pradleny jí to záviděly, ale Piedade měla tak dobrou povahu a dovedla si tak získat lidi svou

bezelstnou vlídností, že všechny odzbrojila a zlé jazyky umlkly dřívě, než mohly způsobit nějaké zlo.

Jerônimo vstával den co den ve čtyři hodiny ráno, a byl proto první z celé osady u vodovodu na dvoře, kde se důkladně umyl, pak spořádal plnou mísu vydatné mastné polévky s půl pecnem chleba, a prostovlasý, v proužkované košili s krátkými rukávy a obutý na boso do ohromných stěVICů z hrubé kůže, zamířil ke kamennému lomu.

Rány špičáku v jeho herkulovských pažích se rozléhaly daleko široko a byly pro ostatní znamením k zahájení denní směny podobně jako pro vojáky hlahol polnice troubící ráno budíček. Při těch zvucích se vynořovaly z matného ranního úsvitu popelově šedé stíny podobající se přízrakům a začaly se šplhat po úbočí hory, z jejichž útrob dobývaly chléb svůj vezdejší. A když ozlatilo slunce svými paprsky vrchol skály, zastihlo již skupinku skromných bojovníků v úporném boji se žulovou nestvůrou.

Domů se vracel až za soumraku, padaje hladem a únavou. Manželka mu mezitím přichystala k večeři nějaké jídlo, na které byli zvyklí ze své vlasti, a tam, v nevelké a prostě zařízené místnosti, trávili klidné večery jeden po boku druhého, těšíce se zaslouženému odpočinku po lopotné celodenní práci v úporném vedru. Seděli kolem stolu, na němž hořela petrolejová lampa, hovořili o všedních událostech a spřádali plány o budoucnosti své Marianity, která byla celý týden v internátu, takže ji vidali pouze v neděli a ve sváteční dny.

Než šli spát, a nikdy nebyli vzhůru déle než do deváté hodiny, vzal kytaru, sedl si s manželkou na zápraží a hrál na svůj nástroj písně ze vzdálené otčiny. To byly chvíle, kdy dával těm melancholickým písním průchod svému stesku po vlasti, kdy jeho duch vyhnance zalétal z horké Ameriky do tiché rodné vsi, v níž strávil mládí. Tóny toho cizokrajného hudebního nástroje se podobaly bolestnému kvílení, jakýmsi žalostným hlasům, tesknějším než modlitba na širém moři, když začíná

bouře rozprostírat své černé vražedné perutě a poděšení buřňáci, jakoby uvěznění uvnitř olověné klenby nebes, poletují zmateně, prorážejíce temnoty zlověstnými skřeky.

VI

Jasně dubnové slunce zazářilo jednoho nedělního dopoledne na osadu, třeba se vzduch zdál poněkud chladný.

Necky byly opuštěné a šňůry prázdné. Z domků se stěhovaly celé koše vyžehleného prádla, většinou to však obstarávaly děti pradelen, které se téměř do jedné svátečně ustrojily do bílých bluz a barevných kartounových sukní. Nikde ani jediný slamený klobouk nebo zástěra z pytloviny jako ve všední dny; Portugalky měly na hlavě nové, pestře květované šátky a přes ramena červenou vlněnou šálu, zatím co místní ženy si vetkly do černých vlasů levnou kytičku květů a na ramenou měly bleděžlutou krajkovou šálu. Na dvoře několik mužů nahých až po pás se živě bavilo jakousi hrou a hlasitě přitom rokovalo. Pod stromem seděl hlouček Italů, kteří kouřili z dýmky a živě rozprávěli. Ženy myly pod vodovodem své malé děti, když je předtím důkladně namydly, což se neobešlo bez křiku a bez pohlavků; caparti vřeštěli se zavřenýma očima a házeli sebou jako ryba na suchu. V bytě Bokaté vládlo boží dopuštění, neboť rodina se chystala na vycházku; křičela matka, Nenen i Agostinho. Z mnohých jiných příbytků se ozývaly zpěv nebo zvuky hudebních nástrojů, harmonik a kytar, jejichž tlumené akordy byly chvílemi přehlušeny chraptivými zvuky trombonu.

Také papoušci se zdáli té neděle spokojenější než jindy a vykřikovali v klecích celé věty, což se neobešlo bez chechtotu a pronikavého hvízdání. Sem tam odpočívali na zápraží dělníci ve svátečních kalhotách a v čisté košili, krátice si čas slabikováním knih nebo novin, a jeden z nich přednášel nahlas s tako-

vým zápalem verše z „Lusovců“, že z toho ochraptěl. Všem mluvila s tváře spokojenost nad tím, že se mohou opět po týdnu převléci do čistého prádla a vzít si nedělní šaty. Z domků vycházela příjemná vůně čerstvého masa vařícího se v hrnci na plotně. V Mirandově domě byla jen dvě okna otevřena a po zadním schodišti vedoucím na dvůr nosila služka džbery vody. Něco však jako by přece chybělo v tom svátečním klidu: jednotvárné hučení strojů ze sousedství, na které si všichni zvykli. Kamenný lom vzadu za liduprázdnou loukou jako by klidně dřímал svůj kamenný sen, zato však vládl neobyčejný ruch ve výčepu a u vchodu do osady. Nejedna pradelna postávala před vraty, aby viděla, co se venku děje, a mezi nimi také Albino, celý v bílém a s vyžehleným šátkem kolem krku; pochutnával si labužnický na cukrových kuličkách, které si koupil od podomního obchodníka, častého to hosta v Romãově osadě.

Uvnitř v krčmě nestačili Domingos s Manuelem nalévat sklenky bílého vína, a sotva postavili na výčepní stůl podnos s číškami parati nebo pomerančového likéru, už se jich chtivě chápaly s projevy hlučného veselí ruce hostů. Isaura nemohla nerušeně vypít svou ovocnou šťávu, neboť mužští ji neustále ohmatávali, a ani Leonore, poskakující hbitě jako opice, nedopřáli chvíli klidu, takže měla co dělat, aby uskočila před mozolnatýma rukama, které se po ní se všech stran natahovaly, a ona křičela jako obvykle: „Že zavolám strážníka!“ Ale ani za nic na světě by neodešla, neboť před vchodem do krčmy se usadil jakýsi hudebník, jenž hrál zároveň na pět nástrojů za hlučného doprovodu bubnu, čínel a rolniček.

Bylo sotva osm hodin a místnost vedle výčepu se již hemžila lidmi, kteří jedli a živě se přitom bavili. João Romão, svátečně oblečený jako ostatní, ale v košili s vyhrnutými rukávy, se tam co chvíli objevil, aby donesl hostům objednaná jídla, zatím co Bertoleza, stále špinavá a neupravená, neboť pro ni nebylo neděle, míchala vařečkou v hrncích a rozdělávala porce na talíře.

Náhle se však stalo cosi, co uvedlo celou osadu v radostné vzrušení: vrátila se totiž Rita, o níž osada nevěděla po několik měsíců nic jiného, než že platí pravidelně každého prvního svou činži.

Přišla v průvodu černého chlapce, nesoucího na hlavě velký koš plný potravin, které nakoupila na trhu; z listů hlávkového salátu vykukovala velká ryba a její kalné smutné oči ostře kontrastovaly s veselými barvami ředkviček, mrkve a řezů oranžově červené tykve.

„Slož to všechno u dveří na čísle devět,“ zavolala na chlapce, když mu ukázala, kam má jít se svým nákladem, a dala mu spropitné. „A hled, ať už jsi pryč!“

Sotva ji zahlédli u vchodu do osady, začali ji všichni nadšeně vítat:

„Vida, to je vzácný host!“

„Sláva, naše Rita přišla!“

„Už jsme mysleli, že jsi mrtvá!“

„Hrome, ta holka je čím dál tím hezčí!“

„Tak přece mluv, kde ses toulala tak dlouho?“

„Tentokrát to bylo s tebou vážné, co?“

Rita si stoupla doprostřed dvora. Kolem ní se shromáždil zástup mužů, žen i dětí a všichni chtěli vědět, co dělala po celou tu dobu, kdy se neukázala v osadě. Nebyla ve svátečním jako ostatní, oblékla se jen tak narychlo do bílé halenky, ani punčochy si nevzala, jak vklouzla do lakových střevíčků s různobarevnými ozdobami ze safiánové kůže. Do hustých kadeřavých a černě svítících vlasů, svázaných vzadu do uzlu, si vetkla několik heliotropových květů připevněných sponou, aby lépe držely. Celé její tělo vonělo čistotou Brazilek a smyslnou vůní aromatických bylin. Silnými, pěkně utvářenými kyčlemi jako by jí neustále probíhalo vlnivé chvění a nestačila odpovídat na všechny strany, ukazujíc při úsměvu zářivě bílé zuby, které krášlily její obličej a dodávaly mu zvláštního půvabu.

Téměř celá osada se sběhla, aby ji přivítala. Každý ji chtěl obejmout a šprýmy jen přšely.

Kde se jen toulala ta zpropadená holka, že se po celého čtvrt roku neukázala?

„Teď o tom nebudeme mluvit, milí přátelé! Co jsem si měla počít? Však víte, že je to má slabá stránka...“

„Ale kdes byla po celou tu dobu?“

„V Jacarepaguá.“

„A s kým?“

„S Firmem...“

„Ach! Tak ty s ním ještě chodiš?“

„Žerty stranou! Tentokrát je to vážné!“

„Že je to vážné? Vždyť tě přece známe!“

„Rita a vážně se zamilovat!“ zvolal Bruno se smíchem. „Ta má každý rok jiného, kromě těch, kteří se k tomu namanou!“

„To zase ne!“ ohradila se Rita. „Když mám něco s jedním mužským, tak se na jiného ani nepodívám!“

Leocádia, která Ritu zbožňovala, vrhla se jí kolem krku, jakmile ji spatřila, stoupla si pak před ni s rukama opřenými v bok a smála se s očima plnými slzí, nemohouc se na ni vyndávat, a otázka stíhala otázku:

„Tak proč už to nedáte s Firmem jednou dohromady? Proč se nevezmete?“

„Vzít si ho?“ namítala Rita. „To bych provedla pěknou hloupost! Nemluv mi o vdávání! To tak ještě, abych si uvázala takové břemeno na krk. Mužský, holenku, to je horší než boží dopuštění; hned po svatbě si myslí, že je žena jeho otrokyní. To mě ani ve snu nenapadne; není nad to, když je člověk svým pánem a nikdo mu nemůže poroučet.“

A celá se oťásla pohrdavým pohybem, který byl pro ni tak příznačný.

„Ta Rita, ta se vyzná,“ usoudila se smíchem Augusta, polechtaná ve své zahálčivé počestnosti. Taktéž ona se nemohla

na ni vynadívát a vydržela by jí pozorovat celý den, když tančila chorado.

Florinda pomáhala matce při vaření oběda, jakmile se však dověděla o návratu mulatky, ihned přiběhla a padla jí kolem krku. Ba i Marciana, téměř vždy zádumčivá a pohřížená do svých chmurných úvah, objevila se u okna, aby jí pokynula na pozdrav. A Dores s vykasanou sukni, s ručníkem uvázaným vzadu kolem boků místo zástěry a s neučesanými vlasy, stočenými jen tak ledabyly do uzlu, nechala poklizení v domě a přiběhla za Ritou, popleskala jí a zvolala svým pronikavým hlasem:

„Tentokráte toho ale užilas!“

Obě se daly do smíchu a objaly se jako důvěrné přítelkyně, jež nemají mezi sebou ve věcech lásky nejmenšího tajemství.

Také Čarodějka k ní přistoupila, stiskla jí mlčky ruku a chystala se odejít.

„Poslyšte, kmotro Paulo,“ zavolala na ni Rita a poklepala slabomyslné stařeně po ramenou, „to se celý den neustále modlíte? Prozradte mi nějaké kouzlo, abych si udržela milencovu lásku!“

Pro každého, s kým promluvila, měla vlídné slovo. Když zahlédla donu Isabel, jak vychází z domu ve svátečních šatech a zahalená do své staromódní šály, objala ji a chtěla po ní šnupeček, který jí stará paní odmítla se strojenou nevrlostí:

„Kdyby raději nebláznila, ta ztřeštěná holka!“

„A co dělá Holubička?“ tázala se mulatka.

Vtom se objevila Holubička, půvabná a pečlivě upravená ve svých šatech z levného hedvábí, držíc v jedné ruce modlitební knížky a v druhé šáteček se slunečníkem.

„Ach, jak je hezká!“ zvolala Rita a kývala hlavou plna obdivu. „Jako kvítek!“ A když k ní Holubička přistoupila, objala ji v pase a políbila na tvář. „Jestli tě neučiní Costa šťastnou jako anděla v ráji, rozbijí mu hlavu pantoflem! To přísahám při vlasech svého milence!“ Pak zvažněla a zeptala se potichu

dony Isabely: „Už to přišlo?“ Stará paní zavrtěla smutně hlavou a sklopila oči.

Ctihodný Alexandre, jenž nechtěl nic slevit ze své důstojnosti, neboť byl v uniformě a chystal se právě odejít, spokojil se lehkým pokynem ruky na znamení pozdravu a Rita mu odpověděla tím, že se postavila do pozoru, zasalutovala a pak se hlučně rozesmála, což ho přivedlo nadobro z míry.

Lidé se chtěli začít o tom bavit, ale Rita se již obrátila jinam a zvolala:

„Hleďme, starý Libório! Ten židáček má dobrý kořen a nechce se jen tak rozloučit s tím slzavým údolím!“

Rozeběhla se k místu, kde se vyhříval na dubnovém slunci osmdesátiletý stařík, suchý jako mumie, a kouřil z rozkráplé hliněné dýmky, která byla tak krátká, že násadka mu zcela zmizela v bezzubých dásních.

„Copak, copak?“ zabreptal, když k němu mulatka přistoupila.

„Jak se vede?“ zeptala se ho Rita a sklonila se k němu, aby mu poklepala na rameno. „Copak je nového, stařečku? Doufám, že jste se mi nestal nevěrným!“

Libório se smál bezzubými ústy a z žertu se snažil sáhnout Bahiánce na stehna, tváře se přitom zamilovaně.

Všichni se od srdce zasmáli starcovu posunků a mulatka, aby dodala tomu výstupu ještě více komičnosti, otočila se na podpatcích, až se jí sukně rozvířily, a pak je spustila na hlavu starcovu, jenž dělal, jako by se zlobil, a směšně přitom frkal.

A za všeobecného veselí, které vzbudil její příchod, Rita začala vyprávět, co všechno zažila od té doby, když byla naposled v osadě, i jak si užila své v Jacarepaguá a jak příjemně strávila masopust. Tři měsíce radovánek a neustálé zábavy! A nakonec svěřila tlumeným hlasem kamarádkám, že dnes večer přijde k ní veselá společnost, ani hudba nebude chybět.

Ta zpráva vzbudila velké nadšení mezi přítomnými, neboť u Rity se konaly nejzdařilejší zábavy z celé osady. Nikdo nedovedl jako ta zpropadená mulatka uspořádat večírek, aby se

tam lidé tak dobře bavili, že se za svítání až divili, jak ta noc rychle uběhla. A kromě toho, měla-li peníze nebo úvěr, nikdo od ní neodešel s prázdným žaludkem nebo s vyschlým hrdlem.

„Copak to tu máte na pětaticítce za nové nájemníky, Leocádio?“ zeptala se, když spatřila Portugalce sedícího s ženou na zápraží.

„To jsou manželé,“ odpověděla tázaná, „on se jmenuje Jerônimo a ona Piedade, přistěhovali se až po tvém odchodu, a proto je neznáš. Hodní lidé, všichni je tu mají rádi.“

Rita zatím uklidila nakoupené zásoby, otevřela okno a začala si prozpěvovat. Její přítomnost dodala celému sousedstvu dobré nálady a všechny rozveselila.

Mulat Firmo, s nímž právě žila a který ji přemluvil, aby s ním upláchla do Jacarepaguá, měl přijít toho dne na večeři a vzít s sebou ještě jednoho přítele; Rita zvěstovala všem tu novinku, když brousila nůž o kamenný domovní práh, hodlajíc vykuchat přinesenou rybu; a jakmile uslyšely ty zvuky kočky – tytéž, které vždy tak drze pronásledovaly prodavače ryb –, trousily se jedna za druhou, až jich byl plný dvůr.

Vedle v osmičce se Dores také připravovala na návštěvu svého ochránce a chystala se proto vysmýčít důkladně celý byt, od stěn a od stropu až po podlahu a nábytek, aby se vše lesklo čistotou, než si stoupne v kuchyni ke kamnům. Bosá, se sukní vyhrnutou až ke kolenům, s ručníkem na hlavě a s nahými pažemi pobíhala z domu k vodovodu a od vodovodu zase zpátky domů, nesouc v každé ruce džber vody. A zanedlouho se objevili bezplatní pomocníci, ochotní postarat se o zdar večírku jak u Rity; tak u Dores. U prvé se ujal úklidu Albino, zatím co Rita začala připravovat své severobrazilské speciality. Přišla také Florinda, Leocádia a Augusta, neboť žádná se již nemohla dočkat, až se začne po večeři tančit. Jen Holubičku nebylo po celý den vidět, neboť měla plné ruce práce s vyřizováním korespondence dělníkům a prادلenám; to bylo její obvyklé nedělní zaměstnání.

Seděla u stolku pokrytého kouskem kartounu, vedle měla inkoust s krabičkou dopisních papírů a psala, co jí odesílatel nebo odesílatelka hlasitě diktovali, ať již šlo o rodinné dopisy nebo o upomínky za nezaplacené prádlo. Zaznamenávala vše svědomitě na papír, jen místy něco opravila, aby bylo psaní srozumitelnější. Když dokončila a podepsala dopis, dala jej jednomu zákazníkovi a zavolala hned dalšího, aby byla s každým o samotě, neboť lidé se ostýchali diktovat jí v přítomnosti třetí osoby. Tak se stalo, že se v panenské duši té dívky střádaly vášně a nenávisti černější a ohavnější než smrduté výpary stoupající za velkých veder z bažin.

„Napište jí, slečinko Holubičko,“ vybízel ji jakýsi dělník a škrábal se při tom na hlavě, „ale hodně velkým písmem, aby to ta ženská přečetla! Napište, že tentokrát jí nemohu poslat žádné peníze, poněvadž sám jsem na tom bledě, ale že příští měsíc na ni jistě nezapomenu. Ať si zatím nějak vypomůže, než se dostanu z té bryndy; že jestli má bratr Luis pořad ještě chuť sem přijet, ať mně to včas oznámí, abych mu tady našel nějakou rachotu; a že to není jen tak přijet sem s holýma rukama, když člověk tady často o práci nezavadí.“

A když to Holubička dopsala, dodal:

„Napište jí ještě, slečinko, že se mi po ní moc stýská, že jsem se nezměnil a se žádnou ženskou si nic nezačal, a že musí přijet za mnou, jen jak se s pomocí Boží a svaté Panny postavím trochu na nohy. A ať se nezlobí, že jí tentokrát neposílám žádné peníze, však zná pořekadlo, že kde nic není, ani smrt nebere. Ach! Abych nezapomněl, chtěla se dovědět něco o Libânii. Napište jí, že se spustila a dělá lehkou ve Svatojiřské ulici; ať na ni raději nemyslí a udělá kříž nad těmi penězi, co jí kdysi půjčila.“

Holubička to všechno svědomitě napsala, a jen když se zákazník na chvíli odmlčel, hledaje pracně novou větu, seděla nečinně, s bradou opřenou o dlaně.

VII

Tak mýjela v osadě neděle, a než se kdo nadál, přišel o třetí hodině odpoledne Firmo se svým přítelem Porfírem, jeden nesl kytaru a druhý staré housle.

Firmo, nynější Ritin milenec, byl zahálčivý mulat, štíhlý a mrštný jako kočka, křikloun a povaleč, vyhlášený svým drzým chvastounstvím. Minulo mu již přes třicet let, vypadal však na dvacet. Měl jemné ruce a nohy, štíhlý, ale silný krk, a směle nakroucený knírek se mu leskl pomádou, jako by právě vyšel od holiče. Kučeravé vlasy, černé jako smola a rozdělené uprostřed pěšinkou, mu vykukovaly zpod slaměného klobouku, který nosil nasazený na levé ucho, a při chůzi se houpal v bocích, jako by měl v těle místo svalů ocelové pružiny.

Měl na sobě jako obvykle dosti obnošený kabát z černého listru, kalhoty úzké v kolenou, ale dole tak široké, že mu bylo vidět štíhlé, jemně utvářené kotníky. Přišel bez vesty a bez vázanky, v bavlněné košili a s bílým navoněným šátkem kolem krku, aby si neušpinil límeček. V ústech svíral tlusté cigáro a v ruce silnou hůl, kterou nikdy neodkládal, a občas jí točil mezi tenkými nervosními prsty.

Vyučil se soustružníkem a dobře se prý vyznal ve svém řemesle, ale co to bylo platné, když dovedl utratit za jediný večer celý týdenní výdělek; vypomáhal si hazardní hrou, a přálo-li mu štěstí, nechal práce a žil si pansky, jako nyní po čtvrt roku s Ritou. S Ritou anebo s jinou, neboť o ženy není nouze, jak říkal, a vždy se najde nějaká soucitná duše, ochotná pomoci muži zbavit se snadno vydělaných peněz.

Narodil se v Riu de Janeiro, od dvanácti do dvaceti let se všelijak protloukal životem a pomáhal nakonec rozhodovat výsledek voleb za časů nepřímého volebního systému. Získal si tak jakousi proslulost v různých částech města a dostalo se mu darů i vřelých slov uznání od několika významných veřejných činitelů. Říkal tomu doba politické akce; pak se mu však zne-

chutila vládnoucí strana a neúčastňoval se již stranických bojů, neboť nikde se mu nepodařilo získat při rozdělování státních úřadů místo soudního sluhy, o němž snil, s měsíčním platem sedmdesáti milreisů a s úředními hodinami od devíti do tří.

To přátelství s Ritou nebylo jen tak z dneška na zítřek, neboť sahalo daleko do minulosti; pocházelo ještě z dob, když přijela jako mladé děvče z Bahie s matkou, silnou statnou mulatkou, která měla pro strach uděláno a dovedla si se vším poradit. Po smrti matčině se Firmo ujal dcery, zanedlouho se sice ze žárlivosti rozešli, to však nevedlo, aby se po čase opět nesmířili a znovu nepohádali, což se několikrát opakovalo. Rita byla jeho „slabou stránkou“, a ani ona, ačkoliv nebrala lásku nijak příliš vážně, jako většina mesticek, nedovedla na něho zapomenout; našla si, pravda, občas jiného milence a Firmo pak ztropil výtržnost, řádně jí natloukl a pohlavky jen lítaly, ale nakonec se zase smířili a nastěhovali se do společné domácnosti, stále více do sebe zamilováni, jako by ty neustále hádky dodávaly jejich lásce nového vzruchu.

Přítel Porfíro, kterého Firmo té neděle přivedl, byl o něco starší než on, měl temnější pleť, rozčuchané vlasy a pracoval jako sazeč kdesi v tiskárně. Podobali se jeden druhému svými kalhotami rozšířenými dole u kotníku a kloboukem naraženým na stranu. Porfíro se však na rozdíl od Firma nikdy neodloučil od svého pestrého nákrčníku, uvázaného ledabylým uzlem na košili, a honosil se vycházkovou holí se stříbrnou rukojetí a špičkou z mořské pěny, v níž neustále trčela viržinka.

Po jejich příchodu příbytek Ritin okamžitě ožil čilým ruchem. Oba svlékali kabáty, poslali pro pálenku, „jen tak tomu děvčeti na zavdání“, a zanedlouho se ozvalo brnkání kytary i druhého hudebního nástroje.

Také Dores ve vedlejší domku již měla návštěvu; přišel obchodník se svým přítelem, oba ve fraku a s cylindrem. Bokatá s Nenen a s malým Agostinhem se již vrátily z města a pomáhaly v kuchyni připravovat slavnostní hostinu.

V celé té části osady zavládl čilý sváteční ruch. V obou domácnostech stanovili počátek hodokvasu na pátou hodinu odpoledne. Rita zářila v šátech z bílého batistu, které si právě přezehlila, a pozvala ještě Leocádii, Bruna, Augustu s manželem a Albina, kdežto vedle, v osmičce, se měli sejít, kromě příslušníků rodiny Doresiny, dona Isabel, Holubička, Marciana a Florinda.

Jêrônimo s manželkou byli pozváni jak jedněmi, tak druhými, rozhodli se však, že nepůjdou nikam a stráví jak obvykle nedělní odpoledne ve svátečním klidu, pak pojí večeri, připravenou po portugalském způsobu, a zapijí ji čtvrtkou bílého vína.

Na obou hostinách zatím již byla s jásotem přivítána polévka a povyk s každým dalším chodem neustále rostl, takže za chvíli se rozléhal z obou domácností ohlušivý rámus. Všichni mluvili o překot a hlučně se smáli, přibory řinčely a sklenky cinkaly. Ti venku si živě představovali požitky stolovníků z toho, že se mohou najíst a napít, co hrdlo ráčí, a viděli v duchu, jak žvýkají plnými ústy a jak se jím lesknou rty tučnou omáčkou. Kolem dveří se potulovalo několik psů hlodajících kosti, které si přinesli zevnitř, a chvílemi se objevila u okna buď jedné nebo druhé domácnosti některá z hostitelek, zavolala na sousedku a nabídla jí plný talíř nějaké pochoutky, na jejíž přípravě si obzvláště zakládala.

„Halo,“ zavolala Dores do devítky, „řekněte Ritě, aby ochutnala tyhle gombo, co jim bude říkat, a to vatapá že bylo výborné! A má-li pepř, ať mi trochu pošle!“

Hostina ještě neskončila a všichni již mluvili tak hlasitě, že nebylo slyšet vlastního slova. V osmičce se pronášely hlučné přípitky a vesele se zpívalo. Portugalský příznivec Doresin již odložil kabát i vázanku, natáhl se pohodlně ve své lenošce a smál se na plné kolo, celý zpocený a rozjařený silným vínem, jímž zaléval pečené sele. Tak se najedl, že musel povolit knoflíky u kalhot, aby si trochu ulehčil. Jeho společník věnoval svou pozornost Nenen a všichni přítomní ho podporovali v jeho dvo-

ření, počínajíc ctihodnou Bokatou až po rozpustilého Agostinha, který ani chvíli nedal pokoj a neustále vyrušoval matku; křičeli na sebe, jako by je na nože bral. Věčně usměvavá Florinda se ukázala platnou pomocnicí při přípravě hostiny a co chvíli vstala od stolu, aby odskočila do dvanáctky a donesla něco k snědku matce, která dostala v poslední chvíli špatnou náladu a usmyslila si, že se slavnosti neúčastní. Při zákusku žádal roz dováděný přítel hostitelku, aby se mu posadila na klín, a líbal ji veřejně před celou společností. Dona Isabel, jež usoudila, že to není vhodná podívaná pro její dceru, prohlásila, že je jí uvnitř horko a že počká chvíli přede dveřmi na čerstvém vzduchu, až se bude podávat káva.

U Rity byla zábava ještě živější. Firmo s Porfirem se bavili, hlasitě zpívali, vyprávěli všelijaké žertovné příběhy a napodobovali způsob mluvy černocho, při čemž Firmo objímal Ritu v pase a pil s ní z jedné sklenky, zatím co jeho společník si vybral za terč posměšku Albina a přehnaně se mu dvořil, aby rozesmál přítomné. Nebožák se durdil, ale nic mu to nepomohlo. Leocádia, v níž víno vzbudilo záchvaty bouřlivého veselí, svjela se křečovitým smíchem, který otrásal celým jejím tělem, div že se židle pod ní nerozsypala; a rozohněna alkoholem, položila těžké nohy Porfirovi na klín, třela se mu o stehna a nechala se jím ohmatávat. Bruno naproti ní, celý rudý v obličeji a zpocený, jako by pracoval ve výhni kovárně, dřepěl na židli a mluvil cosi pro sebe, rozhazoval rukama a stále komusi spílal. Alexandre seděl v občanském obleku vedle své ženy a nepozbyl téměř nic ze své vážnosti, jen občas napomínal ostatní, aby netropili takový povyk, protože by to bylo slyšet až na ulici, a poznamenal, tváře se přitom tajemně, že Miranda se již několikrát objevil u okna, aby se podíval, co se dole děje.

„Ať si jen špehuje, když se mu to líbí!“ vybuchla Rita. „Copak se nesmí člověk v neděli po libosti pobavit s přáteli? Ať se klidí k čertu! Však nejlme ani nepijeme za jeho peníze!“

Oba mulati a Bruno byli stejného mínění. To by tak schá-

zelo, aby jim mluvil někdo do toho, jak se mají bavit, vždyť nikoho neobtěžují a nikomu to tedy nemůže vadit!

„Jen ať si nezahrává,“ kasal se Firmo, „na mne je krátký! A vůbec, ten chlap mi jde na nervy!“

Porfiro zvolal:

„Jestli není někdo spokojen, ať se klidí pryč a dá ostatním pokoj!“

„Neděle je proto, aby lidé užili trochu života!“ zabručel Bruno a hlava mu opět klesla na stůl.

Za krátkou chvíli však potácivě vstal a dodal, když si vyhrnul rukáv u košile až k ramenu: „Ať se moc nenaparuje, nebo mu rozbiju hubu!“

Alexandre se ho snažil uklidnit tím, že mu nabídl doutník.

Ještě jinde si uspořádali hlučnou rodinnou slavnost a vydatně tím přispěli k všeobecnému povyku: v domku, kde bydleli italští podomní obchodníci Delporto, Pompêo, Francesco a Andréa. Také oni zpívali sborem, ale ten zpěv zněl příjemněji a nezvrhl se v pustý povyk jako u Rity a Dores, ačkoliv zanikal chvílemi ve zmatené směsici hlasů nebo byl přerušen hádkou, která vypukla mezi zpěváky. Časem se ozval mezi hlubokými mužskými hlasy pronikavý ženský zpěv, který okamžitě vzbudil odezvu mezi papoušky a krocany na dvoře. I sem tam ve skupinách, které se utvořily na rozlehlém volném prostranství, se živě hovořilo nebo povykovalo, neboť obyvatelé osady, kteří po celý týden těžce pracovali, se chtěli v neděli bavit, aby plně využili svátečního dne. Také v krčmě to vřelo a pracovalo jako v žaludku opilcově po prohýřené noci a až na dvůr doléhal ozvuk toho kypivého ruchu, prosyceného závany teplých a opojných výparů.

Nahoře u okna se objevila důstojná postava rozzlobeného Mirandy v bílém kabátě a s ubrouskem kolem krku; v pravé ruce šermoval vidličkou místo meče a dusil se zlostí, ačkoliv se přitom snažil nezadat své důstojnosti budoucího nositele šlechtického titulu.

„Klidte se k čertu a nehulákejte tady jako posedlí!“ křičel na ně a hrozil jim dolů. „To už přestává všechno! Nebudete-li okamžitě potichu, půjdu pro policii, holoto špinavá!“

Mnoho zvědavců vyšlo na zápraží, když uslyšelo ten povyk, a hromadný smích, jehož se v té chvíli veselí nikdo nedovedl zdržet, popudil rozlíceného obchodníka ještě více.

„Dobytěk jste, nic jiného než dobytek! Nejlépe vás všechny odtud vypráskat jako prašivé psy!“

Jediný hlas rozhořčení ozývající se po celém dvoře byl mu odpovědí, zatím co rodina Mirandova se ho pokoušela odtáhnout od okna.

„Nech je přece být, Mirando! Nic ti to není platné, a přiléváš jen oleje do ohně!“

„Budou mít z toho radost, když uvidí, jak se zlobíš!“

„Pojď pryč, tatínku!“

„Dej pozor, ať nezačnou házet kamením, ta luza je všeho schopna!“

A za ním se objevila dona Estela, bledá jako povadlý květ, Zulmira celá zsinálá s výrazem štitivého odporu, který jí hyzdil tvář, Henrique, jenž byl stále sličnější, a starý Botelho, lhostejně pozorující všechno to svinstvo na světě s hlubokým opovržením, neočekávajícím již nic od života ani od sebe samého.

„Holoto ničemná!“ opakoval Miranda.

Alexandre, který si běžel obléci uniformu, přišel za ním a upozornil ho, že si nepočíná rozumně, spílá-li těm lidem dole na dvoře. Vždyť nikdo mu v nejmenším neublížil, a jestliže si pozvali obyvatelé osady přátele, aby se společně poveselili, nepočínají si jinak než Miranda, který má nahoře také hosty! Ne, to není rozumné těm lidem spílat, neboť slovo dá slovo, a kdyby on, Alexandre, měl svědčit na policii, musel by říci, že právo je na jejich straně.

„Klidte se mi s těmi povídkami!“ zavrčel obchodník a obrátil se k němu zády.

„Jakživ jsem neviděl takového nestydu!“ prohodil Firmo,

jenž stál ve dveřích Ritina domku s rukama založenýma v bok a dosud ani slova nepromluvil, dívaje se jen vyzývavě na Mirandu.

A zavolal hlasitě, aby ho obchodník dobře slyšel: „Jen se nenaparuj, starý paroháči, ať ti nesrazím ty tvoje rohy!“

Mirandu museli odtrhnout násilím od okna, které pak hluchně přibouchli.

„Nestarej se o toho pitomce!“ pošeptal Porfiro příteli, vzal ho pod paždí a zavedl ho dovnitř. „Pojď, vypijeme šálek kávy, než vystydne!“

U dveří Ritina domku se shromáždilo několik osadníků, většinou bídně placených nádeníků a podobných ubožáků, jejichž nutný výdělek sotva stačil k ukojení hladu. Nikdo se však mezi nimi netvářil smutně, neboť Rita je všechny pozvala na hostinu a ani o doušek prý nebude nouze. Její slova byla přijata s jásotem.

A dvůr se v okamžiku vyprázdnil.

Stmívalo se již.

Také starý Libório, o němž nikdo nevěděl, kde snídá nebo obědvá, vyšel ze svého brlohu, který za deštivého počasí vůbec neopouštěl.

A byla to věru figurka k pohledání, ten starý Libório! Bydlel v nejhorší části osady a slídil neustále po nějakých zbytcích jídla, tam něco uzmul, jinde si zase vyžebrał nějaké sousto a za stálého nářku na bídu, která prý ho pronásleduje, sbíral pohozené nedopalky doutníků, aby je vykouřil v dýmce, ukradené jakémusi neduživému slepci. V osadě se sice šeptalo, že má našetřené peníze, on však rozhořčeně popíral takové pověsti a ujišťoval každého o své chudobě. Byl neustále hladový jako toulavý pes bez pána a matky musely varovat své děti, aby si daly před ním pozor, neboť sotva zahlédl ten věčně hladový stařec nějakého caparta bez dozoru, začal kolem něho obcházet, hrál si s ním a dělal šprýmy, až se mu podařilo vyloudit od děcka dvacetník, který svíralo v ruce.

Rita ho pozvala k sobě s podmínkou, že si příliš nenacpe břich, aby nepraskl ještě dříve, než odejde.

Ať třeba pukne, je-li mu libo, ale ne u ní!

Stařec se s velkou chutí pustil do podaného jídla a ohlížel se neklidně vůkol, jako by se strachoval, že mu někdo uzme sousto od úst. Jedl s talíře, který držel v křečovitě sevřených rukou, dychtivě hltal nerozkousané žvance, pomáhaje si při tom prsty, a strkal do kapes zbytky toho, co při nejlepší vůli nemohl sníst.

Budily až strach ty jeho žravé, neustále se pohybující čelisti a velké chtivé dásně, kostnaté a bez jediného zubu, jež jako by chtěly pohltit všechno vůkol, počínajíc vlastním obličejem, od velké ruměné bataty, kterou si právě cpal do úst, až po dvě malé scvrklé tváře, oči, uši a celou hlavu i s velkou lysinou, hladkou jako sýr a věčnou řídkými chloupky jako ochmýřená kokosová skořápka.

Firmo ho chtěl opít, aby viděl, co bude dělat. Alexandre s manželkou tomu sice zabránili, přes své ustrnutí se však nemohli stejně jako ostatní zdržet smíchu při pohledu na tu lidskou trosku, podobající se kostře potažené suchou kůží a hltající se zavilou nenasytností, jako by se chtěl ten nešťastník ještě dosyta najíst, než se odebere na onen svět.

Náhle se začal dusit kusem masa, který byl příliš velký, než aby jej mohl spolknout najednou. Rozkašlal se, celý shrbený a s očima upřenýma na talíř, zrudl v obličejí a pak zbrunátněl, jako by se o něho pokoušel záchvat mrtvice. Leocádia, která seděla nejblíže, bouchla ho do zad a na stůl vyletělo sousto napolo rozžvýkaného masa.

To vzbudilo u všech bouři nevole.

„Prase staré!“ zvolala Rita a s hnusem se od něho odvrátila.

„Když to zvíře chce zhltnout všechno najednou!“ pravil Porfiro. „Zdá se, jako by se ještě jakživ dosyta nenajedl!“

A když viděl, jak Libório pokračuje v jídle s ještě větší chtivostí, aby si vynahradil ušlý čas, křikl na něho:

„Počkej přece chvíli, ty nenažranče! Ten talíř ti neuteče a ani to najednou všechno nesníš! Kam bys to také dal!“

„Napijte se vody, kmotře Libório,“ poradila mu Augusta, běžela pro sklenici vody a přidržela mu ji u úst.

Stařec pil s očima upřenýma neustále na talíř.

„Pane Bože!“ zabručel Porfiro a odplivl si. „Ten by byl schopen sníst nás všechny a jen by se olízl!“

Zato chudák Albino se téměř ničeho nedotkl a i ta trocha, co snědl, ho tlačila v žaludku. Rita si ho začala dobírat a tvrdila, že je to jistě příznak těhotenství.

„Už zase začínáte?“ vypravil ze sebe ubohý mladík a klidil se do kouta se svým šálkem kávy.

„Pozor!“ zavolala na něho mulatka. „S kávou musíš opatrně, to jde na mléko a dítě by pak mohlo být hnědé!“

Albino se obrátil k Ritě a prohlásil s veškerou vážností, že takové tlachy se mu naprosto nezamlouvají.

Alexandre, který zdvořile nabídl přítomným mužům doutník a pak si sám zapálil, přišel také se svou troškou a dodal, že přistihli jednou toho tichošlápka Albina na louce za osadou, jak tam cosi kutí pod mangovníky s Čarodějkou.

Jen Leocádii se ten žert zalíbil a rozesmála se na celé kolo. Albino začal ujišťovat téměř plačky přítomné, že se o nikoho nestará a že tedy nikdo nemá právo se míchat do jeho záležitostí.

„Rád bych věděl,“ ozval se Porfiro, „je-li pravda, že ten moula ještě neví, co je to ženská!“

„Ano, ať se nám svěří!“ přisvědčila mulatka. „Tak dnes musíš s pravdou ven, Albino! Jen se přiznej, jinak tě odtud nepustíme!“

„Kdyby mě napadlo, že jste mě pozvali jen pro legraci, ani bych sem nevšel,“ koktal ubohý mladík žalostným hlasem. „Nejsm tu přece proto, aby si ze mne tropil někdo šašky!“

A byl by plačky odešel, kdyby mu Rita nezastoupila cestu

a nepřestala mu domlouvat jako malému bezbrannému děvčátku:

„Neblázni přece! Zůstaň tu a neodcházej, jinak se ti budou smát ještě víc!“

Albino si utřel slzy a znovu se posadil.

Zatím se již blížila noc a svěží jihozápadní větrík ochlazoval vzduch. Bruno hlučně chrápal u stolu, kde předtím večerel, a Leocádia položila bez ostychu nohy na klín Porfirovi, jenž ji objímal a pil sklenku parati za sklenkou.

Firmo však usoudil, že by bylo lépe vyjít ven, a všichni kromě Bruna se chystali opustit místnost, čehož využil starý Libório, aby vymámil na Alexandrovi doutník a nacpal si jej do dýmky. Když bylo jeho přání vyhověno, starý filuta se vytratil z místnosti, sveden vyhlídkou na další večeri. Rita s Augustou a Albinem zůstali uvnitř, aby umyli nádoby a postarali se o úklid.

Hlouček Italů venku na dvoře zpíval se zádušně jednou tvárností své písně, jejichž nový smutek rostl úměrně s prázdníci se sklenkami. Na zápraží domků se tvořily skupiny osob sedících na židli nebo na zemi, avšak nejvíce se jich shromáždilo kolem Rity, mezi nimi i hosté Doresini. Kouř z dýmek a z doutníků stoupal vzhůru a hluk se poněkud uklidnil, neboť byla chvíle zažívání, nikdo se již nepřel a všichni se bavili.

Lampa na dvoře se rozsvítila a také v oknech některých domků se objevilo světlo.

Nejhlučněji bylo nyní v domě Mirandově, odkud se ozývalo provolávání slávy, provázené boucháním zátek šampaňského.

„Ti se tam mají!“ poznamenal Alexandre, již opět v občanském šatě.

„A přitom jim není vhod,“ dodala Rita, „když se člověk při jídle trochu povyrazí! Čisté panstvo!“

Hovor přešel na rodinu Mirandovu a hlavně se začalo mluvit o doně Estele a o jejím poměru s Henriquem. Leocádia tvrdila, že si jednou stoupla na hromadu prázdných lahví

v koutě dvora a viděla přes zeď tu nestoudnici, jak se tiskne obličejem ke studentu, těch polibků a toho objímání, že až byla hanba se na to dívat; a jakmile ji zahlédli, zmizeli oba, až se jim za patami prášilo.

Augusta se pokřížovala a zašeptala modlitbu k Nejsvětější Panně, zatím co přítel Doresina milence, jenž se stále miliskoval s Nenen, se tomu velmi divil, neboť považoval donu Estelu „za vzor manželské věrnosti“.

„Ale kdepak!“ řekl Alexandre. „Ti všichni jsou s hanbou jedna ruka, že člověk by tomu ani nevěřil. Já sám jsem ji viděl jednou tropit pěkné věci v křoví pod tou zdí; tenkrát to nebyl ten student, ale nějaký jiný mužský, co k nim občas chodíval, vousatý, s lysinou na hlavě a s obličejem poďobaným od neštovic. A dcera? Inu, jablko nepadne daleko od stromu...“

Ta zpráva vzbudila u všech velký rozruch. Naléhali na Alexandra, aby jim řekl něco bližšího, a ten se nedal dlouho pobízet. I Zulmira prý má ctitele, jakéhosi hubeného brýlatého mladíka, pěkně oblečeného a s plavým knírkem, jenž obchází večer kolem domu, ba i dopoledne se někdy ukáže. Patrně to bude nějaký student.

„A co dělají?“ zajímala se Dores.

„Zatím spolu jen hovoří u okna, tam u toho posledního z vnější strany. Již jsem je několikrát zahlédl na služební obchůzce. On mluví o sňatku a děvče ho má rádo; ale myslím, že její tatík tomu nepřeje.“

„Do domu k nim nechodí?“

„Ne. To je právě to, co se mi na tom nelíbí! Má-li vážné úmysly, proč si o tom nepromluví s rodinou, aby nepletl darmo děvčeti hlavu těmi tlachy pod oknem?“

„Tak by to mělo být,“ vmísil se Firmo do řeči. „Ale snad si nemyslíte, že dá Miranda dceru nějakému studentovi? Ten ji jistě chystá pro někoho ze svých známých a možná, že už jí vyhlédl za ženicha nějakého obstarožného plantážníka. Já ty lidi znám a vím, čeho jsou schopni!“

„Bože, to je špíny na tom světě!“ povzdychla si Augusta. „Moje dcera si vezme, koho bude mít ráda; takové vynucené manželství učiní nakonec nešťastnými muže i ženu. Manžel má jen to, co si svými rukama vydělá, ale já s ním žiji šťastně, protože jsem si ho vzala z lásky, a nic mi nevádí, že není bílý!“

„Ba! Spokojenost je nade všechno!“

Vtom se ozvaly u dveří pětaticítky zvuky Jerónimovy kytary. Po hlučném veselí a po všeobecné dobré náladě, která vládla toho večera v osadě, zdály se ty tóny ještě tesknější a touha po domově, která z nich mluvila, ještě bezútěšnější:

*Ach, kdo zná ten cit,
jenž plní srdce bořem?
Buď zdráva, vlasti má,
tam za dalekým mořem!*

Záhy i ostatní kytary následovaly jeho příkladu a za chvíli teskně jednotvárné melodie portugalských písní zněly po celém rozsáhlém prostranství a nápadně se lišily od hlučného veselí nahoře v Mirandově domě.

*Drabá vlasti vzdálená,
kdy smím tě opět zřít?
Buď zdráva, visko milená,
mně souzeno zde steskem mřít.*

Ta teskně jímavá píseň vystěhovalce toužícího po svém domovu způsobila, že všichni, i domácí obyvatelé narození v Brazílii, zmlkli a pocítili cosi jako smutek, ale vtom Porfiro s Firmem přerušili náhle to kouzlo a spustili bahijské chorado. Stačilo několik prvých taktů té kreolské hudby, aby se krev všech přítomných živěji rozproudila, jako by jim projela elektrická jiskra tělem. A pak následovaly další a další tóny, stále živější a vášnivější. To již nehrály dva hudební nástroje, to

byl proud smyslných vzdechů a stenů, vinoucí se jako had v hořícím lese, úpění, milostné vzlyky zadržnuté v hrdle křech lásky, hudba plná polibků a mileneckého laskání, kruté vášně i blaženého štěstí, až se dech tajil.

Z těch ohnivých tónů jako by vanula dusná vůně brazilských rostlin, kolem nichž poletuje ve smyslném víření jedovatý hmyz opojený rozkoší, jež ho usmrčuje.

Při pronikavých zvucích bahijské hudby umlkly smutné písně portugalských vystěhovalců; podobně v oslnivém tropickém světle bledne a posmutní svěží mírný jas evropské oblohy, jako by rudě žhoucí jihoamerické slunce, hýřící okázalou nádherou, vysušilo kradmou slzu bývalé Královny moří, jejíž sláva již nenávratně zapadla.

Jerônimo přestal hrát a s rukama na strunách kytary se zaposlouchal do té podivné hudby, jež v něm dále prohlubovala onu změnu, započatou již tehdy, když po prvé pocítil jako úder do tváře oslnivě prudký jas zdejšího nelítostného slunce, když dolehl k jeho sluchu zpěv cikády a ucítil v ústech osvěžující chuť prvního plodu, který okusil v té žhavé zemi, když mu pomátla po prvé hlavu vůně bogari a smyslný pach první ženy, první mulatky, která se ho dotkla šaty nebo vlasem.

„Co je ti, Jerônimo?“ ptala se ho s údivem manželka.

„Počkej,“ odpověděl tlumeným hlasem, „neruš mě.“

Firmo začal zpívat chorado a ostatní ho doprovázeli tleskáním do dlaní.

Jerônimo se zvedl téměř mechanicky a doprovázen Piedadou přistoupil k hloučku, který se utvořil kolem obou míšenců. Opřel se lokty o plot zahrádky, bradu položil na složené ruce a zůstal tak nehybně, téměř bez dechu, celý zaposlouchaný do rozkošnický mámivé melodie toho zpěvu, jenž ho plnil nepoznanou slastí a zároveň ochromoval jeho vůli; podobal se obrovitě smokvoni v zrádně lichotivém objetí pružných lian.

Pak spatřil Ritu, která se odešla převléci; viděl, jak se vrací s nahými rameny a pažemi a jak se chystá tančit. Na obloze za

mraky se právě objevil měsíc a obestřel mulatku stříbřitým závojem, jenž dodával ještě větší půvabu jejím pohybům, plným neodolatelného kouzla, prostým a primitivním, v nichž byla propast hříchu a příslib ráje, jako by ta tančící bytost byla půl žena a půl had.

Vkročila doprostřed kruhu s rukama v bocích, zavlnila rytmicky kyčlemi a zakroužila hlavou napravo i nalevo, jakoby plna touhy po milostném laskání, jež jí rozbouřilo hrud' nyvou slastí; hned učinila několik kroků s vypjatým tělem, hned zase couvla s rozpřaženými pažemi a celá se přitom chvěla, jako by se nořila do nesmírné rozkoše, do smyslné lásky, jež nemá dna. Pak vydala táhlý sten a procítila opět k životu, lusklá prsty, poklesla v nohách, nachýlila se k zemi a zase se vzpřímila, pohybujíc neustále boky, zadupala několikrát prudce a v rychlém tempu a opět spustila paže, dotýkajíc se hned jednou, hned druhou rukou šíje, krev jako by v ní vřela varem a každá žilka se rozehrála.

Nadšení kolem nebralo konce; chvílemi vybuchl vášnivý potlesk jako výkřik ze skrytých hlubin nitra. Dlaně neustále udávaly takt v nervosním rytmu a s bláznivou vytrvalostí. A vtom již vkročil na volné prostranství Firmo, kterého vtáhla Rita do kruhu, a začal se točit jako z gumy, prováděl podivuhodné obraty, celé jeho tělo se uvolnilo, dotýkal se země a hned se zase vymrštil jediným skokem a s nohama ve vzduchu, zadupal patami a paže jako by se chtěly odpojit od ramen a hlava od trupu. Pak následovala jeho příkladu Florinda, za ní Albino, a dokonce i důstojný a rozvážný Alexandre.

Chorado je strhlo všechny velitelsky do svého bujného víru a ti, kteří neuměli tančit, přihlíželi se smutným obličejem. Ale nikdo se nemohl rovnat Ritě, jen ona, jen to ďábelské stvoření ovládalo kouzelné tajemství pohybů očarovaného hada, jen ona znala to svůdně lichotivé kroužení těla, které si nebylo lze představit bez vůně, kterou vydechovalo tělo mulatčino, a bez jejího sytého teplého hlasu, vyzývavého a sladce vemlouvavého.

Jerônimo se díval a naslouchal, jako by se celý jeho život soustředil v očích.

Bylo v té mulatce jakési podivně znepokojivé tajemství, cosi jako souhra dojmů, které zakusil po svém příchodu do nové země; zdála se mu jasným denním světlem, narudlou sluneční výhni za poledního odpočinku na fazendě, vlahou vůní jetele a vanilky, která ho opojovala v brazilských lesích; připadala mu jako panenská palma, která se neskloní k žádné jiné rostlině; bylo v ní cosi jedovatého a zároveň nesmírně sladkého: sisal chutnější než med a semeno ledviníku, jež rozněcuje rány svým olejem pálicím jak oheň, zrádný zelený had, slizká ještěrka a záhudný moskyt, jenž již dlouho kolem něho poletoval, jitiil jeho smysly a budil v něm nejskrytější vášně uspané steskem po domově, aby mu nakonec vstříkl svým sosákem do žil ná-kazu tropické lásky, tón hudby milostných vzdechů, zárodky onoho hejna španělských mušek, které se rojily kolem Rity a poletovaly vzduchem jako fosforečně světélkující mrak Afroditiin.

To všechno Jerônimo cítil, aniž si to jasně uvědomoval. Ze všech těch dojmů nedělní noci zůstaly v něm jen stopy neznámého opojení, nikoliv vínem, nýbrž medově sladkou vůní linoucí se z jakýchsi tropických květů, oslnivě bílých a milujících vlhko, které vídal na plantáži naklánět se důvěrně nad chmurné bažiny, kde likanie vydechují vůni, jež plní duši smutkem.

Stál tak a neustále se jen díval. I jiná děvčata tančila, ale Jerônimo viděl jen míšenku; nemohl s ní spustit očí ani pak, když padla vyčerpána do milencova náručí. Piedade se již klížily oči spánkem, a volala proto na něho několikrát, aby šel domů; zabručel cosi místo odpovědi a ani nezpozoroval, že již odešla.

Míjely hodiny, on si však neuvědomoval, jak rychle plyne čas.

Kruh diváků kolem tančících stále rostl; přišla Isaura a Leonor z protějšího domku, ba i João Romão s Bertolezou zanechali na

chvíli své práce, aby přihlíželi tomu veselí, než se vrhnou k smrti unavení na svá lůžka. Rodina Mirandova si stoupla k oknu a bavila se pohledem na tu žebráckou holotu veselící se na dvoře. Také venku na ulici se shromáždil houf lidí, Jerônimo však nic z toho neviděl, neboť měl před očima pouze jediné: udýchanou mulatku, rozkošnický klesající do Firmovy náruče.

Teprve před ranním úsvitem se probral ze svého omámení, když hudba nadobro umkla a tanečníci odešli do svých domovů.

Viděl, jak si milenec odvádí Ritu a drží ji přítom něžně kolem pasu.

A tak zůstal nakonec sám uprostřed volného prostranství. Měsíc plul po bezmračné obloze a tiše se ubíral svými tajemnými cestami, nepronásledován ani nejmenším obláčkem. Okna Mirandova domu se zavřela. Kamenný lom v dálce za osadou se tyčil jako odpočívající nestvůra oblitá svitem měsíce. Nikde se neozval nejmenší zvuk kromě bzukotu světlušek ve stínu zahrad a šelestu spících stromů.

Avšak Jerônimo nic neslyšel a nevnímal kromě oné hudby vonící vanilkou, která mu stále zněla v duši, a jasně pochopil, že ty leskle černé vonné vlasy mulatčiny se začínají v něm měnit v klubko černých jedovatých hadů, chystajících se smrtelně uštknout jeho srdce.

A když zvedl hlavu, poznal podle jasnici se oblohy, kterou ještě nikdy neviděl jinak než po sedmihodinovém spánku, že je skoro čas chystat se do práce, a rozhodl se, že nepůjde spát, nestálo by to již za to.

Příštího dne nechal již v poledne práce, a místo aby se naobědval jak obvykle v lomu s ostatními dělníky, odešel domů. Nedotkl se téměř předloženého jídla a hned si lehl do postele, když nařídil předtím manželce, aby zašla k Romãovi a vzkázala mu, že se necítí dobře a zůstane toho dne doma.

„Co tě bolí, Jerônimo?“

„Není mi jaksi dobře. Jdi a udělej, jak jsem ti řekl.“

„Ale co ti vlastně schází?“

„Tak už běž, ženo, vyřídí ten vzkaz a pak můžeš mluvit, jak je ti libo.“

„Panno na nebi! Nevím, mají-li v krámě čaj na pocení!“

A odešla celá rozčilená. Každá sebemenší změna, která se dala s jejím manželem, budila v ní úzkost. Byl přece vždycky zdravý jako řípa, a co ho zná, nikdy nezastonal. Že by to byla bahenní zimnice? Ježíši, chraň nás ode zlého! Ani pomyslet na to nechcel! Pánbůh s námi a zlé pryč!

Zpráva o Jerônimově nemoci se brzy rozšířila mezi pradle-nami.

„Jistě se v noci nachladil,“ usoudila Čarodějka a zaskočila k němu na okamžik, aby mu poradila nějaké léčivé byliny.

Nemocný však nechtěl o něčem takovém ani slyšet; ať ho nechá na pokoji; potřebuje se jen pořádně vyspat. To se mu však nepodařilo, neboť za Čarodějkou přišla druhá žena a pak se trousila jedna za druhou, že se jimi ani dveře netrhly. Jerônimo ztratil trpělivost a chtěl se rázně ohradit proti těm neví-taným návštěvám, když vtom poznal podle dobře známé vůně, že přichází Rita.

„Ach!“ zašeptal a obličej se mu rázem rozjasnil.

„Dobrý den, copak je vám, pane sousede? Kdybych věděla, že onemocníte, jakmile se vrátím, byla bych tam ještě zůstala!“

Po prvé od včerejšího večera se opět objevil úsměv na jeho tváři.

Mulatka přistoupila k posteli.

Toho rána již opět pracovala, a oblékla si proto sukni podkasanou v pase, paže měla nahé až k ramenům a příjemně chladné od vody. Bílá, hluboce vystřižená blůza jí odkrývala část ňader skořicové barvy.

Jerônimo jí stiskl ruku.

„Velmi se mi včera líbil váš tanec,“ řekl zjihlým hlasem.

„Už jste vzal nějaký lék?“

„Žena říkala cosi o čaji...“

„Čaj? Co vás to napadá! Vždyť je to jen teplá voda! Vy jste se zachladil a já vám uvařím šálek silné černé kávy s trochou parati, to žene na pot a zítra už zase budete zdravý jako ryba. Za chvíli se vrátím!“

Odběhla, vzduch v místnosti však byl prosycen její přítomností.

Jerônimovi se ulevilo jen tím, že mohl vdechovat vůni po ní; když se Piedade vracela, hovoříc ustaraně sama se sebou, shledal, že se mu začíná protivit, a jakmile přistoupila ubohá žena k lůžku, ovanul ho nakyslý pach jejího těla, čehož si předtím nikdy nevěšiml. Vrátila se mu opět špatná nálada a s jeho tváře zmizely poslední stopy úsměvu, jímž před chvílí přivítal Ritu.

„Jak je ti, Jerônimo? Proč mlčíš? Tak odpověz přece! Mám takový strach, když nemluvíš...! Máš snad bolesti?“

„Ten čaj nevař. Vypij nějaké jiné...“

„Ty nechceš čaj? Ale vždyť je to přece lék!“

„Už jsem ti řekl, vezmu si jiný lék! Ach!“

Piedade nenaléhala.

„Není ti zima na nohy? Dala bych ti do postele ohřívadlo!“

„Vezmi si je sama, chceš-li!“

Mlčela raději. Měla na jazyku, že ještě nikdy ho neviděla tak nevrleho a podrážděného, ale nechtěla ho obtěžovat. To ta nemoc ho jistě tak špatně naladila.

Jerônimo zavřel oči, aby ji neviděl, a byl by se nejraději zavřel celý do sebe, kdyby mohl, tak se mu zprotivil její pach.

Nebožáčka si zatím sedla s pokornou oddaností na okraj jeho postele a hluboce vzdychala. Žila v té chvíli jen pro něho, byla jeho otrokyní bez vlastní vůle a neklidně sledovala očima každý jeho pohyb jako pes vedle pána, jenž se mu snaží vyčíst nejmenší přání z obličeje.

„Už je dobře, můžeš jít klidně po svém.“

„Jen se o mne nestarej, však práce se již udělál! Poprosila jsem Leocádii, aby mi vymáchala prádlo, nemá toho dnes mnoho a...“

„Tos neměla dělat...“

„A proč? Před třemi dny jsem jí také vypomohla, a to ani její muž nestonal, jen někam odběhla na louku, asi tam měla schůzku s nějakým mužským.“

„Nikdy nepomlouvej, ženo, své bližní! Udělala bys lépe, kdybys zůstala u svých necek a nestarala se o sousedky!... Jen jdi, ať jsi včas hotova.“

„Ale říkám ti přece, že je všechno zařízeno!“

„Je dost na tom, že já dnes nepracuji; a což teprve, budeme-li zahálet oba?“

„Chtěla bych zůstat u tebe, Jerônimo!“

„Ale to je přece hloupost! Jen už jdi!“

Chystala se odejít jako zpráskaný pes, když se vtom setkala na prahu s Ritou, jež vešla lehkým krokem dovnitř, držíc v ruce podnos s horkou kávou a s pálenkou, a přes ramena měla přehozenou tlustou vlněnou přikrývku, do níž hodlala zabalit nemocného, aby se řádně vypotil.

Piedade se na ni překvapeně podívala a nenapadlo jí nic vhodného, co by jí řekla. Zůstala však v místnosti.

Rita, veselá a přívětivá jako vždy, položila bez nejmenších rozpaků podnos na oltářík a rozprostřela přikrývku.

„To vám udělá dobřel!“ řekla. „Vy, páni Portugalci, jste už takoví, že se při nejmenší nevolnosti tváříte, jako byste museli každou chvíli umřít, a modlíte se ke všem svatým, aby vám pomohli! Tak jen s chutí do toho, a žádné strachy!“

Nemocný se zasmál a sedl si v posteli.

„Nu, a nemám pravdu?“ zeptala se Piedade a ukázala na Jerônimoův vousatý obličej. „Jen se na něho podívejte a řekněte mi, nevypadá-li, jako by měl mít zítra pohřeb!“

Portugalka neodpověděla a jen se nuceně usmála, neboť jí nebyl po chuti vpád cizinky a péče, s níž zahrnovala jejího manžela. Podvědomě cítila hrozící nebezpečí, neboť se v ní ozval skrytý, ale neomylný hlas nikoliv rozumu, ani chladné úvahy, nýbrž pudu, jenž varuje každou ženu, že se blíží nepřítel k jejímu hnízdu.

„Tak se mi zdá, že je ti již lépe,“ vypravila konečně ze sebe, hledajíc pohledem manžela a aniž se jí zcela podařilo skrýti svou rozmrzelost.

„Stačí jen ucítit tu vůni,“ potvrdila Rita její slova a podala nemocnému kávu. „Tak jen do toho, vypijte naráz celý šálek a přikryjte se až k bradě! Slyšel jste, co vám říkám?“ Pak se obrátila k Piedade, položila jí ruku na masitá ramena a dodala ztlumeným hlasem: „Za chvíli se jistě zpotí, pak ho převlečte a dejte mu trochu pálenky, jakmile se vyrazí pot!“

A rychle odběhla, zanechávajíc za sebou vůni majoránu.

Piedade se sklonila k manželovi, který byl již zabalen do Ritiny přikrývky, přidržela mu šálek s kávou u úst a řekla potichu:

„Dej Bůh, aby ti nebylo po tom ještě hůře. Vždyť jakživ nevezmeš kávu do úst!“

„Však ji piji jako lék, a ne proto, že by mi chutnala!“

Nikdy skutečně nestál o kávu a tím méně o pálenku, nyní však vypil jedním douškem obsah šálku a přitáhl si pokrývku až k bradě.

Manželka mu chtěla zabalit nohy a šla pro šálu, aby mu ji uvázala kolem hlavy, on ji však zavolal zpět:

„Jen se uklidni a o mne se nestarej!“

Rozhodla se však, že zůstane u jeho postele a bude nad ním

bdít, chodila kolem něho po špičkách, zadržujíc dech, a každou chvíli odběhla požádat sousedy, aby netropili venku takový hluk; celá se chvěla téměř až pověrečnou bázní o zdraví svého manžela. Netrvalo dlouho a Jerônimo ji zavolal, aby mu vyměnila prádlo, neboť byl celý promočený potem.

„To je dobře!“ zvolala s rozzářeným obličejem.

A když neprodyšně zavřela dveře místnosti a ucpala špinavým prádlem škvíru ve zdi, svlékla mu vlhkou košili, pak mu navlékla přes hlavu jinou čistou, stáhla mu spodky a začala třít celé jeho tělo ručníkem; nejprve záda, prsa a podpaždí, pak kyčle, břicho, nohy a třela ho tak silně, že to bylo jako důkladná masáž; jaký div proto, vzkypěla-li Jerônimova krev tělesnou žádostí?

Polichocená žena se smála:

„Měj přece rozum! Uklidni se! Nevidíš, že jsi nemocný?“

Nakonec si dal říci, zabalil se opět do pokrývky a chtěl uhasit žízeň vodou.

Piedade mu však donesla pálenku.

„Napij se, voda by ti mohla uškodit!“

„Ale vždyť je to kořalka!“

„Rita říkala, abych ti trochu dala...“

Jakmile uslyšel Jerônimo jméno Ritino, nedal se již pobízet a vyprázdnil jedním douškem celou sklenku.

Nepil téměř nikdy lihoviny a také to prudké pocení způsobilo, že pálenka v něm záhy vzbudila pocit příjemného opojení jako u těch, kteří nejsou zvyklí alkoholu; po celém těle se mu rozhostila libá malátnost předcházející ukojení smyslu, jako když se žena přivine po chvíli zdráhání k muži a nabízí se mu k polibkům. Cítil se tak dobře v pohodlné posteli, v příjemném polostínu ložnice a se suchou košilí na těle, daleko od kamenného lomu vystaveného žáru palčivých slunečních paprsků. Přivřel oči a slyšel jednotvárný vzdálený hukot hnětačícího stroje z továrny na makarony, bzukot hlasů praden peroucích u necek a z větší dálky neustálé kokrhání kohoutů

vzájemně mezi sebou soupeřících, zatím co kdesi smutně zvonil umíráček, oznamující skon některého farníka.

Zatím co Piedade vyšla ven, aby oznámila sousedkám zdárný průběh léčby, vběhla opět Rita do pokoje nemocného.

„Jak se vede? Je vám lépe?“

Obrátil k děvčeti oči pokorného dobytčete, místo odpovědi ji objal levou rukou v pase a zmocnil se pravíci její ruky. Chtěl jí tím dát najevo svou vděčnost a ona to také tak chápala, neboť se mu nebránila. Sotva se jí však dotkl, pojala ho prudká žádost a nezkrotná touha vzít si ji, zmocnit se jí celé, vyssát ji jediným smyslným douškem, rozmáčknout ji jako plod tropického ovoce.

Když Rita ucítila, jak ji ohmatává, vymkla se mu prudkým pohybem.

„Vy jste ale podařený nemocný! Kdyby vás vaše žena viděla, co by si pomyslela? A teď už dost!“

Když však zaslechla Piedadiny kroky, začala mluvit docela jiným hlasem: „Teď musíte spát a pak se znovu převlečte, budete-li zpocení. Zatím na shledanou!“

A odešla.

Jerônimo slyšel její poslední slova již se zavřenýma očima, a když vstoupila Piedade do pokoje, zdálo se jí, že podlehl únavě a usnul. Přiblížila se po špičkách k manželově posteli, shrnula mu přikrývku na prsa a znovu potichu odešla, aby nezpůsobila nejmenší hluk. U dveří se setkala s Augustou, která chtěla navštívit nemocného a tázala se posunkem, jak se mu vede. Piedade položila místo odpovědi ruku na tvář a naklonila hlavu na stranu, aby tak naznačila, že spí.

Obě vyšly ven, aby mohly nerušeně mluvit, vtom se však strhl na dvoře strašlivý povyk. Henrique v Mirandově domě se totiž bavíval ve chvílích oddechu mezi snídaní a obědem tím, že pozoroval Leocádii u necek s prádlem a se zalíbením sledoval pravidelné pohyby jejích mohutných kyčlí a vlnění ňader v bavlněné bluze. A zastihl-li ji samotnu, kýval na ni,

dával jí očima znamení a plácal přitom dlaní do zavřené ruky.

Ona na to odpovídala tím, že mu ukázala palcem Mirandův byt, jako by chtěla říci, aby hledal štěstí u paní domu.

Toho dne se však objevil student u okna s bílým králíčkem v náruči; vyhrál jej minulého večera na jakési dobročinné slavnosti. Leocádii se zvířátko zalíbilo, a rozběhla se proto k hromadě prázdných sklenic u zdi, stoupla si na ně a žadonila na mladíkovi, aby jí ho daroval. Henrique pokračoval ve své němohře a ukázal jí posunkem, za jaké podmínky by byl ochoten tak učinit.

Leocádia pokynula souhlasně hlavou a Henrique jí naznačil, aby na něho počkala na louce za dvorem.

Rodina Mirandova odešla z domu a Henrique, prostovlasý a také ve vycházkovém obleku, seběhl na ulici, zamířil k pozemku nalevo od domu a odtud se pustil s králíčkem pod paždí k louce, kde na něho čekala pod mangovníky Leocádia.

„Tady ne,“ řekla, když ho viděla přicházet. „Mohl by nás někdo překvapit.“

„A kde tedy?“

„Pojďte se mnou!“

Kráčela lehkým krokem a poněkud sehnutá po jeho pravici, proplétajíc se obratně houštím, a Henrique ji následoval, aby mu zvířátko neuklouzlo. Potil se a tváře mu zčervenaly. Z lomu se ozývalo bušení kovářů a hlasy pracujících dělníků.

Po několika minutách se zastavila na místě porostlém bambusem a banánovníky, bujícími kolem zchátralé kůlny.

„Tady!“

Rozhlédla se kolem, aby se přesvědčila, jsou-li sami. Henrique již nedovedl skrýt svou netrpělivost, ona ho však zadržela:

„Počkej chvíli, musím si stáhnout sukni, je celá zablácená!“

„Pospěš si!“ pošeptal jí celý netrpělivý ve své žádosti.

„Abych nedostala výtok!“

Stáhla hrubou vlněnou sukni a ukázala nohy, přikryté košilí sotva ke kolenům, silné, lehce zarůžovělé a s četnými stopami po štípnutí bleh a moskytů.

„Pospěš si!“ pobídla ho, když si lehla na zem, vyhrnula si košili až k pasu a roztáhla stehna.

Student se na ni chtivě vrhl; ucítil svěží chlad jejího těla, králíka však stále pevně svíral v ruce.

Oba chvíli mlčeli a bylo slyšet jen šelest suchého listí.

„Poslouchej,“ žadonila, „chtěla bych mít od tebe dítě, aby mě vzali někde za kojnou, teď jsou dobře placeny... Augusta se dostala po posledním porodu do dobré rodiny, dávali jí tam měsíčně sedmdesát milreisů a k tomu vydatnou stravu s vínem! Udělej mi to kvůli, a já ti vrátím králíka!“

Nebohé zvířátko začalo pištět, neboť Henrique je držel za nohy a stále prudčeji jím cloumal.

„Dej pozor, aby ti nepošel!“ upozornila ho pradelna. „Nemítej jím tak, ale nepuště ho!“

Chtěla ještě něco dodat, ale vtom jí zacloumala křeč, zavřela oči, otáčela hlavu se strany na stranu a skřípěla zuby.

Náhle se ozvaly za křovím spěšné kroky, které se k nim blížily, a Henrique spatřil ještě dříve, než mohl být sám viděn, rozzlobeného Bruna, jehož obličej nevěstil nic dobrého.

Nečekal, až k nim přijde, jediným skokem se octl za banánovníky a zmizel v bambusovém houští právě tak rychle jako králík, který uprchl opačným směrem k louce.

A již tu byl kovář, ještě dříve než si jeho žena stačila zapnout mokrou sukni.

„S kým ses tu válela, couro?“ zařval a oči mu lezly z důlků.

Neměla kdy odpovědět, neboť ji srazil prudkým úderem pěsti k zemi.

Leocádia začala ječet, a dříve než se ustrojila, snesl se na ni dešť facek a kopanců.

„Teď jsem tě přistihl! Jen zapírej, můžeš-li!“

„Klid se k čertu!“ zvolala s obličejem rudým jako rak.

„O tobě už nechci slyšet, ty ochlasto ožralá!“

A když viděla, že se jí chystá znovu bít, sehnula se, uchopila

oběma rukama velký žulový kámen, který jí ležel u nohou, a zvedla jej hrozivě nad hlavu.

„Táhni, odkud přišels,“ vykřikla, „nebo ti rozrazím palici!“

Kovář nepochyboval, že je schopna splnit svou hrozbu, a ustoupil proto, celý udýchaný a bledý v obličeji.

„Sbal si svých pět švestek a hleď, ať zmizíš!“ křičel.

„To je neštěstí! Už dlouho se k tomu chystám, čekala jsem jen na vhodnou příležitost. Nic od vás nechci, abyste věděl, vašnosto!“

A ukázala na břicho, aby ho ještě víc rozzuřila: „Ten tam uvnitř se mi postará o živobytí, až půjdu za kojnou! Snad si nemyslíte, že je každý takový nekňuba jako vy a nedovede udělat ženské děčko!“

„Aby sis nemyslela, že něco z domu odneseš, ty děvko!“

„Jen žádné strachy! Ani nesáhnu na to vaše haraburdí, co bych s tím dělala?“

„Zahoď ten kámen!“

„Ani mě nenapadne! Jen se pohni a poletí ti na hlavu! Hleď raději, ať už jsi pryč!“

Bruno se k ní obrátil zády a odcházel se sklopenou hlavou a s rukama v kapsách stejnou cestou, kudy před chvílí přišel, předstíraje pohrdavou lhostejnost k tomu, co se tu právě odehrálo.

Teprv pak si vzpomněla na králíka.

Čert ho vzal! mávla rukou a pustila se opačným směrem než před chvílí její manžel.

Ten se rozběhl rovnou domů a vyprávěl cestou každému, s kým se setkal, o té události. V osadě z toho bylo velké pozdvižení, jako když stříkne proud horké vody do mraveniště.

„Dříve nebo později k tomu muselo dojít!“

„Tak to už nemohlo dál jít!“

„Vždyť Leocádia na to čekala!“

Marně si však lámali všichni hlavu, s kým vlastně přistihl Bruno manželku v houští. Domněnka stihala domněnku, uváděla se

nejrůznější jména, ale nikdo nevěděl nic určitého. Albino se snažil přivodit smír mezi manželi tvrzením, že se Bruno jistě mýlí, patrně ho oklamal zrak:

„Znám přece Leocádi, ta by se ničeho takového nedopustila!“

Kovář mu uštědřil notný pohlavek a nikdo již neměl chuti míchat se do té záležitosti.

Bruno zatím vběhl do domu, otevřel dokořán okno a začal vyhazovat všechny věci patřící jeho manželce. Jedna židle se celá rozsykala, jakmile dopadla na tvrdou zem, pak následovala petrolejová lampa, ranec prádla, sukní a kartonových bluz, krabice na klobouky plné hadrů, ptačí klec, konvice na čaj, a to všechno házel zuřivě doprostřed dvora za uctivého mlčení diváků, přihlížejících tomu řádění. Jakýsi čínský podomní obchodník, prodávající mořské ráčky, se zastavil u okna kovářova bytu a již měl na hlavě džbán; spustil takový křik, že žádný uličník, jenž dostal právě výprask, by se nemusel za něj stydět. Bokatá, jež nesnesla, aby ji někdo po té stránce předčil, obořila se na něho a doprovodila ho s nevybíravými nadávkami k vratům.

„Ten zpropadený křikloun nám tu ještě chyběl, vždyť člověk beztak neslyší vlastního slova!“ Dona Isabel stála se založenýma rukama a truchlivě pozorovala tu spoušť, zatím co Augusta kývala hlavou a nedovedla pochopit, jak se může žena, má-li doma manžela, spustit s jiným mužem. Čarodějka se nedala vyrušit ze své práce a Dores s rukama opřeny v bok, se sukní vyhrnutou do půl lýtek a s cigaretou v koutku úst pohrdavě přihlížela zuřivému počínání klamaného manžela.

„Všichni jsou stejní,“ prohodila a pokrčila rameny. „Je-li žena tak hloupá, že se snaží mužskému zavděčit a udělat mu všechno po vůli, brzy se mu omrzí, a jestliže pozná, že manželství není nic jiného než komedie, začne vyvádět jako tenhle surovec. Jeden jako druhý!“

Florinda se smála jako obvykle a stará Marciana nařikala, že jí převrhli petrolejovou lampu na prádlo rozprostřené na zemi. Vtom vyletěl sáček s mletou kávou, zavířil ve vzduchu,

jeho obsah se rozsypal a snesl se na bělidlo, což vzbudilo mezi pradlenami opravdovou bouři rozhořčení. Ne, to je už přes-
příliš, ten člověk se dočista zbláznil! Vyřizuje si tady své do-
mácí záležitosti a nemá nejmenší ohled na ostatní. Copak si
u všech čertů myslí, že tu může řídit, jak se mu zlíbí? Ať si to
vyřídí doma a nechodí s tím mezi lidi! Kdyby měl ten neurva-
lec pošpinit lidem prádlo po každé, když se ona vyválí s někým
v křoví, nikdo by si tu nevydělal ani na suchý chléb! I Holu-
bička, když uslyšela ten povyk, přiběhla se šitím v rukou ke
dveřím patnáctky a Nenen, celá ještě rozpálená od žehličky,
se smíchem se tázala, hodlá-li si snad Bruno opatřit nový náby-
tek. Rita dělala, jako by ji to vůbec nezajímalo, a prala klidně
dále u svých necek:

„Vzpomínáte si, jak vyváděli o svatbě? Dobře jim tak! Mně
se takového něco nestanel!“

Také starý Libório se tam objevil, aby zjistil, zda by se ne-
dalo těžit z toho zmatku, a když Bokatá viděla, že Agostinho
se potuluje okolo s podobnými úmysly, křikla na něho:

„Hleď zmizet, spratku! Ať se tam ničeho nedotkneš, jinak
uvidíš, kolik jich slízneš!“

Vtom vešel do dvora jakýsi člen bratrstva Nejsvětějšího srdce
Ježíšova v červené kapuci, s holí zdobenou stříbrem v jedné
ruce a s pokladničkou v druhé, zastavil se uprostřed volného
prostranství a volal šeplavým hlasem: „Dejte almužnu na svíčky
k oltáři!“ Ženy nechaly na chvíli prádla a běžely zbožně po-
líbit holubici, představující Ducha svatého. A mince se do po-
kladničky jen sypaly.

Mezitím Bruno vyházel na dvoře všechny manželčiny svršky
a chystal se k odchodu, když přibouchl za sebou zuřivě dveře
a otočil klíčem. Minul šeptající dav zvědavců, stojících u jeho
bytu, a odcházel bez jediného slova s posupnou tváří a se za-
loženými rukama jako ten, kdo stále ještě neucinil dost, aby
utíšil hněv podvedeného manžela.

Za chvíli se vrátila Leocádia, a když spatřila svůj majetek

rozházený po dvoře, částečně rozbitý a k nepotřebě, popadl ji
vzteky, vrhla se ke dveřím, které manžel právě zamkl, a opřela
se o ně hyžděmi; dveře povolily s praskotem, a ona se natáhla
jak dlouhá tak široká.

Ihned však byla zase na nohou, nevšímajíc si všeobecného
veselí, otevřela hřmotně okno a začala vyhazovat a rozbíjet
všechno, co uvnitř ještě zbylo.

Nastalo právě dopuštění. Každý předmět, který hodila
oknem, napřed ohlásila a doprovodila zvoláním: „Hip hurá!“

„Teď přijdou hodiny! Hip hurá!“

A hodiny se roztrhly o dláždění.

„Teď mísa! Hip hurá!“

„Teď džbán! Hip hurá!“

„A teď sklenky!“

„Věšák na šaty!“

„Demižon!“

„Nočník!“

Řinkot věci rozbíjejících se o kameny zanikal v hlučném smí-
chu, jenž neodolatelně zachvátil všechny přítomné. Leocádia
již ani nemusela doprovázet každý předmět štavnatým zvolá-
ním, neboť shromážděný dav skandoval po každé, když vyle-
tělo něco oknem:

„Hip hurá! Hip hurá!“

A čistka pokračovala. Přiběhl i João Romão, ale nikdo si ho
nevšímal. Před dveřmi Brunova bytu se již kupila hromada
střepů a dílo zkázy stále rostlo, když se vtom objevil kovář,
rudý jako krocán, a pádil k domu, mávaje v pravé ruce loukotí.

Ti, kteří stáli kolem, pustili se za ním a zmateně pokřikovali:

„Ať ji nechá!“

„Nemá práva ji tlouci!“

„Chyťte ho!“

„Chce ji bít!“

„Pusť to dřevo!“

„Držte ho někdo!“

„Stoupněte si mu do cesty!“

„Aby se vám nevytrhl!“

„Vezměte mu ten klacek!“

A tak unikla Leocádia výprasku od manžela, kterého dav v krátké chvíli odzbrojil.

„Zachovejte klid! Již dosti toho povyku!“ křičel krčmář, je- muž kdosi, využiv toho zmatku, uštědřil mezitím notný kopanec.

Alexandre se právě vracel ze služby. Jakmile spatřil, co se děje, rozběhl se na místo činu a začal důstojně domlouvat Bru- novi, aby krotil svůj hněv a nechal ženu na pokoji, neboť jinak by ho musel odvést na policejní strážnici.

„Však byste jinak mluvil, kdybyste přistihl tu couru s chla- pem jako já!“ křičel Bruno, jenž se dusil vztekem.

„Jak jste se mohl opovážít zničit mi moje věci?“ křičela Leocádia.

„Dobrá, dobrá,“ řekl policista a snažil se dodat svému hlasu smířlivé důraznosti: „Nemluvte oba zároveň! Váš manžel,“ do- dal, obrátiv se k ženě, „prohlašuje, že vy, paní...“

„To není pravda!“ přerušila ho Leocádia.

„Že to není pravda? A ta sukně, cos na ní ležela, a ten mužský vedle tebe, to také není pravda?“

„Kdo to byl? Kdo to byl?“ ptali se všichni jakoby jedním hlasem.

„Pravda, kdo to vlastně byl?“ vyšetřoval dále Alexandre.

„Neviděl jsem ho, práskl hned do bot!“ křičel kovář. „Ale kdybych ho byl přistihl, neměl by teď jedno žebro celé!“

Dav vypukl ve smích.

„To je lež!“ zvolala Leocádia se slzami v očích. „Ten dare- bák už dlouho hledá nějakou záminku, aby se mohl se mnou rozejít, a poněvadž já jsem mu k tomu nedala žádnou pří- činu...“

A další usedavý vzlykot přerušil její slova.

Nikdo se již nesmál a kolem ní se ozýval soustrastný šepot.

„Teď,“ pokračovala, utírajíc si hřbetem ruky oči, „nevím co

počít, protože ten chlap mi k tomu všemu rozmlátil celou výba- vu, kterou jsem si přinesla do manželství!“

„Copak neříkalas, že už máš v sobě děcko a to se o tebe postará?“

„To není pravda!“ vzlykala Leocádia.

„Dobrá,“ usoudil Alexandre a zastrčil pistoli do pouzdra.

„To se všechno urovná a manžel vás zase vezme k sobě.“

„Já že ji mám vzít k sobě?“ vzkypěl kovář. „To mě špatně znáte!“

„Však bych se také k němu nevrátila!“ odsekla Leocádia.

„Raději budu žít někde ve stáji než s tím surovcem!“

A když odnesla z domu, co tam ještě zbylo, a vybrala z hro- mady střepů všechno jakž takž upotřebitelné, udělala velký ranec a sháněla někoho, kdo by jí jej odnesl.

Rita však jí zastoupila cestu.

„Kam chceš jít?“ zeptala se jí tlumeným hlasem.

„Sama nevím kam. Však i toulavý pes najde nějaký koutek...“

„Počkej chvíli!“ řekla mulatka. „Ten ranec necháš zatím u mne v prádelníku.“ A pak běžela k neckám za Albinem, jenž právě pral: „Promáchej to prádlo v mýdlové vodě, slyšíš? A až se Firmo vzbudí, řekni mu, že jsem musela na chvíli odejít.“

Pak odběhla domů, svlékla si promočenou sukni, přehodila si přes ramena prolamovaný šál, poplácala Leocádii po ramenou a zašeptala jí:

„Pojď se mnou! Však se už pro tebe něco najde!“

A obě chvatně odešly, zanechávající celou osadu v napětí a nesmírné zvědavosti.

Týdny plynuly. Jerônimo pil nyní každé ráno šálek silné černé kávy připravené po Ritině způsobu a pak ji svlačil sklenkou pálenky, „aby se člověk nenachladil“.

Dála se s ním den ze dne, ba z hodiny na hodinu pozvolná, ale tím pronikavější změna, jež zachvátila tělo i smysly v tajemném procesu vnitřního přerodu. Jeho energie poznenáhla ochabovala, často býval zamyšlený a vypadal téměř zamilovaně. Život a příroda Brazílie se mu nyní jevily v novém netušeném světle a působily svůdně na jeho smysly; zapomínal na své dřívější ctižádostivé plány a snil o novém, prudkém a opojném štěstí; stával se štedrým, ba až marnotratným, a raději peníze vydával než schraňoval; rodila se v něm nová přání a zalíbily se mu různé zábavy; zlenivěl a nerad již snášel palčivé paprsky slunce, té ohnivé hradby, kterou jako by vztyčili domorodí bohové na obranu své země proti dobrodružným vetřelcům.

Opouštěl pozvolna prostý způsob života, který si přinesl z portugalské vlasti, a začal se pobrazilštovat. Jeho domácnost ztratila dosavadní vzhled soustředěné a poněkud chmurné vážnosti, jímž se do té chvíle vyznačovala, ve volných chvílích začali se k němu trousit na trochu řeči známí z osady a v neděli zval dokonce i hosty k obědu. A ten převrat byl vskutku stále hlubší, třtinová pálenka vystřídala víno, bataty kukuřičný chléb a sušené maso s černými boby tresku na cibulce s brambory; různé pepřené pokrmy a bahijské pochoutky vatapá a caruru ovládly stůl a zatlačily česnekovou omáčku a domácí polévku, koláčky z bílé mouky nastoupily na místo černého domácího chleba a od té doby, co horká káva naplnila celý dům svou vůní, Jerônimovi se zalíbilo v kouření a zanedlouho začal bafat s ostatními přáteli.

Zvláštní bylo na tom to, že čím ochotněji si osvojoval nové mravy a zvyky, tím více se tříbily a zjemňovaly jeho smysly, i když na úkor tělesné zdatnosti. Jeho hudební sluch se zbystril

a začal dokonce chápat smutné písně brazilského vnitrozemí, hořekující za zvuků kytary nebo houslí nad zklamanou láskou. Jeho oči, toužící dříve spatřit ještě jednou rodný kraj, zvykly si již, jako si zvyká zrak námořníka širému obzoru lemovanému mořem a oblohou, na pronikavý, až barbarysky zářivý jas Nového světa a dychtivě vnímaly úchvatnou krásu propastných strží a horských hřebenů, kde se místy tyčí obrovitý vrcholek, který halí slunce do zlatého pláště, jakoby posetého zářivými drahokamy, a mraky jej obestírají bělostným turbanem s orientální nádherou rozmařilých arabských vládců.

Jinak však tomu bylo s Piedade de Jesus. Zdála se jakoby z jednoho kusu a příliš tvrdá a nepoddajná, než aby se vliv prostředí nějak hlouběji dotkl způsobu jejího života, měla stále stejné názory a její niterný svět se na rozdíl od manžela nedovedl přizpůsobit zemi, kterou si zvolila za nový domov. Po vnější stránce v leccems trpně ustupovala, ale uvnitř zůstávala stále stejnou venkovankou, nemohoucí zapomenout na svou rodnou vesnici a právě tak věrnou tradičním zvyklostem jako svému manželu. A nyní byla ještě smutnější než dříve, neboť neminulo dne, aby na něm nepozorovala nějakou novou změnu, měla dojem, že se stále více odcizuje rodině, nepoznávala ho již a připadalo jí, že páše cizoložství, když se probudila v noci s bušícím srdcem po boku toho člověka, který jako by jí již nepatřil, který se každý den myl, pomádoval si v neděli vlasy a vous a páchl kouřem. Jak jí to po prvé sevřelo srdce, když odstrčil v poledne talíř a řekl:

„Pročpak někdy nezkusíš uvařit něco po zdejším způsobu?“

„Nevyznám se v brazilské kuchyni...“ vypravila ze sebe ubohá žena.

„Řekni Ritě, ona ti leccos ukáže... Však se to brzo naučíš! Zkus třeba připravit raky na podobný způsob, jak jsem je u ní nedávno jedl, velmi mi chutnali!“

Ta neskrývaná Jerônimova záliba pro všechno nové ji hluboce znepokojovala, neboť její ženský pud jí říkal, že jestliže se

manžel zcela pobrazilší, nebude jí už k ničemu potřebovat a ta proměna zasáhne nakonec nejen stůl, nýbrž i manželské lože.

Jerônimo patřil nyní manželce skutečně daleko méně než dříve. Stranil se jí, jeho laskání bylo chladné a roztržité, jako by ji vyhledával spíše ze soucitu než z náklonnosti; nesviral ji pevně v náručí jako dříve, když byli sami, až jí celé tělo bolelo, a nikdy již ji nevyhledával, takže zachtělo-li se jí jeho lásky, musela se jí u něho málem dožebravat. A jednou v noci pocítila ještě větší zmatek, když opustil manželské lože se záminkou, že je v místnosti příliš horko, a lehl si na pohovku ve vedlejší pokojíku. Od té doby již nikdy nespali vedle sebe, Jerônimo si opatřil spací síť a upevnil ji proti vstupním dveřím, jak to viděl v Ritině příbytku.

A zanedlouho se stalo ještě něco horšího. Když se Piedade přesvědčila, že manžel nemá v úmyslu ji v noci navštěvovat, odhodlala se, že tak učiní sama. Jerônimo se tvářil, jako by mu bylo nevolno, vzpíral se a nakonec jí řekl, lehce ji odstrčiv:

„Nechtěl jsem o tom s tebou mluvit, ale... víš? Musíš se každodenně koupat a měnit prádlo... To není jako u nás doma! Tady se člověk hned zpotí a musí proto udržovat tělo stále v čistotě, jinak je z něho cítit nepříjemný pach... Nezlob se, že ti to říkám...“

Začala vzlykat, jako by se pojednou prudce provalila veškerá ta hořkost nashromážděná v jejím srdci, a přišla jí na mysl všechna příkoří, která zažila v poslední době.

„A nakonec se rozpláčeš! To mi, moje milá, nedělej!“

Piedade však neustále vzlykala a křečovitý pláč jí škubal celým tělem.

Jerônimo dodal po chvíli mlčení:

„Co to má být? Chceš mi tu snad dělat pro takovou maličkost výstupy?“

Žena vybuchla:

„Nemáš mě už rád! Nejsi už ke mně takový jako kdysi! Dříve bys mě byl na rukou nosil, a teď ti nepříjemně páchnu!“

A vzlykala stále usedavěji.

„Nemluv nesmysly, ženo!“

„Však já dobře vím, co je toho příčinou!“

„Leda tvoje hloupé nápady!“

„Nešťastná chvíle, kdy jsme se sem nastěhovali! Kdyby mně byl tenkrát padl raději kámen na hlavu!“

„Naříkáš, a nevíš proč! Jen aby tě Pánbůh nepotrestal!“

Tato rozepře vyvolala další a další a zanedlouho neminulo snad dne, aby se oba nehádali. Teď již nebylo nejmenší pochyby, že mistr Jerônimo má oči jen pro Ritu; vracel-li se ve dne do osady, nikdy neopominul zastavit se u devítky a pozeptat se jí, „jak slouží zdravíčko“. To, že mu přinesla ten lék, když se necítil dobře, poskytlo mu záminku k dárkům a různým drobným pozornostem a po každé, když se s ní setkal, celý se rozzářil, překypoval vlídností a byl zkrátka k nepoznání. Vždycky chtěl od ní slyšet nějaké novinky, jako třeba o Leocádii, neboť od té chvíle, co se Rita ujala kovářovy ženy, projevoval velký zájem o tu „nebohou chudinku“.

„Jednala jste docela správně, slečno Rito, docela správně! Ukázala jste, že máte srdce na pravém místě...“

„Však víte, milý příteli, jak to na tom světě chodí, dnes potřebuješ ty mne, a zítra zase já tebe...“

Rita našla nejdříve pro Leocádii útulek u několika známých pradlen v ulici Catete, pak ji doporučila do jedné rodiny jako chůvu a teď se dověděla, že prý má výhodné místo v jakémsi dívčím pensionátě.

„To je výborné, vskutku výborné!“ rozplýval se Jerônimo.

„Tak je to! Svět je veliký,“ usoudila Rita, „a všichni v něm mají dost místa! Jen blázen by si ztrpčoval proto život!“

Jednou, když se jí ptal jak obvykle po té nebohé chudince, mulatka mu svěřila, že je Leocádia těhotná.

„Těhotná? Ale to děcko přece nebude manželovo?“

„Proč ne? Je ve čtvrtém měsíci...“

„Ale vždyť od té doby se tu vůbec neukázala!“

„Ne, na svatého Jana tomu budou právě čtyři měsíce.“

Po kytáře sáhl jen tehdy, chtěl-li se pokusit zahrát melodie, které zpívala Rita. Za noci, kdy se tančila samba, přicházel mezi prvními a poslední odcházel; a za tanečního reje se tak pohřížil do pozorování mulatky, že zapomněl na všechno, nevnímal, co se děje kolem, a celá jeho bytost se soustředila do očí, jimiž hltal mulatčiny ladné pohyby. A ona, dobře vědouc, jakým kouzlem na něho působí, kroutila se ještě svůdněji a zřejmě s ním koketovala, dotýkala se ho letmo anebo úmyslně o něho zaváděla okrajem sukně.

A oba se smáli.

Opravdu, uvázl již pevně v její síti!

Piedade navštívila Čarodějku, aby jí poradila, jak získat opět manžela. Stařena se s ní zavřela ve svém příbytku, zapálila voskové svíce, dala na oheň jakési vonné byliny a začala míchat karty.

A když rozložila na stůl krále, dámy a kluky a všelijak je řadila, mumlajíc tajemná zaklínání při každé figurě, která zbyla na konec hry, prohlásila klidně a s nezvratným přesvědčením, aniž zvedla oči od karet:

„Nějaká snědá žena mu popletla hlavu.“

„To není nikdo jiný než ta zpropadená mulatka!“ zvolala návštěvnice. „Však jsem to tušila! Ach, můj nebohý manžel!“

Utírala si slzy, celá zdrcená, do cípu kanafasové zástěry a prosila Čarodějku pro lásku k dušičkám v očistci, aby jí pomohla v tom neštěstí.

„Ztratím-li svého muže, paní Paulo,“ vzlykala usedavě, „nevím, co si tu na světě počnu. Dejte mi něco, aby se zase ke mně vrátil!“

Čarodějka jí poradila, aby se denně vykoukala a nakapala ráno manželku do kávy trochu vody, v níž se myla; a kdyby se neobjevil po krátké době očekávaný účinek, nechť si ustříhne několik vlasů, spálí je na popel a pak mu je přimíchá do jídla.

Piedade naslouchala té radě s napjatou pozorností a s ucti-

vým mlčením toho, kdo právě vyslechl od lékaře zprávu o povážlivém stavu milovaného pacienta. Vtiskla pak černošce do dlaně stříbrný peníz a slíbila, že se jí štědře odmění, bude-li mít lék žádoucí účinek.

Piedade však nebyla jediná, koho hnětla Jerônimova vášeň; také Firmo se dovítil, odkud vane vítr, a díval se s netajenou nevraživostí na kameníka, kdykoliv se s ním setkal.

Spával sice každou noc u Rity, nebydlel však v osadě, neboť v dílně, kde pracoval, měl všechno potřebné pohodlí; jen neděle trávili spolu a nikdy neopominuli uspořádat obvyklý hodokvas. Jednou, když nešel do práce, což se častěji stávalo, vrátil se nenadále a přišel ji u necek s Portugalcem. Minul je mlčky a zmizel v devítce, kam za ním Rita ihned přišla. Firmo se jí ani slovem nezmínil o své žárlivosti, neskrýval však špatnou náladu, po celý večer byl podrážděný a rozčiloval se pro každou maličkost. Poveččel se zakaboněnou tváří, a když si dal po kávě sklenku pálenky, mluvil jen o bitkách, o rozbitých hlavách a ranách nožem, tvářil se výhružně a vzpomínal na hrdinné kousky z dob volební kampaně, kdy podřezal tolik a tolik lidí, „a do toho nepočítám dva Portugalce, které jsem poslal na onen svět, poněvadž přivandrovalec není pro mne člověkem! Stačí je bouchnout několikrát do palice a už leží vzhůru bradou!“ Rita pochopila, kam míří těmi narážkami, tvářila se však, jako by se jí to netýkalo. Když vycházel příštího rána v šest hodin od Rity, setkal se opět s Jerônimem, který se ubíral do práce, a pohled obou mužů se rovnal otevřené výzvě. Oba však šli mlčky svou cestou.

Rita se rozhodla varovat Jerônima, aby se měl na pozoru. Znala dobře svého milence a věděla, čeho je v žárlivosti schopen; když se však vrátil Portugalce v poledne z lomu, vypukl právě nový skandál ve dvanáctce, kde bydlela Marciana s Florindou.

Stařena po delší dobu pozorovala s podezřením svou dceru, neboť jisté příznaky ji už po tři měsíce znepokojovaly, a toho

dne Florinda, která ještě nebyla hotova s obědem, ačkoliv již byly dvě hodiny, zvedla se od stolu a běžela úprkem do vedlejší místnosti. Stará šla za ní a viděla, jak děvče vrhne do mísy.

„Co je ti?“ ptala se jí a téměř ji ohmatávala pátravým pohledem.

„To nic není maminko...“

„Je ti špatně?“

„To hned přejde...“

„Tak to asi zvracíš jen tak pro legraci?“

„Věřte, maminko, že mi nic není...“

Stará mulatka k ní skočila, rozepjala jí prudce šaty, nadzvedla sukni a začala jí, sotva krotíc svůj hněv, ohmatávat břicho. A když nedošla k žádnému výsledku, běžela pro Čarodějkou, na jejíž úsudek bylo možno se bezpečně spolehnout. Indiánka zanechala bez nejmenšího rozčilení svou práci, otřela si ruce o zástěru a odešla do dvanáctky; ohmatala znovu mladou mulatku, položila jí několik otázek a pak řekla klidně:

„Je v tom.“

A odešla bez nejmenšího překvapení a bez jediné poznámky.

Marciana zamkla dveře, necítíc se vztekem, strčila si klíč za nádra a začala zuřivě tlouci dceru, která se jí marně snažila uniknout a křičela, jako by jí na nože bral.

Pradleny nechaly necky neckami, ba některé ženy odběhly od horké plotny a záhy se shromáždil kolem dvanáctky zvědavý zástup, jenž bušil na dveře a hrozil, že rozbije okno.

Stará seděla obkročmo na dceři, zmítající se jí pod nohama, a neustále křičela:

„Kdo to byl? Kdo to byl?“

A při každé té otázce jí uhodila do obličeje.

„Kdo to byl?“

Devče pronikavě vřeštělo, ale ani slůvkem neodpovědělo.

„Tak ty nebudeš mluvit? To uvidíme!“

Povstala a odběhla do kouta pro pometlo.

Když Florinda viděla, co jí hrozí, vymrštila se jediným sko-

kem, přiskočila k oknu, otevřela je prudce, vyhoupla se na ně a již byla uprostřed rozčileného davu; skočila s malé výšky a nijak si neublížila.

Pradleny ji vzaly mezi sebe, aby ji chránily před matkou, jež se objevila jako bohyně pomsty u dveří, mávající koštětem.

Všechny se jí pokoušely uklidnit:

„Co to tropíte, kmotro Marciano, s tím děvčetem?“

„Co s ní tropím? Vždyť ta nestyda je v tom! Tak je to, aby ste věděly! Na to nepotřebovala žádnou školu, ani se s ní nemusel ten její milý moc namáhat jako s jinou holkou, která má trochu cti v těle! Teď už to víte!“

„Dobrá,“ řekla Augusta, „ale nebijte ji tolik, chudinku, vždyť z ní duši vytlučete!“

„Ne! Já chci vědět, kdo jí to udělal! Musí mi říci, kdo to byl, nebo ji zmlátím, že na to do smrti nezapomene!“

„No tak, Florindo, uděleš lépe, řekneš-li nám pravdu,“ radila jí Dores.

Okolo děvčete zavládlo hluboké ticho a všichni napjatě čekali na odpověď.

„Vidíte...?“ zvolala matka. „Ta nestoudnice mlčí jak zařezaná. Však počkejte, já vám ukáži, jestli promluví nebo ne!“

Pradleny ji musely chytit za ruce a vyrvat jí pometlo, neboť stařena se chtěla znovu vrhnout na dceru.

Zvědavost přítomných neustále rostla a všichni dychtivě čekali, až uslyší jméno svůdcovo. Kdo to jen je? Kdo to jen je? Tu otázku si kladli jeden vedle druhého a děvčeti nakonec nezbylo než jít s pravdou ven:

„Pan Domingos...“ řekla s pláčem, zakrývající si obličej cípem šatů, roztržených v zápasu s matkou.

„Domingos!“

„Ten číšník z hospody!“

„Tak ten ničema to byl?“ zvolala Marciana. „Poď se mnou!“

Uchopila dceru za ruku a vlekla ji k výčepu, doprovázena reptajícím zástupem.

Výčep a jídelna se již hemžily zákaznky. Domingos s Manuelem obsluhovali za pultem stále nové hosty, mezi nimiž bylo mnoho černochoů a černošek. Všichni hlučeli a povykovali, že jeden neslyšel, co říká druhý. I Leonor tam byla, hned se bavila s tím, hned s oním, ukazujíc dvě řady velkých bílých zubů a pleskajíc přes osmahlé ruce muže, kteří poplácávali mladou černošku po mrštných hubených hýždích. Tři podroušení angličtí námořníci popíjeli zázvorové pivo, zpívali cosi ve své rodné řeči a žvýkali tabák.

Marciana, sledována shromážděným zástupem, držela dceru stále za ramena a hnala ji před sebou jako dobytče. Když přišli k bočním dveřím krámu, zavolala:

„Pane Romão!“

„Kdo je tam venku?“ tázal se hospodský, jenž nestačil obsluhovat zákaznky.

U dveří se objevila Bertoleza s velkou zinkovou naběračkou, z níž kapal tuk, celá zpocená a zašpiněná, a když viděla tolik lidí, zavolala:

„Pojďte sem rychle, pane João, nevím, co se tu děje!“

Konečně se objevil krčmář a ptal se:

„Co tu k čertu tropíte?“

„Přivádím vám tu holku! Ať se o ni stará váš číšník!“

João Romão se díval nechápavě s jedné na druhou:

„O čem vlastně mluvíte? Co to má znamenat?“

„Domingos to udělal!“ ozvaly se hlasy z davu.

„Pane Domingos, pojďte sem na chvíli!“

„Pane...“ zakoktal číšník s rozpačitou tváří.

„Tak jen pojďte sem!“

Vinník se přiblížil bledý jako stěna.

„Co jste tropil s tím děvčetem?“

„Nic jsem s ní, pane, neměl!“

„Ano, on to byl!“ usvědčila ho ze lži Florinda. Domingos sklopil provinile oči, aby se nemusel na ni dívat. „Jednou ráno, kolem čtvrté hodiny, na louce pod mangovníky...“

Ženy v davu se začaly hlučně smát.

„Tak mladý pán mi chodí za děvčaty?“ řekl hostinský, potřásaje hlavou. „Teď budete mít rodinné starosti, a poněvadž ženaté zaměstnance nemohu potřebovat, musíte si hledat nové zaměstnání!“

Domingos ani nemukl, sklopil hlavu a pomalu odešel.

Skupina pradlen a zvědavců se zatím roztrousila po krámě, část jich odešla na ulici, někteří se vrátili a stoupli si k vratům, hospodyně odešly dovařit oběd a všude se tvořily malé hloučky, které živě rokovaly o té události. Ozývaly se hlasy pro i proti; jedni odsuzovali chování Domingosovo, druzí ho zase hájili a vynořily se nejrůznější dohady.

Marciana zatím, držíc stále dceru za rameno, vrátila se do Romãoova domu a zastavila Domingose, balícího již své věci.

„No tak,“ tázala se ho, „co hodláte vlastně učinit?“

Mladík dělal, jako by neslyšel.

„Tak ven s tím, ať tu darmo nečekám!“

„Mějte mě ráda!“ zabručel číšník, celý rudý hněvem.

„Co říkáte? A to tedy ne, chlapečku! Jen pomalu s tím balením, vy si ji musíte vzít, není ještě plnoletá!“

Domingos řekl cosi neslušného a do stařeny vjel vztek.

„Cože?“ zajčela. „To ještě uvidíme!“

A vyřítila se ven, křičíc na všechny:

„Víte, co ten holomek říká? Že se prý s ní neožení!“

Ta slova způsobila pravou bouři nevole mezi pradlenami, které se znovu shlukly do houfu, svrchovaně rozhořčené tou drzostí.

„Že si ji nechce vzít?“

„To se na to podíváme!“

„Žertuje snad?“

„Teď již žádná matka nebude moci chránit čest svých dcer!“

„Proč ji tedy svědl, když se s ní nechce oženit?“

„Snad nám tu nebude zavádět nové mravy?“

„Ať si ji vezme, nebo živý odtud neodejde!“

„Každý si musí sníst, co si nadrobil!“

Nejhorlivěji si počínala Bokatá a největší rozhořčení projevovala dona Isabel. Bokatá si stoupla před hospodu, aby lapla vinníka při prvním pokusu o útěk. A zanedlouho stála po jejím příkladu u každých dveřích, kde byla možnost úniku, hlídka tří nebo čtyř žen. Uprostřed rostoucího povyku se ozývaly divoké hrozby a vyhrůžky:

„Dej pozor, Dores, aby ti ten ptáček tamtudy neuklouzl!“

„A vy, pane Romão, vyžeňte raději hned toho mladíka, když se nechce ženit! Jinak bychom se musely bát o své dcery!“

„Ale kam se ten dareba ztratil?“

„Tak už se ukaž, ty ničemo!“

„Balí si uvnitř věcí!“

„Chce nám upláchnout!“

„Nenechte ho odejít!“

„Zavolejte policii!“

„Kde je Alexandre?“

Hluk byl tak veliký, že jeden nerozuměl druhému. Když slyšel krčmář ten povyk, zašel za Domingosem.

„Nechoďte teď nikam,“ přikázal mu. „Zůstanete zde a za chvíli vám řeknu, co máte dělat.“

Pak běžel ke dveřím a zavolal na shromážděný zástup:

„Přestaňte už konečně s tím křikem! Nebudu zde trpět žádné výtržnosti!“

„Ať si ji vezme!“ odpovídaly ženy.

„Vydejte nám toho holomka!“

„Ne aby vám upláchl!“

„Ať neuteče! Nenechte ho utéci!“

„Nikdo z nás se odtud ani nehne!“

A když Marciana začala spílat krčmáři a hrozila mu zařatou pěstí, ten ztratil trpělivost a prohlásil, že pošle pro strážníka, nepřestane-li, a dá ji odvést i s dcerou.

A na ostatní zavolal:

„Už je toho dost! Rozejděte se každý za svou prací, já také nemohu ztrácet zbůhdarma čas!“

„Ale nejdříve nám sem pošlete toho člověka!“ žádala stará mulatka.

„Ano, pošlete ho sem!“ křičely sborem ostatní ženy.

„Musí dostat řádně na pamětnou!“

„Mladík se s ní ožení!“ ubezpečil je krčmář s vážnou tváří.

„Já už si s ním promluvíím a jistě bude souhlasit! A kdyby si ji nechtěl vzít, musí jí zaplatit věno! Nic se nestrachujte; buď jedno nebo druhé, ručím za něho nebo za peníze!“

Ta slova ukonejšila dav, shluk žen se rozešel, a když vešel Romão do domu, zavolal si Domingose stranou a přikázal mu, aby neodcházel dříve, pokud nenastane noc.

„Po druhé si dejte pozor,“ dodal, „a hleďte začít nový život. Tady jste prozatím v bezpečí, a my dva jsme vyrovnáni.“

„Vyrovnáni? A co plat, který mi dlužíte?“

„Jaký plat? Vždyť ta částka ani nestačí k zaplacení věna té holce!“

„Copak jí musím platit věno?“

„Anebo si ji vzít. Inu, příteli, láska je drahá zábava. Nelíbí-li se vám to, běžte si stěžovat na policii... Máte na to právo, a já všechno soudci vysvětlím.“

„Tak tedy nic nedostanu?“

„Nechci slyšet žádné zbytečné řeči, jinak vám ukáži dveře a vypořádejte si to sám s těmi ženskými venku! Však dobře víte, jak se na vás chystaly! A jestli vám před chvílí notně nenatloukly, za to můžete děkovat jen mně! Musel jsem jim slíbit peníze a toť se rozumí, že slibu dostojím, ale věru nevím, proč by měly jít z mé kapsy, nemám nejmenší chuti platit někomu jeho rozmary, tím méně svým zaměstnancům!“

„Ale...“

„Už dost o tom! Nechám vás tu do večera, abyste viděl, že mám dobré srdce, ale musíte být potichu, jinak seberte svých pět švestek a klidte se hned na ulici!“

A odešel.

Marciana se rozhodla, že zatím počká s udáním, pokud nezjistí, jak hodlá krčmář splnit svůj slib. Však se do příštího dne nic nestane. Pustila se do zametání a začala drhnout znova a znova podlahu jako vždycky, když ji něco přivedlo z míry.

Ten skandál byl toho dne téměř jediným předmětem hovoru, v celé osadě se o ničem jiném nemluvalo, a ještě když přišla k Augustě a Alexandrovi na návštěvu kmotřenka Léonie, zaměstnávali se všichni přítomní v duchu tou událostí.

Léonie budila vždy rozruch svými přehnaně elegantními toaletami a lidé se nemohli na ni vynadívat, zavítala-li do osady na návštěvu, a tak tomu bylo i tentokrát. Její šaty z ocelově šedého hedvábí, lemované rudou obrubou, krátké a výstřední, z nichž vykukovaly módní střevičky s podpatkem vysokým na čtyři prsty; rukavice s dvaceti knoflíčky, sahající až k podpaždí, a červený slunečník s rukojetí plnou podivných arabesk, nad níž se pěnil oblak růžových krajek; bizarní klobouk s nesmírně širokými okraji potaženými šarlatovým same-tem a s velkým ptákem na dýnku; okázalé šperky, posázené drahými kameny, a rty s hustým nánosem karmínu, víčka přecházející do fialova a vlasy odbarvené do plava – to vše se tak nápadně lišilo od odívání, zvyků a způsobu života těch chudých lidiček, že sta zvědavých očí toužilo nahlédnout za dveře Alexandrova domku. Když Augusta spatřila dcerušku Juju, celou vyšňořenou a roztomilou k zulíbání, zvlhly jí oči pohnutím.

Léonie přiváděla vždy dítě nastrojené do zbrusu nových šateček a s novými střevičky, ba její rozmar šel tak daleko, že jí dávala šít šatky u stejné švadleny a ve stejném provedení, jako měla sama, hlavu jí zdobila nápadnými kloboučky a dokonce na ni včesla šperky. Toho dne však způsobila další rozruch změna děvčátka v plavovlásku, ačkoliv přirozená barva jejích vlasů byla kaštanově hnědá. To byla pravá sensace pro celou osadu, zvěst o tom se rozlétla od čísla k číslu a mnozí se

běželi podívat na Augustinu dcerušku „s vlasy po francouzsku“.

Léonie zářila radostí nad tím úspěchem. To děvčátko bylo jejím přepychem, jasnou stránkou v životě plném vyčerpávajících neřestí, jakýmsi vykoupením z hanby ponižujícího povolání. Ačkoliv se živila prostitucí, anebo snad právě proto, velmi si vážila Augustiny prosté počestnosti a pyšnila se její úctou, zahrnujíc ji všemožnými pozornostmi. Ve chvílích, kdy dlela u ní návštěvou, i ona se zdála docela jiná uprostřed svých prostých přátel, jimž by snad připadala všude jinde velmi směšnou, ba dokonce i její oči dostaly jiný výraz. Nečinila si žádných nároků, sedla si, kde bylo právě místo, pila vodu z plechového džbánu, brala matce nemluvně z náručí a někdy si i zula střevičky a vklouzla do starých trepek pod postelí.

U Alexandra a u Augusty se těšila bezmezně úctě, do ohně by pro ni skočili, jak ji měli rádi. V očích obou manželů byla hotovým andělem, líbily se jim její křiklavé šaty a shledávali krásným její drobný kulatý obličej poněkud zlomyslně domyšlivý, v němž se skvěly dvě řady zubů, bílých jako slonovina.

Juju, držící v každé ruce sáček s bonbony, putovala od domu do domu, z náručí do náručí, všichni ji chtěli hýčkat jako cukrovou panenku.

A chvála nebrala konce:

„Roztomilé dítě!“

„A ty její šelmovské oči!“

„Jak je hezká!“

„Pravý andílek!“

„Jak malá Francouzka!“

„Hotové Jezulátko!“

Otec ji doprovázel, celý dojatý, avšak s obvyklou svou důstojností, a co chvíli se zastavil jako na procesí, aby dopřál každému radost projevit nadšení pro toho malého tvora. Usmíval se mlčky se zvlhlýma očima a v jeho obličejí mulata s kníry, které se zdály falešné, rozhostil se naivně blažený výraz

hluboké vděčnosti za to štěstí, že mu Bůh nadělil dceru a seslal k ní s nebes takovou vzornou kmotru.

Zatím co konala Juju svou triumfální cestu osadou, Léonie zůstala u Augusty a rozmlouvala, obklopena obdivným kruhem pradlen a dětí, o vážných věcech, hovořila pomalu a s výrazem člověka, jenž zná svět, odsuzovala lidské špatnosti a velebila ctnost a mravné chování. A ženy kolem, jindy tak živé a veselé, neodvážily se před ní skoro zasmát nebo pronést hlasitější slovo, mluvily ostýchavě a téměř šeptaly, přikrývajíce si ústa rukou, plny úcty k té plavovlasé kokotě v hedvábné robě a ověšené brilanty. Dores zrudla celá pýchou, když jí Léonie položila na rameno ruku v navoněné rukavičce a zeptala se, jak se daří jejímu příteli. Nemohly se na ni vynadřovat a stále ji obdivovaly; prohlížely si její toaletu, sahaly jí na šaty, ohmatávaly jí punčochy a vykřikly údivem, když zahlédly tu záplavu krajek a výšivek. Také ona se dojatě usmívala. Piedade ujišťovala, že paní má nádhernější prádlo než Madona v Penhe, a Nenen prohlásila ve svém nadšení, že jí z hloubi srdce závidí, načež jí matka okřikla, aby nemluvila hlouposti. Albino ji pozoroval celý u vytržení, s rukou opřenou o bradu. Rita jí přinesla kytku růží; nedělala si pražádných ilusí o zaměstnání té hezké kokoty, ale snad právě proto si jí tím více vážila a kromě toho se jí vskutku líbila. „Vždyť to není, panečku, jen tak, vymačkat z těch pracháčů tolik klenotů a to nádherné oblečení vespod i nahoře!“

„Ať je to tak nebo onak,“ prohlásila pak na dvoře jedné přítelkyni, „nikdo nemůže popřít, že má, co srdce ráčí, a nic jí nechybí; bydlí v pěkném bytě, projíždí se v kočáře, každý večer divadlo nebo ples, zachce-li se jí, v neděli býčí zápasy, závody plachetnic, výlety za město a peněz tolik, že si může dopřát všeho, nač si pomyslí. A nejvíce si cením toho, že nemá manžela, aby ji tloukl a častoval kopanci jako Leocádií a jiné ženy! Dělá, co se jí zlíbí, a je volná jako pták! Milence si najde podle své chuti, a ti jí musí pořádně zaplatit.“

„Co je s Holubičkou?“ ptala se návštěvnice. „Ještě se tu dnes neukázala.“

„Není doma,“ řekla Augusta, „šla s matkou do tanečního klubu.“

A když viděla, že Léonie nechápe, vysvětlila jí, že dcera dony Isabely navštěvuje vždy v úterý, ve čtvrtek a v sobotu taneční kroužek, kde učí za dva milreisy obchodní příručí tanci.

„Tam se seznámila s Costou...“ dodala.

„S jakým Costou?“

„Se svým ženichem! Copak s ní tenkrát ještě nechodil?“

„Ach, už si vzpomínám...“

A pak se zeptala tlumeným hlasem:

„A co je s tím...? Už to přišlo?“

„Ještě stále nic! A přitom dělají ty chudinky všechno možné! Matka právě teď učinila nový slib Panně Marii Pomocné... ale všechno to nic nepomáhá!“

Augusta jí nabídla za chvíli šálek kávy, který Léonie odmítla, neboť prý musí užívat léky... Neřekla však jaké, ani proti čemu.

„Chtěla bych raději sklenku piva,“ řekla.

A dříve než tomu mohl někdo zabránit, vytáhla z tobolky desetimilreisovou bankovku a poslala Agostinha pro tři láhve bavorského piva.

Při pohledu na sklenky plné pěnivého moku nastalo dojaté mlčení. Léonie je osobně rozdala přítomným a jednu si nechala pro sebe. Pivo pro všechny nestačilo a hostitelka chtěla poslat pro další; nepřipustili to však a ujistili ji, že jich může pít několik z jedné sklenky.

Nač zbytečně utrácet? Jak je ta paní štedrá!

Zbytek peněz, které jí chlapec vrátil, nechala úmyslně na příborníku mezi všelijakými starými, ale pečlivě opatrovanými tretkami.

„Kdypak přijdete vy, kmotřenko, ke mně na návštěvu?“ tázala se Léonie.

„Určitě ještě tento týden a přinesu vám všechno prádlo. Kdybyste něco nutně potřebovala, jen mi to řekněte, může to být ještě dřív...“

„Dobrá, doneste mi ručníky a prostěradla... a abych nezapomněla, také nějakou noční košili, mám jich málo čistých.“

„Pozitíří bude všechno připraveno.“

Večer rychle ubíhal a za chvíli se již blížila desátá hodina. Léonie, která netrpělivě čekala na mladého muže, s nímž si smluvila v osadě schůzku, požádala kohosi z přítomných, aby se podíval, jestli snad není venku u vrat.

„To je ten, co vás posledně doprovázel?“

„Ne, tenhle je vyšší a má světlý tvrdák.“

Celý houf hostů vyběhl na dvůr, ale po mladíku ani stopy. Léonie se zamračila.

„Pěkný galán!“ prohodila pro sebe. „Nechá mě sem jít samotnou, a teď abych někoho požádala o doprovod!“

„Proč byste se nemohla, kmotřenko, vyspat u nás?“ napadlo Augustu. „Chcete-li, hned všechno připravím. Nebude se vám spát jako doma, ale na jedné noci přece tolik nezáleží!“

Ne, to je nemožné! Musí být dnes v noci doma, poněvadž zítra ráno čeká návštěvu.

Mezitím se vrátila Holubička s donou Isabelou. Hned před vchodem se obě dověděly o návštěvě u Alexandra; děvče dovedlo matku domů a rozběhlo se za Léonií, celé rozzážené radostí, neboť byly dobrými přítelkyněmi. Kokota ji přivítala s výkřiky radosti a políbila ji několikrát na ústa a na oči.

„Jak se ti daří, milé dítě?“ zvolala a celou si jí prohlížela.

„Děkuji,“ odpověděla Holubička a milý nevinný úsměv jí rozzářil tvář.

Obě pooděšly stranou a pohřížily se do živého hovoru. Léonie dala přítelkyni stříbrný přívěsek, který jí přinesla darem, drobnůstku spíše roztomilou než cennou, představující myš hryzající sýr. Dárek šel z ruky do ruky a všude budil podiv a hlučné veselí.

„Málem bys mě už nezastihla,“ pokračovala kokota ve svém hovoru s děvčetem. „Kdyby byl přišel včas můj průvodce, dávno bych byla pryč.“ Pohládila ji po vlasech a změnila náhle tón: „Proč někdy za mnou nepřijdeš? Nemusíš se ničeho bát; můj byt je velmi klidný, a co už bylo u mně na návštěvě rodin!“

„Nechodím skoro do města nebo velmi zřídka,“ povzdychla si Holubička.

„Přiď zítra s maminkou, poobědváme spolu!“

„Jestli bude chtít... Však tam jde, zeptej se jí.“

Dona Isabel slíbila, že přijdou, nikoliv však příštího dne, ale pozitíří v neděli. Živá zábava trvala ještě asi čtvrt hodiny, když se konečně objevil onen průvodce, kterého Léonie tak netrpělivě očekávala: mladý muž, něco přes dvacet let, bez majetku a bez trvalého zaměstnání, avšak vkusně oblečený a působící velmi slušným dojmem. Když ho Léonie spatřila, pošeptala děvčeti:

„Neříkej mu, že v neděli přijdeš ke mně, rozumíš?“

Juju mezitím usnula. Rozhodli se, že ji nechají spát a příštího dne že ji dovede Augusta k Léonii.

Když návštěvnice odcházela zavěšena do svého ctitele a doprovázena houfem praden až k vratům, Rita šťouchla na dvoře žertem do Jerônima a řekla mu polohlasně:

„Ať se do ní nezamilujete!“

Kameník pokrčil pohrdavě rameny:

„Ani kdyby byla ze zlata!“

A aby dodal svým slovům patřičného důrazu, šťouchl ji dřevákem do nohy.

„Jste vy ale ošklivý!“ okřikla ho a začala si hladit místo, jehož se tak nešetně dotkl. „Těch portugalských manýr se asi do smrti nezbavíte!“

Příštího dne se konaly v Mirandově domě přípravy k slavnosti. „Obchodní žurnál“ oznámil, že portugalská vláda poctila Jeho Excelenci titulem barona z Freixalu, a poněvadž se obchodníkovi přátelé dohodli přijít mu v neděli blahopřát, Miranda konal veškeré přípravy, aby je důstojně uvítal.

Z osady, kde ta zpráva způsobila hotovou sensaci, bylo vidět co chvíli v otevřených oknech Leonor nebo Isauru, jak vytřepávají koberce nebo pokrývky a buší do nich klepáčem se zavřenýma očima a s hlavou odvrácenou dovnitř, aby se nenadýchaly prachu, který se zvedal v oblacích při každém úderu, jako když se střílí z děla. Najali dokonce výpomocný personál k té slavnosti. Naproti v saloně myli černoši podlahu a v kuchyni vládl čilý ruch. Dona Estela v batistovém županu zdobeném růžovými stužkami byla hned zde, hned tam, udílela rozkazy a ovívajíc se přitom velkým vějířem, ba i na zadním schodišti pro služebnictvo jí spatřili, jak nadzvedá opatrně sukně, aby si je nepotřísnila splaškami tekoucími dolů do zahrady. Také Zulmira chodila sem tam po domě, bledá a chladně bezkrevná jako obvykle. Henrique v bílém plášti pomáhal Botelhovi v rovnání nábytku a každou chvíli si stoupl k oknu, aby vrhl zamilovaný pohled na Holubičku, která dělala, celá pohřížená do svého šití, jako by o tom nevěděla. Seděla u dveří patnáctky v proutěné lenošce, s jednou nohou přehozenou přes druhou, takže jí bylo vidět modrou hedvábnou punčochu a černý střevoček; občas zvedla oči od šití a pohlédla nahoru. Zatím otylý novopečený baron v žaketu s cylindrem na hlavě a s deštníkem pod paždí vstoupil dovnitř, prošel jídelnou a nahlédl do špižírny, aby zjistil, celý udýchaný, zda již poslali dodavatelé to nebo ono, ochutnal víno v lahvích, o všem se chtěl přesvědčit a dával rozkazy, otáčeje se na všechny strany, křičel, pobízel ke spěchu, pak zase náhle odešel a sedl do kočáru, který na něho čekal u vstupních dveří.

„Pospěšte si! Musím se ještě podívat, je-li už připraven ohňostroji!“

Do domu vcházelo hotové procesí mužů s bednami šampaňského, portského a bordeauxského vína, se soudky piva, s koši potravin a s velkým množstvím konserv, zatím co jini nosili krocany a selata, nůše vajec, čtvrtky skopců a vepřů. Všechna okna se plnila mísami s cukrovinkami, z nichž se ještě kouřilo, neboť je vytáhli právě z pece, a pekáči s velkými kusy masa naloženého v česneku a ve víně a přichystaného k pečení. Na kuchyňských dveřích viselo stažené kůzle s roztaženými nohama, mající zdaleka příšernou podobu dítěte, s něhož sedřeli kůži a pak je pověsili.

Dole však zatím nová událost přivedla celou osadu z míry; Florindin svůdce Domingos zmizel v noci a u pultu se objevil nový prodavač.

Hospodský odpovídal nevrle každému, kdo se ho ptal na uprchlíka:

„Je pryč! Snad nechcete, abych vám ho přitáhl za límec?“

„Ale vy jste slíbil, že za něho ručíte!“ namítala Marciana, která jako by zestárla za ten den o deset let.

„Slíbil, ale když ten dareba upláchl! Co se dá dělat, musíme být trpěliví...“

„Tak vyplatte mé dceři aspoň to věno!“

„Jaké věno? Copak jste se zbláznila?“

„Já že jsem se zbláznila? Jeden větší ničema než druhý! Ale na to se ještě podíváme!“

„Klidte se a nechte mě na pokoji!“

João Romão se k ní obrátil zády a začal mluvit s Bertolezou, která právě přišla.

„Počkej, ty ničemo,“ křičela nešťastná stařena, „však Pánbůh peče oplatky a jednou tě potrestá za mne a za mou dceru!“

Šenkýř odešel, jako by neslyšel nadávky, jimiž ho častovala hned ta, hned ona prahlá. Netvářily se však již tak rozčileně

jako předešlého dne, neboť jediná noc stačila, aby celá ta záležitost ztratila kouzlo novosti.

Marciana šla s děvčetem na policii; vrátila se však celá zdrcená, neboť jí řekli, že nemohou nic dělat dříve, pokud se neobjeví vinník. Celou sobotu strávily obě ve městě pochůzkami po policejních úřadech a po advokátech, kteří se jich nejdříve ptali, mají-li peníze potřebné k zahájení procesu, a ztratili ihned zájem, jakmile se dověděli, že žalující strana nemůže zaplatit soudní výlohy.

Když se obě vrátily pozdě odpoledne polomrtvy únavou a vysíleny vedrem, trhovci bydlící v osadě se již trousili domů s prázdnými koši anebo se zbytky zboží, které nemohli prodat ve městě. Marciana byla tak rozrušená, že nepromluvila k dceři jediného slova, otevřela celý byt a běžela pro vodu, aby ji vychrstla na podlahu, ačkoliv jí ještě bolely ruce, jak zbila předtím dceru holí. Vypadala jako nepřičetná.

„Jdi pro koště! Tak hni sebou a dej se do práce, vypadá to tu jako v chlívků! Mně se zdá, že ten zatracený byt jakživ nevyčistím; zůstane-li chvíli zavřený, člověk by padl! Otevři všechno, smrdí to tu jako morová rána!“

A když viděla, jak Florinda pláče, obořila se na ni: „Teď fňukáš, co? A když mělas plakat, bylo ti do smíchu!“

Dcera vzlykala.

„Budeš mlčet, ty ničemnice! Copak neslyšíš?“

Florinda začala vzlykat ještě usedavěji.

„Tak ty sis usmyslila, že budeš brečet? Nu dobrá, ať máš k tomu aspoň důvod!“

A hnala se k ní s holí v ruce.

Mladá mulatka však skočila ke dveřím, přeběhla úprkem dvůr osady a zmizela, než se kdo nadál, na ulici.

Nikdo neměl kdy ji zadržet. Mezi prادلenami se ozval rozčilený povyk, jako když se slepice rozkdákají na hřadě.

Marciana se rozběhla jako smyslů zbavená k vrátkům, a když pochopila, že jí dcera utekla, zalomila rukama, zvedla oči

k nebi a dala se do pláče. Slzy jí stékaly po vráscitých tvářích, pak propukla náhle v zuřivost, která jí lomcovala toho dne od rána do večera a střídala se s projevy odevzdané a něžné bolesti matky, jež ztratila své dítě.

„Kam se jenom poděla, Bože na nebesích?“

„Vždyť jste to děvče od včerejška stále jen tloukla,“ řekla jí Rita. „Utekla, a dobře udělala! Je přece z masa a kostí, a ne ze železa!“

„Moje dcera!“

„Však je to vaše vina! Po účinku zlá rada!“

„Moje dcera! Moje dcera! Moje dcera!“

Nikdo se neujal ubohé ženy kromě staré Indiánky, která si sedla vedle ní a zírala na ni upřeně svýma pomatenýma očima zaklínačky znalé tajných kouzel.

Náhle se Marciana probrala ze svého tupého omámení, do něhož na chvíli upadla, rozběhla se ke dveřím Romãova obchodu a stoupla si k nim výhrůžně. Vítr jí rozčuchal vlasy a ona začala křičet, šermujíc přitom dívce rukama:

„Ten Portugalec je vším vinen! Aby tě peklo pohltilo, ty psí synu! Jestli mi nevrátíš dceru, udělám ti tu pěkný ohniček!“

Čarodějka se zlověstně usmála, když zaslechla tu vyhrůžku.

Hospodský vyšel na práh a poručil suše Marcianě, aby vyklidila dvanáctku.

„A žádné dlouhé řeči! Už mám toho křiku právě dost! Drž zobák, nebo zavolám strážníka! Dnes si tu ještě zůstaň, a zítra ráno hajdy ven!“

Byl toho dne v mizerné náladě a se všemi se pohádal, ba i na Bertolezu se nejednou osopil, když se ho na něco ptala. Nikdy ho neviděli tak příkrého a tak popuzeného, jako by to ani nebyl on, vždy klidný a chladně střízlivý.

Nikomu nepřišlo na mysl, hledat důvod toho podráždění v Mirandově baronském titulu, jímž byl právě vyznamenán.

Ano, tam to vězelo! Ten šenkýř, zdánlivě ubohý a nenápadný, ten držgrešle, jenž nikdy jinak nechodil než v dřevá-

cích a v hrubé bavlněné košili, ten tvor, jenž jedl hůře než psi, aby uložil všechno, co vydělal nebo vydřel z lidí, ten lakomec zžíraný dychtivostí po majetku, jenž jako by se zřekl vši lidské důstojnosti a ušlechtilých citů, ten nešťastník nemilující nic než peníze záviděl nyní Mirandovi a cítil palčivější útrapy než kdysi manžel dony Estely, když mu záviděl jeho bohatství. Ten pocit závisti byl v něm již od té doby, když se Miranda nastěhoval s rodinou do sousedního domu; vídal ho ve šťastných životních chvílích, jak se tváří důležitě, obklopen přáteli a pochlebníky, jak pořádá domácí večírky a přijímá významné osobnosti ze světa politiky a obchodu; vídal, jak září a pohybuje se v nejvybranější dámské společnosti hlavního města, jak se pouští se zdarem do odvážných bursovních spekulací, jak se jeho jméno objevuje v různých společenských klubech a na subskripčních listinách, kde upisoval značné částky; vídal ho, jak se účastní různých dobročinných slavností a zábavních podniků, jak ho velebí tisk a mluví lichotivě o jeho širokém rozhledu a velkých finančních schopnostech. Viděl, jak se mu všechno daří, a přece mu nikdy tolik nezáviděl jako nyní – jaká to podivná zaslepenost! –, když četl v „Obchodním žurnále“, že se stal sousedem baronem, opravdovým baronem! Cítil přitom, jak mu přebíhá mráz po těle a dělají se mu mžitky před očima.

Baron!

Po celý den nemyslel na nic jiného. Baron! Ne, to mu věru nikdy nenapadlo! A ta utkvělá myšlenka jako by přetvářela všechno před jeho očima v řádové hvězdy a stuhy; i ta hrudka másla, kterou odvažoval pro zákazníka na kousku balícího papíru, se změnila z prosté žluté skvrny v řád zářící zlatem a posázený brilianty.

Když ulehl večer vedle Bertolezy, marně se pokoušel usnout. V celém tom chudobném příbytku, po špinavých stěnách, po podlaze plné mastného prachu, na stropě opředeném chmurnými pavučinami, všude se mu míhaly před očima drobné zářivé puntíky, z nichž se stávaly velkokříže, šlechtická roucha a řá-

dové odznaky nejrůznějších druhů. A kolem kramáře, jenž po prvé propadl takovým luzným vidinám, začaly vířit obrazy z velkého světa, který znal jen z doslechu a z vyprávění, takže stěží si jej dovedl představit, a on jako by se celý vznášel na vlnách hedvábí a krajek, atlasu a perel, viděl kolem sebe šije a paže žen v hlubokém dekolté, slyšel šumění smíchu a boučání zátek lahví perlících se zlatavým vínem. Oblaka vleček a šosy pánských fraků kroužily půvabně při zvucích unylého valčíku a v záři lustrů s tisíci pestrobarevnými svícemi, zatím co kolem brány projížděly zbrusu nové ekvipáže s korunkou na dvířkách a s nehybným kočím v livreji na kozlíku, odkud řídil pár bujných koní. Kam oko dohlédlo, všude nekonečná řada stolů prohýbajících se pod nejrozmanitějšími lahůdkami v kouzelné záplavě květů, světel, příborů a křišťálů a u těch stolů seděla po obou stranách řada skvěle oděných pánů a dam, připíjejících s číši v ruce hostiteli.

A poněvadž to všechno znal jen z vyprávění, v němž se pohádkový svět mísil se skutečným, tím více ho ta jeho vidina oslnila. Vše to, co ho nyní uchvacovalo, míjelo dříve před ním jako odraz nebo ozvuk čehosi vzdáleného a nedostupného: světa obývaného vyššími bytostmi, ráje jemných vybraných požitků, nepřístupných jeho zhrblým smyslem, ladný a nevtíravý souhrn zvuků a neurčitých, pastelově vzdušných barev, obraz z bleďých šelestících skvrn bez pevných obrysů, v němž nebylo lze rozeznat růžový lístek od motýlího křídla, šepot vánku od dechu polibků.

To nevadilo Bertoleze, aby nechrápala vedle něho z plných plic, ležíc nznak s otevřenými ústy, tlustá, udřená prací a páchnoucí směsí potu, syrové cibule a žluklého tuku.

João Romão však tomu nevěnoval pozornost a dále se kochal oním nádherným nepřístupným světem, jenž zvolna sestupoval k zemi na dosah jeho rukou. Neurčité stíny se shlukovaly do pevných tvarů, nejasné šeptající hlasy sílily a stávaly se zřetelnými, mlhavé obrysy nabývaly určitosti, všechno se

jasnilo a ožívalo jako příroda ve slunečních paprscích. Téměř neslyšný šepot přešel v taneční hudbu, v níž bylo možno rozoznat jednotlivé nástroje, a tlumený nejasný šum se změnil v živý rozhovor pánů a dam o politice, umění, literatuře a vědě. Před jeho okouzleným zrakem se otvíral pohled na nádherný, mnohotvárný život plný přepychu, jak si jej mohou dopřát ti, kteří mají mnoho peněz, život ve šlechtických palácích plných skvostného nábytku a nádherných předmětů, viděl v duchu, jak se kolem něho seskupil hlouček bohatých šlechticů a vysokých úředníků v okázalých uniformách, a on jim tykal, jednal s nimi jako se sobě rovnými a poklepal jim přátelsky na rameno. Tam nebyl vlastníkem špinavé osady, chodícím neustále v dřevácích a s vyhrnutými rukávy u košile, tam byl panem baronem! Baronem, jenž má peníze, majetek, miliony! Krčmář? Ale kdepak! Velký slavný peněžník! Boháč, jemuž není rovnal Světoznámý bankéř, jenž drží svým kapitálem v rovnováze celý svět, spočívající na sloupech ze samých zlatáků! Viděl pak sama sebe, jak sedí obkročmo na zeměkouli a pomáhá si krátkýma nohama, aby ji celou obsáhl, na hlavě měl královskou korunu a v ruce držel žezlo. A pak se začaly hrnout se všech stran vodopády liber šterlinků, pod ním se hemžilo mraveniště trpaslíků v neustálém obchodním ruchu, lodi skládaly stále nové hromady balíků a beden, označených jeho začátečními písmeny, telegramy mu sršely kolem hlavy elektrickými jiskrami a lodi všech národností závratně vířily, supěly a pískaly kolem jeho obrovitého těla, rychlé nákladní vlaky jím projížděly po všech stranách, jako by ho obetkávaly řetězy vagonů.

Pojednou to všechno zmizelo a krčmáře probudila slova:

„Vstávejte, pane João, je čas jít na trh!“

To Bertoleza na něho zavolala té neděle jako kterékoli jině ráno, aby se chystal na trh pro ryby a ona je pak mohla včas upravit pro zákazníky. Romão nesvěřil nikdy žádnému ze svých zaměstnanců nákup nebo peníze ze strachu, aby ho někdo ne-

ošidil, toho rána se však nemohl odhodlat opustit postel a řekl jí, aby poslala na trh Manuela.

Bylo kolem čtvrté hodiny a on znovu usnul.

O šesti byl již na nohou. Mirandův dům naproti zářil v plném lesku. Služebnictvo vyvěšovalo v oknech praporečky, měnilo záclony, upevňovalo myrtové girlandy u vchodu a zdobilo mangovníkovými listy chodbu a chodník. Dona Estela nařídila vypálit za úsvitu prskavky a ohňostroje a od rána vyhrávala před domem hudba. Baron vstal časně s celou rodinou, byl celý v bílém, kolem krku měl krajkový nákrčník, na košili brilantové knoflíky a občas přistoupil v doprovodu ženy a dcery k oknu, aby poděkoval davu na ulici. Osušoval si kapesníkem čelo nebo si zapálil doutník, usměvavý a zářící spokojeností.

João Romão to pozoroval s hořkostí v srdci a začaly ho sužovat trýznivé pochyby. Co je lepší a rozumnější: žít, jak žil až dosud v odříkání, chodit v dřevácích a bez kabátu, anebo jíst dobré věci a užívat plnými doušky jako Miranda? Dovedl by si však on, João Romão, počínat stejným způsobem jako jeho soused? Co o peníze, o ty by nebylo... Ale dokázal by je tak rozhazovat, byl by s to obětovat několik tisíc milreisů, které s takovou námahou nashromáždil, za jakousi cetku na prsou? Měl by odvahu dělit se s někým o své jmění, oženit se, založit si rodinu a obklopit se přáteli? Nebylo by nad jeho síly cpát břich cizích lidí vybranými pokrmy a napájet je vzácnými víny, když až dosud ukládal vlastnímu břichu nejtvrdsí odříkání? A i kdyby se odhodlal změnit od základu svůj způsob života, vzít si dobře vychovanou manželku s jemnými způsoby, přestěhovat se do podobného domu jako Mirandův a získat šlechtický titul, dovedl by se vůbec pohybovat v té nové společnosti? Jak by se zhostil toho úkolu? Jak by se cítil ve fraku, když jakživ na sobě neměl pořádný kabát, a jak by si zvykly na taneční střevíce jeho nohy, znetvořené těmi zlořečenými dřeváky, v nichž chodil bez punčoch, jen tak na boso? A co by říkaly rukavičkám jeho mozolnaté nepěstěné ruce, ztvrdlé

těžkou prací a podobné rukám kameníka? A to ještě není to nejhorší! Největší nesnáze je v tom, že by nevěděl, jak se chovat k pozvaným hostům, co říci pánům a dámám shromážděným ve velkém salonu plném zrcadel a zlatených lenošek. Jak by to udělal, aby jim neříkal hlouposti?

Padla na něho těžká tíseň a jeho duch kolísal nerozhodně mezi touhou odvážit se toho smělého skoku a nepřekonatelným strachem z toho, že si zlomí nohy. A nakonec mučivá nedůvěra k sobě samému a zdrcující přesvědčení, že nedovede nic jiného než vydělávat peníze, stále víc a víc peněz, aniž vlastně ví proč a nač, roztrpčily ho docela, otrávil žlučí jeho ctižádost a zbavily lesku jeho zlato.

Jsem pitomec! spílal sám sobě. Nic jiného než pitomec! Ale co kdyby ještě nebylo pozdě? Proč jsem jen nežil trochu společensky jako ostatní známí a lidé mého stavu? Proč jsem nechodil tančit jako oni a nenavštěvoval zábavní podniky? Proč jsem nezašel občas do ulice Ouvidor, do divadel, na plesy, na býčí zápasy nebo na promenádu? Proč jsem si nezvykl nosit pěkné šaty a dobře padnoucí obuv, hůl, kapesník a klobouk, proč jsem se nenaučil pít pivo a kouřit doutníky, všechno to, co ostatní lidé dělají docela přirozeně, aniž se v tom kdy cvičili? Das aby vzal tu šetrnost!

Pravda, stálo by to peníze... Nebyl bych tak bohatý jako nyní, ale zato bych dovedl užívat po libosti svých peněz. Stal bych se vzdělaným člověkem!

„S kým to mluvíte, pane João?“ zeptala se ho Bertoleza, když viděla, jak hovoří sám se sebou a nestará se o práci.

„Dej mně pokoj! Ještě ty mě rozčiluj! Nejsem dnes ve své kůži.“

„Ale vždyť jsem to nemyslela zle... Ptala jsem se jen tak...“

„Dobrá, dobrá, už dost řečí o tom!“

Během dne se jeho špatná nálada ještě zhoršila. Začal vyhledávat příležitost k hádce a hned u vchodu do výčepu se pustil do městského výběrčího. Snad si nemyslí, že má z něho

strach? Jestli se domnívá, že se bojí pokuty, to se notně zmýlil; jen ať to zkusí, však uvidí, s jakou se potáže! Ať moc nemluví a klidí se mu raději s cesty! Pak se obořil na Bokatou, jejíž kočka mu ukradla minulý týden s kuchyňského prkna smaženou rybu, zastavil se pln vzteku u prázdných necek a hledal další záminky, aby mohl ulevit svému špatnému rozmaru. Začal křičet na děti hrající si na chodníku: „Ať už jste pryč, zatracení haranti! Že se chce těm lidem mít tolik děcek! Rodí se to jako myši!“ Pak se setkal s Libóriem.

„Ještě ten starý škrtl se mi připleče do cesty! Věřu nevím, co tu má na světě takový plesnivý dědek co pohledávat, vždyť už k ničemu není!“

Další oběti jeho hněvu se stali kohouti jakéhosi krejčího, jenž je nechal spolu zápasit uprostřed kruhu nadšených a hlučících diváků. Došlo i na Italy, kteří využívající příjemného nedělního klidu, seděli u oken nebo na chodníku a pohazovali kolem sebe za živého hovoru pomerančové a melounové slupky, až jich byla celá hromada.

„Ať to tu hned uklidíte!“ křičel. „Abyste si nemysleli, že jste v prasečím chlívku! Kdyby na vás chtěla přijít žlutá zimnice, vy bando hauzírnická! Hned ať je to pryč, jinak vás všechny vyhodím! Tady poroučím já!“

Když zjistil, že nebohá stará Marciana ještě nevyklidila dvanaáctku, jak jí večer poručil, dostoupil jeho vztek vrcholu. Od útěku Florindy ta nešťastnice stále jen plakala, spílala si a vytrvale cosi pro sebe mumlala, jako by byla posedlá nějakou utkvělou myšlenkou. Nezamhouřila po celou noc oka, vyběhla nejméně dvacetkrát na dvůr a nařikala jako fena, jíž vzali štěně.

Byla jako dítě, neodpovídala nikomu na otázky, a když ji João Romão oslovil, zdálo se, že ho neslyší. Krčmář, který se již necítil zlostí, běžel pro dva muže a poručil jim, aby ji z dvanaáctky okamžitě vystěhovali.

„Ven s tím haraburdím! A hned! Tady jsem já pánem a nikdo mi nemá co poroučet!“

A tvářil se přitom jako skutečný despota.

Muži začali vyklízet byt.

„Ne, tady ne! Vyneste to všechno na ulici,“ křičel, když chtěli složit stařeniny svršky na dvoře. „Ven s tím z osady na ulici!“

Ubožáčka přihlížela bez jediného slova odporu tomu násilnému stěhování a pak se schoulila u vrat, přitiskla k sobě kolena, ruce opřela o lokty a stále si pro sebe cosi broukala. Chodci se zastavovali a zanedlouho se kolem ní shromáždil hlouček zvědavců. Nikdo však nerozuměl, co si šeptá; bylo to jakési nekonečné zmatené mumlání, doprovázené smutným a jednotvárným potřásáním hlavy. Vedle ní se válel starý, napolo rozpáraný slamník, rozviklaný a oprýskaný nábytek, uzly obnošeného šatstva, levné hliněné nádoby, celé jakoby zašpiněné dlouhým užíváním, to všechno tam leželo bez ladu a skladu na jedné hromadě a působilo trapným dojmem ložnice odkryté v neslušné rodinné intimitě. Objevil se, jako každou neděli, šumař s pěti hudebními nástroji, podomní obchodníci chodili sem a tam, pradleny vycházely ve svátečních šatech a s koši plnými vyžehleného prádla, aby si donesly domů další rance špinavých ručníků, košil a prostěradel. Marciana se stále nehýbala a mumlala cosi pro sebe. João Romão vešel do dvánáctky, rozevřel prudce dveře a vykopl ven nějaký zbylý cár nebo prázdnou láhev, která se válela na podlaze, stařena si toho však v nejmenším nevšímal a její rty se neustále pohybovaly; neplakala již a zírala tupě do prázdna. Některé ženy z osady se chodily na ni občas podívat, neboť pocitily nad ní znovu lítost, a ptaly se jí, potřebuje-li něco, ona však nikomu neodpověděla. Chtěly, aby něco pojedla, nebylo jí však možno vpravit jediné sousto do úst. Nebohá ta žena si ničeho nevšímal a zdálo se, že nevnímá nikoho z přítomných: Zavolali ji několikrát jménem, ona si však stále cosi pro sebe šeptala s očima upřenýma na jedno místo.

„Už to není jinak, než že se pomátla na rozum!“

Přišla také Augusta.

„Není při smyslech?“ zeptala se Rity, která stála u nešťastné stařeny s talířem v ruce. „Chudinka!“

„Kmotro Marciano!“ domlouvala jí mulatka. „Přece tady nemůžete pořád sedět! Odneste si dovnitř své věci, zatím někde přespíte, než si najdete nový byt!“

Žádná odpověď. Stařena si stále cosi pro sebe mumlala.

„Chystá se k dešti! Za chvíli bude pršet, už dvakrát na mne kápl!“

Zase ani slova.

Nehybná Indiánka ji zpozvdáli upřeně pozorovala jakýmsi podivným halucinovaným pohledem.

Rita se musela vzdálit, poněvadž právě přišel Firmo s Porfirem a donesli balíčky s jídlem. Také Dores měla návštěvu svého přítele. Odbila třetí hodina. V Mirandově domě byla již slavnost v plném proudu, stále přicházeli noví hosté a hudba uvnitř téměř nepřestala hrát čtverylky a valčíky. Mládež tančila naproti v saloně a výborně se bavila, každou chvíli se vybalovaly nové láhve, sluhové pobíhali z jídelny do špíže a z kuchyně do jídelny s podnosy plnými pohárů a Henrique, celý zpocený a červený v obličejí, stoupl si chvílemi k oknu a netrpělivě vyhlížel Holubičku, která byla toho dne na návštěvě u Léonie.

Když si João Romão zchladil ještě žáhu na číšnicích a na Bertoleze, vrátil se opět na dvůr a všude měl co vytýkat. Pustil se do dělníků z lomu a neušetřil ani Jerônima, jehož tělesná síla v něm dosud vždy budila velký respekt. Ta jejich práce nestojí věru za nic! Tři týdny se chystají trhat skálu, teď je tu již neděle a doutnák stále ještě nezapálili. Nač vlastně čekají? A ten Jerônimo, který býval dříve první v práci, dává teď všem špatný příklad, tráví celé noci jen sambou a oči nejspustí s Rity, ta ženská mu asi učarovala! Nic s ním teď není!

Když uslyšela Piedade, jak spílá jejímu muži, shýbla se pro kameny a chystala se pomstít tu urážku; došlo málem k srážce,

kteřá rozjitřila mysl shromážděného davu; na štěstí hustý liják všechny rozehnal a zabránil tak, aby měla tato scéna vážnější dozvuky. Všichni se rozprchlí domů, při čemž tropili větší povyk, než si ten déšť zasluhoval; zato děti shodily se sebe šaty a utíkaly pod okapové roury, kde vesele dováděly, křičely, lehaly si na zem a házely nohama, jako by plavaly. A zatím co se voda hřnula v potocích po dvoře a celý jej zaplavila, na proti v domě hlaholil smích a přípitek stíhal přípitek.

Když se João Romão vrátil do krámu, kde se schoval před deštěm, jeden ze zaměstnanců mu podal navštívenku; otevřel ji a četl, že ho Miranda zve večer na šálek čaje.

Krčmář se cítil napřed polichocen sousedovou pozorností, prvou toho druhu, již se mu kdy dostalo, pak však jeho hněv vzplanul s ještě větší prudkostí. Vždyť je to výsměch, nic jiného než výsměch! Proč ho ten nestyda zve, když dobře ví, že nepřijde? Dozajista jen proto, aby ho ještě více rozzlobil. Ať se klidí k čertu pan Miranda se svou slavností a se svými tituly!

„Nic od něho nepotřebuji!“ zvolal. „Ani to nejmenší, a dovedu se obejít bez toho komedianta! Kdybych stál o slavnosti, mohl bych je pořádat sám!“

Nicméně si však začal v duchu představovat, jaké by to asi bylo, kdyby měl vhodný společenský úbor a přijal to pozvání; viděl sám sebe v bezvadném obleku z jemné látky, s těžkým zlatým řetězem u hodinek a s briliantovou jehlicí v nákrčníku, jak stojí uprostřed sálu a usmívá se na všechny strany, hned naslouchá tomu a hned zase onomu, tváře se přitom příjemně a s diskretním pochopením a slyší, jak si uctivě šeptají po straně o jeho bohatství a nezávislosti, jak vážní ctihodní pánové se na něho vlídně dívají a důstojné matrony si ho měří zkoumavým pohledem, zda by nebyl vhodnou partií pro některou jejich dceru s nevalnou nadějí na vdavky.

Toho dne obsluhoval zákazníky nevrle a roztržitě, osopoval

se na Bertolezu, a když spatřil kolem páté hodiny ve výčepu Marcianu, kterou přivedlo několik černochoů ze soucitu dovnitř, vzkypěl novým hněvem:

„Teď už toho mám právě dost! Proč mi sem tu babiznu vodíte? Nemám nic proti dobročinnosti, ale ne za mé peníze! Tady není žádný žebrácký útulek!“

A když vešel promoklý strážník, aby vypil doušek parati, João Romão se k němu obrátil a řekl mu: „Příteli, ta žena je bez přístřeší a já si ji tu nemohu nechat, až zavřu krám!“

Strážník odešel a za hodinu naložili Marcianu do policejního vozu; nekladla nejmenší odpor a jen si stále cosi přihloupě šeptala. Její svršky z rozkazu policejního inspektora uložili v městském skladišti a Čarodějka byla jediná, která nebohou stařenu politovala.

Zatím přestalo pršet a objevilo se slunce, jako by se chtělo ještě na chvíli ukázat, než zapadne, vlašťovky poletovaly ve vzduchu a osada ožila čilým nedělním ruchem. U barona byla slavnost v nejlepším a hluk nahoře neustále rostl, občas někdo shodil dolů na dvůr láhev, která se s řinkotem roztříštila, což vzbudilo po každé bouři nevole a rozhořčených protestů.

Nastala krásná jasná noc a měsíc v úplňku zářil již od večera na obloze. Samba začala tentokráte dříve a byla vášnivější než jindy, jako by chtěla soupeřit s bezstarostným veselím v Mirandově domě. A ten ruch kolem! Také Rita měla toho večera výbornou náladu; byla jedinečná! Nikdy netančila tak procítěně a s takovým smyslným půvabem.

Zpívala také. Každý verš z jejích úst byl jako nyněv roztoužené vrkání holubice a Firmo, zchvácený rozkoší, se celý svíjel u svých houslí, které jako by s ním tvořily jediný nedílný celek a napodobovaly volání všemožných zvířat v říji, že ty zvuky pronikaly jako tenké hadí jazyky až do morku kostí.

Jerônimo se již nedovedl zdržet, a když Rita, celá udýchaná, že sotva dechu popadala, si sedla na chvíli vedle něho, Portugalec jí pošeptal hlasem přiškrceným vášní:

„Dal bych za to půl života, kdybyste chtěla se mnou žít!“
Mulat sice neslyšel, co jí říká, ale když viděl, že si cosi šeptají, zakabonil se a začal nenápadně obcházet kolem soupeře.

Tanec a zpěv však pokračoval. Mezitím se objevila Dore. Nenen s jakousi přítelkyní, která za ní přišla na návštěvu, tloukly se rukama do kyčlí a vířily v kole za rytmického tleskotu do dlaní, doprovázejícího nvyou taneční melodii.

Když začal Piedadin manžel znovu cosi šeptat Ritě, Firmo se stěží zdržel, aby se na Portugalce nevrhl.

Právě uprostřed nejlepší zábavy se však Rita opřela neprozřetelně o Jerônimo, aby mu cosi pošeptala se zamilovaným výrazem ve tváři, a to se již Firmo neovládl; skočil mezi ně a začal si vyzývavě prohlížet soka. Ten si stoupl a odpověděl mu stejně smělym pohledem. Hudba rázem umlkla a nastalo hluboké ticho. Nikdo se ani nehýbal. Oba muži uprostřed velkého kruhu, ozáření svitem měsíce v úplňku a stojíce jeden proti druhému, měřili se nenávistně.

Jerônimo byl vysoký, ramenatý, silný jako býk, s herkuskou šíjí a s pěstí, jež by rozrazila jediným úderem kokosový ořech; vtělená klidná síla a ruka jako z ocele. Druhý štíhlý, o poznání menší než jeho soupeř, paže a nohy samá šlachy a mrštný jako kočka; učiněná hybná energie, která všechno rozmetá v náporu prvního okamžiku. Jeden silný a odolný, druhý obratný a nebojácny, a oba stejně odvážní.

„Sednout! Sednout!“

„Žádná rvačka!“

„Ať tančí dál!“ křičeli lidé kolem.

Piedade přispěchala, aby odtáhla manžela, Jerônimo ji však odstrčil loktem a neustále si upřeně měřil mulata.

„Co chce vlastně ode mne ten pitomec?“ prohodil polohlasně.

„Chce ti dát pořádně za vyučenou, ty troubo přivandrovalá,“ odpověděl Firmo tváří v tvář svému soku; couval, postupoval vpřed a stále přitom poskakoval, kolébal celým tělem, mával

pažemi a ani na okamžik se nezastavil, připraven napadnout každou chvíli svého soupeře.

Jerônimo, rozlícený tou urážkou, hnál se na něho s napřaženou pěstí, Firmo však padl bleskurychle na zem, opřel se o lokty a vymrštil pravou nohu; rána pěstí padla do prázdna a Portugalec dostal prudký kopanec do břicha.

„Pse!“ vykřikl zuřivě a chtěl se vrhnout na Brazilce, když vtom neméně prudká rána do hlavy ho srazila na zem.

„Vstaň, s nebožtíky nebojují!“ zvolal Firmo, který byl již zase na nohou a začal kolem něho s neuvěřitelnou mrštností poskakovat.

Sotva se Jerônimo zvedl a stál zase poněkud pevně na nohou, již utřil zprava kopanec a zleva ránu do ucha. Rozmáchl se prudce k novému úderu pěstí, mulat však uskočil s kočičí obratností a Portugalec dostal ránu do brady.

Z úst a nosu mu kapala krev a okolo se strhla nepopsatelná vřava. Ženy se chtěly mezi ně vrhnout, avšak Firmo je ohrožoval nesmírně rychlými výpady nohou. Zmatek stále rostl. João Romão se rozběhl na bojiště, když předtím zamkl krám a zavřel hlavní bránu. Bruno s několika podomními obchodníky a s dělníky z lomu se snažili zneškodnit mulata a vytvořili kolem něho kruh, v jehož středu strašlivý míšenec vířil neustále s nepřičetnou zběsilostí a činil výpady na všechny strany, takže nikdo se neodvážil k němu přiblížit. Z davu se ozývaly pronikavé výkřiky a všem se zračil ve tváři strach kromě Rity, která stála opodál se založenýma rukama a pozorovala s lehkým úsměvem oba muže, kteří se pro ni bili. Měsíc se mezitím skryl za mraky a počasí se začalo měnit; jasná obloha se zakalila a zafoukal vlhký vítr věstící dešť. Piedade volala policii; také ona dostala ránu do čelisti, když se snažila odvléci manžela z místa boje. V oknech Mirandova domu se tísnila hlava na hlavě a kdesi bylo slyšet zoufalé pískání.

Vtom se ozval křik, podobný řevu rozružené šelmy; Firmo dostal náhle do hlavy prudkou ránu klackem; Jerônimo totiž

odběhl pro svou hůl, kterou si přivezl z Portugalska. Mulat, celý zkrvavený v obličejí a s pěnou kolem úst, necítil se vztekem a v pravé ruce se mu náhle zableskl nůž.

Panika kolem obou protivníků stále rostla a všech přítomných se zmocnilo zděšení. Ženy a muži do sebe vráželi a klopytali jeden přes druhého. Albino omdlel, Piedade volala celá uslzená, že jí zabijí manžela, a Dores zatracovala hloupost mužů, kteří se vzájemně mrzačí jen proto, aby se mohli vyspat se ženskou; Bokatá, třímajíc v ruce žehličku, přísahala, že rozbije hubu každému, kdo ji ještě jednou kopne tak bolestně do kyčlí, a Augusta běžela k zadním vrátkům, aby se dostala oklikou přes louku na ulici a poohlédla se po manželu, nekoná-li snad někde v okolí službu. Také mnoho zvědavců se nahrnulo tou brankou do dvora, takže když se vracela dona Isabel s Holubičkou od Léonie, stěží se protlačila do svého bytu a ihned za sebou zamkla, jakmile vešla dovnitř, při čemž trpce zehrala na zlý osud, který jí uvrhl do toho pekla. Brazilec s Portugalcem se zatím stále potýkali uprostřed prašného kruhu tvořeného shlukem diváků.

Boj se zdál nyní vyrovnaný; oba soupeři byli stejně silní a kameník ovládal mistrně svou hůl, s níž dovedl zacházet právě tak obratně jako mulat s nožem. Marně se Firmo snažil zasadit mu novou ránu, Jerônimo držel pevně v pravé ruce těžkou hůl a mával jí kolem sebe s takovou lehkostí a jistotou, že se zdálo, jako by byl opředen neproniknutelnou hvízdající sítí. Jeho zbraň nebylo vůbec vidět, jen vzduch kolem svištěl všemi směry.

A zároveň jak se hájil, také útočil. Brazilec již utržil rány do hlavy, do zátylí, do ramen, do paží, do prsou, do beder a do nohou. Byl celý zbrocený krví, křičel jako poraněné zvíře a těžce oddychoval únavou; útočil nohama, pak zase hlavou, hned se vymrštil tím, hned oním směrem a skákal jako smyslů zbavený.

Vítězství se začalo klonit na stranu Portugalcovu a diváci

mu již nadšeně provolávali slávu; vtom se však vrhl míšenec na zem, smýkl sebou k nohám soupeřovým, přitiskl se k němu a prudce ho bodl do břicha.

Jerônimo pronikavě vykřikl, padl tváří na zem a chytil se za spodní část těla.

„Zabil ho!“ zvolali všichni jako jedním hlasem.

Pískání se ozývalo stále pronikavěji.

Firmo prchl zadními vrátky a zmizel na louce.

„Chyťte ho! Chyťte ho!“

„Ach, můj nebohý muž!“ bědovala Piedade na kolenou vedle zkrvaveného manželova těla. Také Rita přiběhla, klekla si vedle něho a hladila mu vlasy a vous.

„Zavolejte lékaře!“ volala Jerônimova manželka a rozhlížela se vůkol po soucitné duši, která by jí pomohla v jejím neštěstí.

Vtom se ozvalo prudké bušení na vrata, až zapraštěla a celá se otráasala ve veřejích.

„Otevřete! Otevřete!“ ozývaly se hlasy zvenku.

João Romão se pustil úprkem přes dvůr jako generál velící ustupujícímu vojsku a křičel:

„Policie sem nesmí! Nepusťte nikoho dovnitř! Podepřete vrata! Podepřete vrata!“

„Nepusťte nikoho dovnitř!“ opakovali všichni jedním hlasem.

V celé osadě to vřelo jako v úle.

„Podepřete vrata! Podepřete vrata!“

Jerônimoa odnesli do jeho bytu; ležel na posteli a sténal v náručí manželky a Rity.

„Nepusťte nikoho dovnitř!“

Ze všech domů vybíhali mužové ozbrojení klacky, latěmi a železnými tyčemi. Všechny spojovala jediná vůle a všichni jako by se považovali za navždy zneuctěné, kdyby vnikla do osady policie, která tam dosud nikdy nevzkročila. Pokud šlo pouze o boj dvou soupeřů, bylo všechno v pořádku; ať se mezi sebou poperou a silnější nechť si vezme ženu, o kterou zápasili, nyní však bylo nutno hájit osadu, společný domov všech, kde měl

každý nějakou milovanou osobu nebo věc, na které mu záleželo.

„Policie sem nesmí!“

Zuřivé výkřiky odpovídaly divokému bušení vetřelců.

Policie byla postrachem celé osady, neboť kamkoliv vkročila, všude zanechala stopy svého řádění; strážníci přepadali soukromé byty pod záminkou boje proti alkoholu a hazardním hrám, rozbíjeli všechno, co jim přišlo do rukou, a zanechávali po sobě hotovou spoušť. To nepřátelství vládlo od nepaměti mezi oběma stranami.

A zatím co mužové hlídkovali u zadní branky a podpírali s boku hlavní vrata, zmatené hloučky žen valily kádě, vytrhovaly kůly, vozily káry, vlekly zbytky slamníků a pytle vápna, aby opevnily vchod na způsob barikády.

Bušení na bránu se ozývalo stále silněji. Vrata skřípěla, praskala a začala se zvolna otvírat. Barikáda však byla již připravena a za ní číhali obhájci. Cizí lidé, kteří přišli ze zvědavosti, nemohli nyní odejít a octli se v jednom chumlu s domáčími. Někteří mávali kůly od plotu, Bokatá, z níž šel strach, třímala v ruce žehličku a Dores, s kterou nikdo vážně nepočítal, byla z nejstatečnějších a účastnila se s velkou horlivostí obranných prací.

Nakonec brána povolila; ozval se velký rachot, prkna začala padat k zemi a prvé čtyři strážníky, kteří vnikli do dvora, přivítal déšť kamení a prázdných lahví. Za nimi se hrnuli další, až jich bylo ve dvoře kolem dvaceti. Kdosi hodil po nich pytel s vápnem a způsobil zmatek v jejich řadách.

Obě strany se pustily do sebe. Barikáda chránila obránce před šavlemi policistů a jejich střely vrhané z bezpečného úkrytu vážně ohrožovaly nepřítele. Seržán si již utržil ránu na hlavě a dva strážníci museli opustit bojiště, neboť se dusili.

Těch několik málo mužů nemohlo dobýt silně hájených nepřítelových posic, policie však byla odhodlána neustoupit nikoliv ze smyslu pro povinnost, nýbrž z osobní ješitnosti. Ten

tvrdší odpor je uváděl v zuřivost, a kdyby měli pušky, nerozpakovali by se zahájit palbu. Jen jedinému z nich se podařilo ztéci barikádu, ale sesypal se na něho takový déšť ran, že ho museli dát jeho druhové odnést z osady. Bruno, celý zakrvácený v obličejí, ukořistil šavli a Porfiro, mistr v takových šarvátkách, si nasadil na hlavu policejní čapku.

„Ať táhne ta banda policajtská!“

„Ven s nimi! Ven s nimi!“

A každou ránu provázel výkřik: „Tady máš jednu kame- nem!“ „A tady klackem!“ „A tady lahví!“

Hvízdání se ozývalo stále silněji.

Náhle se objevila Nenen a běžela úprkem k barikádě.

„Pojďte rychle! Pojďte rychle! Ve dvanáctce hoří, valí se odtud kouř!“

„Hoří!“

Ten poplašný výkřik způsobil u obyvatel osady hotovou paniku. Vždyť věděli, že požár by zhltl všech sto domků dřive, než by pět napočítal!

Nastal strašlivý zmatek. Každý spěchal zachránit svůj majetek. Policisté, kteří využili poplachu v řadách protivníků, hnali před sebou každého, kdo se jim postavil do cesty, a vnikli konečně do nepřátelských posic, které byly pro ně před chvílí pravým peklem, bijíce slepě šavlemi napravo a nalevo, jako by rozháněli stádo dobytka. Lidé do sebe vráželi, křičeli a počínali si jako smyslů zbaveni. Jedni prchali ze strachu před zatčením, druzí se chystali hájit svůj dům. Avšak strážníci zaslepení hněvem vyráželi dveře, vnikali do příbytků a ničili, nač přišli, aby se pomstili a ulevili svému vzteku.

Vtom zaburácel hrom. Vítr od severu zadul silněji a spustil se hustý liják.

Čarodějka, na kterou Marcianino šílenství hluboce zapůsobilo, pomátla se ještě více na rozumu a pokusila se osadu zapálit.

Zatím co ji obyvatelé s nasazením všech sil hájili, nakupila potají ve dvanáctce slámu s hadry a připravila hranici. Požár sice na štěstí včas uhasil, následky byly nicméně katastrofální, neboť mnohé domky, které ušetřil oheň, neunikly řádění policie a ne jeden z nich byl úplně zruščen. A vše by bývalo dopadlo ještě hůře, kdyby se nespustil jako na zavolanou prudký liják, jenž uhasil též jiný, ještě nebezpečnější požár, doutnající v nitru jedné i druhé strany. Policie odešla a neodvedla s sebou ani jediného muže. Kdyby vzali jednoho, museli by zatknout všechny a dovést je na strážnici! To by jich bylo! A ostatně – nač také? Toho, co chtěli, dosáhli a záhu si také zchladili.

João Romão se marně snažil vypátrat původce tohoto neblahého činu, neboť lidé se starali nejdříve za velkého bédování, aby dostali do bezpečí to, co zachránili z té pohromy, a teprve později měli kdy všimnout si, co se kolem nich děje. K půlnoci se opět vyjasnilo. Za svítání bylo již mnoho obyvatel osady na nohou a krčmář pečlivě zjišťoval na dvoře vzniklou škodu. Lomcovala jím střídavě lítost se vztekem a občas si ulevil zakléním. Mimo škody, které natropila uvnitř v bytech policie, bylo na dvoře mnoho puklých necek, tyče na sušení prádla vy lámány, svítelný rozbity na padrť, zahrádky a ploty zrušeny a z vrat s vývěsním štítem zbyla hromada dříví. João Romão uvažoval, zda by neměl přirazit nájemníkům na činži k úhradě vzniklé škody anebo raději zvýšit ceny potravin ve svém krámě. Celý den byl na nohou a hned ráno zařídil vše potřebné, aby se život v osadě vrátil do obvyklých kolejí; objednal nové necky na praní, přikázal zhotovit nové tyče a opravit staré, zavolal truhláře, aby dal do pořádku vrata a vývěsní tabuli. Dopoledne musel jít na policejní komisařství, kam byl pozván k výslechu.

Vydal se na cestu ve svém obvyklém úboru, bez kabátu a v dřevácích na boso, doprovázen početným houfem nájemníků, kteří s ním šli buď z pocitu solidarity, nebo z pouhé zvědavosti.

Ten průvod, ubírající se do města, stál věru za podívanou. Vypadalo to jako pouťové procesí; nejedna žena nesla v náručí kojence a v čele kráčelo několik Italů, kteří živě spolu rozprávěli a pokuřovali přitom z dýmky, zatím co jiní si hlasitě prozpěvovali. Všichni šli pěšky a celou cestu se hlučně bavili a hašteřili, smáli se hlasitě všemu, co upoutalo jejich zvědavost na ulicích plných každodenního ruchu, a nic neuniklo jejich peprnému vtípu.

Byla jich plná strážnice.

Vyšetřující úředník se obracel při výslechu jen na Romão, odpovědi se však hrnuly se všech stran a nic nepomáhalo okřikování a hrozby komisařovy, jemuž připadalo, jako by byl v blázcinci. To, co chtěl vědět, se nedověděl a všichni si o závod stěžovali na policii, zveličující škody utrpěné minulé noci.

Pokud šlo o rvačku v osadě a o zjištění, kdo ji vyvolal, krčmář prohlásil, že mu není nic určitého známo, neboť prý byl právě mimo dům. Ví jen to, že strážníci porušili jeho vlastnictví a rozbíjeli všechno, nač přišli, jako by byli v nepřátelské zemi.

„Dobře jim tak!“ zvolal komisař. „Aspoň se nebudou stavět podruhé policii na odpor!“

Odpověděl mu sbor rozhořčených hlasů, hájících počínání obyvatelstva. Však oni dobře vědí, jak by ti holomci řádili, kdyby jim dopřáli zvůli! Natropili co nejvíc škod jen z pouhé zlomyslné radosti, že mohou způsobit zlo druhému! Copak je to důvod, baví-li se člověk s přáteli, aby se na něho vrhli a ztloukli ho hůře než zloděje? Jaký to má smysl? Jedině nevhodné zá kroky policie jsou vším vinny! Kdyby se nemíchala mezi pokojné občany a nedráždila je, byl by klid a nikoho by nenapadlo vyvolávat sváry! Duch solidarity, pojící je všechny jakoby železným kruhem, nedopustil jako obvykle, aby někdo z nich uvedl policii sebemenším náznakem na stopu vinníkovu. Když komisař

marně vyslychal jednoho po druhém, propustil je nakonec všechny a celé procesí si počínalo na zpáteční cestě ještě hlučněji než při pochodu do města.

Uvnitř v osadě se mohli po libosti pobodat a nikdo z nich, nevyjímaje raněného, by za nic na světě neudal pachatele, takže když zavolali lékaře, jenž byl právě na večírku u Mirandy, aby ošetřil Jerônimo, nedopídlil se nejmenšího o tom, jak k té ráně vlastně přišel. To nic není! Stalo se tak jen náhodou! Potýkali se v žertu, a už to bylo. Nikdo neměl nejmenší úmysl ho vážně poranit...

Rita se ujala Jerônimo s neúnavnou péčí. Chodila pro léky, pomáhala doktorovi a ošetřovala raněného. Přišlo mnoho návštěvníků, každý postál chvíli u něho a pak zase odešel, ona se však po operaci nehnula od jeho lůžka, zatím co Piedade, celá zdrcená a jakoby nepřítomná duchem, nedovedla než jen plakat a lomit rukama.

Mulatka neplakala, její obličej však mluvil o upřímném hlubokém smutku. Cítila nyní, jak přilnula celou svou bytostí k tomu siláku, k tomu klidnému a neškodnému obru, jenž mohl zabít Firma jediným úderem pěstí, kdyby mu nezasadil ten podlec zrádnou ránu nožem. A to všechno pro ni! Jen pro ni! Její srdce ženy nedovedlo vzdorovat důkazu takové oddanosti nelekající se ani krve. A on, ubožák, snažil se na ni usmát po každé, když bolesti na chvíli polevily, celý šťastný při všem tom neštěstí, jež mu umožnilo být v její blízkosti. Bral ji za ruce, objímal ji mlčky kolem pasu, neboť nemohl promluvit pohnutím, ba ani posunkem si jí netroufal projevit svou lásku, ale sama ta oddaná, mlčenlivá bolest raněného zvířete mluvila o tom, jak ji vášnivě miluje.

Rita ho již hladila bez nejmenších rozpaků, jednajíc s ním jako s osobou důvěrně známou, a měkkou ženskou rukou mu urovnávala vlasy potřísněné krví. Scházelo ještě jen, aby ho políbila na ústa v přítomnosti manželky, neboť její oči ho již dávno zahrnovaly vášnivě vroucími polibky.

Po půlnoci zůstala sama s Piedade u lože nemocného. Dohodly se, že ho ráno odvezou do nemocnice patřící bratrstvu sv. Antonína, jehož byl členem. A skutečně příštího rána, když se vypravil krčmář s celým svým doprovodem na policii a na dvoře se tvořily hloučky rozprávějící vzrušeně kolem necek a tyčí na sušení prádla, Jerônimo, doprovázený manželkou a Ritou, byl již na cestě do nemocnice.

Obě se vrátily domů až v noci, k smrti unavené. Ostatně celá osada byla stejně unavená a toužila po odpočinku, vždyť ani práce praden nestála toho dne za nic; ty, které měly naspěch, odešly jinam anebo si přinesly pod vodovod umyvadla, když nenašly vhodnější nádoby k praní. Hovory nebraly konce a neustále se rokovalo o včerejších událostech. Jeden se chlubil svými hrdinnými činy proti policistům a nadšeně popisoval nejmenší podrobnost boje, druhý vyprávěl s pýchou, jak řekl vyšetřujícímu úředníku své mínění, jinde zase bylo slyšet nářky a stížnosti, každý, ať muž nebo žena, utrpěl nějakou škodu nebo úraz a teď si vzájemně ukazovali, plní rozhořčení, zničené předměty nebo pohmožděné údy.

V devět hodin večer se neobjevila na dvoře živá duše, ba i krám byl toho dne zavřen dříve než obvykle. Bertoleza klesla na postel, padajíc únavou, a João Romão ulehl vedle ní, ale spánek nepřicházel; cítil bolení hlavy a v celém těle ho mrazilo. Vzbudil proto svou družku a žádal ji s hlasitým sténáním, aby mu uvařila něco pro pocení, že má jistě horečku.

A když ho převlékla a konečně usnul, mohla také ona pomyslet na spánek, zanedlouho však, jakmile se blížila čtvrtá hodina, musela vstávat; protáhla se, až jí klouby zapraskaly, zazívala a silně se rozkašlala, když se probírala z těžkého spánku. Vzbudila prodavače, aby šel na trh pro ryby, propálchla si hrdlo v kuchyni u vodovodu, škrtila sirku a zapálila třísky v kamnech, aby rozdělala oheň a připravila ranní kávu pro dělníky. Za chvíli voda vřela a z hrnce se valily husté kotouče páry.

Venku se již rozednívalo a s jítrem započal v osadě nový ruch; každodenní boj o život pokračoval, jako by nikdy neměl začátku ani konce. Všude se ozýval živý hovor, neboť klidná noc uvedla všechny do lepší míry.

Holubička se však toho rána probudila celá nesvá a ani vstávat se jí nechťelo. Požádala maminku o kávu, vypila ji s nechtutí a pak si zase lehla s obličejem zabořeným do podušek.

„Není ti dobře, dceruško?“ zeptala se jí dona Isabel a sáhla jí na čelo. „Horečku nemáš.“

„Cítím únavu v celém těle... ale to nic není, to přejde!“

„Přejedla ses včera u madame zmrzlinou!... Copak jsem ti to neříkala? Nejlépe bude, dám-li ti do postele ohřívadlo!“

„Ne, nic mi proboha nedávej! Za chvíli vstanu.“

V osm hodin skutečně vstala, upravila si netečně vlasy a umyla se v laciném plechovém umyvadle. Nebyla toho dne schopna na nic sáhnout a celá její bytost mluvila o přemýšlivém smutku toho, kdo se zotavuje z těžké nemoci. V křišťálově čistých očích mladé pobledlé dívky ležel jakýsi sladký a zároveň bolestný výraz, kolem úst jí pohrával mdlý úsměv, aniž však pootvěřel její rty, jakoby vyprahlé nedostatkem lásky; podobně vadne, usychá a odumírá něžná květina, jestliže se na ni nese soucivný motýl a nepokryje ji zlatavým oplodňujícím pylem.

Návštěva u Léonie jí velmi ublížila. Odnesla si od ní dojmy a mučivé zážitky, na které po celý život nezapomněla.

Kokota jí přivítala s otevřenou náručí a posadila si ji vedle sebe na zrádnou, měkce vpolštářovanou pohovku, jakoby stvořenou uprostřed vši té výstřední a rafinované nádhery pro stejně výstřední a rafinované neřesti. Poručila služebné, aby nikomu neotvírala, ani pro Bebého že není dnes doma, a sedla si vedle ní, vzala ji za ruce, zahrnula ji spoustou otázek a chtěla mermocí, aby ji líbala, vzdychajíc přitom se zavřenýma očima.

Také dona Isabel vzdychala, ale jinak; nevyznala se příliš v přepychu a ta dotěrná zrcadla, nápadný nábytek a pohoršlivé záclony jí přivolávaly melancholické vzpomínky na staré dobré

časy a tím více jitrily její netrpělivé očekávání šťastnější budoucnosti.

Ach, kdyby se Pánbůh nad nimi již jednou smiloval!

O druhé hodině odpoledne jim sama Léonie podala malý lunch: šunku, sýr a paštiku z husích jater, pak následovalo šampaňské, zmrzlina a minerální voda. Nepřestala se ani na okamžik starat o Holubičku a prokazovala jí téměř až mileneckou pozornost; dávala jí jídlo k ústům, pila z její sklenky a tiskla jí prsty pod stolem.

Dona Isabel, která nebyla zvyklá na víno, chtěla si po jídle trochu zdřímnout; Léonie ji zavedla do pokoje, uložila ji do pohodlné postele, a jakmile zjistila, že stará paní spí, zamkla zvenku dveře, aby zůstala s mladou dívkou o samotě.

Ne, teď je nebude nikdo rušit!

„Pojď sem, moje zlatíčko,“ řekla jí a přitáhla ji k sobě na divan, do něhož se hluboce zabořila. „Viš, že tě mám stále raději? Jsem do tebe celá zblázněná!“

A zasypala ji vášnivými polibky, líbala ji opět a opět, div ji neudusila, až děvče pocítilo strach a jakýsi pudový odpor, jehož původ si nedovedlo ve své nezkušenosti vysvětlit.

Kokota zpozorovala její rozpaky a vzpřímila se, držíc ji neustále za ruku.

„Odpočíneme si také trochu,“ navrhla a táhla ji za ruku do ložnice.

Holubička si sedla, celá zmatená, na kraj postele, když Léonie jinak nedala; nejraději by utekla, ale neměla odvahu se vzepřít a ze samé rozpačitosti se snažila pokračovat v hovoru, který vedly u stolu v přítomnosti dony Isabely. Léonie se tvářila, jako by poslouchala, objala dívku v pase a laskala ji na nohou a na šíji a potom jí začala rozpínat, jakoby z roztržitosti, živůtek.

„Ne... proč to? Nechci se svlékat...“

„Je tu přece horko... Jen si udělej pohodlí!“

„Mně není horko. Ne, nechci!“

„Ale nebuď přece hloupá! Snad se přede mnou neostýcháš? Čeho se bojíš, blázinku? Podívej se na mne!“

Shodila se sebe jediným trhnutím šaty a pokračovala ve svlékání Holubičky.

Když děvče vidělo, že je polonahé, zrudlo celé studem a zkřížilo paže přes ňadra.

„Neboj se,“ pošeptala jí Léonie se ztrnulýma očima, v nichž se chvěla nepřičetná vášeň.

A nedbajíc protestů, proseb a nakonec ani slz nebohé své oběti, strhla s ní, co ještě měla na sobě, vrhla se na ni, začala ji celou líbat a vzala do úst její růžovou prsní bradavku.

„Nech mě! Nech mě!“ prosila ji Holubička, a jak uhýbala lechtavému dotyku úst své společnice, odhalovala tím více svěží panenskou nahotu svého těla, dráždíc nevěstku k nepřičetnosti.

„Copak děláme něco špatného? Vždyť si jen hrajeme...“

„Ne, nechci...“ bránilo se děvče a odstrkovalo ji rukama.

„Ano, ano!“ naléhala Léonie, svírajíc ji v náručí.

Holubička se celá udýchala tím zápasem, avšak dotyk mohutných ňader a hrubých kadeřavých vlasů troucích se o nejcitlivější části jejího těla rozproudil i jí krev a dal nakonec zvětiť smyslům nad rozumem.

Začala se svíjet, zatínala zuby a tělem jí škubaly záchvěvy křeče, zatím co Léonie, celá propadlá té milostné zběsilosti, supěla a zmítala se na ní divoce jako klisna v říji.

Dotýkala se jazykem jejích uší i rtů, drtila jí oči vlhkými polibky úst pokrytých pěnou a kousala ji do boltce, chytala ji křečovitě za vlasy, jako by jí je chtěla vyškubat, a pak sevřela děvče jediným objetím, při čemž vyrazela krátké a pronikavé hrdelní skřeky. Nakonec se zvrátila na bok, ležela nehybně, jako by z ní vyprchal život, a z hrdla se jí chvílemi dral příškrčený vzlykot.

Holubička se zatím vzpamatovala, obrátila se k ní zády a nejrady by se propadla studem. Schoulila se pod pokrývkou, dusíc pláč, jemuž se nedovedla ubránit.

Nečestná její společnice, která nebyla ještě zcela při smyslech a ležela vedle ní se zavřenýma očima, snažila se ji uklidnit hlazením po šíji a po ramenou, ale děvče se nedalo uchlácholit a nic nepomohlo, že ji vzala jako malé dítě do náruče; Holubička skryla v ní obličej a tiše vzlykala.

„Neplač tak, moje zlatíčko!“

Ještě usedavější vzlykot jí byl odpovědí.

„Nechci se tak na tebe dívat! Zlobíš se na mne?“

„Už sem nikdy neprijdu! Už nikdy!“ vykřikla nakonec a vyskočila prudce s postele, aby se oblékla.

„Nebuď protivná a pojď za mnou! Velmi by mě mrzelo, kdyby ses na svého černouška zlobila!... Pojď! Proč se ke mně obracíš zády?“

„Nechte mě!“

„Tak pojď přece za mnou, Holubičko!“

„Už jsem řekla, že nechci!“

Začala se chvatně oblékat a její pohyby svědčily o prudkém pobouření. Léonie k ní přiskočila a začala ji líbat proti její vůli na uších a na šíji, tvářic se přitom provinile, lichočila jí, slibovala, že se stane její otrokyní a bude ji poslouchat jako psík, jen když jí ukáže vlídnou tvář a obdaří ji úsměvem.

„Všechno udělám! Všechno, co si budeš přát! Ale jen se na mne nezlob! Kdybys věděla, jak tě mám ráda!“

„Pusťte mě!“

„Počkej přece!“

„Běžte mi s cesty!“

„Nehrej si na upejpavou a poslouvej, co ti říkám!“

Holubička právě zapjala poslední knoflík na živůtku a upravovala si šaty, aby nebylo vidět, že si je před chvíli nakvap oblékala. Léonie jí však padla k nohám, objala jí kolena a líbala lem její sukně.

„Tak mě přece poslouvej!“

„Pusťte mě ven!“

„Ne, ty nesmíš odtud odejít rozhněvaná, jinak ztropím skandál!“

„Maminka se jistě už probudila!“

„Ať se probudila!“

Kurtisána se postavila ke dveřím do ložnice.

„Ach můj Bože! Já chci ven!“

„Až se usmíříme!“

„A co ode mne chcete?“

„Dej mi polibek!“

„Nedám!“

„Jinak tě nepustím ven!“

„Budu křičet!“

„Jen křič, chceš-li! Co mi na tom záleží!“

„Odejděte, prosím, od těch dveří!“

„Napřed řekni, že se na mne nezlobíš.“

„Ale vždyť já se nezlobím! Není mi jen dobře . . .“

„Ale já trvám na tom polibku!“

„Tak dobrá, když to musí být!“

A políbila ji.

„Ne, tak ne! To nebylo z upřímného srdce!“

Holubička ji znovu políbila.

„Tak jsem to chtěla! Počkej chvíli, až se ustrojím! Hned jsem hotova!“

Opláchla se lehce v nízkém umyvadle, upravila si spěšně účes před zrcadlem, že jí prsty při tom jen hrály, napudrovala a navoněla se, oblékla si košili a sukni a přehodila přes sebe koupací plášť se zručností ženy zvyklé se převlékat několikrát denně. Rychle přeměřila očima svou mladou společnici, uhladila jí sukni i vlasy a dodala opět své tváři výrazu klidné rozvážnosti, objala děvče kolem pasu a odvedla je zvolna do jídelny, aby vypily spolu sklenku vermutu se sodovou vodou.

O půl sedmé byla večeře. Hovor u stolu vázl, ani ne tak vinou Holubičky, ačkoliv jí vskutku nebylo dobře, jako spíše dony Isabely, jež spala až do večeře a cítila nyní pálení žáhy

z husích jater. Hostitelka se o ženy všemožně starala, ba nakonec je i rozesmála všelijakými žertovnými příhodami. Při kávě se objevila Juju, která byla celé odpoledne se služebnou na procházce, a maličká vzbudila pravou bouři nadšení. Léonie začala na ni mluvit, šišlajíc při tom jako malé děti, a vybízela ji, aby ukázala doně Isabele své nové šatečky.

A když vykouřila na terase cigaretu, uchopila Holubičku za ruku a navlékla jí na prst kroužek s diamantem vroubeným perlami. Děvče rozhodně odmítlo ten dar a přijalo jej teprve až na matčino naléhání.

Rozloučily se kolem osmé hodiny večer a šly rovnou domů; Holubička se zdála po celou cestu smutná a zamyšlená.

„Co je ti?“ ptala se jí několikrát matka.

A dcera po každé odpověděla:

„Nic, to hned přejde . . .“

Spala neklidně té noci, kdy došlo ke rvačce s policií, každou chvíli se probouzela a měla těžké sny. Ani příštího rána se jí nedařilo lépe, pokoušela se o ni horečka a cítila bolesti v děloze. Nevykročila vůbec z domu, ani stopy po včerejší výtržnosti jí nezajímaly. Zato zpráva o svedení Florindy, její útěk a zešílení staré Marciany zapůsobilo na ni hlubokým dojmem.

V poledne nebyla přes všechno své úsilí s to sníst prostý oběd, který jí připravila starostlivá dona Isabel. Cítila neustále jakési děložní bolesti, nebyly sice prudké, ale nepolevily ani na chvíli. Ani k šití se nemohla odhodlat a několikrát odložila knihu, kterou se pokoušela číst.

K polednímu pocítila jakýsi zvláštní nepokoj; připadalo jí, že se dusí mezi čtyřmi stěnami patnáctky, a přes matčiny námitky se proto rozhodla jít se projít na louku za dvorem ve stínu banánů a mangovníků.

Neodolatelná touha být sama, úplně sama, věnovat se jen a jen svým myšlenkám, pudila ji ven z dusného, smutného a nevlídného příbytku do volné přírody. V její panenské duši hlodala neustále trapně zahanbující vzpomínka na události vče-

rejšího dne, ale zároveň jako by se tím ulevilo její tísní a celá se rozzechvěla v předtuše rozkoší, jichž se jí zanedlouho dostane po boku milovaného manžela. Začínaly se v ní ozývat touhy dosud němě dřímající na dně její duše a tělu se zjevovaly záblesky tajemství, které ji plnily úžasem a hroužily její smysly do hlubokých vírů extase. Jakási podivná slabost podlamovala její životní sílu a celou ji zmalátněovala, jako by přivoněla k nějakému zrádnému tropickému květu.

Pokoušení bylo příliš silné; sedla si do stínu pod stromy, opřela se loktem o klín a zakryla si obličej dlaní.

V příjemném klidu toho vláhého stínu zaléhaly k ní dálkou tlumené údery špičáků z kamenného lomu a bouchání kladiv v kovárně. Teskný, procítěný zpěv dělníků, nesoucí se k ní chvílemi na křídlech větru, podobal se nábožnému chorálu kajicníků.

Z louky bylo cítit závany smyslně horkého pachu.

Zavřela víčka, přemožena jakousi příjemnou malátností, rozpřáhla ruce a lehla si na záda.

Za krátkou chvíli usnula.

Zdálo se jí, jako by všechno okolo zružovělo, nejdříve lehkou průhlednou červení, pak se stávala ta červená barva stále sytější, až celý les zrudl jako krev a rumělkově zbarvené listy užovníků se zvolna pohybovaly v mírném vánku.

Byla celá nahá a vystavená vlhým paprskům opojivého slunce, které jí dopadaly přímo na řadra.

Její oči, ačkoliv je měla otevřené, vnímaly posléze jen jakýsi chvějivý jas, v jehož středu slunce, podobné veliké zářivé skvrně, se kmitalo jako fantastické kyvadlo.

Pak zpozorovala, jak kolem jejího nahého těla, oblitého slunečním svitem, začaly vířit krvavě rudé vlny, vydechující při svém kmitavém pohybu vůni květů, a viděla, když se rozhlédla kolem plna úžasu, že leží na nesmírně velikých okvětních lístcích v lůně obrovské růže, v níž spočívá její tělo jako v hnízdě vystlaném karminovým sametem se zlatým lemováním, hebkém a plném vláhé vůně.

Vzdychla, protáhla se a celým tělem se jí rozlila cudná rozkoš.

Slunce nahoře na ni vytrvale zíralo, okouzleno jejími panensky dívčími půvaby.

Usmála se, zamžikala na ně a vtom se ta ohnivá koule otevřela dokořán ve dvě polovice a začala se zmateně chvět. A tu se snesl shora obrovský ohnivý motýl, zatřepetal křídly a poletoval dychtivě kolem velké růže, v jejímž lůně odpočívala panna s nahými řadry.

A jak se motýl blížil k růži, panna cítila, že jí proniká jakési zvláštní teplo, šíří se v ní a rozněcuje kapku po kapce její panenskou krev.

Motýl, jenž se ani na chvíli nezastavil, poletoval neustále kolem, hned rychle prchal, hned se zase zvolna vracel, obávaje se dotknout svými žhavými tykadly jemné hladké pokožky děvčete, jež se vzpřímilo a volalo ho plně dychtivého očekávání.

Ale motýl se jí neustále vyhýbal.

Zmocnila se jí netrpělivá smyslná touha a chtěla mermomocí, aby se na ni motýl snesl na chvíli, aspoň na krátkou chvíli a objal ji svými žhavými křídly. Ale přelétavý host ne a ne se zastavit, sotva se přiblížil, již zase hned prchal, celý neklidný a pomatený rozkoší.

„Pojď za mnou! Pojď za mnou!“ prosilo ho děvče, nabízejíc mu své tělo. „Spočiň na mně aspoň okamžik! Spal mě svými žhavými křídly!“

Zdálo se, jako by tak mluvila nikoliv ona, nýbrž růže, která ji skrývala ve svém klíně. Po každé, když motýl uposlechl jejího lákání a přiblížil se k ní, květina se celá rozevřela, rozprostřela lístky a nabízela mu rudý pestík, dychtící po dotyku světla.

„Neprchej! Neprchej! Zastav se na okamžik!“

Motýl neuposlechl jejího volání, zamával však v křečích lásky silněji křídly a na růži se snesl oblak zlatavého pylu.

Děvče vzdychalo a sténalo rozkoší, celé zahalené do toho zářivého oplodňujícího mraku.

Vtom vyrazila Holubička pronikavý výkřik a náhle se probudila. Sáhla si oběma rukama na břicho a váhající mezi pocitem štěstí a bázně začala se střídavě smát a plakat, neboť cítila, jak se u ní začíná hlásit pohlavní dospělost a jak jí vychází ze života vlahý rudý proud.

Bylo to, jako by se i příroda dojatě usmívala. Někde v dálce odbíjelo dvanácti radostnými údery poledne. Vítězné slunce jí stálo nad hlavou a jeden paprsek se snesl skrze temnou korunu mangovníku jako zlatý šíp na její břicho, aby požehnal nové ženě, jež se v té chvíli zrodila.

XII

Holubička vyskočila a zamířila úprkem domů, zanechávajíc na zeleném trávníku, kde ležela, malé rudé kapky. Rozběhla se celá vzrušená rovnou k patnáctce a zavolala na matku, jež právě prala u necek, aby hned přišla. Pak nadzvedla sukni a ukázala jí mlčky zakrvácený cíp košile.

„Už to přišlo!“ zvolala stará žena a ten výkřik jí šel z hloubi duše.

Dcera kývla hlavou a šťastně se usmívala, celá rudá v obličejí. Pradleně zvlhly oči slzami.

„Budiž chválen a veleben náš Pán Ježíš Kristus!“ zvolala a padla na kolena před děvčetem, zvedajíc k nebi oči a chvějící se ruce.

Pak objala nohy dceřiny a políbila několikrát v návalu dojetí její břicho; zdálo se, jako by chtěla políbit i tu krev, která jim oběma otvírala nový život a zabezpečovala klidnou budoucnost, tu blahoslavenou krev, jež se snesla s nebe jako blahodárny déšť na zem vyprahlou suchem.

Nemohla odolat, aby nevyběhla na dvůr a neoznámila všem přítomným tu radostnou zvěst. A nebyt Holubiččina rozhodného odporu, ukázala by jim vítězoslavně i její košili, aby se jí všichni klaněli jako nějaké posvátné relikvii.

„Moje dcera je už ženou! Moje dcera je už ženou!“

Ta zpráva se rozlétna po celé osadě a ode všech se jim dostávalo blahopřání a projevů radosti. Dona Isabel rozsvítila voskové svíce na domácím oltářičku a po celý den již nesáhla na práci, byla jako pomatená, vycházela ven a hned se zase vracela, celá rozzářená tím nenadálým štěstím. Po každé, když šla kolem dcery, políbila ji na čelo a nabádala ji šeptem, aby byla na sebe opatrná, aby se chránila před vlhkem a nepila nic studeného. Ať se drží v teple, a pocítí-li únavu, nechť si hned lehne do postele! Vždyť sebemenší neopatrnost by se jí mohla stát osudnou! Jednou z prvních jejích starostí bylo zpravit Joãa Costu o té významné události a požádat ho, aby stanovil den sňatku; dcera se tomu sice bránila namítajíc, že se to nesluší, ale matka již požádala po poslu mladého muže, aby je co nejdříve navštívil. Costa přišel odpoledne a stará paní pozvala známé na večeri, zabila dvě slepice, koupila víno a k deváté hodině podávala čaj s piškoty. Nenen a Dore si oblékly sváteční šaty a všichni se tvářili velmi obřadně, hovořili potichu a shromáždili se kolem oslavenky, aby jí přáli s nelíčenou účastí všechno nejlepší; ona odpovídala s pohnutým úsměvem a z její svěží panenskosti jako by vyzařovala vítězná vůně rozvíjejícího se květu.

Od toho dne se dona Isabel zcela změnila. Pozbyla vrásek v obličejí a prozpěvovala si dokonce, když zametala nebo oprášovala nábytek.

Po onom vzrušujícím souboji, jenž skončil bodnutím nožem, většina obyvatel osady ztratila svou obvyklou dobrou náladu; již se netančila za horkých letních nocí samba doprovázená zvuky houslí a Rita chodila zamlklá a uzavřená do sebe od té doby, co odvezli Jerônima do nemocnice. Krčmář zakázal Fir-

movi vstup do osady a pohrozil mu policií, jestli ho tam někdy uvidí. Piedade, která plakala, kudy chodila, a neustále naříkala nad manželem, trpěla ještě více od první návštěvy v nemocnici. Jerônimo se k ní choval chladně, neměl pro ni jediné něžné slůvko a dokonce ani v její přítomnosti se netajil svým zájmem o tu prokletou mulatku, která způsobila vlastně všechno to zlo a přivedla do neštěstí ji i manžela! Když se vrátila domů, vrhla se s usedavým pláčem na postel a téměř po celou noc oko nezamhouřila; až k ránu na chvíli usnula. Hlodalo v ní chmurné zoufalství jako zárodek nakažlivé nemoci a bralo jí chuť ke všemu kromě k pláči.

Ani ubohému Brunovi se nedařilo o mnoho lépe. Z počátku manželku nijak zvláště nepostrádal, čím dále tím více se mu však po ní stýskalo, takže měsíc po jejím odchodu nedovedl již ten nešťastník skrýt svou touhu a soužil se steskem po ní. Čarodějka mu vyložila na jeho přání karty a řekla mu s tajuplnou tváří, že ho Léocadia stále ještě miluje.

Jedině dona Isabel s dcerou se cítily skutečně spokojeny. Nikdy vskutku nebyly tak šťastny jako nyní a nikdy se neoddávaly tak růžovým nadějím. Holubička již nevyučovala tanci a snoubenec ji den co den navštěvoval; přicházel pravidelně kolem sedmé hodiny a zůstával do deseti večer; měl vždy již připraven svůj porcelánový šálek. Někdy, když hráli karty, poslal pro láhev bavorského piva a všichni tři se sklenicí před sebou kuli plány o budoucím šťastném životě. Jindy zase Costa, jenž byl vždy plný ohledů a od základu hodný mladík, zapálil si bahijský doutník a pohřížil se do blouznivého pozorování své snoubenky, s níž ani na chvíli oka nespustil, zatím co ona oživovala ty večery veselým švitořením holubičky chystající hnízdo. Po oné idyle se sluncem získal pro ni život nový smysl, užívala ho nyní plnými doušky jako ten, kdo právě vyšel z vězení a vdechuje s rozkoší čerstvý vzduch. Zesílila, její tvary se zaoblily a dozrávala jako plod, jenž budí chuť se do něho zakousnout. Když se návštěva blížila ke konci, dona

Isabel klímala již obvykle po jejích boku a marně zaplašovala zívání požitkářským šňupečkem ze své tabatěrky.

Byl již stanoven den sňatku a hovor se točil neustále kolem výbavy a domku, který chystal Costa pro libánky. Nastěhují se do něho všichni tři a kromě kuchaře budou mít služebnou k praní a žehlení prádla. Mladík nosil stůčky lněného a bavlněného plátna, a zatím co matka stříhala při nažloutlém světle staré petrolejové lampy košile a prostěradla, dcera pilně šila na stroji, který jí snoubenec daroval.

Jednou kolem druhé hodiny odpolední, když právě našivala krajky na polštář, objevil se u dveří Bruno, neupravený a celý pobledlý v obličejí. Řekl jí, škrábaje se rozpačité ve vlasech:

„Potřeboval bych od vás malou službu, slečinko... ale vy máte teď plné ruce práce s chystáním výbavy a nebudete si chtít špinit ruce inkoustem...“

„Co si přeješ, Bruno?“

„Ale nic, chtěl jsem jen, abyste mi napsala dopis, ale teď vidím, že nemáte kdy... Necháme to na jindy!“

„Mám napsat tvé ženě, že ano?“

„Chuděra, není ani tak zlá jako nešťastná! A když uvážím, že my lidé i se zvířaty máme soucit...“

„Ráda ti posloužím. Má to být hned?“

„Nechtěl bych rušit... Jen dodělejte tu svou práci a já přijdu jindy!“

„Ale ne, poď jen dál! Proč to odkládat na podruhé?“

„Pánbůh vám to zaplať, milostslečinko, vy jste hotový anděl! Nevím, co si počneme, až vás tu nebudeme mít!“

A začal do nebe vynášet její dobrotu, zatím co ona ochotně připravovala na kulatém stolku psací potřeby.

„Tak co mám napsat Leocádii, Bruno?“

„Napřed jí vzkazte, že nahradím všechno, co jsem jí rozbil! Že to nebylo od ní hezké, když rozmlátila moje věci, ale že jsem jí to už odpustil. Co se stalo, to se stalo a darmo o tom

ztrácet slova. Napište jí pak, že vím, že je bez místa, že nemá do čeho kousnout a dluží již přes měsíc činži; ale ať si proto nedělá těžkou hlavu; stačí, když pošle za mnou domácího, já si to s ním už vyřídím. Že jí radím, aby nechodila jist k té kreolce, protože si stěžovala a veřejně prohlásila, aby si někdo nemyslel, že bude trpět u svého stolu všelijaké tulačky a poběhlíce! Má-li trochu rozumu, že se nemusí doprošovat drobtů z cizího stolu, vždyť já vydělám v kovárně tolik, aby se mohla dosyta najíst i ona i děti, jestli nám Pánbůh nějaké dá...“ Začal se rozehřívat. „Že to všechno je jen její vina a nikoho jiného! Kdyby chtěla být jen trochu jiná, nemusela by se tak zahazovat a...“

„Už jsem to napsala, Bruno.“

„Opakujte jí to ještě jednou, uvidíme, jestli to bude mít nějaký účinek!“

„A co dál?“

„Že proti ní nic nemám a nepřeji jí nic zlého, ale že musí jít do sebe a nezapomínat, že pořádná ženská má mít oči jen pro svého muže; a kdyby s ní byla jen trochu kloudná řeč...“

„Ale to už jste, Bruno, několikrát říkal!“

„Strpení, slečinko! Jen jí to tam ještě znovu napište! Kdyby žila se mnou jako předtím, že by se nemusela nuzovat u cizích lidí...“

„Dál, Bruno!“

„Napište jí...“

A odmlčel se.

„Tak co jí mám ještě napsat?“

Poškrábal se znovu na hlavě.

„Ty přece musíš vědět, Bruno, co chceš své ženě říci...“

„Napište jí...“

Zarazil se a neměl odvahu pokračovat.

„Že...“

„Napište jí... Ne, už jí nic víc nepište!“

„Mám tedy dopis skončit?“

„Dobrá...“ zamumlal kovář, jenž se náhle rozhodl. „Ať je to už venku! Napište jí, že...“

„Že...“

Nastalo ticho a ubožák jako by sbíral síly k vyřčení věty, jež byla vlastně tím hlavním, co ho k Holubičce přivedlo. Konečně, když si prohrábl několikrát vlasy, zakoktal hlasem, v němž se chvěl vzlykot:

„Napište jí, že... že jestli se chce ke mně vrátit... ať přijde... Já se už na ni nehněvám!“

Holubička, jež poznala podle hlasu, že se s ním děje cosi nezvyklého, zvedla oči od papíru a viděla, jak mu kanou slzy po tvářích a stékají do hustého nepěstěného vousu. A ona, ku podivu, třebaš psala již mnoho podobných dopisů a byla svědkem toho, jak se ne jeden otrlý muž z osady nedovedl zdržet slz, cítila se nyní hluboce dojata kovářovým pláčem.

Neboť teprve od té chvíle, když slunce požehnaló jejímu životu a ona ucítila ve svých útrobach hlas krve ženy, začala chápat onu bolestnou lidskou trýzeň, které říkají básníci láska. Bylo to, jako by její tělo i duch rozkvetly jedním rázem a neočekávaně nabyly ve svém plném rozvoji jakési jasnozřivosti, která ji plnila úžasem a zároveň uspokojením, jako by se otevřel v té chvíli celý svět před jejím zrakem, jemuž se náhle dostalo daru pronikavého vidění, a odhalil jí veškerá tajemství svých vášní. Teprve nyní, když spatřila Brunovy slzy, dovedla pochopit a vidět v pravém světle slabost mužů, křehkost těch zdánlivě silných tvorů s mohutnými svaly a s tlapami schopnými rozdrtit všechno, nač sáhnou, avšak ochotných ve skutečnosti podvolit se ženinu jařmu a dát se pokorně vést její něžnou velitelskou rukou.

A tak ten ubohý květ osady, jenž unikl omezenosti prostředí, v němž rozkvetl, musel se stát nakonec obětí vlastní inteligence. Její duch, postrádající pravidelné výchovy a vyvíjející se nazdařbůh bez plánu a bez vedení, sváděl ji na scestí a nutkal hledat v živě rozbujelé obraznosti nezkušeného děvčete vy-

světlení všeho toho, co ji nenaučil svět správně vidět ani chápat.

Bruno odešel s dopisem. Holubička se opřela lokty o stůl, složila obličej do dlaní a přemýšlela dále o mužích.

Co je to za podivnou moc, jíž žena nad nimi vládne, že ti nešťastníci, topící se až po krk v hanbě a v směšnosti, dožebraávají se ještě zbaběle odpuštění za to zlo, které jim způsobila?

A tak se v ní začalo rodit vědomí její vlastní síly a moci. Usmála se.

A nebyl to již úsměv naivní dívky.

Množství zážitků, nad nimiž dosud nepřemýšlela a které dřímaly zasuté v hloubi její mysli, objevilo se pojednou před ní s pronikavou jasností. Pochopila nyní, proč mnozí ctihodní starci, jejichž fotografie jí Léonie ukazovala, když byla u ní na návštěvě, nechají se otrocky ovládat tou svůdnicí, platíce své poblouzení ctí, jméním, ba i vlastním životem, když je nevěstka vyssála a připravila chladnokrevně o poslední. A stále se usmívala, polichocena svou převahou nad domýšlivým a vychloubačným mužským pokolením, které se považuje za pána světa, zatím co jediným jeho úkolem daným mu přírodou je sloužit ženě; vždyť muž není vlastně ničím jiným než směšným otrokem, jenž chce-li užívat, musí čerpat z pouhé iluze podstatu své rozkoše, zatím co žena, jeho velitelka, opěvovaná a všemi milovaná, kochá se nerušeně svou vládou a rozsévá kolem sebe utrpení, jež ti nešťastníci pokorně přijímají, líbajíce nohy, které je šlapou v prach, a nelitostné ruce, které je rdousí.

„Ach, ti mužové,“ zašeptala s povzdechem.

A dala se znovu do šití, popouštějíc přitom volnou uzdu myšlenkám, zatím co její prsty všivaly mechanicky krajky do podušky, na níž měla spočinout její hlava ve svatební noci.

Stačil jí jediný pohled jako tomu, kdo rázem vykouzlí kruh hroty svého kružidla, aby ohmatala tykadly svého ženského bystrozraku celé to hnojiště, kde ona sama žila dlouhou dobu v podobě larvy, z níž se pojednou vyklubal motýl letící k slunci. A viděla před sebou onu beztvářou změt jedinců mužského

i ženského pohlaví, viděla, jak se chvějí smyslnou vášní a dusí jeden druhého. Viděla Firma a Jerônima, jak se do sebe zakousli jako dva psi rvoucí se o fenu z ulice; viděla Mirandu naproti, osedlaného záletnou manželkou, jež se bavila tím, že ho nutila tančit podle svého rozmaru, držíc ho přitom pevně za parohy; viděla Domingose, jenž obětoval lásce svůj spánek po celodenní lopotě a ztratil nakonec zaměstnání i pracně ušetřené úspory jen pro prchavou chvíli rozkoše s tím nešťastným potřeštěným stvořením; a viděla opět v duchu před sebou Bruna, jak vzlyká pro svou ženu; a jiné dělníky z kovářny, ze zahrad a z lomu, lidi nejrůznějších tváří, dav posedlý zvířecí smyslností, a ona znala jejich tajemství, vždyť jim psala téměř den co den jejich nejtajnější dopisy, celý jejich život ležel před ní jako na dlani a její psací koutek byl jakousi malou zpovědnicí, kde se hromadil veškerý kal a veškeré odpadky zpěněné bolestí a promíšené slzami.

A v nitru své ochořelé a zmrzačené duše, ve skrytu bytosti, kde se sváril vzdor s podivnou něžností citlivky vyrostlé na smetišti, začínala tušit ta ubohá fialka, poloudušená silným příkrovem neřádstva bujícího kolem ní, že se nikdy nestane svému manželu přítelkyní, věrnou a oddanou družkou; předvíдалa již nyní, že nikdy ho nebude moci upřímně ctít jako vyšší bytost, pro kterou by byla s to všechno obětovat, že nikdy v ní nevzbudí nadšený cit a že tudíž nikdy k němu nevzplane onou láskou, jíž se cítila schopna milovat toho, jenž by si jí vskutku zasloužil – kdyby bylo na světě mužů hodných takové lásky. Ach, jistě ho tak nikdy nebude milovat, vždyť Costa se ničím neliší od ostatních mužů, dává se trpně vléci životem a podřizuje jej vnějším okolnostem, bez vlastních myšlenek, bez bouřlivých citů, bez ctížadostivých plánů, bez tragických neřestí a bez schopnosti páchat velké zločiny; podobá se spíše němé tváři, jež přišla na svět pouze proto, aby dále rozmnožovala rod. Ubožák zkrátka, jenž ji slepě zbožňuje a jemuž jednou, ať již k tomu bude mít důvod nebo ne, potekou po tváři tytéž

směšné a zahanbující slzy jako ty, jež kanuly do hrubého nepěstěného vousu manžela Leocádiina.

Až dosud bylo manželství toužebným snem jejího života; nyní však, když se měl ten sen uskutečnit, začínala cítit odpor k muži, jemuž se musí vzdát, a nebýt matky, vážně by uvažovala o zrušení zasnub.

Za týden však byla již od rána celá osada na nohou. Nemluvílo se o ničem jiném než o svatbě Holubičky s Costou; tato svatba zaměstnávala mysl všech a všichni si představovali její svatební noc. U dveří jejího bytu bylo nasypáno plno růžových lístků. Kolem jednácté zastavil před osadou kočár s tělnatou paní v hedvábné, perlově šedé toaletě; byla to kmotra, jež přijela pro nevěstu, aby ji doprovodila do kostela sv. Jana Křtitele. Svatební obřady byly stanoveny na dvanáctou hodinu. Tato událost udržovala v napětí špalír diváků, který se utvořil kolem patnáctky, všichni stáli nehybně, s rukama za zády a s napjatým výrazem v obličejí, v němž se zračil pohnutý obdiv; někteří se dojatě usmívali a téměř všichni měli slzy v očích.

Holubička vyšla ze dveří, aby učinila první krok do života, celá v bílém, se závojem a s věnečkem na hlavě; vypadala jako víla z pohádek. Bylo na ní vidět dojetí; loučila se se známými a kynula jim na pozdrav kyticí z umělých květin. Dona Isabel plakala jako dítě a objímala jednu přítelkyni po druhé.

„Ať jí dá Pánbůh mnoho štěstí!“ zvolala Bokatá. „A ať dobře slehne, až na ni přijde těžká hodinka!“

Nevěsta se usmívala se sklopenýma očima, kolem rtů jako by jí však pohrával opovrhlivý úsměv. Zamířila k východu z osady, doprovázena požehnáním všech přítomných, jejichž slzy si našly konečně volný průchod, neboť nebylo snad nikoho, kdo by jí nepřál štěstí na cestě k novému společenskému postavení, které jí očekávalo.

„Ne, ta se sem nehodila!“ usoudil Alexandre a dojatě si potahoval navoskovaný knír. „Bylo by jí věčná škoda, kdyby tady měla zůstat!“

Starý Libório si stěžoval s dýchavičným smíchem, že ho ten ferina Costa předešel a uzmul mu nevěstu před nosem.

Pěkná nevděčnice! A on div že neprovedl kvůli ní to bláznovství!

Nenen přiběhla k nevěstě právě ve chvíli, když se chystala vstoupit do kočáru, políbila ji mlaskavě na ústa a snažně jí prosila, aby jí nezapomněla poslat aspoň jeden oranžový květ ze svatebního věnečku:

„Říkají, že to přivolá ženicha! A já se bojím, abych nezůstala starou pannou! Mám z toho takový strach!“

XIII

Vystěhoval-li se některý nájemník z osady, zájemci se houfně ucházeli o prázdný byt. Delporte a Pompêo podlehl žluté zimnici a jiní tři Italové byli na pokraji smrti. Počet obyvatelů stále rostl, místnosti se dělily na kobky téměř o nic větší než rakev a ženy rodily děti s pravidelností ramlic vrhajících mláďata. Do bytu po doně Isabele, který se uvolnil několik dní po sňatku, nastěhovala se vdova s pěti svobodnými dcerami od patnácti do třiceti let.

Zatím nedaleko odtud v těžce ulici vznikala nová osada, zvaná Kočičí hlava. Naoko byl jejím majitelem přistěhovalý Portugalec, jenž měl také výčep, avšak ve skutečnosti patřila jakémusi zámožnému úředníku z vyšších společenských kruhů, jemuž jeho postavení nedovolovalo, aby se veřejně účastnil spekulací toho druhu. João Romão pozoroval s nemalým vztekem, jak se začíná to nové shromaždiště bídy slibně rozvíjet a nebezpečně soutěžit s jeho osadou. Chystal se proto k zápasu a vytáhl do boje proti konkurentu, kterého se snažil všelijak poškozovat, podplácje dozorce a policisty, aby jej neustále stíhali pokutami a i jinak všemožně pronásledovali, a kromě

toho schválně rozněcoval zášť u svých nájemníků a záludně je proti Kočičí hlavě popuzoval. A nesouhlasil-li někdo s jeho názorem, dostal okamžitě výpověď, „poněvadž tady se nepripouští žádná polovičatost: buď ryba, nebo rak! A žádné chytračení!“ Není třeba říkat, že ani protivná strana nelenila a snažila se ze všech sil soupeři škodit, takže záhy vzniklo mezi obyvateli obou osad nepřátelství na smrt, které den co den rostlo, podněcováno drobnými šarvátkami a spory, v nichž se vyznamenaly zejména pradleny, zuřivě se hádající o zákazníky. Zanedlouho se obě strany ostře vyhranily; jedni si říkali po své osadě Kočičí hlavy a druzí ze São Romão dostali název Tresky podle ryby, která šla Bertoleze před vchodem do krčmy nejvíce na odbyt. Kdo se prohlásil za stoupence Tresek, nesměl se přátelit se žádnou Kočičí hlavou; odstěhovat se z jedné osady do druhé znamenalo přeběhnout k nepřátelům a dostat pečet odpadlíka, a prozradit někomu i sebemenší maličkost z protivného tábora rovnalo se zradě trestané notným výpraskem. Jakéhosi prodavače ryb, jenž se dopustil té neprozřetelnosti, že mluvil před Kočičí hlavou o hádce mezi Bokatou a její dcerou Dore, našli polomrtvého v blízkosti Svatojanského hřbitova. Ani Alexandre se na ně netvářil nijak vlídně; v jeho policejních hlášeních byl skoro vždy aspoň jeden obyvatel Kočičí hlavy, a i mezi policisty měli oba tábory své stoupence; strážník, jenž chodil do Romãova výčepu, rozpakoval by se dát si nalít u pultu konkurenční hospody. Kočičí hlavy vztyčily uprostřed dvora žlutý prapor a Tresky jim odpověděly vyvěšením rudé vlajky. A obě barvy vlály vyzývací proti sobě.

Střetnutí se stalo neodvratným a bylo jen otázkou času.

Firmo opustil dílnu, kde dosud bydlel, a přestěhoval se s Porfirem jako jeden z prvních nájemníků do nové osady, nedbaje odporu Rity, která by se raději s ním rozešla, než zradila své staré přátele. To způsobilo jakési rozladění mezi milenci a jejich schůzky byly nyní méně časté. Rita by za nic na světě nevkročila do Kočičí hlavy a Firmo si nemohl dovolit ukázat se mezi

Treskami. Scházeli se proto potají ve Svatojanské ulici u jakési ubohé stařeny, která jim pronajímala za malou odměnu pokojík. Mulat nechtěl ani slyšet o stěhování z Kočičí hlavy, poněvadž se tam cítil bezpečný před každým, kdo by ho chtěl stíhat pro jeho zločin; věděl, že Jerônimo vyváží životem a že se mu bude chtít pomstít, jakmile se uzdraví. V novém svém bydlišti si získal záhy úctu obyvatel osady a stal se jakýmsi jejich vůdcem. Všichni ho ctili a obdivovali se mu; mulatova odvaha a obratnost v nich budily nadšení a znali nazpaměť jeho vyprávění o hrdinných činech a vítězstvích. Porfiro byl jeho věrným pomocníkem, aniž mu však upíral prvenství, a oba si dovedli získat respekt u Kočičích hlav, mezi nimiž bylo jinak mnoho hodných a poctivých lidí.

Když shledal João Romão po třech měsících, že nová osada jeho obchodu neuškodí, ba naopak ještě mu prospěje novým přílivem lidí, kteří se nastěhovali do té čtvrti, soustředil opět veškerou svou pozornost na Mirandu, jediného soupeře, který v něm budil pocit závidi.

Od té doby, co získal soused baronský titul, stala se s krčmářem taková změna, že se tomu kdekdo divil. Dal si ušít několik obleků, nosil ponožky, sedával v neděli naproti krámu v bílém kabátě a četl noviny. Pak se pečlivě ustrojil, vzal si vázanku, obul si elegantní boty a vypravil se na procházku. Neměl již dlouhé rozčuchané vlasy, dal si ostříhat vous a nechal si jen knír, který natíral brilantinou po každé, když šel k holiči. To již nebyl usmolený krčmář jako dříve! A ani to mu nestačilo; dal se zapsat do společenského klubu a dvakrát týdně se učil večer tančit; nosil hodinky se zlatým řetízkem a začal dbát i ve svém bytě na čistotu, dal položit v ložnici novou podlahu, vyčalounit stěny a vymalovat strop; koupil několik kusů staršího nábytku, pořídil si vedle záchodu sprchu, začal užívat při jídle ubrousek a dbát na to, aby byl stůl řádně prostřen, i na víno si zvykl, nepil však obyčejné ze sudů, které prodával dělníkům, nýbrž vybrané jakosti, určené jen pro něho.

O svátcích chodíval po obědě do veřejných sadů nebo navštěvoval večer divadlo São Pedro de Alcântara; již přes tři roky si předplácel „Obchodní žurnál“ a nyní k němu přibral další dva časopisy. Odebíral také sešitové vydání přeložených francouzských románů a přečetl je se svatou trpělivostí do poslední písmenky, kochaje se nadějí, že tak prohloubí své vzdělání.

Přijal další tři zaměstnance; jen zřídka se nyní uráčil obsloužit černošské zákaznictvo z okolí a ani u výčepního pultu se příliš často neukazoval. Zato ho bylo nejednou vídat na burse a v různých bankách ulice Direito, se švihácky nasazeným kloboukem a s deštníkem pod paždí. Pouštěl se do smělých spekulací, kupoval cenné papíry anglických akciových společností a peníze půjčoval jen na bezpečnou záruku.

Miranda ho již dávno nepřežíral, smekal před ním, promluvil na něho s úsměvem, potkal-li ho na ulici, ba někdy se i na chvíli zastavil u jeho krámských dveří. Nakonec ho začal zvat k sobě a požádal ho, aby k nim přišel na narozeniny dony Estely, které hodlal oslavit za několik dní. João Romão poděkoval, rozplývá se projevy zdvořilosti, ale na návštěvu k němu nešel.

Zato Bertoleza se pranic nezměnila, zůstávala stále stejnou ušpiněnou černoškou, která neznala po celý týden nic jiného než práci, ba ani v neděli si nedopřála chvíli oddechu; nepodílela se v nejmenším na proměně svého milence, ba naopak, jak on získával postupně nové a nové úspěchy, ta nešťastnice se stávala stále ubožejší a stále udřenější. João Romão stoupal na společenském žebříčku a ona klesala hlouběji a hlouběji, opuštěna jako tažné dobytče, kterého již není potřeba k další cestě. Začínala propadat zádumčivosti.

Starý Botelho se sprátelil s krčmářem ještě důvěrněji než sám Miranda. Nebylo snad dne, když se ubíral po snídani na návštěvu do trafiky nebo když se vracel k obědu, aby se ten příživník nezastavil na slovíčko u sousedových dveří anebo nezavolal aspoň na něho: „Tak co, jak se daří, pane João?“

A dostalo se mu vždy vlídné odpovědi, hospodský zpravidla odskočil, aby mu stiskl přátelsky ruku a nabídl něco k pití.

Ano, došlo to již tak daleko, že João Romão dovedl nabídnout něco k pití. Ovšem nikoliv jen tak ledakomu, neboť nebyl zvyklý dávat něco zadarmo. Když si oba vyšli jednou večer na procházku k mořskému pobřeží a Botelho se rozhovořil jako obvykle s uznalým obdivem o svém příteli baronu a o celé jeho vznešené rodině, prohodil s významným pohledem:

„Ta malá by se vám líbila, co, pane João?“

„Cože? O kom to mluvíte?“

„To se podívejme! Copak si myslíte, že jsem nebyl nikdy zamilován? Vy jste pěkný čtverák!“

Krčmář chtěl cosi namítnout, ale jeho společník ho nepustil k slovu:

„Byla by to skvělá partiel Děvče k pohledání! Je mírná jako holubička... a to její vychování... vždyť i francouzsky mluví! Však jste slyšel, jak hraje na piano, umí zpívat... učila se malovat... a jak dovede krásně vyšívát! A...“

Přitlumil hlas a pošeptal krčmáři: „A i jinak všechno v našem prostém pořádku! Nemovitosti a cenné papíry!“

„Víte to jistě? Viděl jste je na vlastní oči?“

„Ovšem, mé čestné slovo!“

Oba se na chvíli odmlčeli.

Botelho pak pokračoval:

„Chudák Miranda je hodný člověk; ta sláva mu stoupla sice trochu do hlavy, ale za to on nemůže, v tom má jeho manželka prsty. Víím, že jste mu sympatický, a kdybyste si ho dovedl naklonit, dceru od něho snadno dostanete...“

„Jen jestli bude chtít ona...“

„To by bylo pěkné! Copak dobře vychované děvče zvyklé poslouchat se může vůbec opovážit mít vlastní vůli? Kdybyste se mohl spolehnout na někoho, kdo se dobře zná s rodinou, aby trochu popohnal tu záležitost, viděl byste, jestli bude holka chtít nebo ne! Třebas já, kdybych se o to zasadil...“

„Pak by to ovšem bylo něco jiného! Říkají, že jste s Mirandou jedna ruka...“

„A mají pravdu.“

„A vy byste byl ochoten...“

„Přimluvit se za vás? Ale toť se rozumí, vždyť musíme, božínku, pomáhat jeden druhému! Jenomže já nejsem bohatý...“

„To by nevadilo! Zprostředkujete-li to, nepochodíte špatně!“

„Výborně, pak se jistě dohodneme!“

„Nebude mě snad považovat za příliš starého?“

„Kdo by si mohl, proboha, o vás něco takového myslet?“

„Pak tedy...“

„Ano, ano, však si ještě o tom v klidu pohovoříme... Vždyť to nemá tak naspěch!“

A od té doby po každé, když se oba setkali, kuli plány, jak nejnáze získat pro Romãa Mirandovu dceru. Botelho požadoval za svou pomoc úpis na dvacet tisíc milreisů, splatných po svatbě, krčmář nabízel polovici.

„Dobrá! Pak to tedy necháme,“ skončil hovor stařec. „Starejte se sám o tu záležitost, ale na mne se přitom naprosto ne spoléhejte... Však mi rozumíte!“

„To znamená, že mi chcete škodit?“

„Co vás napadál Já a někomu škodit! Ale vy mi škodíte, nechcete-li mi dopřát ani drobet z toho tučného sousta, které vám nabízím. Miranda stojí dnes za dobrý milion a pak musíte uvážit, že to není tak jednoduché, jak se vám snad zdá...“

„To je možné.“

„Baron by chtěl nejraději za zetě někoho, kdo má významné společenské postavení. Tak třeba poslance nebo politika...“

„A proč ne hned nějakého prince?“

„Točí se také kolem ní jakýsi doktůrek z dobré rodiny... A děvčeti, jak se zdá, není nepřijemný...“

„Tak ať si ho vezme!“

„Bude to vskutku lépe! Myslím, že se s ním také snáze dohodnu...“

„Nechme toho! Škoda každého slova!“

„Dobrá, nemluvme již o tom!“

Příštího dne se však opět vrátili k té záležitosti.

„Tak abychom uzavřeli ten obchod,“ navrhl krčmář, „dám vám patnáct tisíc.“

„Dvacet!“

„Dvacet je mnoho!“

„Za méně to neudělám.“

„A já dvacet nedám.“

„Však vás k tomu nikdo nenutí! Na shledanou!“

„Na shledanou!“

Když se opět setkali, zasmál se João Romão na něho, aniž řekl slovo. Botelho mu naznačil místo odpovědi posunkem, že se nehodlá starat o věci, po kterých mu nic není.

„Vy jste hotový vydríduch!“ zažertoval krčmář a poklepal mu přátelsky na rameno. „Copak se my dva nedohodneme?“

„Dvacet tisíc!“

„A kdybych s tím souhlasil, mohu se spolehnout...“

„Jestliže se vážený můj přítel rozhodne dát mi dvacet tisíc, dostane od barona příští neděli pozvání na večeři, přijme je a najde již půdu připravenu.“

„Tak budiž tedy po vašem. Ten špás za to stojí!“

Botelho dostal slovu; několik dní potom, když sepsali smlouvu, podepsali ji a zapečetili, João Romão dostal vskutku od souseda navštívenku s prosbou, aby poctil rodinu svou návštěvou a povečeřel s nimi.

Jaká to převratná událost v Romãoově životě! Celé dny se připravoval na tu návštěvu, vždy si znovu opakoval, co řekne, mluvil sám se sebou před zrcadlem v umyvárně, a když přišel konečně onen významný den, celý se umyl, vyčistil si důkladně zuby, navoněl se od hlavy k patě, oholil se pečlivě, opiloval a vyleštil si nehty, oblékl se do zbrusu nových šatů a o půl

páté vkročil s úsměvem na rtech a se strachem v srdci do honosného salonu Jeho Excellence.

Již při prvních krocích po koberci, na němž jeho velké nohy, navyklé po celý život chůzi v bačkorách nebo v dřevácích, vyhlížely jako pár neforemných želv, cítil, jak mu vyvstává na celém těle úzkostný pot a stéká potůčkem po čele a po šíji, jako by právě uběhl nejméně míli v nejprudším slunečním žáru. Také jeho široké zarudlé ruce zvlhly potem a on nevěděl co s nimi, když mu baron úslužně odebral klobouk a deštník.

Litoval již, že se dal k té návštěvě přimět.

„Jen si udělejte pohodlí,“ vybízel ho hostitel. „Je-li vám horko, stoupněte si na chvíli k oknu a nic se neostýchejte! Leonor, přines vermut, anebo byste chtěl raději, milý příteli, sklenku piva?“

João Romão přijímal se stydlivým úsměvem všechno, co mu nabízeli, a byl příliš v rozpacích, než aby se odvážil otevřít ústa. Po pivu se potil ještě vydatněji, a když přišla dona Estela s dcerou, budil nešťastník téměř až soucit, jak se ztrápeně tvářil. Dvakrát uklouzl a jednou se přidržel lenochu židle, která měla kolečka a popojela s ním kousek, takže div neupadl.

Zulmira se začala chichotat, nasadila však ihned vážnou tvář a říkala cosi potichu matce. Nyní, když jí bylo sedmáct let, ztratila dřívější nedokrevnou bledost, ňadra se jí zaoblila a rozšířila se v bocích. Lépe jí to tak slušelo. Zato ubohá dona Estela nezapřela stopy stáří, které se kvapem blížilo přes její zoufalé úsilí udržovat se stále mladou; měla již dva falešné zuby, barvila si vlasy a vrásky kolem koutků úst, táhnoucí se dolů k bradě, připravily její rty o dřívější šelmovský půvab; její šíje však byla stále ještě bělostně hladká a paže neztratily pranic ze své dřívější krásy.

U stolu se Mirandův host téměř nedotkl jídla a sotva omočil rty ve sklence, takže hostitelé ho proto žertovně peskovali tvářice se, jako by je mrzelo, že mu u nich nechutná; nebožák je

prosil, aby si nic takového nemyslili, a ubezpečoval je, že se cítí velmi spokojen a že si dosud nikdy tak nepochutnal. Botelho seděl vedle jakéhosi plantážníka, pobývajícího po několik dnů jako host u Mirandů, zatím co Henrique, jenž absolvoval s úspěchem první rok lékařství, odjel domů do Minas na návštěvu. Isaura s Leonorou obsluhovaly u stolu a mohly se usmát, když viděly krčmáře s vázankou a ve společenském úboru.

Po večeri přišla na návštěvu jakási známá rodina s celým houfem dcer; po nich se objevilo několik mladíků, začalo se brát na zástavy a João Romão se musel chtít nechtít účastnit po prvé v životě té hry. Dopadlo to však ještě dosti dobře.

O půl jedenácté byl podáván čaj, při čemž se nestalo nic pozoruhodného, a když se konečně octl nový adept společenského života na ulici, povolil si nejprve naškrobený límeč a odychl si s úlevou. Naplnil ho hřejivý pocit vítězství a cítil se šťasten v té chvíli, když vdechoval s neznámým dosud požitkem svěží noční vzduch. Vešel do domu, spokojen sám se sebou a také proto, že si může již konečně zouti boty, shodit se sebe všechno to nezvyklé šatstvo a uvelebit se v posteli, aby se nerušeně oddal snění o budoucnosti, která před ním vyvstávala v nejrůzovějších barvách.

Ta tam však byla jeho dobrá nálada, když spatřil Bertolezu, která chrápala vedle na posteli s otevřenými ústy a s košilí po odhrnutou na břichu, v jejímž stínu se rýsovaly tlusté černé nohy lesknoucí se tukem.

A on měl nyní ulehnout vedle té černošky páchnoucí kuchyní a výpary z ryb! On, tak navoněný a zářící dobrou náladou, měl položit hlavu na stejný usmolený polštář, do něhož se zabořila hlava té smrduté ženštiny!

„Ach Bože, to je soužení,“ povzdechl si krčmář odevzdaně. Svlékl se.

A když již ležel na samém okraji postele, neboť dále se ne-

odvážil ze strachu, aby se nemusel dotknout své spoléčnice, po prvé si jasně uvědomil, jakou vážnou překážkou je ta zpropadená černoška pro jeho budoucí ženitbu.

Že ho to již dříve nenapadlo! Hrom do toho!

Nemohl usnout a začal proto přemýšlet.

Ještě dobře, že nemají děti! Blahořečil v duchu lektvarům, které dala dvakrát Čarodějka Bertoleze, když se cítila těhotnou. Ale jak se zbavit té ženské? Že již dříve na to nepomýšlel! To je věru neuvěřitelné!

Žil každodenně vedle ní a tak si na ni zvykl, že se stala téměř částí jeho okolí, a ve svých ctižádostivých plánech se vším počítal, jen se svou družkou ne.

Co teď?

Uvažoval o tom téměř až do úsvitu, nedošel však k žádnému závěru. Až příštího rána, když ji pozoroval kradmo, jak kuchá a čistí ryby, napadlo ho:

A co kdyby umřela?

XIV

Den míjel za dnem a uplynuly již tři měsíce od noci, kdy se strhla ona rvačka. Firmo se dále scházel se svou milenkou ve Svatojanské ulici, ale mulatka již nebyla jako dříve; chovala se k němu stále odmítavěji, někdy až s vyzývacou chladností, přezírala ho a hašteřili se pro každou maličkost.

„Hm, hm,“ bručel žárlivý míšenec, „to máš asi někoho jiného v hlavě! Bylo by lépe, kdybich se mýlil!“

Na schůzky chodila nyní obvykle pozdě a první její slovo bylo, že má naspěch a nemůže se proto dlouho zdržet.

„Nevím kudy kam prací!“ odpovídala na milencovy výtky. „Musím připravit prádlo pro rodinu, která zítra odjíždí, dnes večer má být všechno hotovo. Už včera jsem pracovala dlouho do noci!“

„To je zvláštní, že máš teď stále tolik práce,“ divil se milenc.

„Copak si myslíš, že mohu založit ruce v klín? A z čeho bych pak platila stravu a činži? Z toho, co mi dáváš, sotva!“

„Podívejme se! Nakonec ještě budeš tvrdit, že já ti nic nedávám! A co ty šaty, co máš na sobě?“

„Neříkám, žes mi nikdy nic nedal, ale tvými dary nezaplatím byt a prázdného hrnce si také neukousnu! Ostatně od tebe nic nechci!“

Podobnými hádkami končily zpravidla jejich schůzky a oba si tak kalili těch několik hodin štěstí, které jim zbývaly. Jednou v neděli Firmo marně čekal v temném pokojíku bez oken a páchnoucím plísni, Rita nepřišla. Přinesl pečenou rybu, chléb a víno, neboť se domníval, že spolu poobědvají. Odbilo již poledne a Firmo stále ještě čekal. Pobíhal rozčileně po nevlídné úzké místnosti jako šelma v kleci, vraštil obočí a cedil skrze sevřené zuby nejpustší nadávky: „Kdyby se mi dostala ta coura teď do rukou, na místě bych ji uskrtil!“

Pohled na balíček s jídlem rozjitřil ještě více jeho hněv. Kopl do hliněného umyvadla na zemi u postele a praštil vztekle do stolu pěstí.

„Však ti to nedaruji!“

Sedl si pak na postel. Čekal ještě chvíli, dupal nohama, necítě se zuřivostí, a nakonec odešel, když vrhl za sebou poslední sprosté zaklení.

Cestou po ulici přísahal, že to Ritě nedaruje. Neodolatelná touha ztrestat ji na místě pudila ho do Romãovy osady, neodvažoval se však tam vkročit a spokojil se tím, že obcházet chvíli kolem, aniž se mu podařilo ji spatřit. Nakonec se rozhodl, že počká do večera a pošle jí pak po poslu vzkaz. Potuloval se chvíli omrzele sousedními ulicemi a nosil v sobě vztek z té nepodařené neděle. Ke druhé hodině vešel do krčmy u Garnisého nedaleko nábřeží, kde se často zastavil s Porfirem. Přítel tam nebyl. Firmo hodil sebou na židli, objednal sklenku pálenky,

zapálil si doutník a jal se přemýšlet. Za chvíli k němu přisedl jakýsi mladý míšenec z Kočičí hlavy a rovnou mu vyklopil poslední novinku, že právě propustili Jerônima z nemocnice.

Firmo sebou trhl.

„Jerônima?“

„Dnes ráno ho již viděli v osadě.“

„Jak to víš?“

„Říkal mi to Pataca.“

„Teď už tomu rozumím!“ zvolal Firmo a bouchl pěstí do stolu.

„Co se stalo?“ tázal se ho jeho společník.

„Nic. Říkal jsem si jen něco pro sebe. Chceš pít?“

Objednal druhou sklenku a zamumlal po chvíli:

„To je jasné! Teď už vím, proč dělala v poslední době takové fóry!“

Pocítil zuřivý vztek, palčivý jako žízeň nemocného stravovaného horečkou, a posedla ho neodolatelná touha po novém zločinu. Ach, musí se pomstít, musí se pomstít jemu i jí! Ten ničema vyvázl po prvé, ale teď mu neuklouzne!

„Další sklenku parati!“ zavolal na mladého Portugalce u výčepního pultu. A dodal, uhodiv silně holí o zem: „A ještě dnes si to vyřídím!“

S kloboukem na stranu, zmožený více než obvykle alkoholem, se zrudlýma očima a se slinami v koutcích úst vyhlížel jako ztělesněná pomsta a rozběsněná zloba.

„Poslyš,“ obrátil se na svého společníka, „před Treskami ani muk o tom! Běda, kdybys otevřel zobák! Však mě znáš!“

„Proč bych mluvil? Budu mlčet jako hrob!“

„Tak se to patří!“

A pili dál.

Jerônima vskutku propustili právě z nemocnice a téhož rána se opět vrátil po dlouhé nepřítomnosti do osady. Zhubl, byl pobledlý a opíral se o bambusovou hůl. Celý ten čas si nechal růst vlasy a vous, neboť přísahal při své cti, že si je nedá ostří-

hat dřívě, pokud nesplní daný slib. Manželka ho odvedla z nemocnice a kráčela po jeho boku, dosud celá sklíčená oním neštěstím a vším tím, co se kolem toho událo. Sousedé ho vítali s úctou, ale nevesele; kolem rekonvalescenta zavládlo tísnivé mlčení a nikdo se neodvážil hlasitě promluvit. Rita měla oči vlhké slzami.

Piedade si ho odvedla domů.

„Nechceš trochu silné polévky?“ tázala se ho. „Myslím, že nejsi ještě docela zdrav...“

„O ne,“ odpověděl, „doktor mi naopak doporučil hodně pohybu, abych dostal sílu do nohou! Vždyť jsem tak dlouho ležel v posteli a je tomu teprve týden, co chodím!“

Když přešel několikrát malou místností, obrátil se k ženě a řekl jí:

„Měl bych chuť na trochu kávy, ale dobré, jak ji dělá Rita... Víš co, běž za ní a popros ji, ať mi jí trochu uvaří!“

Piedade si vzdychla a loudala se neochotně za mulatkou, aby jí vyřídila manželův vzkaz. To, že dal přednost soupeřčině kávě, dotklo se jí stejně bolestně, jako kdyby se dopustil nevěry.

„Muž si přeje okusit vaši kávy, nad mou krčí nos... Mám vám vzkázat, abyste mu jí šálek uvařila. Jestli ovšem máte kdy...“ zeptala se mulatky.

„Ale s radostí,“ odpověděla Rita. „Za chvíli přijdu.“

Nemusela mu ji však nosit, neboť zanedlouho se objevil u dveří Jerônimo, klidný a rozvážný jako obvykle, ačkoliv jeho tvář svědčila o tom, že se ještě zcela nezotavil ze své dlouhé nemoci.

„Chtěl jsem vám ušetřit cestu... Dovolíte-li, vypiji si tu kávu u vás...“

„Jen pojdte dál, pane Jerônimo!“

„U vás lépe chutná...“

„Jen aby z toho nebyly zbytečné řeči! Však víte, že vaše žena se na mne nedívá právě vlídně, a já nemám ráda mrzutosti!“

Jerônimo pokrčil nevšímavě rameny.

„Chuděra!“ prohodil. „Kuřeti by neublížila, ale...“

„Dál už ani sloval! Tady máte kávu a nechte nepřítomné na pokoji! To je slabá stránka vás Portugalců, že při jídle rádi pomlouváte své bližní.“

Host usrkl labužnický kávu ze šálku:

„Ne že bych proti ní něco měl, ale přiznávám se, že mnohé se mi na ní nelíbí...“

A osušil si kníry.

„Vy muži jste všichni jedna sebranka! Jen blázen by věřil vašim slovům! Já už nechci o žádném ani slyšet; s tím druhým jsem také udělala konec.“

Jerônimo sebou trhl:

„S kterým druhým? S Firmem?“

Rita lítovala svých slov a dodala váhavě:

„Je to povaleč, ani slyšet již o něm nechci... Čistý ptáček!“

„Chodí ještě sem?“ zeptal se kameník.

„Sem? On a chodit sem? A kdyby i přišel, u mně nemá co pohledávat. Když udělám s někým konec, pak to platí!“

„Je to pravda, Rito?“

„Co? Že jsem s ním udělala konec? Jako že tu před vámi stojím, nechci s ním mít nic společného! To vám přísahám!“

„A co on tomu říká?“

„Nevím. Mezi námi je zkrátka konec.“

„Jistě tedy máte někoho jiného...“

„To jsou nápady! Nemám nikoho a nechci ani nikoho mít.“

„A proč, Rito?“

„Proč? Protože to nestojí za to se s muži zlobit.“

„A... kdybyste našla někoho... kdo by vás měl opravdu rád... pro celý život?“

„Takový ani není!“

„Já vím o jednom, ten by vás na rukou nosil!“

„Tak ať se poohlédne raději po jiné!“

Přistoupila k němu, aby odklidila šálek, a on ji objal kolem pasu.

„Poslouchej, teď ti něco řeknu.“

Vymkla se mu, když ho předtím pleskla po ruce, a dodala velmi vážně:

„Už dost. Tvoje žena by nás mohla vidět!“

„Pojď sem!“

„Teď ne.“

„A kdy?“

„Až později.“

„A kde?“

„Nevím.“

„Musím s tebou mluvit...“

„Dobrá, ale tady se to nesluší!“

„Kde se tedy sejdeme?“

A když spatřila Piedade, která právě k ní vcházela, dodala spěšně, aniž ztratila duchapřítomnost:

„Studené koupele mají na to výborný účinek. Otuzují celé tělo.“

Piedade přistoupila mlčky k manželovi, celá zakaboněná v obličeji, a oznámila mu, že přišel Zé Carlos s Patacou a přejí si s ním mluvit.

„Ti dva? ... Ach, už vím, co chtějí. Na shledanou, slečinko Rito. Pěkně vám děkuji, a až budete něco potřebovat, však víte, kde bydlíme.“

Jakmile se objevil na dvoře, vyšli mu oba návštěvníci vstříc. Kameník je pozval do pokoje, kde Piedade již prostřela stůl k obědu, a dal jim znamení, aby před ní nemluvili o tom, co je k němu přivádí. Najedl se spěšně a pozval je pak na procházku za osadu.

Na ulici se jich zeptal s tajemnou tváří:

„Kde bychom si mohli nerušeně pohovořit?“

Pataca navrhl krčmu Manuela Pepého naproti hřbitovu.

„Dobrá,“ souhlasil Zé Carlos. „Tam v zadní místnosti nás nebude nikdo obtěžovat.“

Všichni tři se dali mlčky na cestu. Až na rohu se ozval opět Zé Carlos:

„Úmluva tedy platí?“

„Platí!“ odpověděl kameník.

„A jak to provedeme?“

„Sám ještě nevím... Nejprve musím zjistit, kam večer chodí.“

„Ke Garnisému,“ tvrdil Pataca.

„Garnisé? Kde to je?“

„Ale tamta hospoda hned na kraji ulice Passagem, má na vývěsním štítě kohouta.“

„Ach, už vím! Naproti nové lékárně...“

„Áno, to je ona. Bývá tam teď každý večer. I včera jsem ho tam viděl, pil jako duha.“

„A byl pořádně namazaný, co?“

„Na moll! Zapíjel asi něco, co mu provedla nedávno Rita!“

Mezitím přišli k hospodě. Vešli do zadní místnosti a sedli si na prázdné bedny od mýdla, postavené kolem stolu z borového dřeva. Poručili si parati s cukrem.

„A kde se scházeli?“ tázal se Jerônimo, tváře se přitom lhostejně. „Přímo v Romãoově osadě?“

„Kdo? Rita s ním? Ale kdepak! Vždyť on se dal docela ke Kočičím hlavám!“

„Ona chodila za ním?“

„To bych pochyboval! Ta je tělem i duší Treska!“

„Divím se, že se dosud nerozešli,“ vmísil se do hovoru Zé Carlos a začal mluvit o mulatce; Jerônimo ho poslouchal zdánlivě roztržitě a s očima upřenýma na jedno místo.

Pataca dopil zbytek sklenky a řekl, jako by uhořel, co si kameník myslí:

„Snad by bylo nejlépe vyřídít to ještě dnes!“

„Necítím se dosud dost silný...“ namítl smutně rekonvalescent.

„Ale tvá hůl je dost silná! A pak, jsme tu přece my dva! Můžeš třeba zůstat doma, chceš-li...“

„To neudělám!“ přerušil ho Jerônimo. „Sám jsem si tu kaši nadrobil, sám si ji sním!“

„Já také myslím, že bychom mu měli dát ještě dnes za vyučenou,“ usoudil Zé Carlos. „Co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek!“

„A já se už na to těším!“ dodal Pataca.

„Tak to uděláme dnes!“ rozhodl se Jerônimo. „Peníze mám doma, každému čtyřicet! Jakmile bude práce hotova, dostane hned každý z vás, co mu patří. A pak to ještě zapijeme douškem dobrého vína!“

„V kolik hodin se sejdeme?“ zeptal se Zé Carlos.

„Zde, hned jak se setmí. Platí?“

„Platí, a s pomocí Boží dnes všechno skončíme.“

Pataca si zapálil dýmku a všichni tři začali živě rokovat o dojmu, který ten čin vyvolá, a o tom, jak se bude asi mulat tvářit, až shledá, že je obklopen třemi muži ozbrojenými notnými klacky. Pak uvidí, co mu bude platný jeho nůž! Takový ničema, který je hotov pro sebemenší maličkost rozpárat hned druhému břicho!

Vtom vešli do krčmy dva dělníci v pletené košili a přerušili jejich hovor. Jerônimo si připálil doutník o Patacovu dýmku a rozloučil se s nimi, když jim ještě připomněl hodinu schůzky a hodil na stůl dvěstěreisovou niklovou minci.

Zamířil rovnou domů.

„Neměl bys chodit ven na slunce,“ kárala ho Piedade, když se vrátil.

„Ale vždyť mi doktor říkal, abych se pokud možno hodně procházel...“

Lehl si hned po svém příchodu a tvrdě usnul. Když viděla Piedade, že spí, odehnala od něho mouchy, zastřela mu obličej kusem plátna, kterým přikrývala koš s vyžehleným prádlem, přivřela za sebou potichu dveře a odešla po špičkách.

Za dvě hodiny posvačili; Jerônimo jedl s chutí, vypil sklenku vína a zbytek odpoledne uplynul před domkem v družném hovoru s Ritou a s rodinou Bokaté. Kolem nich kypěl bezstarostný ruch volného nedělního odpoledne. Matky kojily venku

na svěžím vzduchu nemluvnata, ukazující prsy nalité mlékem. Kolem hlaholil smích, papoušci pokřikovali, děti skotačily, hned se smály a hned zase plakaly a Italové trávili hlučnou siestu po vydatné hostině; bylo slyšet zpěv a klení, přerušované hlučnými výbuchy smíchu. Augusta byla již opět v sedmém měsíci těhotenství, chodila s dítětem v náruči a stavěla na odív své břicho, zatím co Albino, sedící u stolu proti dveřím, sestavoval trpělivě obrazce z krabiček od zápalek, jejichž nálepky odstříhoval a lepil arabskou gumou na papír. Nahoře u okna Miranova domu se ukázal João Romão ve světlém obleku a s módní vázankou; spřátelil se již s elegantními šaty a naučil se společenským způsobům. Hovořil se Zulmirou, která se usmívala po jeho boku se sklopenýma očima a házela drobtý chleba slepicím na dvoře, zatím co on zavadil občas opovrhlivým pohledem o tu luzu dole, z níž bohatl a jež se hloupě plahočila od ranního úsvitu až do soumraku, nemajíc jiného cíle než jíst, spát a množit se.

Jakmile se setmělo, Jerônimo odešel podle úmluvy do krčmy k Pepému. Ostatní dva již na něho čekali. Nebyli tam však na neštěstí sami a sesedli se proto těsně kolem stolu, až se dotýkali vzájemně vousy, a nalévající si z jedné láhve parati, hovořili tlumeně jako tři spiklenci:

„Kde jsou hole?“ zeptal se kameník.

„Tam vedle sudů,“ řekl šeptem Pataca a ukázal nenápadně na starou stočenou rohož. „Připravil jsem je před chvílkou... Nemusí být příliš dlouhé, asi takhle...“

A ukázal do výšky prsou. „Celou dobu jsem je máčel,“ dodal a zamrkal významně očima.

„Dobrá,“ kývl Jerônimo a dopil jedním douškem sklenku. „A kam půjdeme teď? Ke Garnisému se mi zdá ještě příliš brzy.“

„To ano,“ souhlasil Pataca, „zůstaneme tu ještě chvíli a pak můžeme odejít. Já vejdu do výčepu a vy zatím počkáte venku na smluveném místě. Nebude-li mulat v hospodě, přijdu vám to

hned říci, a najdu-li ho, zůstanu tam... přidám se k němu, pustím se s ním do řeči, vyvolám hádku a vylákám ho na ulici. On padne do pasti, pak se objevíte vy dva a vložíte se do toho. Co tomu říkáte?“

„Výborně!“ pochválil ho Jerônimo a zavolal do druhé místnosti: „Ještě jednu sklenku parati!“

Pak sáhl do kapsy u kalhot a vytáhl balíček bankovek.

„Můžete pít, jak vám libo,“ řekl. „Však na to ještě mám!“

Pře počítal peníze a dal stranou osmdesát milreisů v dvaceti-milreisových bankovkách.

„Tohle je na vyúčtování; na to se nesmí sáhnout!“ dodal a zastrčil je do kapsy po levé straně kalhot.

Pak vzal ze svazku dalších dvacet milreisů a hodil je na stůl:

„A za tohle oslavíme své vítězství!“

Zbytek peněz pak složil vyhublými, téměř průsvitnými prsty, strčil je do pravé kapsy a procedil mezi zuby poněkud podroušen, že je jich tam ještě dost, kdyby snad bylo potřeba!

„Výborně!“ zvolal Zé Carlos. „Tomu se říká kavalířské jednání! Můžete se na mne ve všem spolehnout!“

Pataca se domníval, že by si mohli ještě poručit pivo.

„Já pivo nechci, ale jen se napijte,“ souhlasil Jerônimo.

„Já bych raději hlt bílého vína,“ ozval se třetí společník.

„Objednejte si, co je vám libo!“ pobízel je Jerônimo. „Já si také dám trochu vína. A pamatujte si: ty peníze, za které teď pijeme, jsem nezískal zabíjením lidí, těžce a v potu tváře jsem si je vydělal za deště nebo za slunečního úpalu! Jen klidně pijte, já jsem nikomu ani halěr neukradl!“

„Na vaše zdraví!“ zvolal Zé Carlos, když spatřil na stole novou láhev. „Abyste už nikdy neměl co dělat s apatykáři!“

„Ať slouží, pane Jerônimo!“ připojil se třetí.

Jerônimo jim poděkoval a poručil číšníkovi dolít prázdné sklenky:

„Na zdraví přátel a krajanů, s nimiž jsem se k svému potěšení setkal!“

„A ještě na zdraví paní Piedadel!“ žádal Pataca.

„Děkuji,“ odpověděl kameník a povstal. „A teď vzhůru do práce, nebudeme tu přece dřepět celou noc! Je už skoro osm hodin.“

Oba rázem vyprázdnili zbytek svých sklenek a chystali se taktéž k odchodu.

„Je ještě brzy,“ podotkl Zé Carlos, odplivl si koutkem úst a otřel si hřbetem ruky knír.

„Ale cestou nás může něco zdržet,“ upozornil ho kamarád a šel k sudům pro hole.

„Rozhodně je už na čase, abychom šli,“ naléhal netrpělivě Jerônimo, jako by se bál, že noc uplyne příliš rychle.

Zaplatil útratu a všichni tři opustili hospodu; nepotáčeli se, ale šli, jako by je poháněl silný vítr, takže občas učinili několik rychlejších kroků. Zamířili do ulice Sorocaba a pak se dali k pobřeží, hovoříce přitom tichým vzrušeným hlasem. Zastavili se až poblíž krčmy Garnisého.

„Ty půjdeš tedy dovnitř, jak jsme se domluvili?“ řekl kameník Patacovi.

Ten mu podal místo odpovědi ranec s holemi a odešel od nich s rukama v kapsách, s očima upřenými k zemi a tváře se opilejším, než ve skutečnosti byl.

XV

U Garnisého bylo toho večera živo. Kolem tuctu hrubě ohoblovaných stolků pokrytých bíle natřeným plechem, jenž by byl chtěl vypadat jako mramor, seděly hloučky tří nebo čtyř mužů. Téměř nikdo z nich neměl kabát a všichni kouřili a popíjeli uprostřed ohlušujícího rámusu. Nejvíce šlo na odbyt

tuzemské pivo, parati a pomerančová pálenka. Na zemi posypané pískem se válela kůra ze sýru, zbytky pečených jater a rybí kosti jako důkaz toho, že se tam bylo možno nejen napít, ale i najíst. A vskutku, uvnitř na umaštěném stole u výčepního pultu a mezi policemi s plnými zazátkovanými lahvemi trůnila mísa s pečení obloženou brambory, dále šunková kost a několik talířů se sardinkami pečenými na oleji. Strop byl celý zčernalý od kouře čadících petrolejových lamp. Od vchodu vzadu, přikrytého červenou kartounovou záclonou, zaléhaly chvílemi do výčepu chraptivé hlasy a ztrácely se v místnosti, pohlceny dusným, opálově nažloutlým vzduchem.

Pataca se zastavil u vchodu, předstíraje opilost, a rozhlížel se kradmo po hovořících hloučcích, zda někde nespátí Firma. Firmo tam nebyl, ale kdosi u jednoho stolu vzbudil jeho pozornost, poněvadž k němu zamířil. Zahlédl tam drobnou, hubenou a nuzně oblečenou mulatku sedící mezi poloslepu starěnou a jakýmsi nehybným mužem, jenž trpěl záduchou a chvílemi se tak prudce rozkašlal, že až sklenice na stole poskakovaly.

Pataca poklepal děvčeti na rameno:

„Jak se máš, Florindo?“

Podívala se na něho s úsměvem, odpověděla, že to není nejhorší, a tázala se, jak se jemu daří.

„Ještě to ujde. A co je s tebou, děvče? Už několik týdnů jsem tě neviděl!“

„To je možné, od té doby, co jsem s Bentem, nevycházím skoro ven.“

„Tak ty máš přítele?“ ptal se jí Pataca.

„Vždycky jsem někoho měla!“

Sváteční nálada a trocha piva, které vypila, učinily ji velmi sdílnou. Vyprávěla, jak se tenkrát, když uprchla z osady, potulovala po městě a přespala pak v jakémsi rozestavěném domě v ulici Passagem. Příštího dne chodila od domu k domu a nabízela se za služku nebo za chůvu, až se jí ujal jakýsi

obstarožní mládenec, vzal ji k sobě a brzy s ní žil jako manžel.

„Výborně!“ kývl uznale Pataca.

Ale byl to starý nestyda; daroval jí mnoho věcí, ba i peníze jí dával, čistě ji šatil a nikdy nevěděla, co je to hlad. To všechno je pravda, ale zato chtěl, aby se ke všemu propůjčovala, a tak se s ním nakonec pohádala, a poněvadž hokynář na rohu ji stále k sobě zval, utekla jednoho dne a vzala s sebou všechno, co jí její milenec daroval.

„Tak teď žiješ s tím hokynářem?“

Ale kdepak! Ten mizera pod záminkou, že má plotky s truhlářem Bentem, vyhodil ji na ulici a vzal ubožačce všechno, co si přinesla od předešlého svého přítele, takže odešla s holýma rukama a jen s tím, co měla na sobě; a k tomu ještě byla po potratu, když se spustila s tím ničemou. Pak se jí ujal Bento a nyní, díky Bohu, nemá důvodu si naříkat.

Pataca se rozhlédl kolem, jako by po někom pátral, a Florinda mu řekla v domnění, že hledá jejího milého:

„Není tady – šel dovnitř. Když hraje, nemá mě rád vedle sebe, prý mu přináším smůlu.“

„A co je s tvou matkou?“

„Chuděra! Je v blázinci . . .“

A začala mluvit o staré Marcianě. Pataca ji však již neposlouchal, neboť vtom se rozhrnul červený závěs a objevil se Firmo. Potácel se notně podroušený a marně se pokoušel přepočítat hrst drobných bankovek, při čemž neustále škytal. Nakonec je zchumlal a strčil do kapsy u kalhot.

„Tak co, Porfiro, nepůjdeš?“ zavolal dovnitř blábolivým hlasem.

A když chvíli marně čekal na odpověď, zamířil do výčepu.

Pataca se spěšně rozloučil s Florindou, děláje opilého, a vykročil vstříc mulatu, takže se v půl cestě srazili.

„Ach,“ zvolal Pataca, „promiňte!“

Firmo zvedl hlavu a pohlédl na něho vyzývavě; rozjasnil však ihned tvář, když ho poznal.

„To jsi ty, kamaráde? Jak se vede? Vynáší ta zlodějina?“

„Inu, jakž takž. Pojď, dáme si něco! Chceš?“

„A co?“

„Třeba pivo.“

„Dobrá.“

Přistoupili k výčepnímu pultu.

„Dvě půlky, chlapče!“ zavolal Pataca.

Firmo vytáhl peníze a chtěl platit.

„Nech to!“ bránil se jeho společník. „Vždyť já jsem tě pozval!“

A když Firmo nedal jinak, svolil konečně, aby zaplatil útratu.

Niklové mince, které dostal zpět, se rozkutálely po zemi, neboť Firmo měl prsty opilostí tak ztuhlé, že jimi nemohl hýbat.

„Kolik je hodin?“ zeptal se Pataca a podíval se s přimhouřenýma očima na nástěnné hodiny. „Půl deváté. To si dáme ještě jednu sklenku, ale tentokrát platím já!“

Začali znovu pít. Jerônimoův společník poznamenal: „Ty sis ale dnes přihnul! Vždyť sotva na nohou stojíš!“

„Musel jsem to zapít . . .“ zabručel mulat a marně se snažil odplivnout sliny, které se mu lepily na jazyk.

„Otři si bradu, máš ji celou poslintanou. A cos musel zapít? Vsadil bych se, že je v tom nějaká ženská!“

„Ale Rita dnes vůbec nepřišla! Nepřišla, a já dobře vím proč!“

„A proč?“

„Protože se ten mizera Jerônimo vrátil z nemocnice!“

„Ale! To jsem nevěděl! Copak s ním Rita něco má?“

„Nic s ním nemá a ani nebude mít, protože já jdu odtud rovnou za tím všivým Portugalcem, abych mu rozpáral drážku!“

„Máš s sebou zbraň?“

Firmo vytáhl z košile nůž ostrý jako břitva.

„Schovej ho, ať tě nikdo nevidí! Ti lidé tamhle u toho stolu s nás oka nespustí!“

„Kašlu na ně! A ať sem moc nečubrní, nebo hned jednu slíznou!“

„Pozor, přišel strážník! Dej mi rychle ten nůž!“

Mulat si Patacu pátravě změřil, neboť ta slova v něm vzbudila podezření.

„Myslím proto,“ začal mu vysvětlovat jeho společník, „aby u tebe nenašli zbraň, kdyby tě snad zatkli!“

„Mě zatknout? Mě? Co tě to, člověče, napadá?“

„A je dobrý? Ukaž?“

„Takového něco se neukazuje. Je ostrý jako břitva.“

„Však víš, že se nevyznám v holičském náčiní!“

„To nevím, ale tu kudlu nedám z ruky, ani vlastnímu otci bych ji nepůjčil!“

„Inu, když mi nevěříš!“

„Věřím svým zubům, a i ty mě někdy kousnou do jazyka!“

„Víš, koho jsem před chvílí viděl? To neuhodneš!“

„Koho?“

„Ritu.“

„Kde?“

„Na nábřeží Saudade.“

„S kým?“

„S jakýmsi neznámým mužem...“

Firmo se prudce zvedl a potácivě zamířil k východu.

„Počkej,“ pošeptal mu Pataca a zadržel ho. „Chceš-li, půjdu s tebou, ale musíme být opatrní, protože jestli nás zahlédne, jistě se bude hledět ztratit!“

Mišenec si nevšímal jeho slov a vyšel ven, klopýtaje přitom o všechny stoly. Pataca ho dohonil na ulici a objal ho přátelsky kolem pasu.

„Pojďme pomalu,“ řekl, „jinak nám ptáček upláchne!“

Na nábřeží nebylo živé duše. Mžilo a od moře foukal studený vítr. Nebe bylo neproniknutelně černé a svítily na druhé straně zátoky jako by vystupovaly z vody, podobající se ohni-

vým chaluhám, nořícím do vody své chvějivě svítící kořeny.

„Kde je?“ tázal se Firmo, jenž sotva stál na nohou.

„Ještě kousek dál, blízko lomu. Jen pojď, však uvidíš!“

Šli dále směrem k ústavu choromyslných. Vtom se vynořily z temnot dva stíny; Pataca je poznal a náhle pevně sevřel mulata.

„Držte mu nohy!“ zavolal na ostatní dva.

Oba stíny stiskly hůl mezi zuby a vrhly se na Firma, jenž se marně zmítal v tom pevném objetí.

Ve chvíli, kdy se ho chopili, byl jeho osud zpečetěn.

Když Pataca viděl, že ho drží pod pažďím a v ohybu kolen, vytáhl mu ze záňadří nůž.

„Hotovo. Je bezbranný!“

A chopil se také své hole.

Pak ho pustili. Sotva se dotkl mulat nohama země, zasáhl ho prvý úder do hlavy a zároveň dostal druhou ránu holí na šíji. Vykríkl a otočil se potácivě. A již se na něho sneslo hotové krupobití ran, na ramena, na bedra, pak na stehna, jedna zvláště prudká mu roztříštila klíční kost, další rozrazil nešťastníku hlavu, jiná mu zasáhla páteř. Rány dopadaly stále rychleji, zasahovaly místa již zraněná, útočníci do něho bušili čím dále tím zuřivěji, až se svalil na zem, celý zbrocený krví.

Děšť stále houstl. Pod neúprosným přívalem ran se zdál Firmo menší a menší, scvrkal se neustále, jako by se škaržil na ohni. Podobal se ubité kryse a jen lehké křečovitě cukání svědčilo o tom, že je v něm dosud jiskra života. Nikdo z těch tří nepromluvil slova; těžce oddychovali a zcela se oddali zbesilé touze tlouci neustále holí do hromádky měkkého zkraveného masa, která slabě chroptěla u jejich nohou. A když je konečně opustily síly, odvěkli tu hromádku na břeh a hodili ji do moře. A pak se celí unavení pustili spěšně k městu.

Zatím začalo prudce pršet. Zastavili se na kůži promoklí až na třídě Catete u pouličního stánku, poručili si parati a vypili je jako vodu. Minula již jedenáctá hodina. Sešli k nábřeží

Lapa, a když byli u svítlny, Jerônimo se zastavil, celý zpcený, ačkoliv lilo jako z konve.

„Tady máte,“ řekl a vytáhl z kapsy čtyři bankovky po dvaceti milreisech. „Každému dvě; a teď ať jsme už pod střechou, abychom si dali něco teplého.“

„Tamhle je hospoda,“ ukázal Pataca směrem k ulici Gloria.

Vystoupili po úzkých schůdcích, spojujících tuto ulici s nábřežím, a za chvíli již seděli kolem železného stolku. Objednali si jídlo i pití a hovořili spolu tlumeným hlasem. Cítili se velmi unaveni.

Hodinu po půlnoci krčmář zavíral a museli proto odejít. Na štěstí přestávalo již pršet a všichni tři zamířili opět k Botafogu; cestou se zeptal Jerônimo Patacy, má-li u sebe Firmův nůž, a požádal ho, aby mu jej dal, což jeho společník ochotně učinil.

„Abych měl nějakou památku na toho ničemu,“ podotkl kameník, prohlížeje si zbraň.

Před vraty osady se rozloučili. Jerônimo vstoupil tiše, šel až k svému domku a nahlédl dovnitř klíčovou dírkou; v ložnici bylo ještě světlo, z čehož usoudil, že manželka na něho stále čeká, snad ještě ani nespí. Bylo mu, jako by cítil, když se díval dovnitř, nakyslý pach jejího těla; ušklíbl se s odpo-rem, zamířil rovnou k mulatčinu bytu a zaťukal lehce na dveře.

Rita ulehla té noci celá nesvá a plna úzkosti. Nechala milence tentokráte na holičkách a divila se pak, jak se mohla dopustit takové nerozvážnosti a opovážit se učinit právě v nejnebezpečnější chvíli to, k čemu dosud ještě nikdy nenalezla odvahu. Její milenec v ní budil respekt a zároveň strach. Milovala ho z počátku a cítila se k němu přitahována povahovou příbuzností a neodolatelným puzením nízkých smyslných chtíčů, které nabyly u obou vrchu ihned, jakmile se seznámili. Později se zvrhla jejich láska v neřestný zvyk, který člověk proklíná, aniž se ho dovede zbavit. Jakmile se však začal o ni zajímat Jerônimo a učaroval jí svou klidnou rozvahou dobrého

a silného tvora, její krev míšenky se začínala dovolávat práva očisty a Rita se rozhodla pro Evropana, jenž pro ni znamenal víc. I kameník, poslušen hlasu smyslů, zapudil manželku jako rovnou a dychtil jen po mulatce jako po vtělení opojné rozkoše, po nazlátlém osvěživém plodu z brazilských pralesů, kde jeho duše poznala po prvé zvířecí chlípnost a jeho tělo začalo vydávat smyslný samčí pach.

Milovali se jako dvojice zvířat v říji, a oba to věděli. Ta neblahá pošetilá láska nabyla však příděchu tragičnosti výsledkem boje, jehož obětí se stal Portugalec. Získal tím v jejích očích svatozář mučedníka, obětujícího se pro milovanou ženu; vyrostl před ní oním zápasem, povznesla ho v jejích očích prolitá krev a pobyt v nemocnici ještě zvýšil Ritinu vážnost k němu, jako by ho již složili do hrobu a navždy pohřbili s jeho tělem touhu těch, kteří ho oplakávali.

Podobné pocity k Ritě zakoušel i Jerônimo; dáti pro někoho dobrovolně v sázku život, znamená vzít na sebe závazek, na němž má podíl duše i srdce; žena, pro kterou muž podstoupí takovou oběť, vyrůstá v jeho obraznosti, nechť je jakákoliv, na ideální bytost. Vzplál k ní láskou na prvý pohled, miloval ji, poněvadž v ní tušil souhrn žhoucích tajemství, která mu pletla hlavu v té zemi plné smyslné vášně; a miloval ji ještě daleko více od oné chvíle, když se mu naskytla příležitost dát pro ni v sázku vlastní život, miloval ji bláznivě za truchlivého pobytu v nemocnici, kdy všechny jeho vzdechy a steny platily jí, pouze jí.

Mulatka to dobře věděla, neměla však odvahu přiznat se mu, že také ona po něm nevýslovně touží; bála se, aby mu tím neuškodila. A nyní, když se dopustila té pošetilství, že nepřišla na schůzku s Firmem právě toho dne, kdy se vrátil z nemocnice, zdálo se jí její postavení velmi povážlivé. Firmo, rozlícený její nepřítomností, se jistě opije a přijde do osady, aby vydráždil Jerônimo k nové bitce, dostanou se opět do sebe a pro jednoho z nich bude ten boj osudný, snad pro oba dva.

Z lásky, kterou původně cítila k tomu rváči, zbýval nyní již jen pouhý strach, nikoliv však slabý neurčitý pocit bázně jako dříve, ale neustálé trýznivé napětí plné chmurných předtuch, které ji sužovaly a plnily hrůzou. Firmo se jí již nejevil jako milenec nebezpečný svou žárlivostí, změnil se v jejích očích v praobyčejného násilníka, ozbrojeného zálučně vražednou zbraní, a z té bázně se rodila v ní směs odporu a děsu. Převalovala se na lůžku, sužována neblahými předtuchami, a pojednou zaslechla zaklepání na dveře.

To je on, řekla si a srdce se jí bláznivě rozbušilo.

Viděla již v duchu před sebou opilého Firmu, jak s křikem hledá Jerônima, aby ho na místě probodl. Neozvala se na prvé zaklepání, ale poslouchala napjatě.

Po krátké chvíli zaťukal kdosi znovu.

Divila se tomu způsobu klepání, neboť Firmo nemíval ve zvyku počínat si tak šetrně. Vstala, šla k oknu, rozevřela žaluzii a vyhlédla opatrně štěrbínou na dvůr.

„Kdo je tam?“ ptala se tlumeným hlasem.

„To jsem já...“ odpověděl Jerônimo a stoupl si k oknu.

Poznala ho a běžela ihned otevřít.

„Jakže?! Vy, Jerônimo?“

„Pst,“ zašeptal a položil prst na ústa. „Mluv potichu.“

Rita se začala třást na celém těle, oči Portugalcovy, jeho ruce potřísněné krví, opilý vzhled a celý jeho promoklý a zablácený zevnějšek mluvil strašlivou řečí zločinu.

„Odkud přicházíš?“ vydechla.

„Zachránil jsem nás oba... Tímto nožem mě bodl.“

A hodil na stůl Firmův nůž, který Rita tak dobře znala.

„A on?“

„Je mrtev.“

„Kdo ho zabil?“

„Já.“

Odmlčeli se.

„A teď,“ dodal kameník po chvíli tísnivého ticha, „jsem ho-

toť k všemu, abych mohl žít s tebou. Odejdemo odtud, jedno kam... Co tomu říkáš?“

„A tvoje žena?“

„Nechám jí všechny své úspory a budu dál platit internát za dceru. Víím, že bych ji neměl opustit, ale ujišťuji tě, že ani kdybys nešla se mnou, nechtěl bych s ní už žít. Nevím, čím to je, ale nesnáším ji. My muži jsme takoví. Na štěstí můj kufřík se šaty je ještě v nemocnici a zítra si pro něj dojdu.“

„A kam půjdeme?“

„S tím si nelam hlavu, však už něco najdeme. Mám u sebe pět set milreisů, pro začátek to postačí. Teď je půl třetí a mohu tu zůstat až do pěti hodin; pak odejdu, aby mě Piedade neviděla, vzkáží ti, co jsem zařídil, a ty půjdeš za mnou... Souhlasíš s tím?“

Rita se mu vrhla místo odpovědi kolem krku a přisála se k jeho ústům, zasypávajíc ho polibky.

Ta nová oběť Portugalcova, ta jeho bezmezná oddanost, která ho přiměla vzdát se rodiny, svého postavení, budoucnosti a všeho ostatního, plnila ji bláznivým nadšením. Po vzrušujících dojmech toho dne a té noci byly její nervy napjaty k prasknutí a ona celá jakoby nabitá elektřinou.

Tedy přece se nemýlila! Ten chlapík herkulské postavy a s býčími svaly je schopen i nejněžnějších citů!

„Nu, jak ses rozhodla?“ zeptal se jí.

„Ano, ano, ty můj krotiteli,“ pošeptala mu mulatka do ucha, „chci jít s tebou, chci být tvou Ritou, pokladem tvého srdce! Ty jsi mé všechno!“

„Ale jak jsi promoklý!“ zvolala, když na něho sáhla. „Mužského prádla tu mám na štěstí dost, aby ses převlékl. Co kdyby se ti vrátila nemoc? Svlékni se, vždyť není na tobě nitky suché! Rozdělám oheň v kamínkách a pověším nad ně tvé šaty, aby sis je mohl o pěti ráno zase obléci. Boty si také zuj! A podívej se na klobouk! Ale neměj strach, to všechno

uschne. Napij se zatím trochu parati, to zahání nastuzení! Hned ti bude teplo v celém těle! A já připravím kávu!“

Jerônimo se napil s chutí pálenky, převlékl se a lehl si do Ritiny postele.

„Pojď za mnou . . .“ řekl lehce chraptivým hlasem.

„Počkej chvíli! Káva bude hned hotova!“

Pak k němu přistoupila, přinášejíc mu kouřící šálek s vonným nápojem, který byl poslíčkem jejich lásky, sedla si na kraj postele a s talířkem v jedné ruce a se šálkem v druhé pomáhala mu pít doušek po doušku, zatím co ho její oči něžně hladily a zářily dychtivým očekáváním požitků, které slibovalo to prvé objetí.

Pak shodila sukni a jen v košili se přitiskla k milenci ve vášnivě zběsilosti smyslného chtíče.

Když ji držel Jerônimo celou ve své náruči, když vnímal na své kůži dotek jejího teplého těla, zatím co černý chladivý příval jejích vlasů vonících vanilkou a cumaru se mu rozprostřel po obličejí a po ramenou, když cítil, jak se tisknou k jeho široké kosmaté hrudi kameníka mulatčina pružná kulatá ňadra a jak se jejích stehna vzájemně splétají, tu jako by jeho duše tála, vřela a bublala, podobna roztavenému kovu, pronikala do úst, do očí, do všech pórů těla, páčila mu, žhoucí a plná žáru, vlastní jeho tělo a vyluzovala z něho tlumené vzdechy a nezadržitelné vzlyky, které jím cloumaly a pronikaly v nadpřirozeném vytržení smyslů všemi, i nejmenšími vlákny jeho bytosti v agonii andělů znásilňovaných ďábly uprostřed rudě šlehajících plamenů pekla.

A s chroptěním šelmy v říjí klesli oba na lůžko, těžce přitom oddychující. Ona měla otevřená ústa, jazyk venku, paže i prsty jí ztrnuly a celým jejím tělem probíhalo od hlavy až k patě křečovitě cukání, jako by se blížila její poslední hodinka, zatím co on, prudce odhozen daleko od života tím nenadálým výbuchem smyslů, hroužil se do rozkošného opojení, před nímž celý svět a celá jeho minulost mizely kdesi v dálce jako prchavé

stíny. Ztratil vědomí všeho, co ho obklopovalo, jako by ani on sám neexistoval, opustil ho zrak, sluch i rozum a jediný jasný, živý, nesmazatelný dojem, který mu zůstal, byl dotek onoho vlahého chvějícího se těla, které tiskl vášnivě k sobě, které cítil, jak mu tepe pod rukama, a které hnětl mechanicky, jako když hněte dítě ve spánku mateřský prs ukájející jeho hlad a žízeň, s nimiž přišlo na svět.

XVI

V té chvíli Piedade čekala na manžela.

Slyšela, sedíc netrpělivě u dveří, odbíjet osm hodin, pak půl deváté, devět, půl desáté. Co se to jen stalo, Matko slitovná? Zhltně narychlo oběd, vyjde si ven, ačkoliv se teprve vrátil z nemocnice, a potlouká se bůhvídkde celou tu dobu . . .

On, který přece nikdy netropil takové hlouposti!

Deset hodin! Neopouštěj mě, Kriste na nebi!

Vyšla před osadu a dotazovala se známých, kteří šli právě kolem, nespatriil-li některý z nich Jerônima, nikdo však o něm nevěděl. Běžela až na roh ulice; únavné ticho tížilo zbytek toho nedělního dne. O půl jedenácté se vrátila celá přestrašená, srdce jí prudce bušilo a napínala sluch, aby mohla otevřít při prvému zaklepání na dveře. Konečně ulehla, ani sukni si nesvlékla a stáhla jen knot lampy. Prostá večere, sestávající z mléka, pečeného sýra s máslem a s cukrem, ležela netknuta na stole.

Nemohla samým rozčilením usnout; v hlavě jí hučelo a spánek stále nepřicházel. Představovala si v duchu různá nebezpečí číhající na manžela a vzrušená obraznost jí kreslila rvačky, v nichž utržil její muž nová zranění; ve všech těch horečných vidinách se objevoval Fírmo a všude tekla krev. Když ji konečně přemohla po dlouhém převalování na lůžku těžká dří-

mota, stačil sebemenší šramot, aby vyskočila a běžela vyhlédnout z okna škvírou v žaluzii. Ale nebyl to on ani po prvé, ani po druhé, ani kdy jindy.

Když začalo pršet, Piedade pocítila ještě větší neklid; její předrážděná fantazie jí malovala různé příšerné scény, viděla manžela, jak pluje za strašlivé bouře na moři, odevzdáváje se v ochranu Rodičky Boží. Klekla si před domácí oltářík a modlila se hlasem plným tíživé úzkosti. Při každém zahřmění ještě vzrostl její nepokoj a ona, klečíc na kolenou, s očima upřenýma na obraz Madony a ztrácejíc vědomí času, přerývavě vzlykala. Náhle povstala, celá užaslá nad tím, že je sama, jako by si teprve nyní uvědomila manželovu nepřítomnost. Rozhlédla se vyděšeně okolo; bylo jí do pláče a nejradyji by volala o pomoc. Stíny tančící kolem lampy vrhaly na stěny a na strop všelijaké pitvorné obrazce, jež jako by jí chtěly říci cosi tajemného. Pár kalhot, visících u dveří, a kabát s kloboukem nahoře připadaly jí v té chvíli jako beztvaré tělo oběšencovo klátící nohama. Pokřičovala se. Chtěla se podívat, kolik je hodin, ale nebyla s to se pohnout; ta trýzeň jako by trvala věčnost. Domnívala se, že již každou chvíli musí svítat, jestli bude ještě kdy vůbec svítat, jestli ta strašlivá noc jednou skončí a vyjde zase slunce! Vypila plnou sklenici vody – již druhou té noci – a zůstala tak nehybně doufajíc, že uslyší odbíjet hodiny z některé blízké věže.

Děšť poněkud polevil, ale zato začal foukat prudký vítr. Noc venku svěřovala jí svá tajemství klíčovou dírkou, škvírami ve střeše a ve dveřích, a při každém zakvílení větru připadalo té nešťastnici, jako by viděla vyvstávat před sebou přízrak přicházející jí zvěstovat smrt Jerónimovu. Mučivá zvědavost podívat se, kolik je hodin, trýznila ji až k šílenství; šla k oknu, otevřela je a dovnitř šlehl prudký závan větru smíšený s deštěm, jenž zavířil místností a zhasil světlo. Piedade vykřikla a začala hledat nazdařbůh krabičku se sirkami, aniž byla přitom schopna rozeznat předměty, po nichž klouzaly její ruce chvějící se rozčilením. Pokoušely se o ni mdloby; konečně našla sirky,

zapálila opět lampu a zavřela okno. Dovnitř vniklo trochu deště a cítila, že má šaty promočené. Napila se opět vody. V celém těle ji mrazilo; lehla si se cvakajícími zuby do postele, přitáhla si pokrývku až k bradě a roztrásla se horečkou. Zavřela oči a znovu upadla do mráкотných dřímot, zanedlouho se však prudce vzpřímila, neboť jí připadalo, jako by slyšela mluvit kohosi venku na ulici; začala jí opět lomcovat zimnice a snažila se naslouchat, celá se přitom chvějíc. Domnívala se, že rozeznává mužský, tlumeně hovořící hlas. Poslouchala napjatě a přidržovala si ruku u ucha, aby lépe slyšela; pak zaslechla klepání na dveře, ale ne u ní, někde dále, snad u Dores, u Rity nebo u Augusty. To bude Alexandre, vrací se asi ze služby; chtěla jít za ním a zeptat se ho, neví-li něco o Jerónimovi, ale nový záchvat zimničního mrazení jako by ji poutal pod pokrývku.

V pět hodin vyskočila opět z postele, jistě už jsou venku lidé! Slyšela, jak vrzla vrata, a otevřela okno, ale byla ještě taková tma, že neviděla na dva kroky. Blížilo se lenivě vlhké a mlhavé srpnové ráno, a ne a ne se změnit v den. Copak nebude mít ta pekelná noc konce? Zatím se však přece již začal hlásit jitřní úsvit. Piedadě připadalo, jako by slyšela na druhém konci dvora šeptání dvou hlasů, šuškačících si cosi, co je patrně velmi zajímavé. Panno na nebi, přísahala by, že je to její muž a ten druhý hlas že patří ženě. Ale vždyť to není nic jiného než mámení smyslu, dnes v noci slyší samé zvuky, které existují jen v její fantazii! Ale ten šepot obou hlasů v temnotě ji nicméně velmi rozčiloval. Ne, to nemůže být on! To je holé bláznovství, vždyť kdyby to byl Jerónimo, šel by přece domů! Šeptání však neustávalo, zatím co Piedade, celá bez sebe úzkostí, marně napínala sluch, aby něco zaslechla.

„Jeromo!“ zvolala náhle.

Hlasy okamžitě umlkly, nastalo ticho a pak již nebylo nic slyšet.

Piedade zůstala u okna. Noční temnoty se začaly konečně rozptylovat, na východě svítalo a po celé obloze se poznenáhlu

rozprostřelo smutné ranní šero. Nebe se podobalo husté, popelavě šedé maltě. Osada se probouzela s nechutí jako po nedělní kocovině a ne jeden z jejích obyvatel se necítil dobře po nemírném holdování parati. Domky se otvíraly, objevily se zívající rozespálé obličejy a pak se jedna postava po druhé začala loudat k vodovodu; z komínů stoupal kouř a bylo cítit vůni pražené kávy.

Piedade si přehodila šál přes ramena a vyšla na dvůr; Bokatá, která se právě objevila u sedmičky, aby probudila jediným vřískavým zaječením celou rodinu, zavolala na ni:

„Dobrý den, sousedko! Jak se daří vašemu manželu?“ Piedade si hluboce povzdychla.

„Ale ani se mě neptejte, kmotro Leandro!“

„Je mu hůř?“

„Nepřišel dnes vůbec domů...“

„To je pěkná novina! Že nepřišel? A kde je?“

„To bych chtěla také vědět.“

„Kdo to jakživ slyšel?“

„A já sotva na nohou stojím! Po celou noc jsem ani oka nezamhouřila; takové neštěstí muselo právě mě potkat!“

„Že by se mu něco stalo?“

Piedade začala vzlykat a otírala si slzy vlněným šálem, zatím co sousedka svým drsným zvučným hlasem, podobajícím se hláholu zrezivělé polnice, roznesla po celé osadě zprávu o Jerônimově nepřítomnosti.

„Snad šel zase do nemocnice...“ poznamenala Augusta, myjící právě v neckách papouščí klec.

„Ale vždyť ho už včera odtud propustili...“ namítla Leandra.

„A po osmé hodině večer tam nikdo nesmí,“ dodala jiná prادلena.

Jedna mluvila přes druhou a vše bylo na nejlepší cestě, aby se stala z té události sensace dne. Piedade odpovídala zdráhavě na všetečné otázky sousedek, byla sklесlá a celá sklíčená. Vůbec se toho dne nemyla, ani se nepřevlékla a nedotkla se jídla,

neboť sousta jí vázla v ústech a za nic na světě by nemohla nic pozřít; bědovala jen celou tu dobu a ronila slzy.

„Ach, co si počnu?“ opakovala neustále nebohá ta žena.

„Budeš-li tak vyvádět, zničíš si brzy zdraví!“ varovala jí Bokatá, která odběhla domů a stoupla si na zápraží s krajícem chleba namazaným máslem. „Měj přece rozum, ženská! Vždyť ti muž neumřel, abys musela takhle vyvádět!“

„A co když umřel?“ odpověděla Piedade vzlykajíc. „Viděla jsem toho tolik dnes v noci!“

„Zjevil se ti snad ve snu?“ tázala se Leandra s úžasem.

„Ve snu ne, poněvadž jsem celou noc oka nezamhouřila, ale všelijaké přízraky jsem viděla...“

A plakala přitom usedavě.

„To ti pak věřím!“

„Takové neštěstí mě muselo potkat!“

„Jestli se ti zjevily duše mrtvých, to je něco jiného; ale odevzdej se do vůle Boží a netrap se tak proto – neštěstí by mohlo být ještě větší! A pláč je jen přivolává!“

„Ach můj nebohý dobrý muži!“

Srdcelomné kvílení toho bezbranného opuštěného tvora se rozléhalo po celé osadě a podivně se vyjímalo v tom každodenním ranním ruchu, podobajíc se táhlému žalostnému bučení krávy kdesi daleko v pustých nehostinných končinách, kde zabloudila za večerního soumraku. Osada již kypěla prací; bylo slyšet smích, zpěv a živé rokování, celé to lidské mraveniště se nahrnulo do obchodu a konalo přípravy na oběd, podomní obchodníci přicházeli a odcházeli a v továrně na makarony začaly hučet stroje. A Piedade, sedící na zápraží svého příbytku, trpělivá jako kňučící pes, jenž čeká na pána, zlořečila dni, kdy opustila svou vlast, a zdála se být hotova zemřít na onom kamenném prahu, kde tak často sedávala, opřena o manželovo rameno, a vzdychala blahem, zatím co on brnkal na kytáře teskné nápěvy ze vzdálené otčiny.

Ale Jerônimo nepřicházel.

Povstala konečně, zamířila na louku a začala rozčileně chodit sem a tam, při čemž mluvila k sobě a prudce rozkládala rukama. A když začala ve svém zoufalství pěsti k nebi, zdálo se, jako by její hněvivý posunek neplatil manželů, nýbrž tomu prokletému mámivému světlu, tomu hýřivému slunci, které rozněcuje v mužích krev a budí v nich nízce smyslné choutky, jako by se bouřila proti chlipné přírodě, která jí uloupila muže a dala ho jiné, poněvadž ta byla její dcerou, zatím co ona, Piedade, je pouhou cizinkou.

A vzlykajíc proklínala ten den, kdy odešla ze své vlasti; z té staré, dobré a unavené vlasti, klidné, rozumné a bez prudké mladistvé nerozvážnosti. Ano, tam byla příroda chladná a smutná a zeleň klidná, nevýrazná, nikoliv tak živě smaragdová, oblitá po celý den slunečními paprsky a plná vůně jako zde v tomhle peklu, kde pod každým listem, kam šlápne noha, číhá jedovatý plaz a v každém pučícím květu, v každém poletujícím hmyzu jsou skryty zárodky necudné rozkoše. Tam na nivách její vlasti, budících pocit příjemného stesku, nerozléhá se za jasných měsíčních nocí řev pardála nebo jaguára, ani za ranního úsvitu se tam neženou s vyceněnými tesáky sveřepé stádo tajassu, ani si neklesá cesta lesy, lámaje stromy, strašlivý a odporný tapír, nechraští tam zlověstně chřestýš, věstící smrt, ani zrádný korálovec nečíhá na neopatrného chodce, aby ho smrtelně uštkl; tam by nikdy jejího manžela nezranila ruka žárlivého mulata a Jerônimo by byl dodnes tím cudným, zamklým a oddaným manželem, rozvážným a přemýšlivým dělníkem podobným mírnému volku, jenž zvedá večer k nebi svůj krotký, biblicky pokorný zrak.

Prokleta budiž chvíle, kdy opustila rodnou půdu! Prokleta budiž, tisíckrát prokleta!

Její hněv ještě vzrostl, když se vracela domů a slyšela, jak si v devítce vesele prozpěvuje mulatka, ta tanečnice samby a proradná zmije, jak přistupuje k oknu, aby odfoukla popel s žehličky na dřevěné uhlí, rozhlíží se vůkol s vyzývavou lho-

stejností a pak opět zmizí, aniž přerušila svůj zpěv, celá zabraná do své práce. Ta jediná neměla co říci k podivnému Jerônimovu chování a zprávy o něm ji patrně vůbec nezajímaly; nevytáhla téměř paty z domu, a když musela na krátkou chvíli odejít, měla velmi naspěch a s nikým se téměř nezastavila.

„Co bych se o to starala? Co tě nepálí, nehas!“

Nicméně i ona byla plna neklidu. Ulevilo se jí sice, když se dověděla o smrti Firmovů a těšila se, až jí opět sevrou silné paže kamenikovy, padla však na ni jakási tíseň a neodolatelná zvědavost ji pudila dopídit se něco bližšího o událostech minulé noci. Když se dověděla v jedenáct hodin, že Piedade odešla celá zdrcená po marném čekání, aby pátrala po manželů na policii, v márnici a bůhvíkde všude, jen aby se zbavila té trýznivé nejistoty, nechala práce, spěšně se oblékla, přehodila si přes ramena šál a opustila osadu, taktéž rozhodnuta, že se nevrátí dříve, pokud nezjistí, co se vlastně stalo.

Každá šla po svých a obě se vrátily až odpoledne téměř ve stejnou chvíli, když celá osada byla již nesmírně rozrušena smrtí Firmovou a zničujícím dojmem, který ta zpráva způsobila u Kočičích hlav; ty obviňovaly z toho zločinu Tresky a přísahaly jim krutou pomstu. Vanul odtud těžký dusný dech stěží potlačovaného hněvu, jenž stále rostl, čím více se blížil večer, a jako by dul do žluté vlajky třepetající se neklidně nad osadou.

Slunce, unavené celodenní poutí, se chýlilo k západu a barvilo nebe zlověstně rudými červánky.

Piedade se vrátila celá rozčilená a spíše podrážděná než zdrcená, neboť toho uslyšela venku o manželů více, než by si byla pomyslna. Především zjistila, že je živ a zdrav, viděli ho totiž téhož dne několikrát u Garnisého a na nábřeží Saudade, kde se procházel se svěšenou hlavou; od jednoho Alexandrova známého, jenž konal právě obchůzku, se dověděla, že Jerônimo šel brzy zrána přes louku u Romãova lomu, jako by právě vycházel zadními vrátky z osady. Zjistila dále, že si odnesl

z nemocnice svůj kufřík se šaty, že včera večer vydatně popíjel v krčmě u Pepého spolu se Zé Carlosem a s Patacou a že pak odešli, více nebo méně podroušení, směrem k nábřeží. Nebohá žena neměla ještě ani tušení o zavraždění Firmově a byla přesvědčena, že manžel nepřišel večer domů jen proto, že si vyhodil z kopýtka s přáteli, a že když se vracel pozdě v noci zmožený alkoholem, navštívil mulatku, která ho přijala s otevřenou náručí. A jak by ne, vždyť ta ženská již tak dlouho po něm pase! Když dospěla k tomu názoru, pocítila nová muka žárlivosti a pustila se rovnou domů s přesvědčením, že tam najde již najisto manžela, a chystala se, že ho zahrne přívalem výčitek, které se v ní nashromáždily a hrozily ji udusit, nedá-li jim co nejdříve volný průchod. Přeběhla bez jediného slova dvůr a zamířila k svému domku; očekávala, že jej najde otevřený, a proto bylo tím trpčí její zklamání, když shledala, že není uvnitř živé duše. Požádala Bokatou o klíč a ta se jí ptala, když jí jej odevzdávala, na Jerônima, při čemž jí zároveň též oznámila novinku o zavraždění Firmově.

Takovou zprávu Piedade skutečně neočekávala. Zbledla jako stěna a hlavou jí problesklo neblahé tušení. Rozloučila se raději s Bokatou ze strachu, aby nemusela mluvit, otevřela rozechvělá a celá udýchaná dveře pětatřicítky a vešla dovnitř.

Klesla bezvládně na židli, polomrtvá únavou. Nevzala toho dne ještě nic do úst, ale necítila samým vzrušením vůbec hlad, dělaly se jí mžitky před očima a nohy měla jako z olova.

Že by snad... ptala se sama sebe.

Do hlavy se jí nahrnulo plno myšlenek, vířily tam jedna přes druhou a nedovolily jí jasně myslet. Ne a ne je uvést do pořádku, a mezi nimi zejména jedna se jí vtírala stále neodbytněji a přehlušovala všechny ostatní, jako když přebíjí nejvyšší trumf ostatní karty: jestliže zabil Jerônimo Firma, spal v osadě a nepřišel za ní, co to znamená jiného, než že ji pro Ritu nadobro opustil?

Chtěla se zbavit té myšlenky a rozhořčeně ji zaháněla. Ne,

není přece možné, aby Jerônimo, její dlouholetý manžel a otec její dcery, jemuž nezavdala nikdy nejmenší příčiny k nespokojenosti, kterého si vážila a milovala vždycky stejnou oddanou láskou, není možné, aby ji jen tak odkopl... a pro koho? Pro takovou nějakou hejpočkej, pro jakousi mulatku, která patří hned tomu, hned onomu... inu, zkratka lehká ženská, mající smysl pro všechno jiné než pro rodinný život, coura, která... Ne, to přece není možné! Ale proč tedy nepřišel? Proč se nevrátil? Proč nedává o sobě nic vědět? Proč si odnesl ráno své věci z nemocnice? Jakýsi známý jí řekl, že ho viděl o druhé hodině odpoledne nedaleko osady, zahýbal právě do ulice Bambina, zastavil se a chvíli dokonce spolu hovořili. Vždyť stačilo udělat několik kroků a byl by doma! Copak by to bylo možné, Ježíši Kriste, aby ji nadobro opustil?

Vtom se objevila Rita, doprovázená bosým chlapcem. Zářila spokojeností, neboť se setkala s Jerônimem, poobědvali spolu a domluvili se, kde si zařídí své hnízdečko. Neodstěhuje se hned z osady, aby nezavdala podnět k lidským řečem, ale odnese k němu nenápadně něco šatstva a nejnnutnějších věcí, které nevzbudí pozornost sousedů. Příštího dne se vrátí domů, bude pracovat jakoby nic, večer půjde opět za svým novým milencem a koncem týdne – frnk! – vylétne navždy z osady a pak nastane krásná doba lásky! Tak to bude nejlépe! Kameník dá zatím Romãovi písemnou výpověď a druhý dopis pošle ženě, v němž jí napíše procitěnými slovy, že osud, jemuž jsme všichni podrobeni, tomu nechce, aby s ní žil, že si jí však bude vždy vážit a že hodlá i nadále platit za dceru pobyt v internátě. A jakmile to udělá, skočí oba rovnou do nového života, on jako šťastný majitel své mulatky, oba svobodní, nezávislí a jeden bude žít pro druhého ve věčném opojení lásky.

Když však mýjela Rita v chlapcově doprovodu dveře Piedadina příbytku, Jerônimova manželka prudce povstala a zavolala na ni:

„Na slovíčko!“

„Co si přejete?“ zamumlala nevlídně Rita. Neobrátila se k ní ani tváří, dávajíc najevo celým svým netrpělivým chováním, že nemá naprosto chuti k dlouhým hovorům.

„Řekněte mi jen jedno,“ zeptala se jí Piedade, „vy se stěhujete?“

Mulatka se nenadála té otázky, kterou jí vmetla její sousedka přímo v tvář, a mlčela, neboť jí nenapadla žádná vhodná odpověď.

„Stěhujete se, že ano?“ naléhala na ni Piedade a celá zrudla v obličeji.

„A co vám na tom záleží? Ať se stěhuji nebo ne, po tom nikomu nic není! Uděláte lépe, když nebudete strkat nos do cizích záležitostí!“

„A ty, toulavá cikánko, můžeš strkat nos do mých záležitostí?“ vykřikla Portugalka, která se již nedovedla ovládnout, a stoupla si výhruzně na zápraží.

„Cože? Opakuj to ještě jednou, couro špinává!“ zavřeštěla mulatka a vykročila bojovně vpřed.

„Copak si myslíš, že už všechno nevím? Očarovalaš mi muže, a teď mi s ním chceš upláchnout! Však ti to nebude požehnáno, ty černá kozo! Nech být, ďábel ti za to jednou pořádně zatopí, na to se můžeš spolehnout!“

„Tak vylez ven, ty krúto ukvokaná, jestli si troufáš!“

Kolem Rity se již utvořil povykující hlouček; pradleny odběhly od necek s holými pažemi potřísněnými mýdlovou pěnou a obstoupily obě ženy v mlčenlivém polokruhu, neboť žádná z nich se nechtěla do toho míchat. Muži se smáli a vtipkovali o obou soupeřkách jako obvykle, když si vjely v osadě dvě ženy do vlasů.

„Hurá, jen do toho!“ volali na ně.

Piedade se nedala dvakrát pobízet a vyběhla na dvůr, ozbrojena dřevákem. Vtom ji již zasáhl do brady kámen a zranil ji do krve; odpověděla pádnou ranou, kterou zasadila protivnici do hlavy.

A už se vrhly na sebe, užívajíce zubů i nehtů jako zbraně. Zápasily tak chvíli, jedna jakoby vklíněná do druhé, za velkého povyku shromážděného davu. Přiběhl i João Romão a chtěl je odtrhnout, všichni však proti tomu protestovali. Také Mirandova rodina se objevila u okna se šálky kávy v rukou, neboť právě povečeřeli, a lhostejně přihlíželi té podívané, která nebyla pro ně ničím novým. Kolem soupeřek se utvořily dva tábory; téměř všichni Brazilci stranili Ritě a Portugalci Piedadě. Přeli se vzrušeně, je-li ta nebo ona v převaze, a při každé ráně, kterou některá z nich utřila, ozývaly se hlučně výkřiky nadšení. Obě se stále ještě držely v křížku a byly celé poškrábané a pokousané.

Pojednou se ozvalo k všeobecnému úžasu temné bouchnutí, Piedade padla na zem obličejem k zemi a Rita seděla obkročmo na jejích širokých bocích, bušíc do ní ze všech sil, rozcuchaná, s roztrhanými šaty a celá udýchaná, vlasy jí spadly do obličeje a křičela vítězoslavně se zakrvácenými ústy:

„Tady máš na pamětnou! A ještě, ty suvo hloupá! Aby ses podruhé o mne nestarala! Na, ty ochechule!“

Portugalci se vrhli k zápasícím, aby vyprostili Piedade z míšenčina sevření. Ale Brazilci se tomu rozhořčeně vzepřeli.

„Už nemůže!“

„Ať ji pustí!“

„Nedej se!“

„Ať ji už nebije!“

„Jen do ní!“

A nadávky jako „portugalští přivandrovalci“ nebo „černá koza“ se začaly ozývat se všech stran jako zvučné políčky. Strhl se strašlivý povyk a ten se změnil, než by pět napočítal, v pustou rvačku; to již nebyla bitka dvou žen, ale urputný boj více než čtyřiceti lidí, kteří se do sebe pustili se živelnou vášnivostí. Kůly a tyčky vytržené ze země se míhaly vzduchem, praskajíce při dopadu na cíl, zatím co se vlna toho pekelného zmatku a zuřivě se hemžícího mraveniště přelila přes všechno,

co se jí postavilo do cesty: kbelky, škopky, vědra, konve i plechovky, to všechno se válelo pod nohama zmateného a vztekem nepřítelů davu. Z oken Miranova domu se ozývalo poplašné pískání a z přilehlých ulic mu odpovídal jiný, neméně pronikavý hvízdot. Dav proudil se všech stran do osady, dvůr se naplnil za chvíli lidem a zmatek byl tak velký, že jeden nerozuměl druhému, všichni rozdílili a zároveň utržovali rány, ženy a děti křičely a ani Joãovi Romãovi se nepodařilo přes jeho mohutný hlas zkrotit rozvášněný dav. Právě teď museli ztropit tu melu, pomyslel si. Nepodařilo se mu včas zavřít dveře krámu ani vrata osady; uschoval proto spěšně peníze ze zásuvek do pokladny a postavil se ozbrojen železnou tyčí před regály, hotov rozrazit hlavu prvému, kdo by se opovážil přeskochit pult. Bertoleza připravila zatím v kuchyni velký hrnec s vařící vodou, aby jím hájila, bude-li potřebl, jeho majetek. Povyk venku zatím rostl, rozdmýcháván stále prudčeji žhavým dechem nenávisť obou znepřátelených národů. Uprostřed proklínání a stenů bylo slyšet provolávání slávy Portugalsku a Brazílii. Dav, jenž neustále rostl, couval chvílemi, podobaje se beztvaré mase ryčící hrůzou, pak se však zase zastavil a valil se vpřed jako mořský příboj. Objevila se i policie, ale neodvážila se zakročít bez vojenské posily, která byla spěšně povolána.

A boj pokračoval.

Když byly obě strany v nejlepším, ozval se pojednou na ulici sbor hlasů blížících se od Kočičí hlavy a zazněla válečná píseň obyvatelů druhé osady, kteří vytáhli proti Treskám, aby krvavě pomstili smrt svého vůdce Firma.

XVII

Sotva Tresky uslyšely, že se blíží nepřítel, rozlehl se po celé osadě poplašný křik a rvačka přestala, jako když utne, zato však zmatek ještě více vzrostl. Každý se rozběhl domů pro nějaký železný nebo dřevěný nástroj, pro cokoliv, čím by se mohl bránit nebo napadnout vetřelce. Všechny náhle sjednotil jediný cit; již neexistovali Portugalci ani Brazilci, byla to jedna rodina napadená společným nepřítelem. Ti, kteří ještě před okamžikem spolu bojovali, půjčovali si nyní ochotně zbraně, když si ořelí rukou krev z ran. Agostinho, opřený o svítlnu uprostřed dvora, vřískal cosi, co se podobalo podle jeho názoru barbarskému zpěvu nepřátel před osadou; matka mu dovolila na jeho prosbu připnout si pás patřící Nenen, za nímž se mu houpal kuchyňský nůž. Jakýsi mladý útlý mulat, jehož si v Romãově osadě dosud nikdo nevšiml, stoupl si s holýma rukama před vchod a čekal tam na útočníky; všichni mu důvěřovali, poněvadž ten chlapík pranic nedbal vážnosti chvíle a vesele se smál.

Kočičí hlavy se objevily konečně u vrat osady; asi stovka mužů, zdánlivě neozbrojených. V jejich čele kráčel Porfiro, jenž houpal celým tělem jakoby v tanečním rytmu a kopl každého, kdo mu vkročil do cesty. Se šikmo nasazeného klobouku mu vlála žlutá stuha.

„Drž se! Drž se! Neboj se jich!“ volaly Tresky ze dvora.

Jejich protivníci se zvolna blížili za zpěvu své válečné písně a poskakovali přitom jako divoši.

V dlani skrývali ostré otevřené nože.

Tresky zaplnily polovici dvora. Po zmatené vřavě, jež se právě uklidnila, následovalo napjaté ticho plné očekávání. Z obou protivníků jako by sálal těžký dech nenávisť, ženoucí jednoho proti druhému. A zatím slunce, jediný původce toho všeho, chystalo se zmizet lhostejně za obzorem, zanechávajíc za sebou

zádušný stesk západu a touhu země po příštím jitře, jež jí opět přinese životodárné světlo a teplo.

Také Botelho stál nahoře u baronova okna, nadšený jak obvykle všim, co mu čpělo válkou, vyražel pochvalné výkřiky a udílel vojenské povely.

Kočí hlavy stále postupovaly s tanečními pohyby a bojovým zpěvem.

Pak vyšlo z řady deset Tresek a proti nim se postavil stejný počet Kočičích hlav.

A již začala bitka, nikoliv slepá a zmatená, ale podle určitého plánu a pod vedením Porfira, jenž si neustále prozpěvoval nebo hvízdal a uštědřoval rány na všechny strany, aniž se komu podařilo ho zasáhnout.

Vzduchem se míhly nože proti nožům a začaly dopadat rány na hlavy protivníků. Každý musel čelit stejnému obratnému soupeři, jenž odpovídal na útok mrštným skokem nebo náhlým pádem na zem, aby tak zmařil nepřátelský výpad. Na obou stranách čekali, až únava oslabí síly protivníkovy a zjedná jim převahu; avšak nenadálá událost učinila pojednou konec celé té válečné výpravě: z jednoho zadního domku, z osmaosmdesátky, vyšlehl mohutný plamenný sloup a upoutal pozornost přítomných docela jiným směrem.

Obou tlup se zmocnilo zděšení, klesly paže mávajících zbraněmi a umkla válečná píseň věštící smrt. Rudá záře zkrvavila noční oblohu a brzy ji zahalil hustý nahnědlý dým.

Čarodějce se konečně podařilo uskutečnit její šílený sen; osada byla v plamenech a nic nemohlo zabránit jejich ničivému dílu. Kočí hlavy zapomněly na stranické rozepře a opustily bojiště, neboť nechtěly využít té pohromy k svému osobnímu prospěchu, a byly dokonce ochotny pomoci nepříteli při hašení požáru. A také nikdo z Tresek jim ani vlas nezkřivil. Utkání bylo odloženo na jinou vhodnější příležitost a celá scéna se v jediném okamžiku úplně změnila; ti, kteří před chvílí vydávali tak lehkomyšlně v nebezpečí vlastní život, snažili se nyní

usilovně zachránit své skrovné pozemské statky. Dav se začal hemžit před stovkou domků ohrožených požárem, muži a ženy pobíhali v bláznivém zmatku sem tam s nejrůznějším haraburdím na zádech a celý dvůr s přilehlou částí ulice se naplnil starými postelemi a přeleželými slavníky. Jeden nerozuměl, co říká druhý v té tlačenci plné zmatené směsi hlasů, pláče pošlapaných dětí a proklínání, ať bylo způsobeno bolestí nebo zoufalstvím. Z baronova domu se ozývaly rozčilené hlasy a Zulmira se zmítala v hysterickém záchvatu. A vtom se objevila voda. Kdo ji přinesl? Nikdo to nevěděl, avšak jedno vědro za druhým pomáhalo hasit plameny.

Zvony z celého okolí začaly bít na poplach.

A všude se rozléhal zmatený povyk.

Vtom se objevila Čarodějka v okně svého domku jako v jícnu rozžhavené výhně. Vypadala strašlivě, jako skutečná čarodějnice z pohádek. Její temně snědá pleť staré Indiánky se leskla jako roztavený kov a černé rozčuchané vlasy, podobající se rozevláté hřívě divoké klisny, dodávaly jí fantastického vzezření furie, jež se právě vynořila z pekelných propastí. Stála, opojena nadšením a necítíc své spáleniny a rány, jako socha vítězství uprostřed orgie ohnivých jazyků, o nichž ta podivínská stařena ochořelá šílenstvím tak často potají snila.

Chystala se právě opustit své místo, ale vtom se ozval praskot hořících trámů, které se zřítily a pohřbily šílenou ženu pod hromadou planoucího dřeva.

Zvony neustále poplašeně vyzváněly. Odkudsi přijeli v největším spěchu nosiči vody se sudy na vozech a každý z nich se snažil, aby byl první na místě a dostal slíbenou odměnu deseti milreisů. Policie zadržovala dav lidí, proudící do osady, a celá ulice byla napolo zatarasena nábytkem a svršky téměř z celé osady. Lačné ohnivé jazyky se již šířily napravo i nalevo od osmaosmdesátky a papoušek v kleci, zapomenutý na stěně jednoho domku, křičel zuřivě, jako by volal o pomoc.

Ještě půl hodiny a celá osada by byla lehla popelem. Vtom se ozval cinkot a pronikavé hvízdání parní stříkačky, oznamující příchod hasičského sboru.

Zakrátko se přihnalo několik vozů a houf chlapíků ve světých kabátcích, ozbrojených pochodněmi a železnými žebříky, pustil se do boje s rozpoutaným živlem a brzy jej také zdolal se zázračnou obratností, bez jediného zbytečného slova, bez váhání a bez překotného spěchu. Hadice bičovaly se všech stran plameny mohutnými proudy vody, a než se kdo nadál, skupina hasičů se vyšplhala s opičí mrštností po žebřících, které bylo sotva vidět, na střechy ohrožené ohněm, jiní se jali potírat rudé ohnisko požáru, stříkali kolem celé proudy vody, točili se a skákali jako akrobati, pokud neovládli plameny šlehající nad nimi zuřivě jako v opravdovém pekle. A ti ostatní venku bombardovali zatím s neotřesitelným klidem a s přesností moderního stroje celou osadu vodou, domek za domkem, jako by se rozhodli, že ani jedinou tašku na střeše nenechají suchou.

Dav jim nadšeně tleskal, téměř všichni již zapomněli na nebezpečí hrozící z té ohnivé pohromy a soustředili veškerou pozornost na souboj hasičů s plameny. Když se jednomu z nich nahoře na střeše podařilo uhasit hnízdo ohnivých jazyků, které před ním náhle vyšlehly, ozval se dole potlesk a hrdina té nadšené ovace se obrátil k shromážděnému zástupu, aby mu s úsměvem poděkoval.

Několik žen mu posílalo polibky za nadšeného jáсотu všech přítomných.

XVIII

Zatím si Bertolezín přítel povšiml, že starý Libório, jenž za všeobecného toho zmatku unikl o vlas smrti, utíká o překot do svého doupěte; nenápadně ho sledoval a viděl, jak rozsvítíl

třesoucíma se rukama svíčku a začal celý udýchaný cosi vyta-hovat ze svého špinavého slamníku.

Byly to láhve. Jedna, dvě, celkem půl tuctu. Pak stáhl spěšně pokrývku s postele, zabalil do ní láhve a zamířil opět ke dve-řím, pojednou však tlumeně zasténal, z úst mu vytryskl pra-mének krve a padl bezvládně k zemi, tiskna k prsům tajemný ranec.

Jakmile spatřil Joãa Romãa, zmocnila se ho hrůza a celý se svinul do klubička kolem lahví, jako by je chtěl bránit celým svým tělem. Díval se na něho kradným ustrašeným pohledem nejinak než jako na zákeřného lupiče a při každém krčmářově kroku rostlo jeho zděšení. Začal se třást na celém těle a z hrdla se mu draly chraptivé zvuky týraného a k smrti uštvaného zvířete. Dvakrát se pokoušel zvednout a dvakrát opět padl k zemi. Byl zřejmě v posledním tažení. João Romão ho začal přesvědčovat, že každé další otálení znamená jistou smrt, neboť požár se stále šířil. Nabídl starci, že mu odnese jeho ranec, Libório však vycenil místo odpovědi bezzubé dásně a pokoušel se chňapnout po ruce, kterou krčmář již již vztahoval po jeho majetku.

Vtom ohnivý jazyk olízl střechu a rudě ozářil nuzný starcův příbytek. Libório napjal naposled veškeru sílu, aby povstal, avšak marně, začal se celý třást, svíraje stále pevněji svůj balík, a když mu jej vyrval hospodský násilím z rukou, proběhlo mu celým tělem křečovitě chvění. A byl již také svrchovaný čas, neboť plameny, jež se nejprve ohlásily jediným ohnivým jazykem, rozevřely náhle svůj dravý jícen a přesko-čily na celý domek.

Krčmář se dal na útěk, svíraje pevně svou kořist, zatím co stařec, jenž se marně snažil povstat, plazil se za ním s hrdlem staženým němým zoufalstvím. Nemohl vypravit ze sebe jedi-ného slova, vydával již jen jakési nesouvislé skřeky s očima zahalenýma rouškou smrti, celý brunátný v obličejí a s prsty křečovitě staženými jako spáry dodělávajícího supa.

João Romão pádil přes dvůr a vběhl do svého bytu, aby skryl kořist právě uzmutou starému lakomci. Hned na první pohled poznal, že v lahvích jsou papírové peníze. Ukryl svůj lup do příhrady staré skříně plné sklenic a vrátil se opět ven, aby pomáhal při hašení požáru.

Kolem půlnoci byl již oheň úplně zdolán a čtyři mužové hlídali spáleniště; vyhořelo přes třicet domků a krčmář se mohl vrátit k lahvím až v pět hodin ráno, když Bertoleza, jež dělala hotové divy v boji s dravým živlem, vrhla se na postel, zmožená spánkem, v promočené sukni a tělo plné drobných popálenin. Napočítal osm lahví a zjistil, že jsou až po hrdlo nappány malými i velkými bankovkami, z nichž každá byla pečlivě stočena a pak přeložena po způsobu loterních lístků. V obavě, že jeho družka ještě pevně nespí a mohla by ho snad pozorovat, rozhodl se odložit spočítání kořisti na později a ukrýt zatím svůj poklad na bezpečnějším místě.

Příštího rána přikročila policie ke zjištění škod vzniklých požárem a dala odklidit trosky, aby mohly být vytaženy mrtvoly, které pod nimi zůstaly.

Rita využila nočního zmatku a zmizela z osady, zatím co Piedade musela ulehnout se čtyřicetistupňovou horečkou. Bokatá měla natržené ucho a vykloubenou nohu, Dorez utržila poranění na hlavě a Bruna bodl kdosi nožem do stehna; dva dělníci z lomu byli těžce pohmoždění, jakýsi Ital ztratil dva přední zuby a jednu z dcerušek Augusty ušlapal dav. Nebylo snad nikoho v celé osadě, kdo by neutrpěl nějakou ztrátu a nenařikal si na zlý osud. Celý den minul odhadováním škod a zjišťováním toho, co uniklo požáru. Všude to nepřijemně páchlo spáleninou a vlhkým popelem. Tíživé, bezútešné zoufalství padlo na ty ubožáky, z nichž mnozí pozorovali po celé hodiny se zachmuřeným obličejem, s rukama za zády a se zrakem ztrnule upřeným na jedno místo zuhelnatělé a stále ještě kouřící trosky domků, které lehly popelem. Na mrtvoly Čarodějky a Libória byl strašlivý pohled; položili je znetvořené

ohněm doprostřed dvora a tam čekaly v ranní rose mezi dvěma zapálenými svícemi, až pro ně přijede pohřební vůz. Přicházeli i lidé z ulice, smekli před nimi a někteří zvědavci hodili ze soucitu měděnou minci na talířek u nohou obou nebožtíků, aby se jim mohl opatřit za sebrané příspěvky umrlčí rubáš. V domku u Augusty leželo na stole pokrytém svátečním krajkovým ubrusem mrtvé děvčátko obsypané květy, s mosazným křížem v hlavách a se dvěma pochmurně plápolajícími voskovicemi. Alexandre seděl v koutě pokoje a vzlykal s hlavou zabořenou do dlaní, očekávaje soustrastné návštěvy; oblékl si, ubožák, k té smutné události svou nejkrásnější uniformu.

Pohřeb byl vypraven na útraty Léonie; přijela ve tři hodiny odpoledne v lehkém vozíku řízeném kočím v livreji se zlatými výložkami a měla na sobě světlekrémové satinové šaty.

Miranda se zastavil hned ráno v osadě. Stiskl Joãovi Romãovi lehce ruku s výrazem poněkud povzneseného soucitu a projevil mu tlumeným hlasem soustrast nad tím neštěstím, ihned mu však blahopřál, když uslyšel, že je škoda kryta pojištěním.

Krčmář, varován prvním požárem v osadě, pojistil skutečně veškeré své nemovitosti, a to tak výhodně, že mu ta pohroma nezpůsobila žádnou škodu, ba naopak mu podle jeho odhadu ještě měla přinést zisk.

„To víte, příteli, opatrnost je matkou moudrosti!“ pošeptal mu s úsměvem. „Ale podívejte se, tamhlety přišel ten špás draho!“ dodal a ukázal na houf ubožáků, kteří se tísnili kolem nuzných pozůstatků svého majetku, válejících se v pestrém neladu na jediné velké hromadě.

„Ale vždyť ti konec konců nemají co ztratit!“ mávl rukou baron.

A oba prošli celým dvorem, hovoříce přitom potichu.

„Hodlám to znova vystavět!“ prohlásil João Romão s rozhodným posunkem, zahrnujícím celou napolo zničenou osadu.

A rozhovořil se o svém plánu: rozšíří stavební plochu o kus

louky za dvorem a po levé straně podél zdi Mirandova domu zbuduje novou řadu domků, k čemuž využije části dvora, který nemusí být tak velký; na ostatní přistaví patro s dlouhou mířovou pavlačí táhnoucí se po celé přední straně. Nepochybuje, že ten obchod vynese nějaký groš, když místo stovky bytů jich tu bude čtyři až pětkrát tolik s nájemným od dvanácti do pětadvaceti milreisů.

Však on všem ukáže, jak se musí taková věc zaonačit!

Miranda mu naslouchal s němým obdivem.

„Vy v tom ale umíte chodit!“ řekl nakonec a poklepal mu uznale na rameno.

A když odcházel, v jeho zploštělém nitru člověka, jenž nikdy nevytvořil žádnou kladnou hodnotu a tyl jako každý obchodník z dobré vůle jedněch a z duševní práce druhých, rozhostil se bezmezný obdiv k sousedovi, poslední zbytek dřívější závisti zjhl v té chvíli v slepé bezvýhradné nadšení.

Je to přece jen čerchmantský chlapík, říkal si sám pro sebe cestou do obchodu. Ten má v sobě energie za deset! Škoda jen, že se zahodil s tou zpropadenou černoškou! Věru nechápu, jak mohl provést takovou hloupost!

Teprve po desáté hodině večer, když zjistil, že Bertoleza spí jako zabitá, João Romão se rozhodl prozkoumat obsah Libóriových lahví. Také on se držel stěží na nohou a cítil, jak se mu oči zavírají únavou, ale nedalo mu, aby se nepřesvědčil, kolik tomu starému mamonári vlastně uzmul.

Rozsvítil svíčku, vyndal špinavý, ale drahocenný balík a odnesl jej do jídelny vedle kuchyně.

Položil láhev na stůl, sedl si a začal počítat. Vzal prvou láhev a pokoušel se vyklepat z ní její obsah, avšak marně; nezbylo mu, než vytahovat opatrně jednu bankovku po druhé, poněvadž byly příliš napěchované a spleené plísni. A když je vylovil, rozkládal hned jednu po druhé a kladl je na hromádku, osušiv každou předtím pečlivě teplem ruky a svíčky. Rozkoš, kterou při té práci pociťoval, napjala příjemně všechny jeho

smysly, zaplašila spanek a dala mu zcela zapomenout na únavu. Avšak druhá láhev mu připravila trpké zklamání; téměř všechny bankovky byly již neplatné. Zmocnily se ho obavy, není-li snad i další část kořisti bezcenná, těšil se však naději, že ta láhev je ze všech nejstarší, a tudíž nejméně cenná.

A pustil se s novou chutí do té příjemné práce, jejíž půvaby požitkářsky vychutnával.

Vyprázdnil již šest lahví, když zpozoroval, že dohořívající svíčka čoudí a hrozí zhasnutím; šel rychle pro novou a podíval se zároveň, kolik je hodin. Ach, jak ten čas utíká! Již půl čtvrté! Věru, ani by to člověk nevěřil.

Když byl hotov s počítáním, rachotily po ulici první vozy.

„Patnáct tisíc čtyři sta milreisů!“ prohodil João Romão sám k sobě a nemohl se nabažít pohledu na hromádky bankovek, ležící před ním.

Osm tisíc šest set milreisů bylo však v neplatných bankovkách. Krčmář při pohledu na tu pěknou sumičku, tak hloupě znehodnocenou, pocítil rozhořčení toho, jehož okradli o jeho majetek. Spílal v duchu zpropadenému starému Libóriovi, vytýkaje mu trestuhodnou nedbalost, spílal vládě, že omezuje dobu platnosti bankovek, aby okradla občany, a začal si dokonce vyčítat, že se nezmocnil lakomcova pokladu ihned, když přišel za ním se slavníkem na zádech jako jeden z prvních zájemců o byt a proboha ho prosil, aby mu poskytl místo almužny koutek, kde by mohl skrýt svou bídu. João Romão měl ode dávna zálsusk na ty peníze v lahvích; tušil jejich existenci již od té chvíle, kdy si po prvé všiml zblízka jeho živých kulatých oček zchátralého supa a ztratil poslední pochyby, jakmile zjistil, že schovává pečlivě každý groš, který se mu dostal do rukou.

Nakonec by to byl jen dobrý skutek, usoudil João Romão, kdybych se byl postaral o to, aby ty ubohé peníze tak hloupě nezplesnily!

Teď již je pozdě, ale sedm tisíc milreisů je také hezká částka, a ta mu zůstala mezi prsty. A těch ostatních se k čertu

také nějak zbavil Dnes dva milreisy, zítra pět... Ne sice při nákupu, ale když bude vracet drobné. A proč ne? Někdo si toho snad všimne, ale jiný je slízne jako s medem, však sem přichází dosti cizinců i lidí z vnitrozemí! A konec konců to není nic špatného... A jestli by v tom někdo viděl podvod, ať si jde stěžovat na vládu, ta má na tom hlavní vinu!

Ať tak nebo onak, usoudil, když uschoval peníze, jak nejlépe mohl, a chystal se k spánku, to je už pěkný příspěvek na stavbu! Však počkejte, zanedlouho všem ukáží, kdo je to João Romão!

XIX

Za několik dní se skutečně začalo v osadě stavět. Nepořádek spojený s odklízováním trosk po požáru byl vystřídán prací kameníků, kteří klepali kladivy od rána do večera, což ostatně nevadilo pradelnám v praní prádla a ani při žehlení jim to pranic nepřekáželo v prozpěvování věčně stejných písniček v plačtivém falsetu.

Ti, jimž shořela střecha nad hlavou, byli nakvap ubytováni všude tam, kde bylo jen trochu místa, dokud se nenastěhují do nových bytů. Nikdo však nepřeběhl ke Kočičím hlavám.

Se stavbou se začalo na levé straně dvora, směrem k Mirandovu domu; staří nájemníci měli přednostní právo a také výhodnější ceny. Jeden ze zraněných Italů zemřel v nemocnici a druhý, kterého tam také převezli, byl stále ještě mezi životem a smrtí. Bruna museli rovněž dopravit do špitálu bratrstva, jehož byl členem, a Leocádia, ačkoliv vůbec neodpověděla na dopis psaný Holubičkou, rozhodla se navštívit manžela v nemocnici. Jakou pocítil radost, když spatřil opět svou manželku, která mu toho již tolik natropila, ale byla jinak docela snesitelná a on ji přece jen měl tolik rád! Při té návštěvě oba plakali a nakonec se smířili; Leocádia slíbila, že se vrátí do

Romãoovy osady a bude žít opět s Brunem. Ta tam byla její dřívější lehkomyšlnost a běda, kdyby si k ní někdo něco dovolil!

Zato Piedade nebyla k poznání, když se konečně zotavila z horeček a mohla opustit lože. Po Jerônimově odchodu se s ní stala velká změna; velmi zhubla, ztratila svěží barvu v obličejí, zošklivěla a stala se z ní smutná a nevládná stará žena. Nenaříkala si však a nikdo od ní nezaslechl manželovo jméno.

Ty měsíce, co se stavělo, prožívala osada jakési zvláštní období. Pozbyla zcela svůj dřívější typický vzhled lidského mraveniště a podobala se nyní velké, narychlo postavené a hlučné dílně, kde se mohou lidé dorozumívat pouze posunky. Pradelny se uchýlily do zadu na louku, poněvadž prach a piliny jim znečišťovaly prádlo. Práce však rychle pokračovala a obyvatelé osady shledali pojednou k velkému svému údivu, že začouzená krčma a krám, kde získal João Romão své jmění, budou také od základu přestavěny. Krčmář se rozhodl, že ponechá z dřívější budovy pouze několik stěn, které byly na metr silné, vybudované ještě po starém portugalském způsobu, prorazí obloukovité dveře, dá snést střechu a přistaví nové poschodí, vyšší než Mirandovo a také nepochybně okázalejší. Ten dům měl zastínit svého soupeře: čtyři okna v průčelí, osm po straně, vzadu terasa. Místnost, kde dosud spával s Bertolezou, dále kuchyň a vyvažovnu zamýšlel překlenout a udělat z nich zároveň s částí výčepu velké skladiště k dalšímu rozšíření a zvětšení svého obchodu.

Neminulo snad dne, aby se neobjevil na staveništi baron s Botelhem, neboť oba se velmi zajímali, jak dílo pokračuje; prohlíželi stavební materiál, otukávali špičkou slunečnicku jedlové dřevo dovezené až z Rigy a určené pro kladení podlah; brali se znaleckou tváří do ruky a mnuli mezi prsty hrst písku a vápna, z nichž se míchala malta. Někdy se dokonce pustili i do dělníků, když se jim zdálo, že nepracují tak, jak by měli. João Romão nevyšel nyní již bez kabátu, nosil vázanku, bílé kalhoty,

límeč a hodinkový řetízek, v krámě se vůbec neukázal, téměř celý den byl mimo dům a jen ve volných chvílích dohlížel na stavbu. Přiučil se bursovním spekulacím, jedl v luxusních restauracích a popíjel pivo v kroužku důvěrných přátel, s nimiž se scházel v kavárnách navštěvovaných obchodním světem.

A černoška? Co s tou se stane?

Na to by se ho baron s Botelhem nesmírně rádi zeptali. Vždyť ten krásný rozestavěný dům, nákladný nábytek, stříbro a porculán, které měli dodavatelé každou chvíli poslat, to všechno není jistě určeno pro starou černošku! Že by si ji nechal jako služku? Ale to není přece možné, vždyť celé Botafogo ví, že žijí spolu jako manželé!

Ani jeden, ani druhý se však neodvážili s ním o tom mluvit a spokojovali se tím, že si o tom potají šuškali, ale oba byli plni nedočkavosti, jak se krčmář dostane z té choulostivé situace.

Zpropadená černoška! Byla jedinou vadou, jedinou poskvěrou tak znamenitého a důstojného muže!

Neminulo nyní neděle, aby Bertolezin společník neobědval u Mirandy. Navštěvovali spolu divadlo, João Romão chodil zavěšen do Zulmiry a ve snaze zavděčit se jí i celé rodině zahrnoval je všemožnými dary s přehnanou štedrostí, která nehleděla v nejmenším na vydání. Poručil-li si něco k pití, objednal ihned tři čtyři láhve, žádal všeho několikrát více, než bylo třeba, a marnotratně skupoval sladkosti, květiny a všechno, co se nabízelo ke koupi. Na dobročinných bazarech dosahovala jeho horečná snaha zalíbit se Mirandově rodině takového stupně, že se nikdy nevraceli domů bez nosiče obtíženého dárky, které Romão pro ně vydražil.

Bertoleza to všechno viděla a nemohla jí ujít změna, která se dala s jejím milencem. Ten jí v poslední době téměř vůbec nevyhledával, a učinil-li tak občas, pak s takovou nechutí, jakou nikdy dříve nedával najevo. Cítila z něho často vůni jiných žen, parfumy cizozemských kokot a plakala potají, neodvažujíc se domáhat se svých práv. Ve svém podřízeném postavení tažného

dobyčtete nežádala si ta ubožačka již ani lásky, toužila jen, aby se jí dostalo naděje na zabezpečení ve stáří, až již nebude mít dosti sil, aby si vydělala na živobytí. A spokojovala se tím, že si ulevovala při své každodenní dřině hlubokými vzdechy, bojácná a odevzdaná ve svůj osud jako její rodiče, neboť v otroctví se narodila a v otroctví vyrostla. Začínala se vyhýbat lidem, ba i zákazníkům a obyvatelům osady se stranila, neboť se styděla sama za sebe, spílala si v duchu a velmi ji hnětlo, že je tím, čím je, černou potupnou skvrnou, pohoršlivě se odrážející od té bohaté okázalé nádhery vůkol.

Sama však nicméně milovala neustále svého přítele s oním blouznivým obdivem amazonských černošek k mužům bílé rasy, které se dají zotročit a souží se žárlivostí, avšak jsou také s to zabít se, aby ušetřily svůj zbožňovaný idol hanby. Co by mu na tom sešlo, kdyby jí dovolil, aby se k němu občas přiblížila jako milenka? Vždyť každý pán pohladí někdy svého psa, je-li v dobré míře! Osud Bertolezin se však stával čím dále tím tísnivějším a chmurnějším; přestávala být milenkou krčmářovou a zůstávala pouze jeho otrokyní. Jako vždy první vstávala a poslední šla spát; ráno kuchala ryby a večer je prodávala před výčepem, což byl pro ni odpočinek po celodenní lopotě ve slunečním žáru. Neznala neděli ani svátek, ba ani jí nezbyla chvilka volného času, aby pomyslela na svůj zevnějšek; byla proto neupravená, nečistá a ošklivá, že až budila odpor, a se srdcem naplněným pocitem trpkosti, kterou v sobě skrývala. A když došla konečně k přesvědčení, že třeba ještě žije, zemřela již vlastně pro celý svět i sama pro sebe, upadla do tupé netečnosti, podobajíc se líné prohnilé tůni, od níž se každý kolemjdoucí s ošklivostí odvrací. Stala se nevrlou a nedůvěřivou, obočí měla zlobně svaštěné a kolem úst se jí rýsovala hluboká vráska. A po celé dny, aniž přerušila práci, kterou konala nyní zcela mechanicky, rozkládala z dlouholetého zvyku rukama a pohybovala neustále rty, mluvíc cosi sama pro sebe. Zdálo se, jako by pozbyla zájem o všechno, co ji obklopovalo.

Jednou však, když João Romão hovořil dlouho s Botelhem, vhrnuly se jí slzy do očí a musela nechat pro pláč práce.

Botelho řekl krčmáři:

„Požádejte o ni! Teď je vhodná příležitost!“

„Co říkáte?“

„Abyste požádal rodiče o to děvče! Vždyť je už ruka v rukávě!“

„A baron mi ji skutečně dá?“

„Dá.“

„Jste si tím jist?“

„Toť se rozumí! Kdybych si nebyl jist, neřikal bych vám to přece!“

„On to slíbil?“

„Mluvil jsem s ním a požádal ho vaším jménem o její ruku; řekl jsem, že jste mě pověřil tím vzkazem. Neměl jsem to snad udělat?“

„Ale ano! Udělal jste velmi dobře a myslím, že tím je to hlavní vyřízeno.“

„Ne, to nestačí! Nezmínil-li se o tom Miranda, budete si muset vy sám s ním promluvit, rozumíte?“

„Anebo mu napsat.“

„Také třeba.“

„A co tomu říká Zulmira?“

„Já za ni ručím. Copak vám neposílá stále květiny?“

„Posílá.“

„Tak vidíte. Jen jí nezapomínejte tu její pozornost oplácet a řiďte se podle mé rady. Nuže, dejte se do toho, pane João, a kujte železo, dokud je žhavé!“

Jerônimo si zatím našel zaměstnání v lomu São Diogo, kde pracoval předtím, a přestěhoval se s Ritou do nájemného domu v Novém městě.

Zařízení bytu je stále mnoho peněz; museli koupit všechny nábytek, poněvadž Jerônimo si přinesl z Romãovy osady pouze své úspory, jimiž již nedovedl šetřit. Rita byla velmi čistotná

a jejich domácnost vyhlížela proto jako klícka. Měli postel s nebesy, lněná prostěradla, krajkové polštáře a mnoho prádla, takže se mohli denně převlékat, na stole byl vždy čistý ubrus a při jídle užívali ubrousků; jedli z porcelánových talířů a myli se toaletním mýdlem. U dveří zasadili popínavou rostlinu, která se plazila až ke střeše a otvírala ráno své šarlatově rudé květy, oblíbenou to pastvu včel. V jídelně visely klece s ptáky a spíže byla vždy dostatečně zásobena vším, co rádi jedli; kupovali často drůbež a zařídili si doma lázeň, neboť Rita se štitila koupele společně pro celý dům; byla po té stránce velmi náročná.

Líbánky se jim zdály z počátku jedinou neustálou rozkoší; oba pracovali málo nebo vůbec nic a jejich život se soustřeďoval téměř jen na těch několik pídí postele, která téměř nevychladla. Nikdy se mu nezдал život tak krásný a snadný jako nyní; prvé dny plynuly jako sloky půvabné milostné písně, přerušované pouze na krátkou chvíli refrémem vzájemných polibků; byla to dlouhá nekonečná rozkoš, kterou se opájel bez dechu a se zavřenýma očima, objímaje plnou nazlátlou šíji mulatky, již se oddával jako opilec svírající v náručí stále plnou láhev opojného vína.

Změnil se k nepoznání. Rita v něm utlumila poslední zbytky vzpomínek na vlast a její rudé masité rty vysušily poslední slzu smutku, kterou vystěhovalec uronil při posledním teskném akordu své kytary.

Také místo kytary mu vtiskla do ruky bahijskou violu, dala mu spací síť a dýmku a zkolébávala ve spánek unaveného milence svými smutnými unylými písněmi z brazilského severu, v nichž černí curupiras přicházejí v pralesích za měsíčních nocí k okraji cest a žádají každého, kdo tudy kráčí, o tabák a pálenku; běda tomu, kdo by jim nevyhověl, neboť by ho proměnili v nějakou lesní stvůru! Připravovala mu také bahijská jídla okyselená silným narudlým octem dendê a zvykala ho na smyslounou vůni svého hadího těla, které třikrát denně koupala a napouštěla výtažky z vonných bylin.

Portugalec se úplně pobrazilštil, zlenivěl, našel zalíbení v rozmanitých výstřednostech, v okázalých zábavách a v přepychu, ba stal se i žárlivým; zato ztratil smysl pro spořivost a pro pořádek, pozbyl naděje, že se někdy domůže lepšího postavení, a cele se oddal blaženosti mít mulatku a patřit jí, pouze jí a nikomu jinému.

Firmova smrt nijak nezkalila jejich radost ze života a oběma připadala jako něco docela přirozeného. Ten řemeslný rváč připravil o život tolik lidí, způsobil tolik zla a nemohl proto skončit jinak! Stalo se mu přece docela po právu! Nebýt Jerônima, jistě by se postaral o to někdo jiný! Vždyť on sám tomu chtěl, a proto dobře mu tak!

Piedade zatím, nemohouc se smířit s manželovou nepřítomností, oplakávala svou osamělost a také ona se den ze dne měnila, jako by na ni dolehla jakási olověná tíseň a tupé zoufalství, jemuž nedovedl ulevit ani hojný příval slz. Nejprve si ubohá ta žena předsevzela, že bude zmužile snášet své vdovství, horší, než kdyby vskutku ovdověla, neboť pak by měla aspoň útěchu v jistotě, že milovaný muž nikdy již nespočine žádostivým pohledem na jiné ženě, ani jeho ústa nebudou nikdy nikomu šeptat slova lásky. Pak však začala zapadat stále hlouběji do bahna životní omrzelosti, nedostávalo se jí sil, aby se konejšila marnou nadějí, a odevzdávala se trpně osudu. Upouštěla od svých zásad, také její povaha se začínala měnit, považovala se za zbytečnou na tomto světě a žila pouze, poněvadž člověk lpí pudově na životě a hrozí se pomyšlení, že jeho tělo má hnit pod zemí. Nebyla již tak pečlivá při praní prádla, zákaznice si začínaly stěžovat a poznenáhlu jí ubývalo práce. Také ona zlenivěla, stála se pohodlnou a musela se velmi bránit pokušení, aby nesáhla na úspory, které jí zanechal Jerônimo, neboť ty patřily dceři, tomu ubohému stvoření osiřelému dříve, než mu zemřeli rodiče.

Jednou se probudila s bolestí hlavy, také v uších jí hučelo a sžíral se jí žaludek; sousedky jí poradily, aby se napila trochu

parati. Poslechla, a vskutku se jí ulevilo. Příštího dne tak učinila opět; zalíbilo se jí lehké opojení, které v ní vzbudil alkohol a v němž poněkud zapomněla na strasti každodenního života. A tak doušek po doušku si navykla vypít každý den půl sklenky pálenky, aby ohlušila svůj žal.

Nyní, když jí již manžel nemohl bránit, aby brala dceru do osady, a ona potřebovala tolik útěchy, děvče s ní trávalo každou neděli. Bylo dobře rostlé a příjemného zevnějšku; po otci zdědilo tělesnou zdatnost a po matce dobrotivý výraz tváře. Šlo mu na desátý rok.

Ty chvíle, které trávila se svou dcerou, se staly jedinými světlými okamžiky v bezútěšném životě ubohé ženy. Starší obyvatelé osady začínali zahrnovat děvčátko stejnou přízní jako dříve Holubičku, neboť všichni pociťovali potřebu zvolit si za předmět své něhy nějaké půvabné stvoření z vyššího světa, jemuž by vzdávali uctivý hold jako poddaní svému vládci. A hned jí také pojmenovali: začali jí říkat „Slečinka“.

Přes bezohledné manželovo chování žila Piedade stále ještě v předstávě, že se nesluší, aby jednala proti vůli otcově. Ale co je na tom zlého, vezme-li dcerku v neděli k sobě? Vždyť pro ni, matku, je to pouhá almužna! Že by se tu snad zkazila... Ale zkazit se přece může jen ten, kdo se narodil špatným! Copak si neuchovala Holubička svou mravní čistotu a nenašla ženicha? Nevdala se a nežije, jak se sluší, se svým manželem? Nuže co tedy? A tak Slečinka chodila dále do osady, nejdříve přicházela v neděli ráno a večer se vracela do ústavu, později však pobývala s matkou od sobotního večera až do pondělního rána.

Když se to Jerônimo od učitelky dověděl, rozhněval se v prvé chvíli, pak však o tom chvíli uvažoval a musel uznat, že by bylo necitelné odejmout matce i tuto útěchu. Vždyť nemá, chuděra, beztoho na světě nic dobrého! Cítil s ní soucit, a to tím více, poněvadž si byl vědom své viny. Ano, má na to svaté právo, aby se potěšila v neděli a ve sváteční dny se svým dítětem!

A musel proto, chtěl-li sám navštívit dceru, jít do ústavu ve všední den. Téměř vždycky jí přinášel rozmanité sladkosti a ptal se jí, potřebuje-li šaty nebo obuv. Jednou však byl tak opilý, že ho ředitelka vykázala ze školy; od té doby se styděl opět přijít a jeho návštěvy se stávaly stále řidčí.

Netrvalo to dlouho a Slečinka donesla matce účet za půlroční školní pobyt s dopisem, v němž ředitelka oznamovala, že ji nebude moci ponechat déle v ústavě, jestliže ihned nezaplatí dlužnou částku. Piedade zalomila rukama: „Ten člověk se tedy už ani nestará o výchovu své vlastní dcery? Kde já ubohá bych vydělala tolik peněz, abych to mohla zaplatit!“

Vypravila se za manželem, neboť již věděla, kde bydlí. Jerônimo se ze studu zapřel a vzkázal, že není doma. Ona se však nedala odbýt a prohlásila rozhodně, že neodejde dříve, pokud s ním nebude mluvit. Dodala pak hlasitě, že nepřichází za ním, ale jde kvůli jejich dcerce, která má být vyloučena z ústavu, a chce proto vědět, co s ní zamýšlí, poněvadž do nalezince by ji už sotva vzali!

Jerônimo se konečně objevil se zkroušenou tváří zahanbeného hříšníka, jenž nemá dosti odvahy, aby zanechal svého neřestného života. Když ho manželka spatřila, uvázly jí v ústech výčitky, jimiž se ho chystala zahrnout, a pocítila takové dojetí, že při prvních slovech, která na něho promluvila, vhrnuly se jí slzy do očí. Také on sklopil zrak a zarazil se při pohledu na tu předčasně zestárlou ženu s kruhy pod očima, s neupravenými a prošedivělými vlasy. Ne, to není ona! Jak se změnila! Jednal s ní laskavě, jako by ji prosil za odpuštění, a slova se mu těžce drala z hrdla.

„Ubohá moje ženo!...“ vyrazil ze sebe a položil jí konejšivě na hlavu svou velkou ruku.

A oba mlčeli, nenalézající slov, bylo slyšet jen jejich těžké oddychování. Piedade tak dojal ten prostý projev náklonnosti jejího manžela, že by se mu v náhlém záchvatu něžnosti nejraději vrhla kolem krku. Projel jí náhlý záblesk naděje a roz-

ptýlil veškeru trpkost nashromážděnou od nedávna v její duši. Domnívala se, že uslyší tvrdá drsná slova, že snad bude hrubě odbyta, že ji ta druhá potupí nebo noví manželovi přátelé se jí vysmějí. Zapomněla na všechna vytrpěná příkoří, neboť pozorovala, že i on je smuten a nespokojen, a když Jerônimo, jemně stékaly tiché slzy po tváři, přejel jí rukou po hlavě i po ramenu a vzal ji pak kolem pasu, ztratila poslední zbytek rozvahy, skryla svou tvář na jeho hrudi a dala se do usedavého vzlykotu, který lomcoval celým jejím tělem.

Setrvali tak chvíli a plakali v těsném objetí.

„Uklidni se!... Inu, co chceš, je to neštěstí...“ vypravil se sebe konečně kameník a otřel si oči. „Je to, jako bych pro tebe umřel... ale věř mi, že si tě vážím a vždycky budu na tebe v dobrém vzpomínat! Vrať se domů, zítra zaplatím dluh za naši dcerušku a také o tebe se postarám. Jdi a pros našeho Pána Ježíše Krista, aby mi odpustil všechno to, čím jsem se na tobě provinil!“

Vyprovodil ji až dolů a rozloučil se s ní u domovních dveří.

Nezmohla se na jediné slovo; odešla se skloněnou hlavou, otírajíc si oči o vlněný šál, a chvílemi jí škubl tělem opožděný vzlyk.

Jerônimo však nezaplatil dlužnou částku ani příštího dne, ani pozítří, ani kdy jindy. Velmi ho to nebožáka hnětlo, ale kde vzít na to peníze? Jeho mzda mu nyní sotva stačila na společné živobytí s mulátkou, vybral si již zálohu a byl dlužen u pekaře a hokynáře. Rita velmi utrácela, neboť si libovala v dobrém jídle, zvala často hosty a dávala ráda dary. A Jerônimo v obavě, aby ji nerozohněval a neporušil domácí mír, v němž dosud s ní žil, mlčky se podřizoval jejím přáním a tvářil se dokonce, jako by byl spokojen; v nitru však tím hluboce trpěl. Neustále živá vzpomínka na ženu a na dceru jítřila v něm výčitky svědomí a bodlo ho u srdce po každé, když si uvědomil svou zaslíbenost. Ten nešťastník neměl nejmenší pochyby o hanebnosti svého chování k rodině, avšak již pouhé pomýšlení na rozchod

s milenkou mu připadalo nesnesitelným a zcela v něm utlumilo hlas zdravého rozumu. Ne, ne, všechno jiné, ale to nikdy!

A aby unikl onomu neodbytnému hlasu svědomí, který ho neustále pronásledoval, začal vyhledávat veselou společnost přátel a záhy se naučil pít. Když asi za dva týdny Piedade opět za ním přišla v neděli v doprovodu dcery, zastihla ho v kruhu popíjejících přátel.

Jerônimo je obě přivítal s bouřlivou radostí. Pozval je dále, líbal opět a opět svou dcerušku a vyzvedl ji v pase s výkřiky nadšeného obdivu:

„U sta hromů! Tak hezké dítě aby člověk pohledal!“

Nedal jinak, než že musí zůstat a pojíst s nimi; zavolał také Ritu a chtěl mermomocí, aby se obě ženy ihned smířily; trvá na tom, a dost!

Byl to trapný pohled, když posadil Portugalku naproti mulatce.

„Tak nač čekáte? Obejměte se přece, ať už je jednou konec těm mrzutostem!“ křičel kameník a strkal je k sobě. „Nesnesu kolem sebe utrápené obličej!“

Obě si podaly ruce, aniž však na sebe pohlédly, a Piedade celá zrudla studem.

„Tak se to patří!“ pochvaloval si kameník. „A teď, aby bylo smíření úplné, musíte zůstat s námi u stolu!“

Portugalka se sice zdráhala a všelijak se vymlouvala, Jerônimo však nedal jinak.

„Nedovolím, abyste odešly! To by bylo pěkné! Copak se nesmím s vlastním dítětem trochu potěšit?“

Piedade si tedy sedla na okraj stolu a čekala na vhodnou příležitost, aby si promluvila s manželem o zaplacení školních poplatků za dceru. Rita, vrtkavá jako všechny míšenky, nedovedla se dlouho hněvat a zahrnovala milencovu rodinu různými pozornostmi. Ostatní návštěvníci odešli ještě před obědem.

Ve čtyři hodiny zasedli ke stolu a začali jíst v dobré shodě; hned polévku zavlažili notným douškem. Jen Slečinka nesdílela

společné veselí a ve své školácké nesmělosti se zdála smutná a stísněná přítomností cizích lidí. Otec ji poněkud unavoval drsnými projevy své starostlivé péče a neustálými otázkami o škole; kromě ní byly obě ženy ještě před skončením oběda více méně podroušeny a Jerônimo dokonce zcela opilý. Piedade vyprázdnila na jeho naléhání několikrát svou sklenku, a když byl oběd u konce, začala trpce žehrat na to, jak je život těžký, a zmínila se s hořkostí v hlase o dluhu ve škole a o hrozbě ředitelčině.

„Přestaň už!“ okřikl ji kameník. „Ještě ty začínej! Nech si ty smutné povídačky na podruhé a teď nám nekaz jídlo!“

„Nic mě tu na světě netěšil!“

„Ale, ale, už zase začínáš s tou litanií?“

„A jak mám být spokojená, když mě tak osud pronásleduje?“

„Poslouchej, jestli jsi sem přišla naříkat, pak bude lépe, když mi už nikdy nepřiđeš na oči!“ zabručel Jerônimo se svraštěným obočím. „Brekem přece, u všech ďasů, nic nespraviš! Je to snad má vina, že jsi nešťastná? Já na tom nejsem o nic lépe, a přece držím zobák!“

Piedade začala vzlykat.

„Tak už to tady máme!“ dal se do křiku kameník a bouchl pěstí do stolu. „Kdo to má poslouchat? Kdyby si člověk neulevil, musel by zlostí z kůže vylétnout! Teď už ale toho mám právě dost!“

Dcera přiskočila k otci a snažila se ho uchlácolit.

„Hrome!“ vykřikl a odstrčil ji. „Pořád stejná písnička, a mně už to leze z krku! Kliď se!“

„Nepřišla jsem pro zábavu,“ pokračovala Piedade se slzami v očích. „Chci se zeptat, jak to bude s tím placením ve škole!“

„Zaplať to sama, vždyť jsem ti nechal peníze! Já žádné nemám!“

„Tak ty tedy nechceš ten dluh zaplatit?“

„Ne! A kdyby hrom bil, ne!“

„Jsi ještě mnohem bezcitnější, než jsem si myslela!“

„Tak? Nech mě tedy na pokoji s mou bezcitností, a ať už jsi

venku! Ztrať se, abych nevyvedl něco, čeho bych pak musel litovat!“

„Mé nebohé dítě! Kdo se o ně postará, Matko slitovná!“

„Copak musí bydlet v ústavu? Nech ji u mně, tady se jí nepovede zle!“

„Odloučit se od své dcery? Od jediné bytosti, která mi ještě na tomto světě zbývá?“

„Ale vždyť ji, ženská, beztoho celý týden nevidíš! Malá místo ve škole bude bydlet tady a každou neděli tě přijde navštívit! To je přece jednoduché!“

„Já raději zůstanu u maminky...“ šeptlo dítě a přitulilo se k Piedadě.

„Tak už i ty, nevděčnice, ses spikla proti mně?! Kliďte se tedy obě ke všem čertům a nechodte mi už na oči, ať se nemusím darmo rozčilovat, mám dost svých vlastních starostí!“

„Pojďme odtud!“ vykřikla Portugalka a táhla dceru pryč. „Zlořečená chvíle, kdy jsem sem vkročil!“

A obě odešly, zatím co Jerônimo, procházející se vzrušeně sem tam, mluvil sám k sobě v mlhách alkoholu.

Rita se nemíchala do té hádky a zachovávala přísnou neutralitu. Chce-li se vrátit ke své ženě, ať se jen vrátí! Ona za ním nepoběží, láska se přece nedá vynutit!

Když se kameník dosyta vymluvil, dopadl těžce na židli, nalil si zamračeně kalíšek pomerančové a jedním rázem jej vyprázdnil:

„K čertu! Tak to nepůjde!“

Mulatka se k němu zezadu přiblížila, sevřela mu hlavu do dlaní a políbila ho na ústa, při čemž mu utřela vlhký knír.

Jerônimo se obrátil k milence, uchopil ji za boky a posadil si ji na klín.

„Nerozčiluj se, miláčku!“ řekla Rita a urovnala mu vlasy.

„Už je po všem.“

„Máš pravdu! Byl jsem notný hlupák, že jsem jí sem dovolil vkročit!“

A objali se vášnivě, jako by si chtěli vynahradiť tu krátkou chvíli, o kterou je připravila nedělní návštěva.

Venku u domovních dveří Piedade s obličejem položeným na dceřina ramena čekala, až jí přestanou téci slzy, aby se obě vydaly na trudnou pouť vyhnanců.

XX

Přišly domů v devět hodin večer. Piedade byla celá zdrcená; po celou cestu nepromluvila ani slova, a když uložila dítě k spánku, opřela se o prádelník a dala se do usedavého pláče.

Všemu je konec! Všemu navždy konec!

Sáhla po láhvi s pálenkou, učinila notný doušek, pak se se slzami v očích znovu napila a vyšla na dvůr, aby se aspoň pohledem účastnila veselí ostatních, kteří se bavili venku.

Dores uspořádala toho dne slavnostní hostinu; bylo slyšet její hlučný smích a hrubý, vínem rozjařený hlas milencův, přerušovaný chvílemi ječivým křikem Bokaté, která se vadila s Agostinhem. Z několika míst se ozýval zpěv doprovázený hrou na violu.

Ale to již nebyla bývalá osada, vše se změnilo k nepoznání. Dvůr se zúžil, jak plánoval João Romão, novými budovami a podobal se nyní spíše ulici pravidelně vydlážděné a osvětlené třemi vysokými svítilnami, umístěnými ve stejné vzdálenosti od sebe. Bylo tam šest záchodů, stejný počet vodovodních kohoutků a tři hromadné koupelny. Zmizely zelinářské i ozdobné zahrádky o několika pídích půdy, stejně jako velké kupy prázdných lahví. Po levé straně až k Mirandovi se prostírala nová řada domků s dveřmi a s jediným oknem a celou zadní stranu zaujímalá jednopatrová budova, která pak zabočila doprava a dotýkala se Romãoova nového domu; měla po celé délce nad přízemím úzkou dlouhou pavlač s dřevěným zábradlím a po

obou koncích pavlače ústilo schodiště. Počet bytů vzrostl z bývalé stovky na více než čtyři sta; stěny byly čerstvě obílené, okna natřena na zeleno a okapové roury červené. Jen málo bytů bylo nepronaajatých. Někteří nájemníci ozdobili dveře a okna květinami v bedničkách nebo v hliněných hrncích. Albino si dokonce dopřál síťovanou záclonu a na zem položil rohožové pletivo. Jeho přízemní byt se nápadně lišil od ostatních; i zvenku bylo vidět stěny čalouněné rudými tapetami, vyleštěný nábytek, květináče na prádelníku, umyvadlo se zrcadlem ověšeným umělými růžemi, domácí oltářík zářící zlacenými a postříbřenými palmami, všude krajkové dečky jako v kostele, vtíravá nádhera a vůně po kadidle. A on sám, celý pobledlý a věrný neustále svému ženskému zaměstnání, s navoněným šátkem kolem tenkého krku, v širokých bílých kalhotách a se zplihlými vlasy visícími mu ochable za uši, věčně poklízal a udržoval byt v úzkostlivém pořádku, jako by čekal každou chvíli nějakou vzácnou návštěvu. Ostatní nájemníci nemohli dosti vynachválit jeho pořádek a čistotu; škoda jen, že mu do postele našli mravenci! Věru, nikdo si nedovedl vysvětlit, proč jeho postel je neustále plná mravenců. Ničil je neúnavně, ale zpropadený ten hmyz se stále více množil a jejich počet den ze dne rostl; byl to úporný a zoufalý boj, jenž ho činil trudným a ztrpčoval mu život. Rovnou naproti bydlel Bruno se svou ženou v bytě opatřeném zbrusu novým nábytkem a s velkou petrolejovou lampou naproti vchodu, která jako by mrkala nedůvěřivě na každého, kdo šel kolem po dvoře. Oba manželé však žili nyní v dokonalé shodě. Leocádia přišla k rozumu, a ačkoliv se vědělo, že se stále ještě ráda ohlédne po cizí mužské tváři, nikdo nemohl říci o ní nic zlého. Alexandre tvrdil, že nikdy, ať se vracel v kteroukoliv denní nebo noční chvíli, ji nepřistihl při něčem nedovoleném, a jeho manželka Augusta ji hájila ještě s větším zápalem, neboť ji vždy litovala a chápala, že v její posedlosti po mužských není ani krapet zlé vůle; nebylo to nic jiného než pokušení ďábla, jenž ji posedl, nenechal

tu ubohou ženu ani chvíli na pokoji a den co den ji trýznil. Když si vyprosila od jakéhosi kněze trochu svěcené vody, s níž si potřela jisté části těla, nesnesitelné to pálení okamžitě přestalo a teď žije ve vši počestnosti, takže nikdo nemůže o ní říci křivého slova! Augusta bydlela s rodinou v prvním poschodí vpravo; chodila opět s útězkem a večer bývalo vidět Alexandra, vážného a rozšafného jako obvykle, jak se prochází po pavlači a chová v náručí kojence, zatím co manželka uvnitř opatrovala ostatní děti. Byla jich pěkná hromádka, až šel z nich strach; ještě jedno neodkojila a už se hlásilo další na svět! O kousek dále sídlili ve společném bytě oba Jerônimovi kumpáni Pataca a Zé Carlos; naproti dveřím měli malá přenosná kamínka, na nichž si sami vařili. Vedle byl pokoj jakéhosi poštovního zaměstnance, velmi tichého a mlčenlivého člověka, jenž se čistě oblékal a platil přesně činži. Odcházel každého rána a vracel se den co den k desáté hodině večer; v neděli chodil jíst do města, pak se zavřel ve svém bytě a vůbec se již neukázal, ať se dalo cokoliv. Zároveň s ním se přistěhovalo do osady mnoho nových nájemníků, ti však již nechodili bez vázanky ani na boso. Neúprosné soukolí toho strašlivého stroje, který si nikdy neodpočine, zachytilo již novou společenskou třídu a zvolna ji pohlcovalo. Začínali se objevovat v osadě chudí studenti s promáčknutým kloboukem a v obnošeném svrchníčku, s nedopal- kem cigarety v ústech, jenž jim div nespálil jemné chmýří pod nosem, a s plnou brašnou, ale jen veršů a novin; stěhovali se sem také zaměstnanci z různých úřadů, obchodní příruční, herci, průvodčí pouličních drah a prodavači losů. Celý levý trakt s pavlači si vyhradili pro sebe Italové, kteří bydleli po pěti nebo po šesti v jedné místnosti, a ta část osady byla očividně nejspínavější; přes důrazné Romãovy protesty kupila se tam den co den hromada melounových a pomerančových slupek. Věru pěkná čeládka, ti podomní obchodníci! Nebylo tudy téměř možno projít, tolik se tam povalovalo různých drobných předmětů z hlíny a ze skla, bedny se všemožnými tretkami, celé hromady

plechového nádobí, sádrových panenek a hraček, ba i kolovrátky a opice tam byly a bůhvíco ještě! A z toho všeho vycházel odporný hnilobný zápach, jenž zamořoval celou osadu. Zato zadní část pavlače byla vždy uklizena a vyznačovala se množstvím zpěvných ptáků, které si tam chovali nájemníci, a mezi nimi vynikal velký arara, jenž vyrážel čas od času pronikavý chraptivý skřek. Dole měla být Bokatá a Nenen se starala o to, aby okno i dveře byly stále ozdobeny užovníky a begoniemi. Vypadalo to, jako by musel Mirandův dům ustoupit o několik kroků, pronásledován celým plukem domků po levé straně, a nyní jako by bázlivě pokukoval přes střechy po nové krčmářově stavbě, tyčící se proti němu s povýšeným výrazem vítězné pýchy. A Joãu Romãovi se skutečně podařilo souseda zastínit; jeho sídlo bylo vyšší, vznosnější a svými záclonami a novým nábytkem budilo opravdový respekt. Zmizela stará mohutná zeď naproti se širokým vjezdem pro vozy a vchod do osady musel ustoupit asi o deset sáhů dozadu, mezi ním a ulicí se rozkládala malá zahrádka s lavičkami a s levnou cementovou fontánou uprostřed, mající vypadat jako kamenná. Zmizela malebná svítlna z červeného skla, zmizel i prodejní stánek u dveří do krámu s opékanými játry a sardinkami a na novém vývěsním štítě, mnohem větším, než byl dřívější, se skvěl místo dosavadního názvu „Osada São Romão“ honosnější nápis namalovaný ozdobnými písmeny:

TRÍDA SÃO ROMÃO

Kolonie Kočičích hlav byla konečně poražena, navždy poražena, a nikdo by se již neodvážil obě osady vzájemně srovnávat. A čím více jedna prospívala, tím hlouběji druhá klesala; nebylo snad dne, aby se tam neobjevila policie, důkladně všechno neproštrárala a nezabila vinníky zároveň s nevinnými. Věru žalostný úpadek! Mnoho Kočičích hlav zradilo svou osadu a přešlo k Treskám, kde si mohl člověk celkem pohodlně žít, do-

vedl-li se na příklad obratně uplatnit v době voleb. Vždyť ne jeden příklad to dokazoval!

Po Ritině odchodu netančila se již dlouho do noci samba za doprovodu bahijského choradinha a stejně také jen zřídka se provozovala cana verde, teď si získaly spíše oblibu domácí kávové večírky s několika hudebníky, jichž se účastnili hosté v bílých kalhotách a v naškrobených šatech; tančila se čtverylka nebo polka a leckdy trval takový dýchánek až do samého rána!

Té neděle však zábava jaksi vázla, jen sem tam seděla nějaká skupina u zápraží a bavila se hrou na kytaru nebo jiný hudební nástroj. Nejživěji bylo u Dore a Piedade tam zamířila se sklopenou hlavou a se ztrápeným výrazem v tváři.

„Co se to s vámi děje? Chodíte jako tělo bez duše!“ zavolal na ni Pataca a přisedl si k ní. „Tak se přece netvařte jako boží umučení! Vždyť život není tak zlý, jak se zdá! Utekl vám muž s jinou? Nu, co na tom? Jen nevěšet hlavu, však si najdete náhradu!“

Vzdychla místo odpovědi, celá sklíčená; láhev s pálenkou kolovala od jednoho k druhému a po několika doušcích byla již Piedade docela jiná. Začala zasahovat do hovoru a podílela se na všeobecné zábavě. Netrvalo to dlouho a byla ze všech nejrozpustilejší, rozkládala živě rukama, kritisovala a napodobovala komické figurky z osady. Pataca se smál, až se ohýbal, naklonil se k ní a objal ji kolem pasu.

„Pro vás by se mohl člověk ještě dopustit leccjaké hlouposti!“

„Kdybyste raději mlčel, vždyť z vás mluví kořalka! A pusťte mou nohu, vy dotěro!“

Všichni mohli oči nechat na té dvojici a odměňovali oba hlučnými salvami smíchu. A parati šlo z ruky do ruky. Dore neměla ani chvíli klidu; sotva se vrátila s plnou lahví, musela ji zase odnést prázdnou. „Podívejte se, jak jim jde k duhu! Však ať se po chuti napijí!“ A posléze přinesla celý demižon, který postavila na stůl:

„Nalévejte si raději sami, mě už všechno bolí od toho nošení a neustálého běhání sem tam!“

Toho večera se Piedade notně zpíla. Když se João Romão vracel od Mirandy, zastihl ji, jak poskakuje doprovázena tleskáním do dlaní, výkřiky a hlasitým smíchem, napodobujíc s nadzvednutou sukni a s unyle zkroucenýma očima Ritu tančící bahijské choradinho. Všichni si z ní tropili žerty, poplácávali ji po zadní části těla a nastavovali jí nohu, aby viděli, jak klopytne a natáhne se jak dlouhá tak široká.

Krčmář ve fraku a s cylindrem na hlavě zamířil rovnou k té skupině, která mezitím velmi vzrostla, a vyzval všechny přítomné, aby se rozešli. Teď již není vhodná chvíle k tropení takových hloupostí!

„Tak už dost! Jděte každý domů!“

Piedade byla jediná, která se ozvala a dovolávala se práva poveselit se trochu se známými.

Vždyť tím nikomu neubližuje, tak co?

„Běžte si lehnout a vyspěte se z opicel“ plísnil ji João Romão a nevrle ji odstrčil. „Máte skoro dospělou dceru a nestydíte se být tady ostatním pro smích? To jste si dnes pořádně přihnula!“

Piedade se necítila zlostí, vyhrnovala si již výhružně rukávy a zvedala sukni, ale vtom se do toho vložil Pataca, zadržel ji a prosil João Romãa, aby si toho nevěšimal, vždyť je tak zmožená pitím, že neví, co mluví.

„Dobrá, dobrá, ale hleďte, ať jste už pryč!“

A nehnul se s místa, pokud se celý hlouček nerozešel a nezmlizel každý ve svém bytě.

Všichni v tichu odešli, jen Pataca s Piedadou zůstali ještě na dvoře a bavili se o krčmáři. Také Pataca toho večera silně přebíral a oba svorně zjistili, že na dvoře nemohou zůstat, ale nikomu z nich se nechtělo domů.

„Máte doma něco k pití?“ zeptal se jí nakonec.

Nevěděla to jistě a šla se proto podívat. Našla půl láhve

parati a trochu vína. Nesmí však tropit hluk, aby nevzbudili děvčátko.

Vešli po špičkách a hovořili tlumeným hlasem. Piedade povytáhla knot lampy.

„Podívej se, petrolej došel, zůstaneme potmě!“ Pataca odešel domů pro svíčku a přinesl také kus sýra a dvě pečené ryby, které přistrčil mlčky pradeně. Piedade uklidila vyžehlené prádlo a dala na stůl dva talíře. Její společník požádal o ocet a pepř a ptal se jí, má-li chleba.

„Chléb mám. Ale vína je málo!“

„To nevádí, mně postačí pálenka.“

Sedli si ke stolu. Osada již spala a v nočním tichu bylo jen slyšet smutný štěkot psů, potulujících se venku na ulici. Piedade si začala stěžovat na svůj trpký osud a vypukla v pláč. Nemohla pro slzy ani mluvit a teprve za chvíli se svěřila svému druhu, co se jí stalo toho odpoledne, a vyprávěla mu zevrubně, jak navštívila s dcerkou manžela, jak musela večerět ve společnosti té proklaté mulatky, jak ji nakonec potupil a vyhnal.

Patacu rozhořčilo nikoliv Jerônimoovo chování, ale její. Že se tak ponížila a šla za manželem do domácnosti své sokyně! Ne, to neměla dělat!

„Byl ke mně tak hodný, když jsem za ním po prvé přišla... Ale dnes nevím, co se to s ním stalo; div že mě nevykopl na ulici!“

„Dobře udělal! A to je ještě málo! Měl vzít na tebe hůl, aby ti vytloukl tu hloupost z hlavy!“

„Svatá pravda!“

„To si myslím! O muže přece není nouze, má milá, a svět je veliký! A na každou díru se najde záplata, pamatuj si! Přitul se trochu ke mně a hned zapomeneš na toho druhého!“ dodal a poplácal ji po kyčlích.

Piedade ho odstrčila.

Že se nestydí tropit takové hlouposti!

„Jaké hlouposti! Jinak by ten život vůbec za nic nestál!“

Děvčátko vedle se probudilo a stouplu si bosé ke dveřím vedlejší místnosti, aby vidělo, co se tam děje.

Nikdo z nich si jí nevšiml.

Hovor byl tím živější, čím více se prázdnila láhev s pálenkou. Piedade znenáhla zapomínala na své svízele a též slzy jí oschly, jedla s chutí a smála se vtipům svého společníka, který jí občas sáhl na stehno.

„Ano, to, co přichází znenadání, bývá často nejlepší!“ říkal celý vzrušený a rudý v obličeji. Jedl rukama a namáčel kusy ryby do pepřové omáčky. Jen hlupák si zoufá nad životem!

Pak mu napadlo, že by nemohl škodit šálek kávy.

„Nevím, mám-li nějakou, ale podívám se,“ odpověděla a povstala, opírajíc se o stůl.

Dopotácela se do kuchyně, při čemž se kymácela na všechny strany.

„Pozor na kormidlo, moře je rozbouřené!“ zvolal Pataca, jenž také povstal, aby jí pomohl.

Stískl ji prudce u kamen, jako když dolehne kohout na slepici.

„Pusť!“ bránila se žena, neměla však dosti sil, aby ho odstrčila.

Chytil ji za sukni.

„Počkej přece! Nebuď tak upejpavá!“

„Nech mě být! Já nechci!“

A dala se do smíchu, když viděla komický postoj Patacův, jenž se nad ní nakláněl.

„Vždyť to není nic zlého! Tak nedělej přece drahoty!“

„Jdi pryč, darebo!“

Zavrávorali, opírajíce se jeden o druhého, a upadli na zem.

„Podívejme se na toho nestydu!“ zablábolila nešťastnice, když jí její společník pustil. „Aby tě čert vzal!“

Zůstala ležet na zemi. On se zatím zvedl, a když zamířil do pokoje, zahlédl jakýsi prchající stín. Byla to holčička, která je pozorovala u kuchyňských dveří.

Pataca sebou trhl leknutím.

„Kdo to tady běhá jako kočka?“ zeptal se, když se vrátil za Piedadou, která stále ležela na stejném místě a téměř již spala.

Zatřásl jí:

„Halo! Snad tu nechceš zůstat ležet? Tak přece vstaň a uvař tu kávu!“

Uchopil ji pod pažemi, aby jí pomohl vstát. Sotva však pohnula hlavou, začala zvracet a potřísnila si prsa a břicho smrdutým obsahem svých útroh.

„Hrome,“ zavrčel Pataca, „ta už má právě dost!“

Musel ji dovléci na postel jako balík špinavého prádla. Nešťastnice upadla do hlubokých mrákot.

Slečinka přiběhla a ptala se ustrašeně, co se mamince stalo.

„To nic není, děvče,“ chlácholil ji Pataca. „Nech ji vyspat, však ono to do rána přejde. Potří jí trochu spánky šťávou z citronu, máte-li nějaký doma, a uvidíš, že se zítra probudí čilá jak rybka!“

Děvčátko začalo vzlykat.

A Pataca odešel, vrážeje přitom do nábytku a celý rozzlobený, že se té kávy nedočkal.

Aby hrom do toho!

XXI

João Romão v trepkách a v krátkém nočním kabátku se zatím neklidně procházel prostornou ložnicí, vyčalouněnou bílými a modrými tapetami se žlutými, jakoby zlatými kvítky; před postelí se prostíral koberec a na nočním stolku trůnil niklový budíček. Byla to manželská ložnice, neboť šetrný hospodský nehodlal kupovat nábytek dvakrát.

Zdálo se, že má vážné starosti; myslel na Bertolezu, která spala dole u schodů v malé místnosti za skladištěm nedaleko záchodu.

Co jen počít s tou zpropadenou ženskou?

A škrábal se netrpělivě na hlavě, přemítaje o nějakém prostředku, jak se jí zbavit.

Toho večera s ním Miranda totiž hovořil o celé té záležitosti, kterou mu tlumočil Botelho, a všechno již pevně dohodli; Zulmira si ho vezme za manžela a dona Estela určí den svatby.

Kdyby té černošky nebylo!

Krčmář chodil neustále po pokoji, aniž se mu podařilo najít nějaké uspokojivé řešení.

A když uváží, že si to všechno sám nadrobil!... Jak by ji teď mohl vyhodit z domu, když s ní po celá léta žil a kdekdo v osadě to ví?

Cítil rozhořčení a zároveň bezmocnost před tou nepřekonatelnou překážkou, která klidně spala tam dole a činila mu takové potíže, vždyť nesmyslně ohrožovala jeho štěstí a zdržovala třebaš nevědomky příchod té skvělé budoucnosti, na kterou si získal právo dlouholetým odříkáním a tolika trpkými obětmi! Jak se jen dostat z té bryndy?

Stačilo však, aby si vzpomněl na své budoucí manželské spojení s tou něžnou aristokratickou Brazilkou, a již mu jeho neukojitelná ctižádost vyvolávala luznou vidinu dokonalého vítězství. Především se stane členem hrdého starého rodu, k němuž patřila, jak všichni tvrdili, dona Estela; za druhé rozmnoží značně své jmění věnem bohaté nevěsty a posléze mu jednou připadne celý Mirandův majetek, čímž se splní jeho dávný sen, který choval ve svém nitru již od samých počátků revnivosti se svým sousedem.

Maloval si v duchu zářivou budoucnost, která mu kyne: jakmile bude uveden do vznešeného světa, spojí se s tchánem, nepozorovaně se dostane na společenské výsluní, pak se vyšvihne nad něho a stane se opravdovou hlavou portugalské kolonie v Brazílii. A pak, až se to rozjede plnou parou: tady je několik tisícovek a zaopatřte mi hodnost vikomta!

Ano, ano, vikomta! Proč ne? A později se jistě stane hrabětem. To je přece docela jasné!

Třebas o tom s nikým nemluvil, obíral se v posledních letech vážně myšlenkou, že si získá vyšší šlechtický titul než Miranda. Až bude mít diplom v kapse, zajede si na výlet do Evropy jako pravý magnát, budící závist a obklopený pochlebníky, on, štědrý, ba marnotratný Brazilec, jenž oslní Starý svět novým americkým zlatem!

A Bertoleza? ozval se v něm opět neodbytný hlas.

Pravda, co s Bertolezou? opakoval nešťastník a pokračoval ve své vzrušené chůzi po pokoji.

K ďasu! Ne a ne vymazat ze života tu černou skvrnu, odstranit ji rychle jako kousek bláta! Není to k zlosti, že smělý let jeho ctižádosti je neustále brzděn žalostným a směšným pomyslením na ponižující společný život s černoškou? A musel na ni neustále myslet, poněvadž je neustále v jeho blízkosti, obchází výhružně a zamračeně kolem něho jako živá vzpomínka na léta strádání, která sice již minula, ale stále ještě pálí v paměti. Bertoleza musí být odstraněna, musí zmizet, neboť představuje všechno to smutné a neutěšené v jeho životě! Ne, to by bylo hotové šílenství nechat ji nadále v domě! Neustále by mu připomínala hrubý prodejní pult ve starém, nyní již zbořeném krámu, kousek másla za mizerný dvacetník v hnědém balicím papíru, ryby přinesené z trhu a prodávané pak večer přede dveřmi do výčepu vedle malých kamínek, kde se pekly; připomínala by mu usmolené zákazníky a zpěvavě odříkávaný seznam portugalských jídel, spánek na špinavém slamníku plném hmyzu, doprovázený hlasitým chrápáním – ona je jeho spoluvinnicí, ztělesněním celé té neutěšené minulosti a musí, musí proto zmizet! Musí ustoupit bledolící dívence s jemnými rukama a s navoněnými vlasy, která představuje pro něho všechno, co skýtá život krásného, poněvadž se směje a je veselá, ztělesňuje šťastnou budoucnost, romanci preludovanou na pianě, květiny ve vázách, hedvábí a krajky, čaj podávaný v draho-

cenných porcelánových šálčích, je obrazem sladkého života boháčů, lidí šťastných a silných, těch, kteří zdědili bez práce své jmění anebo jimž se podařilo nahromadit bohatství, když si bezohledně podrobili stádo slabých a bojácných a vyšplhali se vzhůru po jejich zádech. A krčmář stále ještě viděl před sebou zamilovaný pohled dcery Mirandovy, cítil ostýchavý stisk její paže opírající se o něho, když se s ní procházel před několika hodinami na nábřeží Botafoaga a vdechoval její parfum, jemný, vybraný a vmlouvavý jako slova lásky; jeho krátké zarudlé prsty, zdrsnělé těžkou prací, jako by ještě vnímaly něžný vlahý dotek její ruky v rukavičkách, která ho bude záhy při zákonných manželských rozkoších hladit po čele a po vlasech.

Ale co s Bertolezou?

Ano, musí s ní udělat konec! Zbavit se jí, vymazat ji stůj ko stůj ze svého života!

Na hodinách v krámě odbila půlnoc. Chopil se svíčky a sestoupil do přízemí, kde spala Bertoleza. Přiblížil se k ní po špičkách jako zločinec, chovající vražedné úmysly.

Černoška ležela nehybně na slamníku, odpočívala na boku s tvář skrytou v ohbí pravé paže a část těla měla obnaženu.

Pozoroval ji chvíli se štítivým odporem.

A tahleta bytost, ten bídný tvor, který tu spí jako dřevo, to je onen velký balvan na cestě k jeho životnímu štěstí! Nechtělo se mu ani tomu věřit.

A co kdyby umřela?

Ta myšlenka, která ho napadla, když po prvé uvažoval o překážce svého štěstí, přišla mu opět na mysl, nyní však jakoby vyzrálá a v nové podobě.

A co kdybych jí zabil?

Ale při tom pomýšlení mu přeběhl mráz po těle.

A kromě toho jak? Ano, jak se jí zbavit a nezanechat přitom zrádné stopy zločinu? Otrávit ji? Brzy by na to přišli... Zastřelit ji? To je ještě horší! Vylákat ji na procházku někam daleko za město a pak jí náhle shodit do moře nebo s nějaké

skály, odkud by pád do hlubiny znamenal jistou smrt? Ale jak to jen zařídít, když nikdy nechodili spolu na procházku?

Ne, to není tak snadné!

Zastavil se zamýšleně a se svícem v ruce, nepouštěje očí s Bertolezou, která ležela neustále nehybně a přikrývala si paži obličej.

A co kdybych jí na místě zardousil?

Přistoupil po špičkách k její posteli a neustále ji upřeně pozoroval.

Černoška zvedla znenadání hlavu a pohlédla na něho očima, v nichž nebylo ani trochu spánku.

„Ach!“ vydechl.

„Co je, pane João?“

„Ale nic. Přišel jsem se jen na tebe podívat... Jak se ti daří? Už tě nepíchá v boku?“

Pokřčila němě rameny. Oba chvíli mlčeli. João Romão nevěděl co říci a nakonec odešel, provázen nevyzpytatelným pohledem černošky, který ho mrazil v zádech.

Že by snad něco tušila? myslil si, když se ubíral zpět do svého pokoje. Hlouposti! Proč by mu měla nedůvěřovat?

Lehl si do postele s pevným předsevzetím, že již na to nebude myslet a ihned usne. Ale neposlušné myšlenky se znovu a znovu vracely k té věci.

Je nutno zbavit se jí, a to co nejdříve a jakýmkoliv způsobem! Ona se dosud o tom ani slovem nezmínila, ale dona Estela určí co nevidět den svatby... Miranda oznámí přirozeně tu zprávu přátelům... novinka se roznese po celém okolí... doví se o tom také černoška a ztropí skandál, až shledá, že je opuštěna, jistě ztropí skandál! A ta ostuda pak, ne, tu ostudu nechci vidět! Zatím se všechno tak dobře dařilo a teď by mělo přijít všechno nazmar jen proto, že si nějaká černoška smyslila dělat mi potíže! Co by tomu lidé řekli?... A ti závistivci, jak by se škodolibě smáli!... „Ale,“ říkali by, „má doma milenku, jakousi ušmudlanou černošku, a žije s ní na hromádce! Pěkný

ženich! Inu, nezapře, že je z Balíkova!... A tady dělá ze sebe milionáře, jako by byl z bůhvíjaké rodiny! Pranic si nezádá s těmi ostatními z jeho osady, špinavec jeden!“ A nakonec i rodina nevěsty zruší dané slovo ze strachu, aby se nedostala do lidských řečí! Dobře vím, že to pro ně není žádným tajemstvím, a jak by také bylo? Ale tváří se, jako by o ničem nevěděli, poněvadž předpokládají plným právem, že nebudu tak hloupý, abych odkládal vyřízení té záležitosti až na poslední den, že to nějak skoncuji docela v tichosti, bez nejmenšího pohoršení... A já, hlupák, jsem dosud ani prstem nehnul! Ta zpropadená ženská se roztahuje, jako by tu měla domovské právo, a já pořád nevím, jak se jí dostat na mušku! Co jen počít? Kdyby mi někdo něco takového vyprávěl, ani bych nevěřil, že je to možné!

A čím více přemýšlel, tím méně si věděl rady.

Hrom do toho!

Ta už měla být dávno pryč... A já osel jsem na to dosud nemyslel! Kdybych se jí byl zbavil dříve, dokud se ještě nemluvílo o mé ženitbě, nikoho by nenapadlo se o to starat! Každý by si řekl: proč by ten člověk ukládal o život ženy, s níž žil v nejlepší shodě a která byla v obchodě jeho pravou rukou? Teď však, když změnil od základu celý svůj život, když každý z nich spí zvláště a zejména když se roznesla zpráva o jeho sňatku, jistě by se našel někdo, kdo by ho obvinil z vraždy, kdyby našli černošku náhle mrtvou!

Zpropadená záležitost!

Odbily čtyři hodiny a nešťastný kramář ještě oka nezamhouřil. Přemítal o tom neustále a neklidně se převaloval s boku na bok na vrzající manželské posteli. Teprve k ránu se mu podařilo usnout, ale již o sedmé hodině ho opět vzbudili; celá osada byla nesmírně vzrušena neštěstím, které se právě událo.

Bokatá stála u necek a rozprávěla hlasitě, jak měla ve zvyku, když dva dělníci, provázení hlučícím zástupem zvědavců, jí donesli na nosítkách zakrvácenou dětskou mrtvolu. Agostinho

odběhl jako obvykle s dvěma jinými chlapci z osady do kameného lomu; vyšplhali se po skalních útesech až do výšky přes dvě stě metrů, vtom však ubožák ztratil rovnováhu a zřítel se dolů s roztržitými kostmi a s tělem k nepoznání zohaveným.

Zbyla z něho krvavá hmota, přeražené holenní kosti mu ochable visely pod stehny, v roztržitěné lebce zela hluboká rána, z níž vytékal mozek, na jedné ruce mu chyběly všechny prsty a z levého boku vyčníval hrot kosti rozštípené o kámen.

Nebesa, takové neštěstí!

Celá osada se sběhla, když ho donesli.

Albino, jenž pral vedle Bokaté, padl do mdlob, Nenen nebyla schopna slova, neboť měla bratra velmi ráda, a Dores začala spílat dělníkům z lomu, že dovolují dětem potloukat se po skalách; matka jen zavyla jak raněné zvíře, které zasáhli do srdce, a vrhla se zdrcena žalem vedle mrtvoly, líbala ji a nářkala jak malé dítě, jako by to nebyla ani ona.

Ostatní obě matky čekaly ztrnulé leknutím a bledé jako stěna na návrat svých dětí, a sotva se přiloudali chlapci do osady, každá se hned chopila svého a začala do něho zuřivě bušit.

„Jen se podívej, co z tebe mohlo být, ty neřáde!“ křičela jedna z nich, přidržujíc si pevně kluka stehny a uštědřujíc mu notný výprask pantoflem. „Tys tam měl zůstat místo něho, ty darebáku! Ten chudáček pomáhal aspoň mamince, vydělával dva milreisy měsíčně zaléváním baronovy zahrady, a ty, spratku ničemná, jenom zlobíš a připravíš mě ještě do hrobů! Na, tu máš! A ještě, aby sis to zapamatoval!“

Pantofel po nich jen poskakoval a kluci řvali, jako by je na nože bral.

João Romão vyšel na balkon jen tak bez kabátu a tam se dověděl o neštěstí, které se právě událo. Smrt Agostinhova na něho ku podivu hluboce zapůsobila; politoval ho v duchu touto poněkud podivnou úvahou:

Ubohý chlapec! Tak mladý a bystrý... nikomu v životě ne-

překážel a teď musí umřít takovým způsobem, zatím co ta stará čarodějnice se tváří, jako by tu chtěla být ještě sto let, otravuje mi život a vůbec se nemíní klidit!

Ta zpropadená ženská se vskutku nezdála ochotna umřít, neboť ačkoliv byla celý boží den smutná a zakaboněná, měla stále sílu za dva a jen kypěla zdravím. Její krátké lesklé nohy se podobaly dvěma silným železným válcům, rozšiřujícím se v mohutné boky a nahoře v neméně mohutná ňadra, a v jejich hustých černých vlasech nebylo dosud jediné stříbrné nitky. Ta ještě vydrží do konce století!

Ale nech být, však já se ti dostanu na kobytku!... umiňoval si krčmář v duchu a vrátil se do ložnice, aby se ustrojil.

Zapínal si právě vestu, když uslyšel známé klepání na dveře do chodby.

„Cože? Vy ještě nejste vzhůru?“

Byl to hlas Botelhův.

Šel otevřít a uvedl ho do ložnice.

„Jen pojďte dál? Jak se daří?“

„Inu, jakž takž. Když to není lepší...“

Romão mu vyprávěl o neštěstí, které se právě událo, a pak si začal stěžovat na bolení hlavy. Neví, co se to s ním v noci stalo, že téměř oka nezamhouřil.

„To dělá to horko...“ podotkl Botelho. A pokračoval po chvíli ticha, když si zapálil doutník:

„Přišel jsem si s vámi trochu pohovořit. Vy to snad nepozorujete, ale...“

João Romão se domníval, že starý ferina si chce od něho vypůjčit peníze, a chystal se již odrazit ten útok nářkem na obchody, které se nedaří v poslední době tak, jak by měly, ale umlkl, když Botelho pokračoval, prohlížeje si přitom nehty:

„Neměl bych o tom s vámi vlastně ani mluvit... je to vaše soukromá záležitost, do které nikomu nic není, ale...“

Hospodský ihned pochopil, kam míří, přistoupil k němu a řekl povzbudivě:

„Ne, naopak! Jen ven s tím, vždyť jsme přece staří známí!“

„Totiž... však víte, že jsem zprostředkoval váš sňatek se Zulmirkou... U Mirandů se teď o ničem jiném nemluví... už i dona Estela je vám nakloněna, ale...“

„Tak mluvte přece, člověče!“

„Ta věc má totiž háček... Taková maličkost, ale...“

„Nu tak, kdy to už ze sebe vysoukáte? Vždyť to trvá věčnost!“

Vtom se objevil u dveří příručí z obchodu a hlásil, že je snídaně připravena.

„Půjdem se najíst!“ vyběhl ho João Romão. „Už jste snídal?“

„Ještě ne, ale doma mě čekají...“

Krčmář poslal příručího se vzkazem k baronově rodině, že Botelho u něho zůstane na snídani. A šel s návštěvou jen tak bez kabátu do jídelny.

Pronikavý pach čerstvě leštěného dřeva činil tu místnost neútlunou jako hotelový pokoj a nábytek, holý jako stěny, působil nepřívětivě svou studenou novostí.

„Tak už čekám! Oč vlastně jde?“ vyzvídal Romão a sedl si za stůl, zatím co Botelho se posadil na druhý konec.

„Totiž,“ začal stařec s tajemnou tváří, „u vás v domě bydlí jakási... jakási černoška... Já nedám na lidské řeči, ale to víte...“

„Jen mluvte!“

„Říkají, že s ní držíte... I u nás nahoře se o tom hovoří... Miranda se vás zastává a tvrdí, že to není pravda... Ten má věru zlaté srdce! Ale dona Estela... však znáte ženy! Té to není po chuti a... Obávám se zkrátka, abychom s tím neměli nějaké nepříjemnosti...“

Mezitím vešel mladý portugalský sluha nesoucí mísu s dušnou pečením obloženou brambory.

João Romão neodpověděl a mlčel i po chlapcově odchodu; zdál se pohroužen v myšlenku a ťukal si roztržitě nožem o zuby.

„Proč ji nepošlete pryč?“ zkoumal opatrně půdu Botelho, nalévaje víno do poháru sobě i hostiteli.

Ani tentokráte se nedočkal hned odpovědi, nakonec se však jeho společník odhodlal otevřít před ním své nitro:

„Řeknu vám všechno, jak to je... a snad mi i poradíte!“

Rozhlížel se opatrně kolem, přistrčil židli blíže k Botelhovi a začal mluvit tlumeným hlasem:

„S tou ženskou jsem se seznámil hned na počátku své životní dráhy... Tenkrát, to musím přiznat, potřeboval jsem někoho jako ona, aby mi pomáhal... a nepopírám, že mi byla velmi užitečná! Prokázala mi velké služby, ale...“

„A co dál?“

„Pak zůstala u mne... zůstala... a teď...“

„A teď je překážkou, která může zmařit všechny naše plány! Na to musíte být připraven!“

„O tom nepochybují a vím, že stojí v cestě mému sňatku! Ale chápete přece, že ji nemohu vyhodit jen tak na ulici, to by byl holý nevděk! Nemyslíte?“

„Ona už o všem ví?“

„Jistě něco tuší, tak hloupá není! Ale já jsem s ní o tom ještě nemluvil.“

„A vy s ní stále žijete?“

„Ale kdepak! Už dávno jsem se jí ani nedotkl.“

„Tak jí zařídte, milý příteli, hokynářství někde na druhém konci města, dejte jí nějaké peníze... a sbohem! Když je zub špatný, musí ven!“

João Romão chtěl na to něco odpovědět, ale vtom se objevila u dveří Bertoleza, tak bledá a tak změněná v tváři, že se oba polekali, když ji spatřili. Oči jí planuly rozhořčením, celá se chvěla, a jak začala mluvit, objevila se jí v koutcích úst pěna.

„Jste na velkém omylu, pane João, jestli se domníváte, že mě vyhodíte jen tak na ulici, až se oženíte! Copak si myslíte, že černoška necítí jako každý jiný člověk? Kde jsem ztratila mládí, tam zůstanu také na stáří! Která jiná by se tak plahočila pro

vás po celý život od božího rána až do pozdní noci, bez neděle a bez svátku? A teď bych měla být vyhozena na ulici jako prašivý pes? Ne, to nepřipustím, pane João!“

„Ale kdo ti říká, má milá, že tě chci vyhodit na ulici?“ ptal se jí velkoobchodník.

„Však jsem slyšela, co jste si povídali, a nedám se jen tak obalamutit! Vy jste prohnáný, ale já mám také oči! Chcete se oženit s dcerou pana Mirandy!“

„To je pravda. Vždyť jednou se musím oženit, nezůstanu přece starým mládcem! Ale nemám v úmyslu vyhodit tě na ulici, jak si myslíš; teď jsem právě o tom hovořil s panem Botelhem, že ti zařídím obchod a...“

„Ne! Začala jsem jako hokynářka a nehodlám jako hokynářka umřít! Chci si také jednou odpočinout! Proto jsem se u vás tak dlouho plahočila, pokud mi Pánbůh dopřával zdraví a sílu!“

„Ale co tedy vlastně chceš?“

„Co chci? S vámi být! Chci užít toho, co jsme si my dva spolu zahospodařili! Mít podíl na tom, co jsme získali společnou prací, užít trochu života jako vy!“

„Ale copak nechápeš, že to není možné?... Což se neznáš?... Vážím si tě a udělám pro tebe, co připouští zdravý rozum, ale nechtěj na mně nemožnosti! Odpočineš si a nic ti nebude scházet. To je dobré, ona si myslí, že budeme žít stále spolu! Ještě že mě nenutíš, abych se s tebou oženil!“

„Ach tak, teď už k ničemu nejsem, a mohu tedy jít! Ale když jste mě potřeboval, to vám byla moje práce dobrá a ani mým tělem jste nepohrdl! Tenkrát se hodila černoška ke všemu; teď už není na nic, a pryč s ní proto na smetišť! Ne, to by Bůh nepřipustil! Vždyť ani starý pes se nevyžene jen tak, a proč já mám odejít z tohoto domu, který jsem pomáhala pottem své tváře budovat? Když se chcete oženit, počekejte, až zavřu oči, ukažte aspoň trochu vděčnosti!“

João Romão ztratil nakonec trpělivost a odešel z jídelny, vrhnuv za svou bývalou milenkou sprostou nadávku.

„Nerozčilujte se,“ domlouval mu potichu Botelho a doprovodil ho do ložnice; krčmář si narazil zuřivě klobouk na hlavu a oblékl kabát, svíraje přitom ruce v pěst.

„Ať táhne k čertu! Ani okamžik ji tu už nestrpím, v domě mi nesmí zůstat!“

„Jenom klid! Proč se zbytečně rozčilovat?“

„Nechce-li jít po dobrém, půjde po zlém! Už jsem řekl, a slovu dostojím!“

Seběhl kvapně po schodech a vlekl za sebou starce, jenž mu stěží stačil. Na rohu ulice se zastavil, upřel na svého společníka oči planoucí hněvem a zeptal se ho:

„Slyšel jste to?“

„Slyšel . . .“ zabručel starý příživník se sklopenou hlavou, aniž se zastavil v chůzi.

Kráčeli teď pomaleji, zabrání do svých myšlenek.

Po chvíli se ho Botelho zeptal, nebyla-li snad Bertoleza otrokyní, když se spolu seznámili.

Ta otázka mu vnukla nový nápad. Uvažoval již, neměl-li by ji poslat jako nevyléčitelně choromyslnou do ústavu Pedra II., ale teď mu napadlo něco daleko lepšího: co kdyby ji vrátil jejímu pánu a učinil z ní opět po zákonu otrokyni?

To by nebylo tak nesnadné . . . uvažoval, stačilo by najít jejího majitele, říci mu, kam se uchýlila, a on by se již postaral, aby ji policie odvedla.

A odpověděl Botelhovi:

„Byla a stále ještě je otrokyní!“

„Tak ona není svobodná? A komu patří?“

„Jakémusi Freitasovi de Melo. Křestní jméno jsem zapomněl, je odkudsi z vnitrozemí, ale doma mám o tom záznamy.“

„Pak je to přece jednoduché! Pošlete ji jejímu majiteli!“

„A bude-li se zdráhat?“

„To by bylo pěkné! Však ji policie přivede k rozumu!“

„Bude se možná chtít vykoupit . . .“

„Tak ať se vykoupí, dovolí-li jí to majitel! To už není naší věcí! A kdyby se chtěla za vámi vrátit, ukážete jí dveře, a nedá-li se odbýt, půjdete si stěžovat na úřad! V takových případech musí být člověk důsledný, milý příteli, jinak ať raději nic nezačíná! Již to, jak s vámi před chvílí mluvila, stačí, abyste si uvědomil, že takovou ženskou nemůžete ve svém domě ani na okamžik trpět! A řeknu vám rovnou, že nejde již jen o onen sňatek, vždyť i jinak by vám byla zpropadeně na obtíž! Tak se přece vzmužte!“

João Romão mu naslouchal mlčky a beze stopy vzrušení v obličejí. Zatím došli k nábřeží.

„Vzal byste si to na starost?“ zeptal se svého společníka, když se oba zastavili u stanice pouliční dráhy. „Přejete-li si, můžeme o tom jednat, odměním se vám, že toho nebudete litovat!“

„Kolik?“

„Sto milreisů!“

„Dvě stě!“

„Tak dobrá, dvě stě.“

„Ujednáno! Když jde o chycení uprchlého otroka, jsem vždy k službám.“

„Odpoledne vám řeknu jméno majitele, jeho bydliště v době, když se ke mně přistěhovala, a všechno, co ještě najdu ve svých záznamech.“

„A o ostatní se již postarám já! Nestrachujte se, té už nikdo nepomůže!“

XXII

Od toho dne se stala Bertoleza ještě uzavřenější a nevrlejší, a musela-li mluvit se svým milencem nebo s kýmkoliv jiným, pak s ním vyměnila pouze několik nejnutnějších slov, nezbyt-

ných pro řízení domácnosti. Oba vrhali nyní na sebe nevraživé pohledy jako dva úhlavní nepřátelé, nucení bydlet pod jednou střechou. Chuděra žila v neustálém napětí a ve strachu o život, jedla jen to, co si vlastníma rukama připravila, a dříve než šla spát, zamkla vždy pečlivě dveře na klíč. V noci ji probudil sebemenší hluk, vyskočila pak s vytřeštěnými očima z postele, hrdlo měla sevřené hrůzou a lapala těžce po dechu, hotova volat o pomoc při prvním podezřelém šramotu.

Přes její starosti a duševní neklid obchody znamenitě prosperovaly. Rozvíjely se ve stále větším měřítku a se stejným horčným tempem jako dříve, a hrnuly-li se drobné mince neustálým proudem do přihrádky v pultu, kde se z nich stávaly tisíce a miliony reisů, měla na tom nemalou zásluhu její mravenčí pile otrokyně. Ve dne se zastavovaly nyní často před skladištěm vozy s balíky nebo bednami přivezenými z celnice a opatřenými počátečními písmeny jména Romãova, dělníci skládali stále nové sudy vína a octa, velké bečky piva, soudky másla a pytle koření – a nenasytně rozevřená vrata skladiště rázem pohltila všechno to zboží, aby je pak znovu vydávala v menším sice množství, ale zato s tím tučnějším ziskem, který vzrostl koncem každého roku na neuvěřitelné částky. João Romão se stal dodavatelem všech hospod a hokynářství v celé čtvrti Botafogo a veškerý maloobchod se u něho zásoboval. Jeho závod zaměstnával celý štáb prodávaců, byli tam účetní, nákupčí, výpravčí zboží i pokladní, pisárna korespondovala v různých jazycích a za pažením z leštěného dřeva měl šéf kancelář, kde se při rozmanitých zákuscích a nápojích uzavíraly významné obchodní dohody a směle spekulace, u nichž šlo o celé jmění, smlouvaly se převody podniků, jednalo se o monopolech povolených vládou, o koupi a prodeji cenných papírů nebo o vysoce záručitelných půjčkách na hodnotné hypotéky. Scházeli se tam velcí i malí obchodníci, slavní finančníci i bankrotáři, bursovní dohazovači, různí příživníci, směnárníci, úředníci ucházející se o půjčku na plat, divadelní podnikatelé, redaktoři v peněžní

tísni, vdovy zastavující pensi, studenti vybírající si u něho své měsíční příspěvky a dílovedoucí, kteří chodili pro platy zaměstnanců podniku; nejvíce však bylo advokátů a různých soudních nebo berních zaměstnanců, neklidných a slídících po všech koutech, kteří strkali do všeho nos, oškliví, neholení, s taškou pod paždí a s vyhaslou cigaretou v uslintaném koutku úst.

A stejně jako obchodní dům prospívala i jeho nová třída São Romão. Již se tam nemohl hlásit kdokoli o byt; nový uchazeč musel mít ručitele a zvláštní doporučení. Ceny bytů stále stouply, mnozí původní obyvatelé osady, hlavně Italové, se odstěhovali z úsporných důvodů do Kočičí hlavy a místo nich přicházeli noví, pořádnější nájemníci. Také praden citelně ubylo a většinu domků obývaly nyní rodiny dělníků, drobných živnostníků a zřízenců. Osada se poměšřovala. Hned u vchodu bydlel krejčí, vážný muž s bílými licousy, jenž šil na stroji obklopen tovaryši a za pomoci své manželky pocházející z Lisabonu, obtloustlé a nikoliv již nejmladší, s náznakem kníru pod nosem a s vousky na bradě, ale výborné hospodyně; vedle se usadil holohlavý brýlatý hodinář podobající se mumii, když seděl nehybně od rána do večera při své práci; pak následoval malíř pokojů a vývěsních štítů, jenž vtělil svou uměleckou fantasií do čehosi, co se podobalo lianě, namalované štětcem kolem dveří s ptáky rozmanitých barev a tvarů, z nichž někteří však nevydávali právě nejlepší svědectví o jeho zručnosti; o něco dále se usídlil jakýsi podnikavec, jenž si najal hned tři byty a vyráběl se čtyřmi dcerami a dvěma syny cigarety, zatím co další tři dělnice připravovaly balení z kukuřičné slámy, řezaly a upravovaly tabák.

Florinda, žijící nyní se železničním výpravčím, nastěhovala se opět do osady a měla svůj byt vždycky čistý a pěkně upravený. Nosila ještě smutek po matce, nebožce Marcianě, jež zemřela v ústavu pro choromyslné. V neděli zval její druh několik známých na večeři, a poněvadž se podobala v lecčems Ritě, končily vždy ty večírky zpěvem a tancem, ale za zavřenými

dveřmi, neboť venku na dvoře taneční rej a podobné kratochvíle nebyly již trpěny.

Bokatá ztratila po smrti Agostinhově mnoho ze své bývalé živosti a energie; přicházelo k ní na návštěvu několik obchodních příručí a jeden z nich se ucházel o Nenen, která vadla tím dlouhým marným čekáním na ženicha. Alexandre se dočkal povýšení na policejního seržána a ještě více se nyní honosil svou novou uniformou s oslnivě lesklými knoflíky; jeho manželka, stále plodná a lhostejně počestná, scházela jaksi a bledla jako rostlina, jíž chybí slunce; bylo ji často vidět kojit nejmladší několikaměsíční ratolest, a když chodila, vypínala ze zvyku stále břicho, jako by byla těhotná. Občas přišla k nim na návštěvu Léonie, vnášející nápadnými barvami svých šatů nezvyklý tón do klášterní šedi jejich počestné domácnosti. Jednoho sobotního odpoledne vzbudila mezi starými obyvateli osady velký rozruch tím, že přivedla s sebou Holubičku, která se taktéž vrhla do víru života a bydlela nyní společně s Léonií.

Ubohá Holubička! Po dvou letech manželství se jí její muž úplně zprotivil; z počátku se snažila zůstat počestnou a prominout mu jeho nedostatek duchaplnosti, přizemní vkus a únavně usměvavou omezenost člověka postrádajícího jakýchkoli vyšších zájmů. Naslouchala odevzdaně ve chvílích manželské intimity jeho banálním důvěrnostem, nebránila mu v projevech sentimentální žárlivosti a opatrovala ho obětavě, když onemocněl těžkým zápalem plic a jeho život visel na vlásku. Snažila se tomu ubohému mladému muži ve všem přizpůsobit, nikdy s ním nehovořila o věcech přesahujících oblast běžných záležitostí a týkajících se umění, krásna a vůbec všeho, co se vymyká všedním každodenním starostem. Tajila před ním svůj vrozený, špatně usměrněný cit pro všechno malebné, velkolepé nebo smělé a předstírala zájem o to, co dělal, říkal, myslel a dosáhl svou trpělivou pílí rutinovaného obchodníka. Náhle však ztratila rovnováhu, uklouzla a padla rovnou do náručí talentovanému bohému a světáku, jenž psal verše, pokud nesešel

u hráčského stolku. Manžel neměl o tom nejprve nejmenšího tušení, po čase však shledal, že se s ní děje jakási změna, začal ji podezírat a stopovat, až jednoho dne, když ji nepozorovaně sledoval, nabyt kruté jistoty, že je mu nevěrná. Tentokráte však nikoliv již se zhýralým básníkem, nýbrž s hercem, jenž mu nejednou vyloudil upřímné slzy dojetí, když zaníceně deklamoval na jevišti o vítězství mravnosti a odsuzoval s pathetickým rozhořčením cizoložství.

Ne, nemožl se mýlit, důkazy mluvily příliš jasnou řečí! A třebaš nevěrnou manželku vroucně miloval, rozešel se s ní, dovedl ji k matce a odstěhoval se okamžitě do São Paula. Dona Isabel, která sice neměla tušení o tomto dobrodružství, ale věděla o dřívějších poklescích své dcery a velmi se proto rmoutila, mohla si oči vyplakat a snažně ji prosila, aby se polepšila a změnila své chování. Pak napsala zeti, přimlouvala se za Holubičku zapřísahajíc se, že nyní za ni ručí, prosila ho, aby zapomněl na to, co se stalo, a vrátil se opět ke své ženě. Mladý muž na ten dopis vůbec neodpověděl, a za několik měsíců opustila dcera matku. Dona Isabel div nezemřela zármutkem. Kam se poděla? Kde jen je? Pátrala po ní usilovně a našla ji za několik týdnů v hotelu, kde bydlela s Léonií. Pokušení nakonec zvítězilo a Holubička se vrhla jako očarována rovnou do jeho jícnu. Ubohá matka oplakávala dceru, jako by byla mrtvá, ale poněvadž ten zármutek ji nepřivedl, jak doufala, náhle do hrobu a poněvadž neměla ani co jíst, ani dosti sil pracovat, nezbylo jí nakonec než přijmout podporu, kterou jí dcera poslala. Od té doby již neodmítala od ní peníze, neboť Holubička byla jedinou její oporou ve stáří a vydržovala ji z toho, co vydělala prostitucí. A poněvadž člověk nakonec všemu přivykne, dona Isabel se posléze k ní přestěhovala; nikdy se však před nikým neukazovala a skrývala se, měla-li Holubička u sebe návštěvu; jestliže se náhodou setkala s některým z jejích milenců, tak se styděla za sebe a za svou dceru, že se vydávala za služebnou nebo hospodyní. Co však nejvíce

trápilo její mateřské srdce, bylo to, že se její dítě opíjí po večeri šampaňským, blábolí pak nepřičetně a vrhá se mužům do náručí. Srdce jí to rvalo a plakala vždycky, když jí viděla vracet se v pozdních nočních hodinách opilou; slábla a vůči-hledě scházela samým zármutkem, už ulehla a zemřela posléze v nemocnici.

Obě kurtisány se staly důvěrnými přítelkyněmi, strašlivými ve své neochvějné jednotě, byly jako had o dvou hlavách, ovládající veškerou společnost Ria de Janeiro. Ukazovaly se všude, kde hledají mužové zábavu nebo rozkoš; odpoledne před večerí se projížděly s Juju v otevřeném kočáře po třídě Catete, večer navštěvovaly divadelní lóži, kde přijímaly staré vyžilé politiky dychtící po nových vzrušujících požitcích, anebo lákaly do vyhrazených hotelových pokojů tlusté a smyslné majitele kávových plantáží, kteří přicházeli prohřít do hlavního města tučné zisky za poslední sklizeň, na níž lpěl pot otroků. Vystřídaly se u nich celé zástupy zpustlíků. Za pouhé tři měsíce toho života se Holubička vyučila svému řemeslu stejně dokonale jako přítelkyně; její osudná inteligence živená prostým hnojištěm osady se podivuhodně rozvila v bahně podpo-rujícím rozvoj neřestí ve velkém měřítku; konala ve svém oboru hotové divy, zdálo se, jako by bylo v její moci odhalit tajemství rozkoše; čeho se dotkly její rty, tam pily krev a dovedla vyssát z nejlakotnějšího milence kapku po kapce vše, co měl. Zato staří věrní obyvatelé osady, nyní třídy São Romão, jí právě tak jako její učitelku stále více zbožňovali; když se tam objevily s Juju, tísnil se u Augustiných dveří lidé, kteří jim žehnali s prostoduchým úsměvem vrozené pokorné chudo-by. Holubička nehleděla na peníze, zejména ženu Jerônimovu zahrnovala dary a k její dceři, své obzvláštní chráněnce, po-čítovala podobnou náklonnost, jakou kdysi ona budila v Léonii. A věčný koloběh života pokračoval; osada vychovávala novou nevěstku v onom ubohém opuštěném děvčátku dospívajícím vedle matky, která již téměř nevystřízlivěla ze své opilosti.

Bylo to jedině zásluhou Holubičky, nechyběl-li v Piedadině domácnosti zcela chléb, neboť nikdo již jí nesvědčil prádlo a nemohla očekávat, že se jí dostane jiné práce.

Ubohá ta žena klesla na samé dno. Nebudila již soucit, spíše odpor a hnus. Pohasla v ní poslední stopa chuti k životu, chodila v cárech, neupravená a téměř neustále pohroužená v chmurný chorobný stav opilosti, v němž žila vlastně po celý den. Místnost, kde bydlela, byla nejspínavější a nejhůře udržo-vaná v celé osadě; nesvědomití mužové se jí zmocňovali podle libosti, mnozí ji pomilovali pouze jednou, využívající téměř úplné otupělosti té nešťastnice. Stačil doušek kořalky, aby jim byla po vůli; probouzela se každého rána s těžkou hlavou, celá skleslá a bez nejmenší chuti k životu, jakmile však sáhla po láhvi, již přelétl mdlý úsměv po jejích ústech, nad nimiž ztratila vládu. Romãoův správce, který za něho dozíral v posled-ní době na osadu, dal jí již třikrát výpověď a ona ho po každé uprosila, aby několik dní posečkal, než si najde nový byt. A po-sléze den potom, co ji navštívila Holubička s Léonií a nechala jí nějaké peníze, octla se na ulici i s několika nuznými svršky, které jí patřily.

Nešťastnice ani nezaplakala a uchýlila se s dcerou do Kočičí hlavy, která tou měrou, jak osada São Romão rostla, stále více upadala a klesala na nižší úroveň zásluhou společenské spodiny, která v ní bydlela; spokojovala se kalem a odpadky odhazovanými soupeřkou, jako by bylo nejvyšší její ctižádostí zachovat na věčné časy ryzí, nefalšovaný typ oné legendární osady hlavního města, kde se stále ještě večer tančí samba a strhne se každou chvílí rvačka, kde se mužové vzájemně za-bíjejí, aniž se policii podaří dopadnout vinníka; pařeniště smyslných neřestí, kde bratr spává se sestrou na jedné posteli, líheň červů, teplé, vlhce se pařící bahnisko, z něhož prudce vyráží jako z rozkládající se hniloby nový život.

João Romão ve zbrusu novém světlém obleku čekal před lahůdkářstvím v ulici Ouvidor na Mirandovu rodinu, která vyřizovala toho dne jakési nákupy.

Kolem druhé hodiny odpoledne kypělo město největším ruchem. Počasí se skvěle vydařilo, byl příjemný, nepřilíš horký den. Dveře Pascoalova lahůdkářství se téměř netrhly, každou chvíli někdo zvolna vcházel nebo vycházel, uvnitř postávali mladí šviháci, odfukující dým z doutníků, a čekali, až se uvolní místo u některého stolku s černou mramorovou deskou, zatím co hloučky dam v hedvábných šatech usrkovaly zvolna portské víno. Vzduch byl prosycen příjemnou vůní parfumů a aromatických esencí, odevšad se ozýval živý, ale tlumený hovor dobře vychovaných lidí, mnoho se koketovalo, nikoliv však nápadně, vyměňovaly se kradmé pohledy ve složité hře zrcadel, mužové popíjeli u pultu a jiní spolu mluvili, ochutnávající jemné paštiky, vytažené právě z pece, někteří již četli prvé večerníky a zaměstnanci měli plné ruce práce s vyřizováním objednávek různých sladkostí nebo pečiva a s připravováním malých úhledných balíčků z barevného papíru, které si zákazníci odnášeli navlečené na prst. Vzadu v saloně se přijímaly objednávky na celé bankety, které se měly konat ještě toho večera, z kuchyně nosili cukrářské výrobky v podobě věží a zámků, celé mísy vajec a všeliké imposantní, důvtipně upravené výtvary kuchařského umění, sloužící sundávali s regálů velké mísy z bílého kovu, které jejich druhové balili do jemného, všelijak zbarveného papíru. Zaměstnanci z úřadů si odskočili vypít svůj vermut se sodovou vodou, zpravodajové s kloboukem naraženým do týlu a s neklidnou zvědavostí v očích misili se nenápadně mezi novináře a politiky, aby pochytili poslední novinky. João Romão stál u dveří, opíraje se o deštník s rukojetí ze slonové kosti; ne jeden z kolemjdoucích hostů ho zdravil a leckdo se

s ním i zastavil na několik slov. Usmíval se, děkoval na všechny strany a chvílemi se díval na hodinky.

Konečně se objevil baron s rodinou. V čele šla Zulmira v krémově žlutých přiléhavých šatech, bledá, nervosní a velmi elegantní – pravý velkoměstský typ, za ní kráčela důstojně dona Estela, celá v černém a s vážným vzezřením toho, kdo si zakládá na své bezúhonnosti a na vzorném plnění povinností. Doprovázel ji Miranda v žaketu, s řádovou stužkou na prsou, s vysokým límcem až k bradě, v lakýrkách, s cylindrem a s pečlivě navoskovaným knírem. Oba se usmáli, když spatřili João Romão; jen dona Estela zachovala své distingované vzezření a chladnou masku ženy, která přikládá skutečný význam pouze sobě samé.

Bývalý krčmář a budoucí vikomt jim vyšel spěšně vstříc, smekl již zdaleka a zval je úslužně dovnitř na nějaké osvětlení.

Vešli společně a posadili se k prvému volnému stolku. Přispěchal ihned ochotný číšník a João Romão, když se poradil s donou Estelou, objednal obložené chlebičky, sladké zákusky a setubalský muškát. Ona jediná mluvila, zatím co ostatní stále ještě hledali námět k hovoru, až konečně Miranda, když se rozhlédl po stropu a po stěnách, učinil několik poznámek o nové výzdobě salonu. Dona Estela se zeptala mimochodem João Romão na divadelní společnost hostující právě v opěře, což přivedlo ubožáka do takových rozpaků, že celý zrudl a nevěděl kudy kam. Na štěstí právě přišel Botelho s poslední novinkou: jakýsi seržán v kasárnách byl zabit za hádky se svým nadřízeným. Seržán, uražený důstojníkem téhož pluku, napadl představeného, jenž tasil šavli a na místě ho probodl. A byl docela v právu! Pokud šlo o vojenskou kázeň, nerozuměl Botelho žertu. Seržán, a vztáhnout ruku na důstojníka! Jaký div, že se mu dostalo na místě zaslouženého potrestání! A oči mu zářily vrozeným nadšením pro všechno, co se týkalo vojny. Vzpomněli si pak na podobné události; Miranda vyprávěl stejný příběh,

kteřý se stal před dvaceti lety, a Botelho chrlil jednu historku za druhou.

Když se zvedli k odchodu, João Romão podal rámě Zulmiře a baron své manželce; zamířili zvolna procházkou k náměstí sv. Františka, doprovázeni starým příživníkem, a když tam došli, Miranda nabídl sousedu místo v kočáře, ten však měl ještě cosi na práci ve městě a omluvil se, že tomu pozvání nemůže vyhovět. Botelho zůstal s ním, a sotva kočár odjel, pošeptal mu spěšně do ucha:

„Dnes ten člověk přijde, rozumíte? Všechno je už dojednáno!“

„Skutečně?“ zvolal João Romão se živým zájmem a zastavil se uprostřed náměstí. „Tak tedy přece! Však to trvalo!“

„Že to trvalo? Vždyť s tím byla také, milý příteli, pěkná práce! Hotové válečné tažení!“

„To je doba, co jsme o tom posledně mluvili!“

„Copak mohu za to, že se v Riu tak dlouho neobjevil? Byl na cestách, však víte, že jsem mu vícekrát psal, a až teď se mi ho podařilo zastihnout. Zášel jsem také dvakrát na policii; dnes jsem se tam znovu zastavil, a všechno je domluveno! Ale musíte být doma, abyste odevzdal černošku majiteli, až si pro ni přijde...“

„Snad bych u toho nemusel být... bylo by mi to milejší...“

„Ne, to nejde! Na koho by se pak obrátili? Tu pilulku musíte ještě spolknout, vaše přítomnost je naprosto nutná!“

„Nemohl byste mě zastoupit?...“

„Ale, ale, s takovou bychom se nikam nedostali! Jen žádné strachy, železo se musí kout, dokud je žhavé. A vůbec, co na tom? Oni přijdou, požádají jménem zákona o otrokyni, vy jim jí odevzdáte a basta! Zbavíte se jí navždy a zanedlouho budeme si připíjet šampaňským při vaší svatbě! Nu, co tomu říkáte?“

„Ale...“

„Bude křičet a pobřečí si trochu, ale vy nesmíte ani o píd

ustoupit a dát najevo slabost; copak jste ji udělal vy černoškou? Tak co!“

„Dobrá, půjdeme. Myslím, že je už čas.“

„Kolik je hodin?“

„Tři hodiny dvacet minut.“

„Můžeme jít.“

A vrátili se opět ulicí Ouvidor k zastávce pouliční dráhy Gonçalves Dias.

„Vůz k São Clemente tady ještě není,“ podotkl stařec. „Můžeme si zatím něco vypít.“

Vstoupili do výčepu, objednali dva koňaky a sedli si ke stolků, aby mohli nerušeně hovořit.

„Poslyšte,“ upozornil ho Botelho, vy se nemusíte vlastně ani do toho míchat... jako byste s tím neměl nic společného, rozumíte?“

„A co, bude-li její majitel požadovat ode mne odškodné za všechna ta léta, která byla u mne?“

„Ale vždyť jste ji od nikoho nenajímal! Vy přece nevíte, že je nebo byla otrokyní; považoval jste ji přirozeně za svobodnou, teď přijde její pán, žádá ji po vás a vy mu ji vydáte, poněvadž si nechcete nechat, co vám nepatří! Pravda, ona může žádat, abyste jí zaplatil za její práci, a vy jí také něco dáte...“

„Kolik?“

„Takových pět set milreisů, abyste ukázal, že vám nezáleží na groši!“

„Dobrá, dostane je.“

„A věc bude vyřízena! Uvidíte, jak se pak bude Miranda na vás jinak dívat!“

Chtěli pokračovat v hovoru, když vtom přijel vůz k São Clemente. Zástup čekajících lidí se hrnul se všech stran dovnitř a oddělil je, takže nedostali místo vedle sebe a nemohli po celou jízdu spolu mluvit.

Na náměstí Carioca je předhlonil rychle ujíždějící kočár. Botelho se obrátil, mrkl na krčmáře a usmál se významně.

V kočáře seděla Holubička ověšená šperky a vedle ní Henrique, oba velmi veselí, až nevázaně rozpustilí. Mladík studoval nyní čtvrtý rok lékařství a užíval plnými doušky života spolu se skupinou kolegů, platících Riu de Janeiro daň synků z bohaté rodiny.

Když přišli domů, João Romão pozval svého společníka dále a zavedl ho do pisárny.

„Odpočíte si trochu,“ řekl mu.

„Kdybych věděl, že to nebude dlouho trvat, zůstal bych tu, abych vám pomohl, bude-li třeba.“

„Možná že přijdou až po večeři,“ podotkl obchodník a sedl si k psacímu stolu.

Mezitím vešel pokladník, přistoupil k němu a ptal se ho uctivě na jakousi obchodní záležitost. João Romão odpovídal úsečně, jak mají ve zvyku kapitalisté, mluví-li s podřízenými; také on mu položil několik otázek, a poněvadž nešlo o nic důležitého, vzal Botelha pod paždí a vyšel s ním z kanceláře.

„Je půl páté, zůstaňte se mnou na večeři!“ řekl mu na schodech.

Nyní již nemusel vzkazovat naproti do Mirandova domu, že nepřijde k večeři, poněvadž starý příživník byl často hostem u souseda.

Při jídle nikdo z nich mnoho nemluvil, oba cítili jakousi stísněnost. Nechutnalo jim jako obvykle a João Romão poručil proto, aby přinesli ihned po polévce zákusky.

Pili právě kávu, když vešel jeden ze zaměstnanců a hlásil, že je dole jakýsi pán s dvěma strážníky a přeje si s ním mluvit.

„Už jdu,“ odpověděl obchodník.

A prohodil k Botelhovi: „To jsou oni!“

„Jistě,“ kývl stařec.

Oba šli hned dolů.

„Kdo mě hledá?“ zeptal se, když přišel do obchodu, jako by nevěděl, oč jde.

Jakýsi vysoký muž se světácky vyžilou tváří se přiblížil k němu a podal mu složený list.

João Romão se lehce zachvěl, když jej bral do rukou; pak papír otevřel a začal zvolna číst. Kolem něho nastalo ticho; zaměstnanci nechali práce, překvapeni přítomností policie.

„Ano, je skutečně tady...“ řekl posléze obchodník. „Myslel jsem, že je svobodná...“

„Ne, je mou otrokyní,“ odpověděl onen vysoký muž. „Doufám, že mi ji vydáte.“

„Ale ovšem, přejete-li si, třeba hned.“

„Kde ji máme hledat?“

„Bude asi v kuchyni. Pojdte prosím dál...“

Host pokynul oběma strážníkům, kteří ho provázeli, a všichni vstoupili dovnitř. V čele šel Botelho, jenž jim ukazoval cestu, a průvod uzavíral João Romão, celý bledý a s rukama za zády.

Prošli krámem, pak krátkou chodbou, vedoucí na dlážděný dvůr, a octli se v kuchyni. Bertoleza, která již poslala nahoru večeři pro zaměstnance, seděla právě na bobku na zemi a oškrabovala rybu, kterou chystala k večeři pro svého bývalého milence, když spatřila náhle před sebou onen zlověstný hlouček.

Poznala ihned nejstaršího syna svého zemřelého pána a tělem jí projela mrazivá hrůza. V tom okamžiku svrchovaného nebezpečí pochopila bleskurychle situaci; uhodla všechno s jasnou zřivostí toho, jenž je navždy ztracen; porozuměla, že byla podvedena, že propouštěcí list z otroctví byl padělán, že její milenc, když se jí neodvážil zabít, vydává ji nyní opět do otroctví.

První její myšlenkou bylo utéci. Sotva se však rozhlédla kolem sebe pátrajíc, kudy by mohla prchnout, onen vysoký muž k ní přistoupil a uchopil ji za rameno.

„To je ona!“ řekl strážníkům, kteří pokynuli nebohé ženě, aby je následovala. „Zatkněte ji! Je to moje otrokyně!“

Nehybná černoška, obklopená šupinami a vnitřnostmi ryb, opírala se jednou rukou o zem a v druhé svírala kuchyňský nůž, zírající na ně upřeně v němé hrůze.

Když strážníci viděli, že nehodlá uposlechnout jejich výzvy, tasili šavle. Tu se Bertoleza vymrštila jako divoké zvíře, uskočila o krok, a dříve než jí v tom mohl někdo zabránit, jediným prudkým pohybem si hluboce rozřízla břicho.

Padla s pronikavým výkřikem tváří na zem a válela se umírajíc v louži krve.

João Romão prchl do nejtemnějšího kouta obchodu, zakrýváje si rukama obličej.

Právě v té chvíli se zastavil před dveřmi jeho domu kočár se členy deputace spolku pro zrušení otroctví, kteří přijeli ve fraku, aby mu vlastnoručně odevzdali diplom čestného člena.

Poručil, aby uvedli návštěvu do přijímacího pokoje.

DOSLOV

Sedmdesátá léta minulého století znamenají i v Brazílii ko-nec romantismu, ovládajícího téměř po čtyři desetiletí literaturu Latinské Ameriky; i když doznívá ještě delší dobu několika méně významnými epigony, přece je možno považovat jeho vliv v té době již za překonaný. Bylo by však nespravedlivé neuznat zásluby, které si získal tento směr o růst a rozvoj národní literatury, a je nutno vzpomenout s uznáním i toho, že má v podstatě pokrokový ráz, a to jak svým celkovým zaměřením, tak i některými osobitými rysy, vyplývajícími ze zvláštních hospodářských i sociálních podmínek nového světadílu. Soustřeďoval-li se zájem romantismu především na osud Indiána, vládnoucího kdysi celým tím rozlehlým územím a zatlačovaného dravou kolonizací do končin stále odlehlejších a do nehostinných pralesů, všimá si následující pokolení na přechodu mezi romantismem a realismem spíše černošské otázky, jejíž závažnost si začínali již tehdy mnozí uvědomovat. Dilo některých slovesných umělců tohoto údobí, jako Castra Alvese, je zaníceným protestem proti vykořisťování barevného obyvatelstva a zároveň obnivou výzvou k boji proti rasové politice tehdejšího polofeudálního vládního režimu, za něhož strádalo v otroctví na dva miliony černochů. Tyto ušlechtilé snahy našly oblas i u některých politiků a měly významný podíl na konečné likvidaci otrockého řádu. Ta byla provedena ve třech postupných obdobích: roku 1854 zakázaly úřady znovu a důrazněji obchod s černochy – zákaz, který existoval sice již od počátku minulého století, ale zůstával celkem jen na papíře –, roku 1871

odhlasoval parlament Rio-Branciu zákon, podle něhož se dostalo svobody nově narozeným dětem černošských otroků, a o sedmáct let později si vynutil tlak pokrokově orientované veřejnosti úplné zrušení otroctví. Zpátečnické živly, nacházející podporu především u mocné a kapitálově silné vrstvy plantážníků, která tak byla připravena o levné pracovní síly, nechtěly se přirozeně smířit s novou skutečností, jež znamenala značné oslabení jejich hospodářské moci. Spojily se proto s armádou, rovněž nespokojenou s některými liberálními reformami, a zbavily trůnu císaře Pedra II., kterého považovaly za hlavního původce těch převratných událostí. Tak došlo 15. listopadu 1889 k prohlášení Brazílie republikou. Skončilo tím jedno období dějin země a byly položeny základy k období dalšímu, buržoasně parlamentárnímu. Přežitky feudalismu trvaly v tomto nesmírně rozlehlém státě s nedostatečnými komunikačními spoji přirozeně i nadále a dochovaly se, hlavně v nepřístupném vnitrozemí, až do naší doby. Kolo dějin nebylo však již možno otočit zpět, ani zvrátit přirozený vývoj podmíněný změněnými hospodářskými poměry, takže zrušení otrokářského řádu, jenž se začínal přezívat i v zemi tak zaostalé a řídké zalidněné jako tehdejší Brazílie, zůstalo trvale kladným ziskem pokrokových sil.

Tato nová situace, která si svou vahou vynutila odstranění stáletého koloniálního řádu, založeného na nevolnické práci Indiánů a později fyzicky odolnějších černochoů, byla důsledkem převratných změn, jež se tehdy začínaly rýsovat ve většině jihoamerických států. Našel-li realismus a později jeho naturalistická odnož živnou půdu v Latinské Americe, pak na tom měly jistě významný podíl i ony pronikavé strukturální přesuny, které provázely vznik kapitalismu v některých pokročilejších jihoamerických státech, činicích prvé nesmělé krůčky k industrialisaci a využití svých nesmírných přírodních zdrojů (Argentina, Uruguay, Chile). V žádném z nich ovšem nenabyla výroba ještě oně kolektivní formy jako v západní Evropě a nesoustředila se, kromě pozemkového vlastnictví, v rukou několika málo

jedinců. Vývoj tu tehdy nepokročil a vzhledem k celkové hospodářské situaci ani nemohl pokročit k významnější kumulaci výrobních prostředků; nejde tedy v té době na jihoamerické půdě o velké továrny a mocný mezinárodní kapitál, ovládající v podstatě celou společnost jako v některých mobutně industrialisovaných zemích evropských, nicméně však události, k nimž dochází v druhé polovici minulého století v některých státech Latinské Ameriky – mezi nimi i v Brazílii – jsou tak bluboké a významné, že mění sice zvolna, ale vytrvale tvářnost ne-li celé země, tedy aspoň jejich důležitých přímořských oblastí. Nejvíce ovšem podléhá těm změnám hlavní město Rio de Janeiro, které si vybral Azevedo za místo děje několika svých dokumentárně i umělecky nejzávažnějších románů. Již těchto několik čísel svědčí o závatném, vskutku americkém růstu brazilské metropole, který nemá na evropské pevnině obdoby: v roce 1822 120.000 obyvatel, roku 1850 přes půl milionu a o století později na dva miliony! Kypivě rušný život toho velkého města, strhující do svého víru všechno, přes co se převali jeho dravý proud, žádal si nejen dokumentárně věrného zachycení, ale volal zároveň i po uměleckém zobrazení, k němuž došlo zásluhou několika významných realistických spisovatelů z konce minulého století.

Tato doba dala brazilské literatuře dvě výrazné osobnosti (v Machadovi de Assis (1839–1908) a Aluizioví Azevedovi (1857–1913). Hlásil-li se první z nich skeptickým pohledem na život a pronikavou, pesimisticky laděnou analysou životního dění k tendenci flaubertovské, svědčí Azevedův realismus ve svém úsilí po přesné, věcně podložené dokumentaci, v zálibě pro detailní malbu prostředí a ve zdůrazňování pudových stránek vystupujících postav spíše o vlivu zloveského naturalismu, který v něm našel svého nejvýznamnějšího představitele na brazilské půdě.

Azevedo začal psát již v sedmnácti letech, později se však rozbdol pro malířství, v němž tehdy viděl svůj pravý životní

cil. Náhlá smrt otce ho donutila opustit předčasně Itálii, kam odjel studovat výtvarné umění, a hledat si ve vlasti zaměstnání, které by mu poskytovalo možnost obživy. Usadil se v Riu de Janeiro a začal psát pro noviny. Různorodé a mnohotvárné složité společenské prostředí hlavního města, které tehdy právě prožívalo počátky svého bouřlivého růstu, dalo mnoho plodných podnětů jeho literární tvorbě a umožnilo mu rozvinout dar ostré pozorovací schopnosti, uplatňující se zejména ve vrcholných románových pracích z pozdějšího období. Je-li v Azevedově provincině „Slza ženy“ patrný ještě vliv romantismu, projevuje již další jeho dílo „Mulat“ uvědomělé úsilí zaměřit se k objektivně nezaujatému pozorování skutečnosti. Toto úsilí svědčí o schopnosti zachytit věrně každodenní život bez příkras, bez falešného sentimentálního pozlátka a planého moralisování. Po „Mulatovi“, jenž při vši své zdánlivě objektivní nezaujatosti a chladně popisném konstatování faktů vyznívá nakonec v působivou obžalobu rasových predsudků provinčního jihoamerického města, následují – nejprve pod čarou denního tisku – další romány. Ty čerpají námětově buď ze severobrazílského prostředí, s nímž byl Azevedo důvěrně obeznámen (narodil se v přímořském městě S. Luiz de Maranhão), nebo z Ria de Janeiro, kde se odehrávají některé z jeho nejslavnějších románů jako „Pension“ nebo právě „Osada na předměstí“. Také několik dramat, která Azevedo napsal spolu s bratrem Arturem, mělo úspěch na brazilských jevištích a přispělo k utvoření jeho literární slávy. Později vstoupil do diplomatických služeb a působil ve Španělsku, pak v Japonsku, v Anglii a v Itálii. Smrt ho zastihla roku 1913 v Buenos Aires. Již za svého života byl považován za jednoho z nejvýznamnějších jihoamerických spisovatelů a dostalo se mu četných poct, mezi jiným i členství brazilské Akademie.

Román „Osada na předměstí“, vydaný právě v novém, zkráceném překladu, patří, jak již podotknuto, k vrcholným románovým pracím tohoto významného brazilského realisty. Na pozadí rychle se rozvíjejícího města, vlastně jedině jeho

čtvrti Botafogo, která v padesátých letech minulého století začínala závratně vzrůstat, odehrává se rušné dějové pásmo. Má dvě střediska: osadu São Romão, založenou ziskuchtivým spekulantem stejného jména, jehož vášnivá posedlost po obohacení se neštítí žádného, byť i sebenekalejšího prostředku k dosažení svých cílů, a sousední panský dům obchodníka Mirandy, portugalského přistěhoválce, hledajícího v zemi, k níž nikdy nepřihlul, jen moc, bohatství a významné společenské postavení. Tuto osadu obývají prostí lidé všemožných povolání, povah a sklomů, z nichž si většina vydělává těžkou prací svůj skrovný každodenní chléb. Autor v ní zachytil celou bohatou galerii nejrozmanitějších kladných i záporných typů, ostře odpozorovaných a nakreslených věrně podle skutečnosti, nesmírně pestrý kaleidoskop lidských osudů, z nichž končí nejeden tragicky v tom velkém mraveništi nakvap vybudovaném spekulacní touhou po zisku. A na druhé straně stojí v příkrém kontrastu svět bohatých nebo zbohatlých vykořisťovatelů, kteří tyjí z bíd a nevědomosti lidových mas. Využívají jich k uskutečnění svých sobeckých cílů, ať již jde o vychytralého obchodníka, jehož životním snem je získání šlechtického titulu a jenž platí za společenský úspěch rozvratem manželství, anebo o chladně vypočítavého krčmáře a podnikatele, skutečnou ústřední postavu tohoto románu. Autor jím vytvořil jeden ze svých nezapomenutelných, skoro až halzacovsky výrazných typů, působivě v něm ztělesnil hluboké třídní rozpory společnosti císařské Brazílie a vtělil do něho celou onu bezmeznou míru lakoty a až obldného sobectví, jež ve své vypočítavosti nezná nejmenšího soucitu. Těmito povahovými rysy a skvělým osobním úspěchem přerůstá João Romão význam individuálního lidského osudu a stává se těžkou obžalobou celého společenského řádu. Jsou to stránky plné trpkého pesimismu bez jiskry naděje v lepší, šťastnější život: zlo nakonec vítězí a vtiskuje knize ráz chmurné bezútěšnosti a těžkého smutku. Ale právě ta zdánlivá bezvýhlednost a jakoby osudová nemožnost úniku odhaluje tím

působivěji celou onu zkaženost společenské soustavy, v jejíž oblasti se rozvíjí děj Azevedova románu, a dokazuje, že je třeba hledat novou, spravedlivější základnu společenských vztahů. Je to kritika negativní, budiž, ale což neburcuje právě touto svou bezútešností, tímto pronikavým pohledem do zrezivělého mechanismu společenského soukolí císařské Brazílie čtenářovo svědomí k odporu proti všemu, co maří lidem jejich úsilí vybudovat nový, spravedlivější řád? Snad především s tohoto hlediska je třeba hodnotit Azevedův román „Osada na předměstí“ a vidět všechno to kladné, byť bylo zdánlivě pouhým rubem záporu, co přináší v boji za lepší a jasnější zítřek jihoamerického kontinentu.

JAROSLAV ROSENDORFSKY

POZNÁMKY

str.

motta:

Periculum dicendi... — (lat.) Nelekám se nebezpečí mluvit.

La vérité... — (fr.) Pravda, pouhá pravda, nic než pravda.

(Trestní právo)

João Francisco Lisboa (1812—1863) — brazilský poslanec a žurnalista. Jeho sebrané spisy vyšly ve čtyřech svazcích v letech 1864—65.

Ung oyseau... — Pták, jenž slove cikáda, byl na říčkovniku a František vztáhl ruku a zavolal ptáka, on ihned poslechl a posadil se mu na ruku. A on mu řekl: Zpívej, bratře, a chval našeho Pána. A on neustále zpíval a neodletěl, pokud mu nebylo dovoleno tak učinit. (Citát ze středověké sbírky legend „Zlatá legenda“)

9 *Botafogo* — malebná zátoka, jíž dodává homolovitá hora Pão d'Assúcar zvláštní, velmi charakteristický ráz. Tato zátoka dala jméno přilehlé čtvrti, kdysi na předměstí, nyní v samém středu Ria de Janeiro.

milreis — v době, kdy se odehrává tento román, byl milreis (1000 reisů) brazilskou mincovní jednotkou s obsahem 0.82 g ryzího zlata.

Juiz de Fora — středisko brazilského státu Minas Geraes se 150.000 obyvateli. Dříve se toto město nazývalo Parahybuna.

mandioca — polévka nebo kaše ze škrobovité mouky tapioca, velmi oblíbená potrava domorodců.

10 *jacaranda* — tropický strom z čeledi motýlokvetých, který dává tvrdé dřevo vhodné k výrobě nábytku.

27 *Minas Geraes* — nejlidnatější brazilský stát s obrovským nerostným bohatstvím a silným hutnickým průmyslem.

29 *paraguayská válka* — krvavá válka v letech 1865—1870, kterou vedla Brazílie s Argentinou proti paraguayskému diktátoru Lópezovi. Skončila porážkou Paraguaye a strašlivým hospodářským zpuštěním této země.

- 30 *Rio-Branciu zákon* — Tento zákon, nazvaný podle brazilského ministerského předsedy Ria Branca (1819—1880), stanovil, že děti otrokyň musí být považovány před zákonem za svobodné občany, a značně přispěl k definitivnímu odstranění otroctví v Brazílii.
- 34 *franciscea* — tropická rostlina z čeledi krtičníkovitých se silně vonnými květy.
- 45 *parný prosincový den* — prosinec až únor jsou v Brazílii nejteplejší měsíce.
- 66 *chorado* — lidový brazilský tanec v živém rytmu a s prvky černošské hudby.
- 72 *gombo* — zelenina tropické Ameriky (*hibiscus esculentus*), která se vaří nebo peče v různé úpravě.
vatapá — silně kořeněná směs mandioky, octa a sekaného masa.
- 77 *batata* — plod povijnice jedlé neboli indického bramboru, bohatého na škroboviny. Pro svou vysokou výživnou hodnotu je oblíbenou potravou v tropických a subtropických krajinách.
- 78 *mangovník* — tropický strom s vejčitými plody lahodné chuti.
- 82 *bogari* — druh jasmínu původem z Indie, hojně pěstovaný v Brazílii.
- 84 *fazenda* — velká farma nebo plantáž (španělsky hacienda).
sisal — statný strom rostoucí dílem planě a dílem pěstovaný v horském pásmu Jižní Ameriky pro chutnou dužninu a jedlá semena.
ledviník — nevysoký strom s hruškovitými, sladce nakyslými plody, patřícími k nejchutnějšímu tropickému ovoci. Olej v semenné slupce je ostrý a způsobuje záněty kůže.
likanie — jihoamerická rostlina z čeledi růžokvětých se silně vonnými květy.
- 100 *caruru* — sekané rybí a kuřecí maso s pikantní omáčkou.
- 103 *Catete* — jedna z hlavních tepen Ria de Janeiro s presidentským palácem.
- 104 *samba* — tanec černošského původu v synkopovaném rytmu a se zpěvním doprovodem.
- 115 *raději sklenku piva...* — pivo je dosud v jižních a tropických krajích luxusním nápojem.
- 126 *ulice Ouvidor* — jedna z nejživějších ulic Ria de Janeiro, protínající od západu k východu staré město.
- 148 *užovník* — tropická rostlina Jižní Ameriky s pestrými listy uprostřed červenými a na okraji přecházejícími do zelena. Pěstuje se s oblibou též ve sklenících.
- 160 *Tresky* — v originále Carapicú (*encynostomus gula*), tropická ryba, která nemá v češtině pojmenování.
- 188 *cumaru* — dipterix nebo coumarouna, jihoamerický strom rostoucí v poříčí Amazonky s vonnými růžovými nebo fialovými květy.
- 194 *tajassu* — druh divokého vepře, žijícího v brazilských pralesích.
korálovec — krásně zbarvený jedovatý had až 70 cm dlouhý. Není však daleko tak nebezpečný jako chřestýš nebo různé druhy jihoamerických křováků.
- 215 *curupiras* — hájeslovná bytost z brazilských pralesů s patou obrácenou dopředu a s prsty dozadu.
dendê — olejová palma původem z Afriky a zdomácnělá v tropických oblastech Jižní Ameriky. Dává hledaný olej.
- 227 *cana verde* — lidový portugalský tanec z provincie Minho.
- 242 *Pedro II.* — poslední brazilský císař (1825—1891), za něhož byl potlačen dovoz otroků; pro své demokratické smýšlení byl sesazen r. 1889 vojenskou klikou ve spojení s bohatými plantážníky. Zemřel v Paříži ve vyhnanství.
- 251 *setubalský muškát* — sladké víno z portugalské části Extremadury.

A L U Í Z I O A Z E V E D O

Osada na předměstí

Z portugalského originálu O Cortiço, vydaného nakladatelstvím F. Briguiet & Cia, Rio de Janeiro 1951, přeložil a doslovem i vysvětlivkami opatřil Jaroslav Rosendorfský. Obálku navrhl František Tichý, předšádku Jiřina Písařová.

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 564. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1957. 62. svazek edice Klubu čtenářů, kterou řídí Ladislav Fikar a Jan Řezáč. Odpovědný redaktor Eduard Hodoušek.

Z nové sazby písmem garmond Garamond vytiskly Ostravské tiskárny, n. p., provozovna 08, Český Těšín. Formát papíru 84×108 cm — 14,22 autorských archů, 14,46 vydavatelských archů — 33717/56/SV2 D-564248.

Náklad 63.000 výtisků. Thematická skupina 13/9. Uydání druhé, v SNKLHU první, Cena brož. 7,50 Kčs, váz. 11,90 Kčs. 56/UIII-3.